Spine: 18 mm

Din Sumar:

23-24

Caietele CNSAS

Anul XI, nr. 1-2 (23-24)/2019

Caietele CNSAS (Anul XI, nr. 1-2 (23-24)/2019)

ISSN 1844-6590

CNSAS

Caietele CNSAS

Revistă semestrială editată de
Consiliul Naţional
pentru
Studierea Arhivelor Securităţii

Anul XI, nr. 1-2 (23-24)/2019

Editura CNSAS
Bucureşti
2022

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii

Bucureşti, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3

www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul XI, nr. 1-2 (23-24)/2019

ISSN: 1844-6590

Responsabilitatea pentru conţinutul materialelor aparţine autorilor.

Editura Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS CAIETE 23-24 (2019)

I. Studii

II. Recenzii. Note de lectură

SUMMARY

I. Research

Adrian Nicolae PETCU

Biserica Ortodoxă Română de la Paris în anul 1948

The Romanian Orthodox Church in Paris in 1948

The year 1948 was one of the socio-economic and political changes in Romania. It went from a monarchical regime to a "popular democratic" one of Soviet origin. Profound changes have also taken place in the Romanian diaspora, in Paris and in America, but against the political regime installed in Romania. In Paris, the Romanian Orthodox Church, from str. Jean de Beauvais, no. 9bis, broke ties with the Romanian Legation and the government in the country, becoming one of the landmarks of Romanian exile. At this church, the priests declared their anti-communist attitude, helping the Romanian refugees who wanted to escape the oppression regime in the country, and made a pact with the Western anti-Soviet powers. How all this happened, we will try to expose in the present study, based on documents from the archives of the former Securitate, from those kept at the Romanian Orthodox Church in Paris and from the diplomatic archive in Bucharest.

Etichete: Biserica Ortodoxă Română de la Paris, exilul bisericesc, comunism.

Keywords: Romanian Orthodox Church in Paris, church exile, communism

Unul dintre așezămintele de prestigiu ale Ortodoxiei românești de peste hotare este Biserica Ortodoxă Română (BORP) din capitala franceză, situată pe strada Jean de Beauvais, nr. 9bis, în proximitatea marilor instituții de învățământ, precum Collège de France sau Universitatea Sorbona. Cunoscut ca unul dintre cele mai vechi locașuri de cult din Paris (1374), în anul 1882 acesta avea să fie cumpărat de statul român pentru a deveni noul loc de rugăciune al românilor, după înființarea parohiei românești de către arhimandritul Iosafat Snagoveanu în anul 1853[1]. Astfel, locașul aparținea statului român, care acorda subvențiile lunare și salariile personalului de cult. În schimb, preotul era

[1] Prima biserică românească din Paris fusese amenajată într-un apartament din imobilul de pe strada Racine, nr. 22. Din cauza spațiului insuficient, mulți români frecventau, se cununau sau se botezau la Biserica Rusă din capitala franceză. Acestei probleme i s-a adăugat și cea a demolării imobilului, pentru a face loc noii clădiri a Școlii de medicină.

desemnat de către mitropolitul primat/patriarh și numit de Ministerul Cultelor. Întreaga corespondenţă, atât cu autorităţile de stat, cât şi cu cele bisericești din ţară, se făcea prin Legaţia română de la Paris, respectiv Ministerul Afacerilor Externe de la București.

Aşadar, până spre anul 1945 se înfiripase o relaţie strânsă între Biserică şi Legaţie, cum de altfel şi reprezentanţii diplomatici români, adeseori, se implicau în activitatea comunităţii prin acţiuni filantropice sau prin participarea la conducere în calitate de membri ai Consiliului parohial. De asemenea, BORP era organizată şi funcţiona potrivit unui regulament aprobat în anul 1923 de Arhiepiscopia Bucureștilor (entitatea bisericească tutelară).

Literatură și izvoare

Dincolo de literatura din perioada exilului[2], în perioada postdecembristă s-a scris puțin despre BORP în baza surselor de arhivă. Istoricul Ovidiu Bozgan s-a numărat printre primii cercetători care au abordat subiectul, utilizând documente provenite din arhiva Ministerului Afacerilor Externe de la Paris, aducând astfel în atenția celor interesați informații noi privind momentele legate de ruptura BORP de guvernul de la București (aprilie 1948) și perioada tensionată de la începutul păstoririi mitropolitului Visarion Puiu ca eparhiot al Episcopiei românilor din străinătate, cu sediul la Paris (august 1949 - martie 1950)[3].

O abordare cu totul defectuoasă din punct de vedere metodologic, subiectivă, ideologică și contraproductivă întâlnim la autorul unei vaste lucrări cu pretenții istoriografice privind exilul românesc, din care un volum este dedicat vieții bisericești a comunităților românești din apus, din perioada postbelică. Este vorba despre lucrarea lui Aurel Sergiu Marinescu, unde găsim numeroase spicuiri din diverse lucrări îndoielnice din punct de vedere științific și pe care le interpretează din perspectivă ideologică și, uneori, confesionalistă. În cazul BORP aduce în atenție o serie de evenimente pe care le preia din literatura exilului, în special din

---

[2] În acest sens menționăm cartea juristului Jean Miloae, membru al Consiliului parohial al BORP în anii ’60-’70, cu titlul *La Riposte*, Paris, 1976.

[3] Ovidiu Bozgan, *Biserica Ortodoxă Română din Paris în primii ani postbelici*, în „Studii de Istoria Bisericii”, în Ovidiu Bozgan (ed.), București, Editura Universității din București, 2000, pp. 43-55.

cartea lui Jean Miloae (*La Riposte*) fără să țină seama de scopul și contextul apariției acestui volum[4].

Cu puțin timp în urmă, am publicat un studiu privind primii cinci ani postbelici ai BORP, un demers în care pentru prima dată se utilizau atât documente din arhivele fostei Securități, cât și din cele ale Ministerului Afacerilor Externe de la București[5].

Cu toate acestea, sursele istorice se dovedesc inepuizabile. În urma unor cercetări efectuate în arhiva BORP, am identificat o serie de informații prețioase care vin să completeze mult din golurile documentare privind tema acestei instituții românești de mare importanță pentru exilul românesc postbelic. Tipologia documentele din arhiva română de la Paris este diversă, de la procesele-verbale ale ședințelor consiliului parohial și până la corespondența clericilor români cu diverse personalități ale exilului sau diferite însemnări pe documente oficiale ale BORP.

De asemenea, aprofundarea cercetărilor în arhiva diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe de la București, de la problemele „217/Franța" sau „Franța postbelic", ne-a oferit ocazia de a identifica mai multe documente privind tema de față, încât, alături de cele din arhivele fostei Securitățíi și cele bisericești, am putut întregi orizontul documentar al temei abordate.

Tot în registrul documentar se situează sursele de arhivă identificate în fondurile provenite de la fostele structuri românești informative, care au operat în mediul exilului românesc. Astfel, am utilizat numeroase informații privind atât trecutul, cât și activitatea clericilor români care au activat la Biserica Ortodoxă Română din Paris, mai ales în perioada vizată.

De asemenea, de folos ne-au fost publicațiile BORP, mai ales din perioada postbelică, consultate în biblioteca acestui lăcaș de cult, din care am extras o serie de informații pe care le-am coroborat atât cu arhivele fostei Securități, cât și cu cele diplomatice din arhiva Ministerului Afacerilor Externe de la București. Importante s-au dovedit aspectele de

---

[4] Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. 5 (*Biserica Ortodoxă Română în străinătate, în exil, în diasporă*), București, Editura Vremea, 2004, pp. 144-148. Cartea lui J. Miloae a fost scrisă în urma procesului intentat în anul 1973 de arhiepiscopul Teofil Ionescu, revenit în comuniunea Patriarhiei Române, în scopul preluării BORP.

[5] Adrian Nicolae Petcu, *Biserica Ortodoxă Română de la Paris în primii ani ai exilului (1945-1950)*, în „Caietele CNSAS", an X (2017), nr. 1(19), pp. 213-236.

ordin bisericesc puternic influențate de evenimentele politice din epocă, consemnate de teologul Dudu Velicu, pe care le-am utilizat, desigur, în cheie critică.

Astfel, prin coroborarea acestor surse, în demersul de față ne propunem să deschidem o dezbatere asupra circumstanțelor, faptelor și evenimentelor pe care BORP le-a cunoscut înainte și după momentul ruperii legăturilor cu guvernul comunist de la București. Avem în vedere contextul geopolitic al anului 1948, motivațiile comunității românești de la Paris pentru ruperea relației cu guvernul de la București, cu evenimentele care s-au succedat, atât la nivelul slujitorilor implicați, cât și la nivelul raporturilor dintre România și Franța, cu toate aspectele diplomatice din epocă, urmate de organizarea și funcționarea BORP potrivit legislației franceze, atârnarea canonică și rolul bisericesc în lumea ecumenică și în contextul ideologic al Războiului Rece. Toate aceste aspecte încercăm să le surprindem în referatul de față, ca o contribuție, desigur, la cunoașterea exilului bisericesc românesc, un demers care se revendică în cheie istorică și bisericească.

Liniștea dinaintea furtunii

Anul 1948 a debutat la Paris cu obișnuitele confruntări de pe scena politică a Franței, între dreapta gaullistă, socialiști și stânga radicală, comunistă. De altfel, pe parcursul întregului an scena politică franceză se va dovedi foarte volatilă, mai ales din cauza presiunii constante a Statelor Unite, care lansaseră Planul Marshall și Doctrina Truman, precum și ca urmare a intruziunilor ideologice orchestrate de Cominform, prin diferitele ambasade ale statelor deja satelite ale Uniunii Sovietice.

În cazul Bisericii Ortodoxe Române nu părea nimic schimbat. Din decembrie 1946 la conducerea BORP era ieromonahul Martinian Ivanovici[6], numit în locul arhimandritului Teofil Ionescu, care păstorise în vremea celui de-al Doilea Război Mondial și care refuzase să colaboreze cu Legația română de la Paris. De fapt, numirea lui Ivanovici venea după

---

[6] M. Ivanovici, n. 1 noiembrie 1909, sat Mironu, com. Valea Seacă, jud. Suceava; după şcoala primară a intrat în Mănăstirea Slatina, ulterior fiind tuns în monahism, ajungând chiar stareţ al acestui aşezământ monastic; a absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde a obținut și doctoratul; director al Internatului teologic de la Suceava (ACNSAS, fond SIE, dosar 140, ff. 6, 44). Cu mai multe informații despre clericii slujitori de la BORP din a doua jumătate a secolului trecut vom reveni într-un studiu separat.

scandalul autonumirii în postul de superior, de către ministrul Cultelor, preotul Constantin Burducea, şi suspendarea lui de către prim-ministrul Petru Groza, la sugestia secretarului general de la Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Emil Bodnăraş, care la rândul său fusese sfătuit de partida ardeleană din Biserică, reprezentată de grupul Ion Vască-Liviu Stan-Spiridon Cândea[7].

Numirea lui Ivanovici se făcuse după o logică de ordin politic și chiar bisericesc. Martinian Ivanovici viza scaunul Mitropoliei Sucevei, pe care și arhiereul-vicar Emilian Antal, locțiitorul scaunului de la Suceava, dorea să-l ocupe. Deși colabora cu guvernul condus de P. Groza, uneori Em. Antal manifesta reflexe de opoziţie, motiv pentru care factorul politic acorda încredere publică lui Ivanovici în aspirațiile sale[8]. De pildă, în iulie 1947, ministrul S. Stoilov propunea Sinodului de la București acordarea rangului de arhimandrit-mitrofor lui M. Ivanovici. Totuși, solicitarea a fost respinsă pe motiv că „un arhimandrit-mitrofor necesită un personal ajutător adecvat, de care Capela ortodoxă română nu dispune; deocamdată chestiunea se lasă în suspensie”[9].

Cu toate acestea, înaintea alegerilor eparhiale din toamna anului 1947, arhim. Ivanovici primise asigurări din partea lui I. Vască că urma să fie promovat în episcopat. În acest context, în noiembrie 1947, arhim. Ivanovici a solicitat un concediu pentru a veni în țară, cu motivul oficial: „în scopul rezolvării problemelor financiare” ale BORP. Patriarhia Română a aprobat concediul, însă cu condiția asigurării serviciului religios la Paris.

Abia la sfârșitul lunii decembrie 1947, arhim. Ivanovici a reușit să găsească un suplinitor, în persoana preotului Grigore Brânzeu (fost slujitor la Capela ortodoxă română de la Issy-les-Moulineaux), revenit din Germania. Prin urmare, în luna ianuarie 1948, arhim. Martinian urma să vină în țară, după cum îl informa pe ministrul român la Paris, Simion Stoilov[10].

Nu este exclus ca Ivanovici să-și fi considerat plecarea spre țară ca definitivă, deoarece în cercurile patriarhale de la București se discuta intens despre alegerea sa într-un scaun episcopal și numirea unui nou

---

[7] Ion Vască era secretar general în Ministerul Cultelor, iar Liviu Stan şi Spiridon Cândea deţineau funcţiile de consilieri tehnici ai prim-ministrului P. Groza.

[8] Dudu Velicu, *Însemnări zilnice*, vol. 1 (1945-1947), Alina Tudor-Pavelescu ed., București, 2004, pp. 187-188, 272, 284.

[9] „BOR”, an LXV (1947), nr. 10-12, pp. 407, 410.

[10] ABORP, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, f. nenum.

superior pentru BORP. De pildă, la 12 ianuarie 1948 se vehicula numele ieromonahului Petroniu Tănase, secretar particular al patriarhului Nicodim, şi la 7 februarie pe cel al arhimandritului Vasile Vasilache, stareţul Mănăstirii Antim din Capitală, pentru numirea în funcția de superior la Paris[11]. Ambele numiri pot fi interpretate ca promovări în aparatul bisericesc, cum era mai ales în cazul lui V. Vasilache, un candidat la episcopat favorit al patriarhului Nicodim din 1945, dar refuzat constant de guvernul P. Groza[12].

Tot în mediul bisericesc bucureștean se spunea că arhim. Ivanovici era chemat în ţară fie „pentru a fi numit mitropolit al Sucevei" (3 februarie), fie ca o măsură a Ministerului Cultelor, care viza inclusiv clerul român de la Biserica din Sofia. Acest lucru s-a confirmat prin Decizia nr. 3818/1948, când arhim. Ivanovici era revocat, începând cu data de 15 februarie, urmând „să fie pus la dispoziţia Sfintei Mitropolii a Sucevei"[13].

În aceste împrejurări, la 20 februarie 1948, Dudu Velicu nota că patriarhul Nicodim insista pentru numirea arhim. V. Vasilache la Paris, apelând chiar la sprijinul politic pe care l-ar fi putut oferi mitropolitul Justinian Marina. Or, chiriarhul Moldovei avea tot interesul să determine revenirea arhim. Ivanovici în ţară pentru a-l contrapune arhiereului Emilian Antal, care se bucura de sprijinul lui E. Bodnăraş[14].

Se pare că revocarea arhim. Ivanovici din postul de superior al BORP provenea chiar din cercurile diplomatice. Brusc, de la începutul anului 1948, Martinian Ivanovici nu mai constituia o garanţie pentru regimul politic de la București, într-un context tot mai tensionat în colonia română de la Paris.

Eliminarea acestuia din grațiile regimului politic de la București se datora unui eveniment inedit în comunitatea românească din capitala franceză. La Te-Deum-ul ţinut cu prilejul Anului Nou în biserica din Paris, când superiorul Ivanovici a pomenit „Înaltul Prezidiu" în loc de numele

---

[11] Dudu Velicu, *Însemnări zilnice*, vol. 2 (1948-1959), Alina Tudor-Pavelescu și Șerban Marin eds., București, 2005, pp. 4, 17; Adrian Nicolae Petcu, *Biserica Ortodoxă Română de la Paris,* pp. 215-216.

[12] Adrian Nicolae Petcu, *Închisorile arhimandritului Vasile Vasilache*, în „Mărturisitori ai Ortodoxiei în timpul regimului comunist. Studii și evocări", Mihail-Simion Săsăujan ed., București, Editura Cuvântul vieții, 2018, pp. 284-285.

[13] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, pp. 10, 12.

[14] *Ibidem*, vol. 1, pp. 288-289; *Ibidem*, vol. 2, p. 17.

Regelui Mihai, în biserică s-a produs o rumoare, iar „o seamă de tineri au cântat «Trăiască Regele»".

Informaţii despre acest incident avem din două surse. Într-o scrisoare din 22 ianuarie 1948 trimisă lui I. Vască, unde arhim. Ivanovici face o relatare sumară, din care totuși reiese un eveniment aproape banal. El spune că, faţă de rumoarea produsă în biserică, la predică ar fi îndemnat pe credincioși „să nu confunde biserica cu alte locuri, unde se manifestă toate veleităţile politice". Tot superiorul de la Paris îl asigura pe funcţionarul de la Culte că, „în prezent, acești tineri își văd de treabă".

La final, arhim. Ivanovici adăuga că în urma acestui eveniment „n-au scăpat nici Biserica şi nici păstorul de anumite amputări din partea autorităţilor noastre"[15], probabil referindu-se la posibila sa înlocuire.

Cu toate încercările lui Martinian Ivanovici de a minimaliza cele întâmplate de Anul Nou la BORP, se pare că situaţia a fost mai gravă, după cum aflăm din a doua sursă. Conform unui istoric al BORP, întocmit de arhim. Benedict Ghiuş, în anul 1969, în urma unei vizite făcute chiar la Biserica românească, despre cele întâmplate la 1 ianuarie 1948 aflăm următoarele: „La Te Deum, pr. Ivanovici a invocat «Mulţi ani trăiască» pentru Prezidiul Adunării Naţionale din ţară, ceea ce a dezlănţuit o violentă manifestare de protest în toată comunitatea. S-a cântat «Trăiască Regele». Ministrul Stoilov a fost scuipat, huiduit şi i s-a strigat «trădător».

A doua zi, pr. Ivanovici a depus jurământul de fidelitate la Legaţie. I s-a zis: «le curé rouge». În urma celor petrecute, Legaţia trage concluzia că biserica trebuie închisă, prin chemarea în ţară a pr. Ivanovici, fără înlocuitor"[16].

Totuși, BORP se confrunta cu alte probleme, mult mai acute. Este vorba de subvenţiile şi salariile care nu veneau din ţară încă din perioada arhim. Teofil Ionescu. Deşi, poate pentru puţin timp, salariile fuseseră din nou acordate în vremea lui Martinian Ivanovici, în pragul anului 1948 nici acestea nu se mai dădeau, cum nici subvenţiile de întreţinere.

Nici Legaţia nu o ducea prea bine în privinţa personalului. În schimb, un sprijin financiar consistent venea din ţară pentru activităţile culturale şi sociale cu ţintă ideologică, iniţiate de Frontul Naţional Român, organizaţia comuniştilor români care activaseră în Rezistenţa

[15] ACNSAS, fond SIE, dosar 140, ff. 14v-15v.

[16] AMAE, problema 217/Franţa 7/1969, dosar Biserica Ortodoxă Română din Paris, f. 42. Acest istoric a fost scris de arhim. B. Ghiuş, în urma discuţiilor purtate cu superiorul din acea vreme, pr. Vasile Boldeanu.

franceză în timpul ocupaţiei naziste şi care acum promova politica regimului comunist de la Bucureşti. Astfel, cu toate neajunsurile cu care se confrunta în aparatul administrativ, Legaţia avea principala misiune de a controla şi manipula colonia română din Franţa, prin această grupare politică satelită PCR[17].

Revenind la cazul BORP, trebuie să spunem că, la începutul anului 1948, membrii Consiliului parohial erau următorii: M. Bolintineanu, Dr. Iliescu, J. Trofin, Petre Alexandrescu, I. Tişca. Cu excepţia lui P. Alexandrescu, ceilalţi erau membri vechi ai comunităţii.

Despre implicarea acestora în buna funcţionare a aşezământului aflăm din procese-verbale ale şedinţelor Consiliului parohial care s-au păstrat în arhiva BORP. În şedinţa Consiliului parohial din 14 ianuarie, parohul făcea deja obişnuitul anunţ că lăcaşul nu primise subvenţiile prevăzute de lege. De la 1 aprilie 1946 nu se mai primiseră subvenţiile pentru utilităţi (apă, lumină, telefon şi gaze), iar de la 1 iulie 1947 nu se mai acordau salariile celor angajaţi în slujirea şi îngrijirea bisericii. În consecinţă, pentru minima funcţionare a lăcaşului, superiorul propunea o reducere a posturilor, precum cele de cântăreţ, de portar şi de paracliser. Rămâneau posturile pentru un preot şi un cântăreţ, iar corul bisericii era redus de la 22 la 13 corişti. Din punct de vedere financiar, Biserica românească era la limita subzistenţei, motiv pentru care preotul a anunţat că fostul paracliser, Gheorghe Liţoiu, fusese solicitat să presteze voluntar, iar unii consilieri (Dr. Iliescu) propuneau să se contacteze Legaţia pentru reglementarea situaţiei posturilor, pentru ca „bunul mers al bisericii să nu poate fi împiedicat". Alte propuneri vizau contractarea unui împrumut, organizarea unui concert în biserică (P. Alexandrescu) sau solicitarea unei donaţii de la Societatea franco-română „Creditul Minier" sau de la „anumite persoane cu o bună stare materială şi care ar putea contribui". În acest sens, I. Tişca, epitrop de aproape 30 de ani, oferea un sprijin financiar (75.000 frs.) pentru acoperirea „cheltuielilor mai urgente". S-a hotărât, de asemenea, ca situaţia Bisericii să fie comunicată Patriarhiei Române[18].

---

[17] Ion Calafeteanu, *Scrisori către tovarăşa Ana*, Univers enciclopedic, Bucureşti, 2005, pp. 236-261. A se vedea colecţia ziarului „La Roumanie libre", care apărea la Paris din 1943, ca organ al Frontului Naţional Român din Franţa.

[18] ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial şi Epitropie (1940-1948), ff. 140-141.

În ședința consiliului din 27 februarie, Tișca reiterează necesitatea informării Patriarhiei Române asupra situației în care se afla Biserica de la Paris și reglementarea problemelor privind virarea sumelor restante din subvenții și salarii. Din pricina neprimirii subvențiilor, parohia se afla în pericolul de a i se tăia furnizarea gazelor. Se mai arăta că s-a găsit posibilitatea contractării unui împrumut în valoare de 115.000 frs, dar cu o garanție materială pe care biserica trebuia să o ofere.

Tot acum, superiorul a anunțat că, începând cu data de 15 februarie 1948, a primit ordin de întoarcere în țară, pentru a se pune la dispoziția Mitropoliei Sucevei, dar că a refuzat, cerând un concediu de studii până la 1 ianuarie 1949, care i s-a aprobat. Revocarea lui din funcție se datora incidentului din 1 ianuarie 1948.

În această situație, consilierii au propus ca, până la venirea noului titular, de slujirea altarului să se ocupe în continuare tot arhimandritul Ivanovici, astfel încât biserica să nu fie închisă. S-a mai cerut ca suplinirea titularului să fie asigurată și de preotul Gr. Brânzeu, dar cu aprobarea Patriarhiei și cu avizul Legației române din Paris.

În privința personalului Bisericii, se arăta că posturile continuau să fie ocupate de aceleași persoane, chiar dacă unele fuseseră licențiate din serviciu cu data de 1 aprilie 1947 (Traian Popescu, dirijorul corului și Mihai Burducea, cântăreț) sau de la 1 septembrie același an (Gh. Lițoiu, paracliser, Mme. Bouchy, portar), iar ierodiaconului Grațian Radu[19], care locuia în casa parohială, i se punea în vedere că trebuie să elibereze

[19] Gheorghe Nicolae Grațian Radu, n. 12 iunie 1911, în Cărpiniș-Șuici, jud. Argeș; după școala primară, a urmat Seminarul monahal de la Mănăstirea Cernica; la 6 ianuarie 1932 a fost tuns în monahism pe seama obștii Mănăstirii Crasna, jud. Gorj, iar la 15 august același an hirotonit ierodiacon de către Episcopul Nichita Duma al Argeșului; între 1934-1942 este viețuitor la Mănăstirea Sinaia, jud. Prahova, apoi la Mănăstirea Tismana; suspectat de participare la rebeliune, în decembrie 1942 este internat în lagărul destinat preoților de la Tismana; ulterior, ajunge în Germania, apoi în Franța, ca slujitor la BORP, fiind hirotonit ieromonah de către arhiepiscopul Serafim Lade al Europei Occidentale, din ROCOR; între 1949-1954 urmează institutele teologice, protestant și ortodoxe „Saint Denis” și „Saint Serge”, toate din Paris; în 1954 este ridicat la rangul de protosinghel de către mitropolitul Visarion Puiu; între 1956-1958 este superior al BORP, după care emigrează în Statele Unite, ajungând să slujească la Biserica „Sf. Nicolae” din Regina, Canada (AAR, dosar personal Radu Gratian, ff. 7-8v, 21, 40, 43; https://ortodoxia.de/memorabilis/arhimandritul-gratian-radu/, consultat la 26.04.2021).

camera, „deoarece a încetat să mai facă slujbă la biserică". Măsura se datora şi întârzierilor la plata utilităţilor.

În aceeaşi şedinţă se mai arăta că, în perioada 1 martie 1947-1 martie 1948, Biserica avea încasări de 95.389 de frs. (abonamente „Credinţa[20]", lumânări şi altele), la care se adăugau sumele de 133.000 frs. „avans din partea Legaţiei" şi 155.547 frs. din împrumuturi, în timp ce cheltuielile fuseseră de 421.883, ce reprezentau avansuri la plata utilităţilor restante din anii 1946-1947, taxe, impozite, deplasări, diurne cor, acte caritabile etc. Diferenţa de 37.957 frs. urma să fie plătită de superior din „avutul propriu". Se adăugau sumele restante de plată la utilităţi, taxe, impozite, reparaţii şi altele, în valoare de 108.488 frs. Toate acestea în situaţia în care Biserica trebuia să primească subvenţii din anul 1945 în sumă totală de 685.322 frs.

Pentru acoperirea a măcar o parte din aceste datorii, consilierul M. Bolintineanu oferea 1/3 din averea sa mobilă din ţară, „cu condiţia ca Biserica să obţină transportarea sumelor la Paris şi să le întrebuinţeze la bunul mers al bisericii"[21].

În şedinţa Consiliului din 11 martie se anunţau primele tensiuni în relaţia cu Legaţia, care aveau să culmineze cu ruperea legăturilor cu autorităţile din ţară. Astfel, arhimandritul Ivanovici informa pe consilieri că primise o adresă din partea Legaţiei, prin care i se cerea predarea cheilor bisericii şi a inventarului. Mai anunţa faptul că, pentru ducerea la îndeplinire a adresei, cu o zi înainte, pe 10 martie, la ora 16.30, la biserică se prezentaseră cei trei delegaţi ai Legaţiei, Voevodca, Visalon şi Petrescu, pregătiţi să sigileze lăcaşul şi anexele sale.

În faţa acestei solicitări, superiorul a cerut o amânare până a doua zi, ora 10.30, pentru a convoca Epitropia şi Consiliul parohial, ce vor trebui „să ia cunoştinţă de această măsură excepţională", propunere care a fost acceptată de trimişii Legaţiei.

În această situaţie, consilierul Tişca a spus că „închiderea bisericii prezintă mari dificultăţi, mai ales că Sf. Patriarhie nu este pusă în cunoştinţă şi care este în competinţă să dispună asupra acestui caz. Apoi,

---

[20] „Credinţa" era publicaţia BORP, scoasă în anul 1947, la iniţiativa superiorului Martinian Ivanovici.

[21] ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial şi Epitropie (1940-1948), ff. 158-159. Din conţinutul acestui proces-verbal lipsesc paginile numerotate de la 143 la 156. În anul 1939, M. Bolintineanu mai oferise o sumă importantă de bani BORP, dacă aşezământul devenea vicariat cu rang episcopal.

propune să fie consultat dl. ministru spre a se decide cine își ia responsabilitatea instituţiei și a chestiunii financiare, mai ales că s-au făcut anumite împrumuturi și unele taxe sunt în restanţă”[22].

Consilierul M. Bolintineanu spune „cu durere că închiderea bisericii, conform dispoziţiilor date, va cauza scene neplăcute și tulburări regretabile în Colonia română și care vor fi în detrimentul tradiţiei noastre bisericești și civile”[23].

În urma discuţiilor, Consiliul parohial a hotărât delegarea unor consilieri care să meargă în audienţă la ministrul S. Stoilov, cu mandatul ca biserica să nu fie închisă și „serviciul divin să continuie în mod normal”.

Superiorul spune consilierilor că, îndată ce va fi primit agrementul Legaţiei pentru păstrarea bisericii în regim deschis, va face demersurile către forurile bisericești superioare pentru numirea unui nou superior, iar, până la venirea acestuia, serviciul divin să fie asigurat de către pr. Gr. Brânzeu, dar numai cu aprobarea Patriarhiei și avizul Legaţiei, tot așa cum primise aprobare în luna ianuarie 1948[24].

În aceeași zi, de 11 martie 1948, cei patru delegaţi ai Consiliului, I. Tișca, M. Bolintineanu, P. Iliescu și I. Trofin, au mers în audienţă la ministrul S. Stoilov, cu mandatul de a cere ca „Biserica Ortodoxă Română din Paris să nu fie în niciun caz închisă”[25]. Aceștia au propus ministrului să fie de acord cu hotărârea Consiliului parohial, adică serviciul divin să fie asigurat de pr. Gr. Brânzeu, cu aprobarea Sfintei Patriarhii, care urma să fie informată asupra acestei probleme. Totodată, delegaţii au cerut ministrului ca inventarul bisericii să fie lăsat în administrarea Consiliului sau Epitropiei. Ministrul a acceptat solicitarea, cu condiţia ca inventarul să fie pus sub controlul Legaţiei, prin delegaţii săi.

În final, delegaţia Consiliului parohial al BORP, ministrul Stoilov și consulul I. Moruzzi au convenit ca „oficiile religioase să rămână să continue mai departe și Biserica să rămână deschisă credincioșilor în așteptarea noilor dispoziţii” ce urmează a fi primite privind noul titular[26]. În istoricul lui B. Ghiuș, despre această înţelegere se spune: „Biserica să

---

[22] *Ibidem*, ff. 161-162.
[23] *Ibidem*, f. 162.
[24] *Ibidem*, ff. 161-163.
[25] *Ibidem*, f. 163.
[26] *Ibidem*, ff. 163-164.

rămână deschisă până la întoarcerea cu instrucțiuni din țară a consilierului de la Legație, Moruzzi”[27].

Cum s-au concretizat aceste demersuri aflăm dintr-o notă a sursei „C1.B1./S”, a Serviciului Special de Informații, datată 27 aprilie 1948: „Legația română de la Paris a cerut guvernului ca superiorul Bisericii de acolo, arhim. Martinian, să fie rechemat în țară, iar în locul lui să fie trimis un alt preot.

Prim-consilierul de legație, Moruzzi, venind din Paris la București, a repetat această cerere.

Ministrul Stanciu Stoian a dat promisiuni categorice lui Moruzzi, iar dorința Legației a fost îndeplinită: Ministerul Cultelor l-a și rechemat pe arhim. Martinian în țară, [urmând] să fie imediat sesizată și Patriarhia să-l recheme și ea.

Moruzzi a mai cerut, ca până la sosirea unui nou preot, pentru ca să nu încurce treburile părintele Martinian, Legația să fie autorizată să închidă biserica și s-o redeschidă abia cu ocazia venirii unui nou preot. Ministerul Cultelor a acceptat și aceasta.

Locotenentul de patriarh Justinian a trimis comunicare la Paris în sensul că poate ar fi mai bine, totuși, ca până ce vine un nou preot, părintele Martinian să suplinească serviciul la biserică. Dacă legația se învoiește, rezultatul să fie comunicat Consiliului parohial din Paris, întrucât acesta a cerut intervenția de mai sus”[28].

Informațiile oferite de sursa SSI-ului se confirmă în documentele oficiale. Astfel, la 17 martie 1948, Consiliul parohial al BORP trimitea o telegramă către Patriarhia Română, cu următorul conținut: „Până la sosirea titularului rugăm aprobați continuarea serviciului divin de către arhimandritul Martinian Ivanovici sau preotul Brânzeu, potrivit avizului Legației”[29]. Două zile mai târziu, mitropolitul Justinian Marina trimitea următoarea telegramă ministrului S. Stoilov: „Dacă, până la sosirea noului superior al Capelei ortodoxe, consimțiți ca serviciile divine să fie continuate de către arhimandritul Martinian Ivanovici, comunicați avizul D. Voastre consiliului parohial al Capelei, spre urmare, † Justinian”[30].

[27] AMAE, problema 217/Franța 7/1969, dosar Biserica Ortodoxă Română din Paris, f. 42.
[28] ACNSAS, fond SIE, dosar 140, f. 29.
[29] AMAE, fond Franța postbelic, dosar 38, f. 5.
[30] *Ibidem*.

După câteva zile, Patriarhia Română l-a înlocuit pe arhimandritul Ivanovici, după cum aflăm dintr-o adresă trimisă Ministerului Afacerilor Externe, la 26 martie 1948, de către mitropolitul Justinian: „În urma recomandării și garanției personale a dlui. profesor Stanciu Stoian, ministrul Cultelor, am numit pe data de 24 martie a.c., în postul de superior al Capelei Ortodoxe Române din Paris, pe Preacucernicul Preot Constantin Staicu, de la Biserica «Sf. Nicolae» din Capitală. Cu adresa noastră nr. 130/948, am cerut onor Minister al Cultelor să întocmească formele legale de obținerea pașaportului pentru plecare din țară și luarea în primire a postului”[31].

În ziua de 27 martie 1948, Patriarhia Română trimitea o telegramă Legației române de la Paris, cu următorul conținut: „Vă rugăm să binevoiți a pune în vedere arhimandritului Martinian Ivanovici să se prezinte în țară până la 20 aprilie curent și totodată să dispuneți asigurarea inventarului bunurilor acelei Capele până la sosirea preotului Constantin Staicu, noul titular”[32].

Cu toate acestea, Legația a acționat total diferit: „La întoarcerea lui Moruzzi, soluția a fost aceeași: închiderea bisericii. Executarea măsurii urma să aibă loc pe ziua de 19 aprilie 1948”[33].

Preotul C. Staicu era consilier la Secția Administrativă a Arhiepiscopiei Bucureștilor. În cercurile bisericești de la București se spunea că pr. Staicu nu este mulțumit de numire, deoarece nu i se permite să se deplaseze în capitala franceză împreună cu familia. Din acest motiv, plecarea la post s-a amânat, situație în care au apărut speculații. Se spunea că numirea lui este „opera «reacțiunii» cu care el lucrează”, că „apariția în «Monitorul oficial» a deciziei lui de numire a fost o surpriză pentru el” și „că abia după aceea a intrat el în legătură cu cercurile oficiale competente ale partidului, care i-au reproșat că nu le-a întrebat la vreme și a lucrat fără știrea lor”, s-ar fi scuzat, susținând că „nici nu făcuse cerere pentru a fi trimis la Paris”[34]. Din aceste motive, se spunea că preotul Staicu nu va

[31] *Ibidem*, f. 4.

[32] AMAE, problema 217/Franța 5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franța, f. nenum. Tot la 27 martie 1948, cancelaria Mitropoliei Sucevei trimitea arhim. Ivanovici adresa nr. 2682/1948, prin care i se aducea la cunoștință faptul că i se anulase concediul și era chemat în țară (ABORP, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, f. nenum.).

[33] AMAE, problema 217/Franța 7/1969, dosar Biserica Ortodoxă Română din Paris, f. 42.

[34] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, pp. 42, 53.

mai pleca la Paris, mai ales după 21 aprilie 1948, când fusese demis din aparatul administrativ eparhial[35]. Probabil măsura revocării numirii pr. C. Staicu fusese o consecință a evenimentului de la Paris, care marcase ruperea legăturilor BORP cu guvernul de la București.

Ruperea legăturilor cu guvernul de la București

Arhimandritul Ivanovici aflase de destituirea sa de către Ministerul Cultelor, de măsura înlocuirii sale de către Patriarhie şi anularea concediului, respectiv chemarea sa de către Mitropolia Sucevei, eparhia unde își avea metania şi de la care avea cartea canonică.

Însă, arhim. M. Ivanovici a refuzat să se conformeze oricărei măsuri administrative, atitudine care era încurajată de ziare franceze, precum „Le Monde", care, în 12 martie 1948, publica un articol cu titlul „La Biserica din rue Jean de Beauvais Legația Română ar vrea să grăbească plecarea arhimandritului", care avea următorul conţinut: „O oarecare emoţie domnea azi la Biserica Română din rue Jean de Beauvais. Circulă zvonul că, într-adevăr, actualul arhimandrit n-ar mai avea toată încrederea ministrului României la Paris, care ar fi găsit «încurcat» discursul pronunţat de către acest preot cu ocazia lui 1 ianuarie. Între timp, arhimandritul urma să fie rechemat şi înlocuit cu un preot al Bisericii Române din Sofia[36].

Amintim că Biserica Ortodoxă Română este autocefală și că ea depinde tot mai mult de autoritatea guvernamentală. Interimatul arhimandritului riscând să se prelungească, un consiliu parohial s-a reunit azi dimineaţă la 11. Se crede că ar fi decis să sprijine voinţa Legaţiei şi, la nevoie, să ceară sigilarea localului religios. Dar lucrurile pot oare ajunge până într-acolo? Dacă arhimandritul s-ar ambiționa în voința sa de a rămâne până la sosirea înlocuitorului său, nu este sigur că Legaţia României ar putea să-l oblige să plece.

Nu e de crezut că autorităţile franceze i-ar furniza mijloacele. Un precedent s-a produs recent la Şcoala Română de la Fonteney-aux-Roses, unde guvernul francez a refuzat să dea o mână de ajutor pentru

---

[35] *Ibidem*, p. 54.

[36] Aici ar putea fi o confuzie vizavi de măsura revocării personalului clerical de la Sofia în același timp cu cel de la Paris.

expulzarea studenților socotiți indezirabili de către Legația guvernului popular de la București”[37].

Articolul este bine documentat și are țintă ideologică, aspecte care sugerează o posibilă implicare a unor români din exil. Se vorbește despre ieșirea din grațiile Legației a superiorului Ivanovici, despre autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, comentată mult în noul context politic din țară, și chiar proiectează scenarii atitudinale ale BORP în raport cu guvernul de la București. Oricum, materialul de presă nu a rămas fără ecou.

La 18 aprilie 1948, cu o zi înainte de expirarea termenului impus de Legație, s-a consumat evenimentul pe care mulți români de la Paris probabil îl așteptau, adică ruperea legăturilor cu autoritățile comuniste din țară. La sfârșitul slujbei duminicale, săvârșită împreună cu ierodiaconul Grațian Radu, superiorul Martinian Ivanovici a făcut din fața altarului următoarea declarație: „Iubiți enoriași, în cuvântarea mea rostită îndată după 1 ianuarie 1948 remarcam că poporul nostru românesc privește cu toată dragostea spre Majestatea Sa Regele Mihai I și că acest popor a trebuit să accepte noua formă de ocârmuire din țară cerută de împrejurări excepționale. De aproape patru luni de zile ne rugăm în ascuns, ca și fiecare dintre dvs. pentru Regele Mihai I și pentru Augusta sa Regină Mamă Elena. De azi înainte, ne vom ruga deschis și la arătare, deoarece nu există român adevărat care să nu-mi ceară acest lucru, mai ales în împrejurările actuale, când Monarhia reprezintă simbolul unic al unității noastre naționale.

Biserica noastră, care a fost complet abandonată din partea reprezentanților actuali ai României cu multă vreme înainte de «votarea» actualei Constituții, care nu mai prevede vechile și tradiționalele legături dintre Stat și Biserică, va ține seamă în toate împrejurările de voința enoriașilor, pe care trebuie să se sprijine. În felul acesta vom fi în spiritul adevăratei democrații, sprijinită pe voința poporului și de care Biserica a ținut seamă chiar de la întemeierea și organizarea ei.

---

[37] ACNSAS, fond SIE, dosar 140, ff. 19-20. Ziarul „Le Monde” mai publicase materiale privind acțiunea de rezistență a unor personalități românești în Franța, precum raportul generalului Nicolae Rădescu despre situația din țară (11 noiembrie 1947) sau reacția acestuia față de abdicarea regelui Mihai (12 martie 1948) (M. Grigore, O. Ionel, D. Marcu eds., *Un sfert de veac de urmărire: Documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu*, București, Editura Enciclopedică, 2004, doc. 230, pp. 382-385; doc. 233, pp. 389-391).

Biserica Ortodoxă Română din afara granițelor țării, cum este aceasta din Paris, se găsește într-o stare deosebită față de Biserica din țară. A nu ține seamă în cazul Bisericii de aici, de simțămintele enoriașilor, ar însemna ca această Biserică să-și închidă porțile, precum se încearcă încă din luna octombrie 1947. Iată, mai avem două săptămâni și vor fi Paștile, cea mai mare sărbătoare a creștinătății și suntem mereu avizați cu închiderea Bisericii, fără personalul necesar serviciului divin, cor și lumină, în timp ce fiecare credincios mă întreabă la tot pasul: «Cum vom mai prăznui Sfintele Paști anul acesta?»

În asemenea împrejurări, străine de trecutul plin de glorie al Coloniei române și de acest sfânt locaș, fac un apel către fiecare român care-și iubește Neamul și Biserica să se grupeze în jurul preoților, deci în jurul Bisericii, spre a reda întreaga splendoare pe care o are acest sfânt locaș de închinăciune și de evlavie românească.

Dacă enoriașii vor ține seamă de nevoile Bisericii, iar preoții de cerințele sufletești ale credincioșilor, nădăjduim că vom prăznui Paștile Domnului în adevărată tradiție românească și vom privi viitorul cu încredere. Așa să ne ajute Dumnezeu!"[38]

Conform procesului-verbal încheiat după acest moment, declarația superiorului „a găsit aprobarea unanimă a enoriașilor prezenți". A fost urmat de epitropul și consilierul Jean Miloae, secretar general al Creditului minier Franco-Român din Paris, care a spus: „Biserica nu este în slujba unei politici, oricare ar fi ea, ci în slujba lui Dumnezeu, pentru mântuirea sufletelor noastre. Biserica trebuie să deschidă brațele la toți românii setoși de adevărurile evanghelice. Spiritul milei și cel al jertfei trebuie să o călăuzească față de creștini, în schimb, față de misiunea ei și pentru a nu o compromite, Biserica trebuie să se jertfească pentru un ideal care se confundă cu aspirațiile, care țâșnesc din adâncul sufletului poporului român sănătos și neînfricat!"[39]

După discursurile ținute în biserică, superiorul i-a invitat pe enoriași în salonul parohial pentru alcătuirea noului comitet parohial, într-o adunare sub președinția lui J. Miloae, secretar de ședință fiind Dr.

---

[38] ABORP, Registru procese-verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 165-167. Acest text a fost difuzat către toate eparhiile din Patriarhia Română, în formă dactilografiată, pe hârtie cu antetul BORP (Idem, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, f. nenum.).

[39] Idem, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 167-168.

Petre Popescu. Noul comitet parohial avea ca președinte pe superiorul M. Ivanovici, iar ca membri pe: J. Miloae, Eugen Staia, N. Pilat, Dan Gheorghiu, toți foști consilieri, cărora li se adăugau ierod. Grațian Radu, Mihai Fărcășanu[40], V. V. Brătianu[41], dr. Despina Cantacuzino, dra. Tantzi Ciuceanu, Petre Popescu, Ioan P. Crivăț, Gheorghe Loghiade și Dumitru Popa.

Totodată s-au luat câteva hotărâri. S-a decis ca Biserica Ortodoxă Română din Paris să rămână în legătură canonică cu Patriarhia Română; arhimandritul Martinian Ivanovici rămâne superior al acestei biserici, pentru a asigura „cerințele religioase ale românilor de credință ortodoxă din Franța, precum și pentru bunul mers al slujbelor"; personalul BORP rămânea neschimbat, iar personalului deservent îi puteau fi asigurate doar cazarea și utilitățile; administrarea averii BORP urma să fie asigurată de către noul consiliu parohial; corespondența BORP trebuia semnată de superior și de un consilier parohial; se va alcătui un nou regulament de conducere al BORP, pentru a fi supus Adunării parohiale; deciziile în consiliu urma să se ia cel puțin cu votul majorității celor prezenți la ședință; noul consiliu parohial nu-și asuma datoriile financiare ce le avea BORP înainte de 18 aprilie 1948, această situație urmând a fi reglementată

[40] M. Fărcășanu, n. 1907, București; studii de Drept și Filosofie în Germania, membru marcant al PNL; în februarie 1945 comuniștii de la București cereau arestarea lui pentru acțiuni antisovietice, în calitate de director al ziarului „Viitorul"; pentru legăturile sale cu Ivor Porter, era suspectat de spionaj în favoarea serviciilor secrete britanice; în toamna anului 1946 reușește ca împreună cu Vintilă V. Brătianu să plece clandestin din țară, pe calea aerului; ajunge la Bari, dar este supravegheat de autoritățile italiene; cu ajutorul serviciilor britanice pleacă la Paris, implicându-se în comitetul de rezistență condus de Nicolae Rădescu; în februarie 1949 se stabilește în SUA, unde ajunge conducătorul organizației emigranților români din New York (Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice. Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității*, Editura Compania, 2002, pp. 126-127).

[41] V. V. Brătianu, n. 1914, la București; studii de Economie politică în Anglia și Politehnica în Elveția; luptă în campania din Răsărit, ca ofițer de aviație; după manifestația din 8 noiembrie 1945, de la București, este arestat, până în februarie 1946, pentru legături cu Frank Stevens, organizatorul filialei YMCA România; pleacă din București, pentru ca în contextul condamnării sale să reușească să plece clandestin din țară, ajungând la Paris; aderă la inițiativa lui Augustin Popa, de creare a unui consiliu al partidelor politice, fiind alături de M. Fărcășanu, ca reprezentant al PNL; aderă la politica lui Nicolae Rădescu; în decembrie 1948 emigrează în SUA (M. Pelin, *op. cit.*, p. 50).

de consiliul ce se va constitui după noul regulament; P. Popescu rămânea secretar al consiliului și E. Staia era numit casier, preluând fondurile existente, dând chitanță de descărcare pentru acestea și organizând încasările la pangar, donații, cotizații etc.; cheltuielile urmau să se facă numai cu aprobarea Consiliului parohial, cu excepția plăților la utilități; pentru asigurarea pazei bisericii erau însărcinați consilierii I. P. Crivăț și D. Popa; ierod. G. Radu, D. Cantacuzino, T. Ciuceanu și Gh. Loghiade au primit sarcina de a se ocupa de Serviciul social al Bisericii; procesele-verbale ale ședințelor trebuiau scrise în cinci exemplare, pentru ca un exemplar să fie trimis Patriarhiei Române[42].

Poate una dintre deciziile noului consiliu parohial, care vor marca viitorul apropiat al BORP a fost legată de sprijinirea românilor refugiați din țară: „Ceilalți P.C. Preoți români refugiați din țară sau persoane deplasate cu dreptul de reședință sau în trecere prin Franța, cum și cei care vor mai veni din țară se pot bucura de adăpostul Bisericii noastre, pot participa la slujbele religioase și se vor bucura de ajutor, când va fi posibil, la fel ca și personalul ales să servească în mod regulat la biserică. P.C. Lor pot participa și la ședințele Consiliului parohial cu vot consultativ. Pot deveni consilieri parohiali prin alegere sau cooptare ca și oricare enoriaș al Bisericii noastre”[43].

La București s-a aflat relativ repede despre evenimentul de la BORP. La 20 aprilie, Dudu Velicu nota că arhim. Ivanovici „i-a făcut cunoscut mitropolitului Justinian că, deși e demis din postul de paroh al Bisericii Române din Paris, totuși nu se va mai înapoia în țară. La primirea veștii, Justinian a zâmbit”[44].

În schimb, în cercurile guvernamentale, despre Martinian Ivanovici se spunea că „s-a răzvrătit împotriva Bisericii și a țării, cerând protecția statului francez, ceea ce i s-a acordat, săvârşind slujbe, deși este demis, pomenind un ex-rege dușman al poporului și ignorând RPR”[45].

Pe 21 aprilie, în mediul bisericesc deja se vorbea de revocarea numirii pr. C. Staicu şi se făceau speculații despre posibilul înlocuitor al lui Ivanovici. În ziua de 25 aprilie, potrivit lui D. Velicu, se spunea că pr.

---

42 ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 169-171. Procesul-verbal este semnat și de persoane care nu figurau în Consiliul parohial, precum pr. V. Boldeanu (*Ibidem*, f. 171).
43 *Ibidem*, f. 169.
44 Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 53.
45 *Ibidem*, p. 81.

Niţişor Cazacu, de la Biserica Batiştei, din Capitală, ar fi cel mai bun candidat, deoarece „nu s-a situat până în prezent, pe linia strictei democraţii trasată de guvern, ci este pe linia de mijloc, motiv care se crede că l-ar indica pentru ca să poată fi primit de colonia română din Paris, care este contra guvernului român şi contra oricărui preot strict democrat trimis din ţară. Pe lângă aceasta, Cazacu este foarte bine cunoscut coloniei române şi ca atare sunt posibilităţi de colaborare. Justinian vrea să-l trimită, de asemenea, la Paris, pe fiul său, Ovidiu, student la Medicină, şi pe arhidiaconul Tuţă Nica, de la Catedrala patriarhală”[46].

Patru zile mai târziu, se afirma că nici pr. Cazacu nu va mai pleca, iar la începutul lui iunie 1948 se punea că grupul Vască-Stan-Cândea a determinat numirea unui tânăr cleric ardelean abia hirotonit, care „n-ar fi exclus să aibă misiuni secrete importante”, după ce arhimandritul Valerian Zaharia refuzase oferta[47].

Fireşte că Legaţia română de la Paris nu putea rămâne indiferentă faţă de actul clericilor şi comunităţii de la BORP. Mai întâi, cu aceeaşi ipocrizie manifestată și cu o lună înainte, Legaţia dădea un comunicat de presă, prin care arăta că membrii clerului ortodox sunt funcționari și că „preotul în cauză a fost chemat la Bucureşti, pentru că nu a îndeplinit obligaţiile ce îi incumbă. Legaţia precizează că guvernul de la București nu are deloc intenția de a închide Biserica română din Paris și că un nou paroh va fi numit în cel mai scurt timp”[48].

Totodată, motivând că lăcaşul este o proprietate a statului român, la 21 aprilie 1948 Legaţia română trimitea o adresă Ministerului francez al Afacerilor Externe, cu următorul conţinut: „Legaţia RPR în Franța prezintă complimentele sale deosebite Ministerului Afacerilor Externe și are onoarea de a aduce la cunoștința cele ce urmează:

Din motive de ordin disciplinar, superiorul Bisericii române din Paris, arhimandritul Martinian Ivanovici, a fost rechemat în România de

[46] *Ibidem*, p. 56.

[47] *Ibidem*. Am redat acest citat, deoarece astfel de afirmaţii rostite în mediul preoţesc erau atent monitorizate de către Siguranţa comunistă, în urma cărora, de multe ori, numai şi de la o simplă suspiciune, se trecea la măsuri coercitive. De pildă, în vara anului 1948, arhidiaconul Tuţă Nica a fost arestat şi anchetat o lungă perioadă de timp, pentru ca în final să fie inclus într-o aşa-zisă organizaţie anticomunistă din rândul clericilor ortodocşi.

[48] *Le Monde*, 22 aprilie 1948, apud ACNSAS, fond SIE, dosar 140, f. 18.

Ministerul Cultelor din București, de care depinde, precum și de S.S. Patriarhul României, șeful suprem al Bisericii Ortodoxe Române.

Legația reamintește în legătură cu aceasta că Biserica Ortodoxă Română este o biserică de stat, că slujitorii acestui cult sunt toți funcționari de stat și clădirile bisericii române din Paris, strada Jean de Beauvais, precum și imobilul anexă, sunt proprietatea guvernului român. Acesta le-a cumpărat de peste un secol, conform formelor legale din Franța, din acea perioadă.

Ultimul termen acordat fostului superior al bisericii române din Paris, pentru a se prezenta în fața șefilor lui ierarhici expirând la 20 aprilie, Legația i-a făcut cunoscut în mod oficial la 19 aprilie, că în executarea instrucțiunilor primite de la București, arhimandritul Ivanovici era invitat, pentru ultima oară, să predea fără întârziere delegatului Legației, biserica și imobilul anexă, împreună cu toate bunurile de acolo, proprietatea guvernului român, cheile bisericii trebuind să fie încredințate reprezentantului acestui guvern la Paris, până la sosirea noului superior desemnat de către București.

Luând pe față atitudine de rebel, arhimandritul Ivanovici, revocat din postul său, nu numai că a refuzat să predea Legației României bunurile statului român, care îi fuseseră încredințate în virtutea funcției din care tocmai a fost scos, ci, alăturându-și din propria inițiativă un așa-zis consiliu parohial, el a declarat că ia în posesie pur și simplu biserica română și toate bunurile care depind de ea.

În fața situației astfel creată, în ciuda oricărei legi de protecție a bunurilor guvernelor străine în Franța, Legația RPR are datoria și onoarea de a solicita guvernului Republicii Franceze protecția bunurilor care se află pe teritoriul ei aparținând guvernului român.

În consecință, Legația RPR roagă guvernul francez să binevoiască a dispune:

1. Evacuarea din imobilul anexă a bisericii române (str. Jean de Beauvais) a tuturor ocupanților pe care fostul superior al bisericii i-a introdus acolo și care continuă să locuiască în mod ilegal;

2. Sigilarea intrărilor bisericii de către autoritățile franceze, după punerea autorităților legale române din Paris în posesia clădirilor aparținând guvernului român.

Legația RPR în Franța este convinsă că Ministerul Afacerilor Externe, apreciind grija permanentă cu care guvernul român a asigurat neîncetat drepturile de proprietate și securitate care garantează buna funcționare a numeroaselor instituții culturale franceze în România, va

binevoi să aibă în vedere-sub acest aspect-situația delicată care face obiectul acestei note.

Legația RPR în Franța folosește acest prilej pentru a reînnoi Ministerului Afacerilor Externe asigurarea înaltei sale considerații”[49].

La 30 aprilie 1948, Ministerul Afacerilor Externe francez a răspuns cu următoarea notă: „Ministerul Afacerilor Externe are onoarea a face cunoscut Legației RPR, ca răspuns la nota nr. 3387/5 din 21 aprilie, că chestiunea ridicată de folosința dată clădirii bisericii române din str. Jean de Beauvais a reținut întreaga sa atenție.

Din ancheta temeinică la care ministerul a procedat cu privire la aspectele juridice ale acestei probleme, rezultă că drepturile de proprietate revendicate asupra clădirii bisericii române și asupra imobilului anexă nu ar putea să nege drepturile de folosire pe care o asociație religioasă ar putea să le revendice până în prezent.

Într-o asemenea ipoteză, pentru a face să i se recunoască drepturile, noul prelat ar trebui să alcătuiască la rândul său o asociație de acest fel, înainte de a revendica dispunerea bisericii în fața Consiliului de Stat, statuând la contencios conform dispozițiilor art. 4 și 8 din Legea din 9 decembrie 1905, extinse prin articolul 57 din Legea din 17 aprilie 1906, privind cultele care nu intră în Concordat.

În lipsa unei asociații religioase investită în prezent cu dreptul de folosință, chestiunea ar fi de competența tribunalelor civile.

Ministerul Afacerilor Externe folosește acest prilej pentru a reînnoi Legației RPR asigurările înalte sale considerații”[50].

Legislația invocată de partea franceză sunt Legea din 9 decembrie 1905 privind separarea Bisericii de Stat și Legea din 17 aprilie 1906 privind bugetul de stat. În articolele 4 și 8 din Legea din 1905 se invocă obligația entităților cu manifestare religioasă ca, într-un termen de un an, să se organizeze în asociații cultuale, ca persoane juridice în scop cultic pe teritoriul francez, pentru a putea funcționa în lăcașurile pe care le au în posesie cu tot inventarul mobil și imobil. De asemenea, dacă există mai

---

[49] AMAE, problema 270/Franța 5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franța, ff. nenum. Documentul poate fi consultat în limba franceză la O. Bozgan, *op. cit.*, pp. 46-47.

[50] AMAE, problema 70-71/Franța, vol. 11, ff. nenum. A se vedea documentul în limba franceză la O. Bozgan, *op. cit.*, pp. 47-48.

multe asociaţii cultuale care revendică aceleași bunuri cultice, problema ajunge în competenţa instituţiilor de stat îndrituite (Consiliul de stat)[51].

Însă, articolul 57 din Legea bugetului din 1906 este argumentul refuzului manifestat de Ministerul francez de Externe, cu următorul conţinut: „Bunurile care, fără a aparţine unei instituţii publice de cult, au fost atribuite, înainte de promulgarea legii din 9 decembrie 1905, exercitării publice a unui cult, pot, până la expirarea anului următor acestuia, să fie alocată unei asociaţii fără nicio obligaţie în beneficiul Trezoreriei”[52]. Altfel spus, dacă un bun cultic, precum lăcașul din strada Jean de Beauvais, nr. 9bis, a fost atribuit, înainte de adoptarea legii din 1905 (biserica a fost cumpărată în 1882), pentru exercitarea cultului de către o instituţie necultică în Franţa, adică statul român, prin Legaţia de la Paris, atunci acesta poate ajunge în posesia unei asociaţii cultice, fără nicio obligaţie la fiscul francez.

Din răspunsul ministerului francez transpare ideea că nu se pune la îndoială dreptul de proprietate al statului român asupra BORP, dar, odată ajunsă în posesia unui grup religios, aceasta poate fi utilizată ca lăcaș de cult sub egida unei asociații cultuale, ca oricare cult din Franța, conform legii din 1905. Interesant este faptul că autoritățile franceze poziționează întreaga discuție pe dreptul ipoteticei asociații cultuale pe care „noul prelat” o poate înființa, pentru a avea dreptul de manifestare religioasă pe teritoriul francez. Astfel, dreptul de proprietate al statului român asupra BORP este ținut în suspensie. Totodată, se vorbește despre „noul prelat”, sugerându-se faptul că autoritățile franceze respectă legătura canonică cu autoritatea spirituală din România, probabil pentru a arăta respectul față de factorul religios și pentru a păstra reciprocitatea în cazul instituțiilor de cult franceze din România.

Așadar, Ministerul francez de Externe refuza prin omisiune să aplice măsura firească și legală a evacuării lăcașului de cult proprietate a statului român, sugerând ca, în caz de litigiu, problema să se tranșeze în justiția franceză, demers care oricum ar fi întârziat cel puţin până la constituirea și recunoașterea asociației cultuale.

Despre situația apărută la BORP, la 6 mai 1948 ministrul S. Stoilov trimitea ministrului A. Pauker următorul raport: „Fostul superior al Bisericii, arhimandritul Martinian Ivanovici, rechemat în țară după

[51] https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000508749/ (consultat la 15.04.2021).

[52] https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6260755q/f5.item (consultat la 15.04.2021).

cererea mea, în urma incidentelor de la 1 ianuarie, asupra cărora v-am raportat la timp, după ce a refuzat să se înapoieze în ţară, a luat în public atitudine direct ostilă faţă de guvern în ziua de duminică, 18 aprilie, în timpul slujbei religioase. După informaţiile mele, în faţa publicului adunat în biserică, fostul superior al Bisericii a declarat că a rupt relaţiile cu oficialitatea română din Paris şi că rămâne credincios fostului rege Mihai. Afirmând în mod mincinos că prin noua Constituţie Biserica ar fi despărţită de stat, domnia sa a anunţat constituirea unui consiliu parohial, format, de altfel, numai din foşti legionari şi din elemente făţiş duşmănoase faţă de guvernul român şi că împreună cu acest consiliu va conduce şi va administra Biserica. În ziua de luni, 19 aprilie (în ziua de 20 aprilie având să expire ultimul termen pe care Ministerul Cultelor şi Patriarhia îl acordase părintelui Ivanovici, pentru înapoierea sa în ţară sub sancţiunea «destituirii»), am trimis la Biserică pe un reprezentant al Legaţiei cu ordinul scris de a lua în primire toată averea mobilă şi imobilă a Bisericii, proprietatea statului român. Fostul superior al Bisericii a refuzat să predea şi, cu consiliul parohial instalat de domnia sa ad-hoc, a declarat că va dispune de Biserică. În faţa acestei situaţii, am prezentat la 21 aprilie la Ministerul de externe francez, prin secretarul său general, ambasadorul Chauval, o notă al cărui text vi se trimite prin acest curier. Nota subliniază faptul că Biserica română este biserică de stat şi că imobilul bisericii este proprietatea statului român. În notă se cere categoric ca Legaţia să fie repusă în posesiunea acestui imobil, predându-i-se cheile după evacuare şi sigilarea localului de către autorităţile franceze.

Cu toate că am insistat asupra urgentei măsuri de luat (numai 10 zile despărţindu-ne atunci de sărbătoarea Paştilor, arătând şi inconvenientul deosebit de a lăsa pe un grup de rebeli să dispună de biserica statului român, tocmai în această împrejurare), nota cu răspunsul guvernului francez a fost primită tocmai în ziua de 1 mai şi este mai mult decât evazivă. În textul acelei note, pe care vi-l trimit tot prin acest curier, veţi vedea că se vorbeşte de «Associations Cultuelles», adică asociaţie cu caracter confesional, de cult religios, care nu există şi nici nu a existat vreodată în colonia română din Paris, iar pe de altă parte, se sugerează evaziv apelul la tribunalul civil. Cazul acesta şi, în special, răspunsul cuprins în nota guvernului francez, va face desigur din partea dumneavoastră obiectul întregii atenţiuni pe care-l comportă guvernul, având să ia hotărârea pe care o va crede de cuviinţă.

În calitatea mea de reprezentant al guvernului român la Paris îmi permit, însă a propune următoarele:

I. Cu privire la fostul superior al bisericii române, arhimandritul Martinian Ivanovici, destituirea sa imediată şi, eventual, retragerea naţionalităţii;

II. În chestiunea atitudinii luate de guvernul francez manifestată prin Nota sa de răspuns, socot, cum am sugerat și prin telegrama mea, că ar fi necesar un avertisment categoric, prin care să se anunţe represalii prin luare de măsuri analoge faţă de proprietăţile franceze din ţară, în cazul dacă statul român nu este repus îndată în drepturile sale de proprietar asupra bisericii române și a imobilului dependent din rue Jean de Beauvais, nr. 9bis. Având în vedere efectul pe care l-ar produce asupra coloniei române din Paris o cedare din partea noastră a drepturilor noastre asupra Bisericii, socot că prestigiul României şi al guvernului RPR ar fi grav atins printr-o asemenea cedare. Odată ce Biserica, cu imobilul dependent (în care actualmente locuiesc, introduşi de arhimandritul Ivanovici, elemente străine de biserică şi absolut duşmănoase nouă) ar reintra în stăpânirea guvernului român, ar trebui serios avizat asupra viitorului acestei instituţii. Dacă nu vrem ca ea să devină un focar de propagandă în contra guvernului RPR, foarte serioase măsuri vor fi necesare. Când momentul va fi venit, îmi voi permite a vă face propuneri în acest sens"[53].

Între timp, clericii și membrii noului Consiliu parohial trebuiau să se organizeze pentru slujba de Înviere. În ședința din 24 aprilie s-au discutat mai întâi probleme legate de componenţa Consiliului parohial. Au fost prezenți preoții V. Boldeanu[54] și Ion Potecașu[55] și cooptați alți

---

[53] AMAE, problema 70-71/Franța, vol. 11, ff. nenum. La 10 mai 1948, prin Decizia ministrului Cultelor nr. 18.439, publicată în „Monitorul oficial", arhim. Martinian Ivanovici a fost licenţiat din serviciu (ABORP, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, f. nenum.)

[54] Vasile Boldeanu, n. 26 noiembrie 1902, în Milcovul, jud. Vrancea; a absolvit Facultatea de Teologie din București (februarie 1930); diacon la Biserica „Sf. Dumitru" (mai 1931), apoi preot la Biserica „Sf. Mina" (1931), ambele din Focșani; s-a implicat mult în activitatea Mișcării legionare, încât în septembrie 1940 este numit comandant al acestei grupări politice la nivelul regiunii Muntenia; ulterior, slujește la Biserica „Sf. Voievozi" din Capitală (septembrie 1940); pentru participare la rebeliunea legionară este arestat și condamnat la 10 ani muncă silnică; la 17 octombrie 1942 evadează din penitenciarul Văcărești, reușind să fugă în Germania, prin Iugoslavia; este internat în lagărul de la Buchenwald; în 1946

membri: Virgil Veniamin[56], Nicolae Caranfil[57], Mircea Eliade[58], Paul Marin și Emil Ghilezan[59]. T. Cantacuzino a demisionat, fiind înlocuită cu Gh.

---

ajunge la Paris, locuind și slujind la BORP, apoi lucrând ca muncitor (ACNSAS, fond Informativ, dosar 235456, vol. 1, ff. 26, 40; ABORP, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, ff. nenum.).

[55] I. Potecașu, n. 19 noiembrie (16 septembrie) 1912, Cărpinești, jud. Buzău; a absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți; s-a implicat în activitatea Mișcării legionare, motiv pentru care în 1939 a fost internat în lagărul de la Miercurea Ciuc; conform documentelor Securității, pentru participarea la rebeliune a fost suspendat de la slujire, apoi condamnat prin Sentința nr. 440/1941 a Tribunalului Corpului 5 Armată Buzău la 15 ani detenție grea; condamnarea a fost dată în contumacie, deoarece el reușise să fugă în Germania; de aici, la sfârșitul războiului, a ajuns pentru o scurtă perioadă de timp la Paris, apoi în Brazilia (ACNSAS, fond SIE, dosar 137, ff. 3-4, 9).

[56] Virgil Veniamin, n. 1906, la Bacău; studii juridice, cu doctorat în Drept la Paris; profesor universitar de Drept internațional și avocat, membru marcant al PNȚ; din septembrie 1946 a fost conducătorul organizației muncitorești din partid; după înscenarea de la Tămădău (iulie 1947), stă ascuns prin țară, iar la 28 februarie 1948, împreună cu Romulus Boilă, reușește să plece clandestin, ajungând la Viena, apoi la Paris, unde a editat mensuelul „La Nation roumain", începând cu anul 1948, ca organ oficial al CNR pentru Europa; finanțarea ziarului era asigurată de Departamentul de Stat din SUA, prin CNR New York (M. Pelin, *op. cit.*, pp. 344-345).

[57] Nicolae Caranfil, n. 1893, la Galați; fost subsecretar de stat la Departamentul Aviației și ministru al Aerului; și-a dat demisia din guvernul Tătărescu, pentru că nu i s-a permis să trimită ajutoare lui Franco, liderul dreptei spaniole; între 1940-1944 a ocupat un post de administrator delegat la Societatea de Telefoane din București; în octombrie 1944 a fost trimis la Londra, pentru a participa la o conferință internațională a transporturilor, de unde nu s-a mai întors în țară; autoritățile comuniste l-au suspectat de implicare în rețeaua informativă dirijată de britanicul Ivor Porter; în 1947 este semnalat de SSI că face parte din Comitetul român de rezistență de la Paris, în același an participând la un congres al rezistenței românești ținut în Elveția (*Ibidem*, pp. 62-63).

[58] Acesta se afla în capitala franceză încă din toamna anului 1944.

[59] E. Ghilezan, n. 1911, Moțoc, jud. Timiș-Totontal; studii juridice, avocat în Baroul din București; a fost șeful organizației PNȚ din jud. Severin; după 23 august 1944 a ocupat postul de ministru-secretar de stat la Finanțe; în 1947 reușește să plece clandestin din țară, ajungând la Paris, după o escală la Viena; împreună cu industriașul Max Auschnitt încearcă să pună bazele unui comitet român de acțiune în Franța; în 1948 emigrează în SUA; din punct de vedere politic, s-a situat alături de Nicolae Rădescu (*Ibidem*, pp. 148-149).

Caranfil. Unii dintre aceștia proveneau din cercurile generalului Nicolae Rădescu, conducătorul Comitetului Naţional Român, abia format sub patronajul Regelui Mihai și cu sprijinul guvernului federal american.

În aceeași ședință, Gh. Loghiade a prezentat un raport al Serviciului social, s-a decis ca slujba de Înviere să înceapă la miezul nopții și s-a aprobat închirierea unui autobuz pentru transportul credincioșilor aflați în cartierele îndepărtate ale Parisului. V. Boldeanu a adus în atenție ideea editării unei reviste a BORP, cu titlul „Buciumul", pentru a aminti de prima publicație românească de la Paris și pentru că unii enoriași cereau acest lucru. S-a aprobat apariția acestui periodic și formarea unui comitet de redacție în frunte cu arhim. Ștefan Lucaciu[60].

Pentru susţinerea Bisericii, s-a hotărât ca la sfârșitul fiecărei Sf. Liturghii să se facă o colectă în rândul credincioșilor, în urma căreia să se încheie un proces-verbal. În cele mai multe cazuri, procesul-verbal avea să fie semnat de pr. V. Boldeanu, Șt. Lucaciu, apoi, din 5 septembrie, de pr. Gheorghe Preda[61]. Colectele înregistrate sunt din perioada 25 aprilie-12

[60] ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 172-173. Șt. Lucaciu, n. 30 octombrie (31 ianuarie) 1909, în Chier, jud. Arad; a absolvit Seminarul teologic din București și Academia teologică din Arad (1934), apoi a obținut licența la Facultatea de Teologie din București; la 6 august 1938 hirotonit preot celib, iar pe 15 august același an tuns în monahism pe seama Mănăstirii Hodoș-Bodrog, de lângă Arad; în 1940 ajunge spiritual al Academiei teologice de la Oradea; s-a implicat în activitatea Mișcării legionare, mai ales în toamna anului 1940; condamnat la cinci luni închisoare pentru participare la rebeliune; mobilizat pe frontul din Est, unde este decorat în mai multe rânduri; revine în țară pe postul de spiritual la academia orădeană refugiată la Timișoara; în 1947 este ridicat la rangul de arhimandrit și ajunge stareț al mănăstirii de metanie; la 28 februarie 1948 trece clandestin frontiera cu ajutorul unei călăuze, care îl conduce până la Salzburg, iar de aici la Paris, unde este primit de pr. V. Boldeanu (Adrian Nicolae Petcu, *Arhimandritul Ștefan Lucaciu în vâltoarea exilului românesc, 1948-1962*, în „Biserica și Școala", an XCVII (97), nr. 7, iulie 2016, Arad, pp. 3-4).

[61] Gheorghe Preda, n. 10 februarie 1917, Finta, jud. Dâmbovița; absolvent al Facultății de Teologie din București (1940); membru al Mișcării legionare, motiv pentru care, în perioada noiembrie 1939-aprilie 1940, a cunoscut lagărul de la Vaslui; pentru „participare la rebeliune", prin Sentința nr. 713/1941 a Tribunalului Militar Ploiești, a fost condamnat la 8 ani detenție grea, iar în anul următorul la alți 15 ani muncă silnică; condamnările au fost date în contumacie, deoarece el reușise să fugă în Germania, prin Iugoslavia; a fost internat în lagărul de la Rostock, apoi la Buchenwald și a lucrat în fabrica de avioane „Henkel"; după 23

decembrie 1948, cu sume între 1.127 și 3.400 de frs., cu excepția marilor sărbători, când sumele erau mai mari[62].

Următoarea ședință a Consiliului parohial s-a desfășurat în seara zilei de 1 mai 1948, alături de consilieri participând preoții Șt. Lucaciu, V. Boldeanu, I. Potecașu, Gr. Brânzeu și Nestorian Cicală[63], după cum însuși superiorul M. Ivanovici anunța în ședință. J. Miloae spune că nu are nicio obiecțiune, mai puțin în cazul lui Gr. Brânzeu, pe care îl roagă „să-și fixeze atitudinea printr-o declarație". Gr. Brânzeu spune: „Ținuta mea de săptămâna aceasta explică atitudinea mea de viitor", consiliul declarându-se „satisfăcut".

Se pune în discuție ideea constituirii unei asociații cultuale, pentru ca BORP să se organizeze și să funcționeze după legislația țării gazdă. Se propune ca la proxima ședință, din 10 mai, să se discute textul statutului[64].

---

august 1944 a fost mutat la Viena, unde Mișcarea legionară primise însărcinarea formării unui guvern român în contrapartidă cu cel de la București; la 12 noiembrie 1945 a fost hirotonit preot de către Episcopul Alexandru Lowtschy din ROCOR; în 1948 a servit ca preot la BORP, iar în aprilie 1951 a plecat în Canada, ca paroh la Hamilton, Ontario; din mai 1954 a slujit în cadrul Episcopiei ortodoxe române conduse de Episcopul Valerian Trifa (ACNSAS, fond SIE, dosar 136, ff. 23-29; *Album aniversar*, publicat de Episcopia Ortodoxă Română din America cu ocazia congresului Episcopiei, 3-5 iulie 1954, p. 110).

[62] ABORP, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), ff. 7-22. Banii erau predați arhim. Șt. Lucaciu. Colectele erau înregistrate în „Registrul de procese-verbale ale ședințelor Consiliului parohial și colecte publice" întocmit de către fostul superior Teofil Ionescu, în perioada septembrie-decembrie 1946 (*Ibidem*).

[63] Nichifor Nestorian Cicală, n. 17 ianuarie 1915, în Jora, jud. Orhei, Basarabia; a absolvit Seminarul monahal de la Mănăstirea Cernica (1937) și a fost monah la Mănăstirea Căpriana, de lângă Chișinău; a absolvit Facultatea de Teologie din Cernăuți; după refugiu a ocupat un post de împiegat la Mitropolia Moldovei, până în octombrie 1941, când a plecat ca slujitor în cadrul Misiunii Ortodoxe Române din Transnistria; a lucrat în aparatul de conducere al Misiunii, cu sediul la Odesa (1942-1943); între 1944-1946 a lucrat în aparatul administrativ al Episcopiei Aradului, iar de la 26 noiembrie 1946 a îndeplinit funcţia de secretar al Internatului Teologic din București; conform unor documente ale Securității, în 1948 a reușit să fugă din țară, prin Oradea, cu ajutorul Joint-ului; o altă variantă este că ar fi fugit în 1947, prin Iugoslavia; după o ședere scurtă la Paris, a ajuns slujitor la Biserica „Sf. Gheorghe" din Windsor, Ontario, Canada (ACNSAS, fond SIE, dosar 76, vol. 1, f. 9; *Ibidem*, vol. 2, ff. 11, 270-271).

[64] ABORP, Registru procese-verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 174-175.

În ziua de 7 mai clericii aflaţi la BORP s-au întrunit în salonul de recepţie din prezbiteriu, pentru „a discuta anumite chestiuni de ordine interioară şi programul de lucru". Conform procesului-verbal, s-a hotărât: „Când nu cădem de acord asupra anumitor hotărâri sau din spirit de discordie nu s-ar respecta hotărârea luată, să se apeleze la Consiliu şi dacă nici de Consiliu nu se ţine seamă, atunci se ajunge la adunarea poporului în prima zi de sărbătoare după terminarea Sf. Liturghii"[65].

Alte hotărâri au vizat câteva probleme administrative și culturale: s-a cedat sufrageria pr. V. Boldeanu; copiii românilor ortodocşi din colonie erau chemaţi ca, în fiecare joi, de la ora 14.00, să urmeze cursurile de Religie, Limba Română, Geografie şi Istoria poporului român; în privinţa serviciilor divine, la sărbători, toţi clericii trebuiau să slujească în sobor, iar în cazul celor particulare în funcţie de cum sunt chemaţi; clericii rânduiţi la serviciile divine de peste săptămână puteau fi înlocuiţi numai cu o justificare și cu acordul superiorului; ceea ce se realizează la altar ca venit se împarte între cei care au servit la altar, inclusiv cântăreţilor. Procesul-verbal a fost semnat de: M. Ivanovici-superior, arhim. Șt. Lucaciu, pr. Gr. Brânzeu, pr. V. Boldeanu și ierod. G. Radu. La această întrunire s-a înfiinţat **Consiliul duhovnicesc**, ca organism alcătuit numai din clerici și care funcționa deasupra Consiliului parohial constituit la 18 aprilie 1948[66].

În ședința Consiliului parohial din 8 mai a fost prezentată prima formă a textului Statutului asociației cultuale și aprobată cu participarea pentru prima dată a lui M. Eliade. Ierod. G. Radu a fost înlocuit în Consiliu cu arhim. Șt. Lucaciu, care a devenit și vicepreședinte. Totodată, P. Popescu a anunțat demersurile făcute la Poliția din Paris, prin care „Biserica cere protecția autorităților franceze"[67], probabil pentru a preîntâmpina posibilele vexațiuni din partea Legației române.

Mai apoi, în ședința din 26 mai a Consiliului parohial, superiorul raporta o intensă activitate care greva în jurul Bisericii: serviciile divine se desfășurau regulat, cu toți preoții în sobor; corul bisericii era plătit din

[65] Idem, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), f. 8.

[66] *Ibidem*, ff. 8-8v. Potrivit documentelor consultate în arhiva BORP, ședințe ale Consiliului duhovnicesc au mai fost în zilele de: 29 iulie, 17 august și 3 noiembrie, în toate acestea arhim. M. Ivanovici nefigurând cu semnătură. La ședința din 17 august s-a adăugat pr. Gh. Preda.

[67] Idem, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 176-178.

donațiile strânse de la credincioși, la sfârșitul slujbei; se ținea un curs de Limba Română, Geografie și Istoria Țării, organizat la propunerea consilierului V. V. Brătianu; cu toate „mijloacele modeste”, căminul pentru primirea refugiaților funcționa, iar încasările și donațiile acopereau aproape în totalitate plățile[68].

Disensiuni în comunitatea pariziană

Pe tot parcursul acestei activități și organizări de amploare derulate în rândul comunității ortodoxe românești din capitala franceză au apărut opinii diferite, exprimate prin atitudini considerate de opoziție față de actul de la 18 aprilie 1948. Astfel, deși pe ordinea de zi a ședinței consiliului parohial din 22 iunie figurau probleme de ordin administrativ ale Bisericii și discuții pe tema regulamentului de aplicare a statutului asociației cultuale, totuși întâlnirea a debutat cu o luare de cuvânt a arhim. Ivanovici. Acesta a prezentat un raport în care a arătat cum Consiliul trebuie „să se ocupe numai de personalul bisericesc și de lucrurile stricte ale Bisericii și că de asistența socială Biserica nu se poate ocupa”[69]. De asemenea, a susținut că nu există încă o Epitropie, în consecință propunând cinci epitropi.

În replică, membrii Consiliului au arătat că, pe lângă problemele strict administrative ale Bisericii, Consiliul are datoria de a acorda „asistență românilor refugiați în limita posibilităților”, conform deciziilor de la 18 aprilie, și că „această activitate este de o importanță capitală pentru ceasul de față”, pentru care, în unanimitate, se decide „ființarea serviciului social în cadrul său”[70].

Acordarea de asistență socială, de sprijin pentru plasarea în muncă și de consiliere pentru procurarea formelor legale de emigrație oferite refugiaților români, asumate de către Consiliul parohial, ajutau BORP să fie recunoscută ca atare de statul francez în contextul valului de refugiați proveniți din lagărul comunist. Astfel, asistența socială era fixată de consiliu la un termen de 10 zile și consta în „adăpost, masă și diferite ajutoare”.

În privința Epitropiei, consilierii susțineau că există, unul dintre membri fiind Jean Miloae. În consecință, Consiliul a respins raportul

[68] *Ibidem*, ff. 179-180.
[69] *Ibidem*, ff. 181-182.
[70] *Ibidem*, f. 162.

superiorului, însă discuțiile tensionate din această ședință nu au mai permis abordarea punctelor de pe ordinea de zi[71].

Într-un adaos consemnat la procesul-verbal al Consiliului din 22 iunie, Ivanovici era de părere că „serviciul social de pe lângă Biserică, prevăzut în procesul-verbal de constituire trebuie să se pună de acord cu Comitetul Român de ajutorare a refugiaților, spre a se evita confuziunile în privința solicitării ajutoarelor și a distribuirii lor. Oricum, acest serviciu trebuie să aibă scriptele lui și contabilitatea lui, spre a nu se face amestec între ajutoarele acordate Bisericii și ale Serviciului social. Membrii acestui serviciu social pot lua parte la Consiliul parohial atunci când se vor pune probleme în legătură cu operele sociale, potrivit art. 52 din Legea de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Problema refugiaților trebuie rezolvată cât mai urgent, întrucât încăperile bisericii abia ajung pentru clerici, nefiind amenajate acestui scop. De altfel, față de capacitatea localului Bisericii, punând la dispoziția unor refugiați o cameră ce este în permanență ocupată de refugiații în trecere, cum și două piese (!) pentru Comitetul Român al refugiaților de ajutorare, cred că Biserica a răspuns măcar în parte îndatoririlor sale. Atât serviciul social de sub egida Bisericii, cât și găzduirea celor veniți la Paris trebuiesc rânduite cu multă grijă, spre a se da satisfacție tuturor în limita posibilităților, fără nicio deosebire. Preoții aflători în Paris și care vor mai veni trebuie să-și exercite activitatea exclusiv pe teren duhovnicesc și social”[72].

În privința Epitropiei, Ivanovici adăuga: „Am arătat că este absolut necesară și că s-a trecut cu vederea. Propunerea de 5 epitropi corespunde exact cu art. 55 din Legea de organizare a BOR”, propunere acceptată de Consiliu.

O altă neconcordanță sesizată de Ivanovici la întocmirea procesului-verbal este legată de raportul prezentat de el, în sensul că nu a fost respins în unanimitate, de pildă consilierul M. Fărcășanu fiind de părere să se revină asupra lui, mai ales asupra soluțiilor de ordin practic[73].

La 29 iulie s-a ţinut o ședință a Consiliului duhovnicesc, unde disensiunile cu fostul superior păreau aplanate. Totodată, s-a purces la crearea unui aparat administrativ potrivit cu activitățile care se desfășurau la BORP. Apoi, V. Boldeanu a făcut o expunere a întâlnirii pe care o avusese cu mitropolitul Ghermanos, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice

---

[71] *Ibidem*.
[72] *Ibidem*, ff. 183-184.
[73] *Ibidem*, ff. 183-185.

în Occident, iar Șt. Lucaciu a prezentat un raport cu privire la activitatea Serviciului social şi la necesitatea organizării unui cadru de „discuţii libere, de studii şi documentări teologice şi filosofice”, pentru care s-a propus numele de „Cercul de discuţii libere și studii teologice și filosofice «Buciumul»”.

În intervenţia sa, M. Ivanovici a afirmat că „BORP reprezintă peste graniţă mai mult decât o expresie de Biserică parohială, ci o instituție reprezentativă a întregii BOR, ca linie tradiţională de poziție, atitudine şi manifestare, propunând ca lucrul nostru să aibă pe măsura puterilor şi a mijloacelor noastre, preocupări şi activitate pe care trebuieşte să le aibă cum le-a avut BOR în întregimea ei”. Altfel spus, s-a decis asupra înfiinţării unor secţii de activităţi distincte, de care să fie responsabili unii clerici. S-a decis ca M. Ivanovici, în calitate de superior, să prezideze consfătuirile preoţeşti şi să stabilească coordonatele comune asupra activităţii acestor secţii, îndrumând totodată activitatea Secției pastoral-culturală şi duhovnicească. Șt. Lucaciu a fost desemnat cu îndrumarea Secţiei Cultural-misionară, ajutat de ierod. G. Radu. Serviciul social de pe lângă BORP era coordonat tot de Șt. Lucaciu, care îl solicita ca ajutor pe studentul Ioan Stănescu. Secţia administrativă şi relații externe era dată în grija lui V. Boldeanu.

În urma discuţiilor din Consiliu, s-a decis ca fiecare secţie să lucreze „central şi independent”. „Central” presupunea ca fiecare secţie să se armonizeze, să se completeze şi să se sprijine în mod reciproc. „Independent” însemna ca fiecare secție să aibă „libertate de iniţiativă, în rezolvarea problemelor şi asigurarea corespondenţei care ţine strict de resortul secţiei respective. Lucrările puteau fi înregistrate fie în registrul comun, fie în cele separate, arondate fiecărei secţii, însă dările de seamă şi rapoartele generale erau centralizate. Se mai arăta că „frăţeasca conlucrare trebuie să fie neîncetată în vedere, pentru a nu se isca spărturi între cele trei secţii de muncă”[74].

Ultima problemă discutată privea cazul preotului Gr. Brânzeu. Acesta era acuzat de reluarea contactelor cu Legaţia RPR, în felul acesta călcându-şi cuvântul dat în şedinţa Consiliului parohial din 1 mai 1948. În procesul-verbal s-au notat următoarele: „Noi, ca preoţi, privim cazul păr. Brânzeu ca având două aspecte: unul preoțesc și altul politic-românesc. În primul caz, atitudinea şi comportarea imputată păr. Brânzeu nu ne dă nouă preoţilor dreptul de a nu-l mai primi să servească la altar alături de

[74] Idem, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), ff. 12v-13.

noi, ceilalţi preoţi, care socotim totuşi fapta ca reprobabilă din punct de vedere românesc.

Al doilea aspect, cel politic-românesc, este de competenţa Consiliului parohial, care este în măsură a hotărî dacă păr. Brânzeu mai poate sluji la BORP şi dacă i se mai pot da pe mai departe înlesnirile materiale ce i s-au dat de la 18 aprilie a.c. şi până acum".

În consecinţă, s-a decis ca problema Gr. Brânzeu să fie discutată în Consiliul parohial[75].

Deciziile luate în Consiliul duhovnicesc au fost anunţate şi discutate în şedinţa Consiliului parohial întrunit în ziua de 5 august. Astfel, la conducerea Secției Administrative și relații exterioare era desemnat V. Boldeanu, la Secția Cultural-duhovnicească și pastorală, M. Ivanovici, iar la Secția Cultural-misionară și Serviciul Social, Șt. Lucaciu. De asemenea, s-a făcut cunoscut faptul că pr. V. Boldeanu va reprezenta BORP la Congresul Ecumenic de la Amsterdam, ce urma să se desfășoare în august 1948, iar Șt. Lucaciu a prezentat o dare de seamă asupra activității Serviciului Social.

Tot acum, Ivanovici a anunțat lansarea unei liste de subscripție, în care se înscriseseră deja 50 de persoane, și numirea în Epitropie a lui George Răutu[76], Dinu Hiott, D. Ciotori[77], V. Constantinescu, Niculescu și a altora.

În schimb, Consiliul „s-a arătat foarte surprins de acest act abuziv". În privința listei de subscripții, consilierii au considerat că este „un act ilegal și abuziv și că de urgență să se intervină la persoanele la care se găsesc aceste liste, pentru a înceta colectarea și a depune listele și sumele realizate casierului Consiliului parohial".

Superiorul s-a opus acestei propuneri, promițând în schimb că va cere persoanelor desemnate de el în Epitropie să oprească această subcripție. De altfel, Consiliul a aprobat un concept de anunț, semnat de

---

[75] *Ibidem*, ff. 13-13v.

[76] G. Răutu, stabilit la Paris din 1912; doctorat în Drept la Sorbona; mulţi ani delegat al României la Biroul internaţional al muncii de la Geneva; colaborator al diplomatului Nicolae Titulescu; în perioada celui de-al Doilea Război Mondial a luptat în *Forces françaises libres*, pentru faptele sale de arme fiind decorat cu Legiunea străină şi distincţii americane.

[77] Dimitrie Ciotori, n. 1892, la București, studii de Drept; a fost atașat de presă la Legația României de la Londra; după 23 august 1944 a refuzat să se întoarcă în țară; o perioadă de timp a colaborat la „La Roumanie Indépendante", sub pseudonimul „Ion Bogdan" (M. Pelin, *Opisul*, p. 80).

Șt. Lucaciu, prin care se cerea interzicerea acestei forme de colectare a banilor în folosul BORP, iar pentru cei care se ocupau de această campanie a fost redactată o scrisoare prin care li se punea în vedere oprirea activității.

În finalul ședinței, s-a decis ca Epitropia să fie completată cu M. Fărcășanu și E. Staia, iar pr. Gr. Brânzeu să fie exclus din Consiliu, deoarece nu și-a respectat angajamentul luat la 1 mai, dar și pentru „faptul că a luat contact din nou cu Legația Republicii Populare Române”[78].

Discuțiile contradictorii între M. Ivanovici și ceilalți clerici s-au reluat la următoarea ședință a Consiliului duhovnicesc. La 17 august, „în chilia superiorului”, s-a întrunit Consiliul duhovnicesc într-o „ședință extraordinară”. Prezenți au fost: M. Ivanovici, Șt. Lucaciu, V. Boldeanu, Gh. Preda și G. Radu. Pe ordinea de zi era „clarificarea atitudinii părintelui arhimandrit M. Ivanovici față de bunul mers al BORP”. După intervențiile lui Lucaciu și Boldeanu, întrerupte de Ivanovici, „Consiliul duhovnicesc constată că de la 18 aprilie a.c. sau, mai bine zis, de a doua zi și până astăzi, 17 august a.c., n-a fost posibilă nicio înțelegere, nicio conlucrare potrivită misiunii noastre de preoți și mai ales potrivită vremii și împrejurărilor, [după cum urmează]:

a) o înlănțuire fără de sfârșit de acte de sabotaj; tot ce a hotărât Consiliul chiar în deplin acord cu părintele M. Ivanovici în ședință, imediat după ședință într-o formă revoltător de agresivă și disprețuitoare, călcând tot ce fusese hotărât de comun acord;

b) intrigă printre români, insinuări, calomnii și infamii aruncate pe seama consilierilor parohiali, împotriva serviciului social al Bisericii noastre, cum și împotriva sărmanilor români refugiați veniți în parte pentru căutare de lucru;

c) a rupt din registrul proceselor-verbale 14 (patrusprezece) pagini [cu] lucruri compromițătoare pentru părintele arhimandrit M. Ivanovici și fostul Consiliu parohial (vezi paginile 142-157 din registru);

d) încercări de reîntoarcere la legături cu Legația, contact indirect și acceptări de sugestii prin preotul Brânzeu și doctor Iliescu, din partea Legației;

e) încercări de înlăturare a Consiliului și a Epitropiei de la 18 aprilie a.c. prin cel mai samavolnic abuz de putere, instaurând un nou Consiliu denumit și Epitropie format din oameni înșelați în buna lor

[78] ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. 186-189.

credință într-o formă jignitoare pentru persoanele din Consiliul personal al părintelui M. Ivanovici. Se înfățișa rațiunea selectării acestei Epitropii sau Consiliu parohial prin faptul unei obligații de a-i asigura 20.000 frs. lunar, un fel de târguială: «Cine îmi dă leafă, îl fac consilier sau epitrop»;

f) în ziua de 5 august a.c., în ședința Consiliului parohial, părintele arhim. M. Ivanovici a fost de acord cu unanimitatea consilierilor ca să renunțe la această operă de compromitere morală a unor oameni, care fiind de bună credință, sunt convinși că sunt consilieri sau epitropi ai Bisericii-în realitate ei sunt colectori de fonduri pentru părintele Martinian. Părintele Martinian a fost de acord. A doua zi, însă, a revenit fiindcă mai avea câteva liste de subscripție de încasat;

g) sub semnătură suspendă Consiliul parohial, Epitropia și secțiunile de lucru;

h) a înlăturat casierul Consiliului parohial și a deschis registru de încasări; s-a numit singur epitrop-casier și în această calitate a încasat bani și a dat o chitanță dlui. Răutu. A încasat numeroase și importante sume de bani fără a avea calitatea de casier și și-a însușit aproape tot ce a încasat până acum sub motivul că are și dânsul dreptul să trăiască sau că Biserica îi este datoare și, ca atare, își însușește banii încasați, deoarece necunoscând nicio autoritate, singur încasează, își fixează drepturi și tot singur le reține;

i) este socotit incorect față de personal când încasează cu îndatorirea de a împărți suma încasată în numele diferitelor slujbe bisericești;

j) deturnare de destinație: enoriașii dăruiesc pentru Biserică, părintele Martinian spune că se dăruiesc pentru Sf. Sa personal. Din jenă nu se poate merge din persoană în persoană să fie întrebat dacă a dat pentru Biserică sau pentru părintele Martinian. Se cunosc însă destule cazuri. Însuși suma de 30.000 frs. dați de dl. Răutu, părintele Martinian afirmă că i-au fost dați dânsului pentru nevoile sale personale;

k) biserica este amenințată să i se taie lumina, gazul, apa, telefonul. Ne surprinde că s-ar putea găsi enoriași care să dea cu zecile de mii de franci părintelui Ivanovici și să lase Biserica la discreția creditorilor”[79].

În consecință, „Consiliul duhovnicesc, cu adâncă frământare sufletească, propune depunerea părintelui Martinian din poziția de președinte al Consiliului parohial și de superior al BORP”. În locul său,

[79] Idem, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), ff. 15-16.

este numit arhim. Șt. Lucaciu, „până la pronunțarea Consiliului parohial convocat în ședință extraordinară pentru 19 august. Poziția părintelui M. Ivanovici pe viitor este exact ca a celorlalți preoți din Consiliul duhovnicesc”[80].

Următoarea ședință a Consiliului parohial, din 19 august, a fost cea în care s-au tranșat opiniile divergente dintre fostul superior și majoritatea consilierilor. Pe ordinea de zi erau prevăzute discuții privind regulamentul pentru aplicarea statutului asociației cultuale, raportul general al Serviciului social și problema legată de datoria BORP în sumă de 50.000 frs.

Ședința a început cu citirea unui petiții, datată 16 august 1948 și semnată de 11 consilieri (D. Cantacuzino, Gh. Loghiade, ierod. G. Radu, P. Popescu, arhim. Șt. Lucaciu, E. Staia, pr. G. Preda, I. P. Crivăț, P. Marin, D. Popa și pr. V. Boldeanu) și trimisă secretarului Consiliului parohial. Motivați de „răspunderea și obligația morală pentru bunul mers al treburilor bisericești”, petiționarii cereau ca în ședința convocată pentru ziua de 19 august ”să se discute și cazul arhim. M. Ivanovici”, înaintea ordinii de zi, pentru ”clarificarea atitudinii sale”. Se mai solicita ca ședința să fie prezidată de arhim. Șt. Lucaciu[81].

Deoarece solicitarea era semnată de mai mult de jumătate din numărul consilierilor, atunci s-a trecut la analizarea cazului M. Ivanovici în condițiile cerute. Pentru că V. Boldeanu a considerat că nimic nu este „secret” în acest caz, atunci s-a propus ca fostul superior să fie prezent la discuții; apoi, a rostit un șir de acuzații la adresa fostului superior, fiind completat uneori de consilierii J. Miloae, D. Cantacuzino și Șt. Lucaciu. Boldeanu îl acuza de faptul că „de la 18 aprilie n-a fost o singură ședință, măcar, în care să se poată discuta în liniște și în ordine punctele fixate în ordinea de zi”. Îl acuza că, fără știrea Consiliului, a numit epitropi, când Epitropia trebuia completată cu membri alături de J. Miloae, că a lansat o listă de subscripție, „lucru care, spunea Boldeanu, ne putea pune în conflict cu autoritățile franceze”, și a deschis un nou registru de casă. Apoi, când trebuia să întrerupă subscripția, precum se angajase în fața Consiliului, Ivanovici a rupt anunțul de la avizierul Bisericii.

Ivanovici mai era acuzat că l-ar fi încurajat și chiar trimis pe pr. Gr. Brânzeu să viziteze Legația RPR, adică de „sabotaj” față de acțiunea de la

---

[80] *Ibidem*, f. 16. Acest proces-verbal nu este semnat de M. Ivanovici.

[81] Idem, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), f. nenum. (anexă la registru)

18 aprilie, și că acesta, la rândul lui, primise o sumă de bani pentru refacerea coloniei de vară (care funcționase în anul 1939), la fel, fără aprobarea Consiliului. De asemenea, Ivanovici era acuzat de pasivitate, ca martor față de încercarea delegaților Legației de a pune sigiliul pe ușa Bisericii în ziua de 19 aprilie; că s-a opus chemării în Consiliu a reprezentanților partidelor politice românești din capitala franceză (Gh. Caranfil, N. Caranfil, V. Veniamin și E. Ghilezan), netrimițând invitațiile la slujba de Paști, ci doar programul religios; că nu a susținut în niciun fel activitatea Serviciului social, mai ales atunci când consilierul D. Cantacuzino obținuse ajutoare materiale de la autoritățile franceze (ex. paturi pentru refugiați).

În finalul intervenției, Boldeanu anunța că, prin decizia Consiliului duhovnicesc, „am depus pe părintele Ivanovici din poziția de superior al BORP și, până la alegerea noului superior, girează părintele arhimandrit Șt. Lucaciu. Părintele Martinian rămâne în poziția pe care am avut-o noi”, astfel cerând Consiliului să delibereze.

În apărarea sa, Ivanovici a afirmat că „nici nu trebuie să se opună”, deoarece ședința Consiliului este nestatutară, pentru că nu o convocase, în timp ce Șt. Lucaciu susținea că președintele Consiliului care nu respectă deciziile consiliului își pune în pericol funcția. Ivanovici a încercat să tempereze atacurile la adresa lui Gr. Brânzeu, motivând că, înainte de a fi sancționat, este nevoie de o anchetă. Însă, J. Miloae a respins cu vehemență această propunere.

În privința sigilării Bisericii, în ziua de 19 aprilie, Ivanovici a spus că a asistat la acest gest al trimișilor Legației, pentru ca membrii Coloniei să vadă acest lucru, el fiind, de altfel, cel care i-a chemat pe cei îndrituiți de Consiliu cu paza să vină și să ia atitudine în problemă[82].

Nu știm cum s-a finalizat această ședință de Consiliu încărcată de acuzații din cele mai vehemente și chiar cu agresivitate verbală, deoarece procesul-verbal se încheie brusc cu epuizarea filelor din registru.

Mai apoi, la 24 august 1948, conform unui proces-verbal, cu „nr. 1”, scris de M. Ivanovici, aflăm de constituirea unui consiliu parohial „neutru”, format din: Gh. Răut, D. Ciotori, C. Hiott, R. Pleșa, M. Niculescu[83] și A. Bejan[84], lista încheindu-se cu numele fostului superior.

---

[82] *Ibidem*, ff. 190-199.

[83] M. Niculescu, n. 1909, Oltenița; absolvent de Litere, Filosofie și Drept la București; poet și traducător din operele scriitorilor A. Rimbaud și Ch. Baudelaire; din 1938 a fost redactor responsabil la „Universul literar”; a participat pe frontul

De la început, Ivanovici a afirmat că fostul consiliu parohial, constituit la 18 aprilie, a avut un caracter provizoriu. Această „stare trebuie să înceteze”, deoarece: unii membrii „aveau mandat expirat de mai multă vreme (J. Miloae, E. Staia, D. Gheorghiu și N. Pilat); restul membrilor nu îndeplineau condițiile cerute de art. 1 și 2 din Regulamentul BORP, adică să fie „bărbați de seamă din Colonia română”, majoritatea fiind abia sosiți; s-a constatat că „predomină o grupare politică”, care „a dat naștere la multe conflicte și nemulțumiri”, situație „care s-a evidențiat atât în privința persoanelor găzduite la Biserică, cât și la distribuirea ajutoarelor”; că multe donații în bani ale Bisericii au fost utilizate în activitatea Serviciului social, s-a deschis un registru de corespondență paralel, s-a procurat o altă ștampilă, responsabil de acestea fiind considerat Șt. Lucaciu; ierod. G. Radu a ocupat spații importante din prezbiteriu (sufrageria și salonul Bisericii) și și-a făcut chei, fără știrea superiorului; că unii refugiații au fost tratați inuman din motive politice; că multe anunțuri se afișează la Biserică (Șt. Lucaciu) și ședințele Consiliului parohial se țin fără știrea superiorului și că nu toți clericii slujesc, unii preferând să lucreze în afara spațiului bisericesc.

Pentru legitimarea acestui consiliu parohial se avea în vederea consultarea membrilor Coloniei. De asemenea, membrii noului Consiliu erau de părere că BORP nu trebuie să fie supusă influențelor politice, iar clericii să se abțină de la manifestări politice și să-și exercite misiunea liturgică, pastorală și culturală „deopotrivă pentru toți românii, fără deosebire de părerile politice”.

În mod eronat, M. Ivanovici mai preciza faptul că licențierea sa din postul de superior a fost făcută numai de Ministerul Cultelor, nu și de Patriarhia Română. Prin urmare, este superior până la noi dispoziții venite de la Patriarhie, lucru care se va aduce la cunoștință acelor clerici, „care au înțeles greșit ospitalitatea ce li s-a dat la această Biserică, căutând prin

---

de Est; în 1943 a fost trimis, în calitate de corespondent al ziarului „Universul”, în Franța, de unde, după 23 august 1944, a refuzat să mai revină în țară; a colaborat la Radio France International; a rămas la Paris până în 1956, când s-a stabilit la Londra, în calitate de colaborator al programelor culturale de la radio BBC (M. Pelin, *op. cit.*, p. 233).

[84] Un an mai târziu, A. Bejan făcea parte din grupul țărănist condus de H. Comaniciu, în opoziție cu cel majoritar din jurul liderilor A. Popa și V. Veniamin (I. Moldovan, D. Dobre, D. Zamfirescu eds., *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș*, București, Editura Militară, 2008, pp. 214-215).

mijloace politice să pună în fruntea Bisericii alte organe de conducere, așa cum s-a încercat în ultima ședință a fostului consiliu”.

În final, noul consilier Gh. Răutu făcea o donație de 50.000 frs. pentru „preîntâmpinarea cheltuielilor mai urgente” ale Bisericii[85].

Observăm că Ivanovici punea accentul pe colaborarea cu personalitățile românești care rezidau de mai multă vreme în capitala franceză, argumentul său bazându-se pe regulamentul BORP.

În contrapartidă, consiliul constituit la 18 aprilie, prin cooptarea membrilor și după acest moment, avea în componență personalități românești, majoritatea venite în Franța după Al Doilea Război Mondial, care se aflau în conflict deschis cu guvernul de la București și intraseră în organismele exilului românesc în calitate de membri marcanți ai partidelor politice.

La o simplă analiză vedem că, majoritatea membrilor Consiliului parohial de la 18 aprilie, cu adaosurile ulterioare, erau colaboratori apropiați (unii chiar membri!) ai Comitetului Național Român condus de generalul N. Rădescu. Așa se explică sprijinul acordat de general pentru acțiunile sociale organizate de BORP în cursul anului 1948.

Și primul consiliu parohial și al doilea erau formate din personalități românești care se opuneau comunismului și care activau în exilul românesc, dar îi separau afinitățile personale și, uneori, cele partinice, după cum s-au repercutat și atitudinal în organizarea și activitatea BORP.

Filantropie și ecumenism

Filantropia a reprezentat o componentă importantă în activitatea comunității BORP după ruperea legăturilor cu Legația română. Încă de la ședința de constituire a noului consiliu parohial, din ziua de 18 aprilie 1948, una dintre deciziile luate se referea la organizarea și funcționarea unui Serviciu social, care ajunsese în sarcina ierod. Grațian Radu, ajutat de consilierii D. Cantacuzino, T. Ciuceanu și Gh. Loghiade. Acest serviciu trebuia să se ocupe de preoții și, în general, de refugiații români veniți la BORP să solicite sprijin, după cum se enunța în procesul-verbal al ședinței: „Ceilalți P.C. preoți români refugiați din țară sau persoane deplasate cu dreptul de reședință sau în trecere prin Franța, cum și cei care vor mai veni din țară, se pot bucura de adăpostul Bisericii noastre,

[85] ABORP, Registru procese verbale Consiliul Parohial și Epitropie (1940-1948), ff. nenum. (acest document, de 5 file, este anexat la registrul amintit).

pot participa la slujbele religioase și se vor bucura de ajutor când va fi posbil, la fel ca și personalul ales să servească în mod regulat la biserică”[86].

Ulterior, în ședința Consiliului parohial din 24 aprilie, Gh. Loghiade a prezentat primul raport cu privire la activitatea Serviciului social, în care aducea la cunoștință faptul că fuseseră asigurate 80 de mese calde în decurs de o săptămână, dintr-un fond de 5.000 de frs.[87].

Acest Serviciu social lucra în colaborare cu Comitetul de Asistență Român, care avea un „centru de primire” pe strada Ribera, nr. 38, adică la sediul Misiunii greco-catolice române din Paris. Deoarece volumul de activitate se mărise, prin venirea a numeroși refugiați români, care fie doreau să rămână în apusul Europei, fie să treacă Oceanul, în ședința Consiliului parohial din 26 mai, consilierul N. Caranfil a cerut mutarea acestui centru, în regim „provizoriu, în birourile Bisericii Ortodoxe Române din Paris”, propunere care a fost aprobată[88].

Însă, activitatea Serviciului social a devenit de nesuportat pentru fostul superior, Martinian Ivanovici, deoarece își vedea amenințată poziția în conducerea BORP. În ședința Consiliului parohial din 22 iunie, acesta arăta că nu este de datoria Bisericii să aibă astfel de preocupări, care afectau organizarea scriptelor, și că spațiul din prezbiteriu este supraglomerat de refugiați. Afirmațiile lui Ivanovici se înscriau într-un șir de acuzații la adresa clericilor care slujeau în biserică și care, practic, acaparaseră conducerea comunității[89].

Cu toate disensiunile dintre superior și ceilalți clerici, Serviciul social a continuat să funcționeze, mai ales că, prin decizia Consiliului duhovnicesc din 29 iunie, coordonator fusese numit arhim. Șt. Lucaciu, tot el fiind responsabil de strângerea colectei în bani de la sfârșitul fiecărei slujbe oficiate în biserică[90].

După excluderea arhim. Martinian Ivanovici de la conducerea BORP și alegerea în locul său a arhim. Șt. Lucaciu (19 august), de coordonarea Serviciului social s-a ocupat preotul Gheorghe Preda, care totodată strângea colecta în bani de la sfârșitul fiecărei liturghii. După o activitate de câteva luni, acesta a prezentat un raport de activitate pentru perioada de la înființare și până la 1 noiembrie. Deși venise la BORP abia

[86] *Ibidem*, ff. 169, 171.
[87] *Ibidem*, f. 173.
[88] *Ibidem*, f. 180.
[89] *Ibidem*, ff. 182-185.
[90] Idem, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), f. 12v.

în august 1948, pr. Preda spunea că „nu i-a fost greu să cunoască activitatea desfăşurată de Serviciul social, înfiinţat pentru „compatrioţii noştri refugiaţi, ca şi pentru cei lipsiţi de mijloace”. Principalele puncte din program constau în: a) adăpostirea, pe timp limitat, a persoanelor refugiate; b) întreţinerea unei cantine; c) plasarea la muncă; d) distribuirea ajutoarelor vestimentare; e) un serviciu de asistenţă medicală şi f) serviciu de emigraţie.

Pentru adăpostirea refugiaţilor s-au pus la dispoziţie două camere din prezbiteriul BORP, iar din iunie 1948 s-a închiriat o cameră la Căminul studenţilor protestanţi de lângă Biserică, care a fost înapoiată la 15 octombrie, „când s-a închis şi căminul nostru şi pentru care s-au plătit 10.000 frs.”. În această perioadă au fost adăpostite 212 persoane, numărul nopţilor dormite ridicându-se la 2466.

Cantina a funcţionat, „după posibilităţi”, până la 1 noiembrie, „când s-a închis din lipsă de fonduri”. Aici au luat masa 226 persoane, care au servit 5132 mese.

Plasarea la munci „s-a făcut după locuri şi braţe de muncă”.

În privinţa distribuirii hainelor donate de Consiliul Ecumenic, prin Biserica Ortodoxă Română din New York[91], care a constat în 184 baloturi, adică 8.786 kg, au fost ajutaţi 332 bărbaţi, 136 femei şi 43 copii.

Se mai arăta că Serviciul medical „este încă în curs de formare şi realizare”, la fel şi în „problema emigrărilor”, referindu-se probabil la îndeplinirea formelor de reglementare a rezidenţelor sau a plecării peste Ocean.

Totodată, pr. Preda raporta că fondurile Serviciului social au constat în sumă de 70.000 frs., „donaţi de dl. gen. N. Rădescu în acest scop, precum şi din banii donaţi şi de alte persoane, care doresc să rămână anonime”[92].

Cu toate acestea, Biserica se confrunta în continuare cu datorii la utilităţi, curentul fiind întrerupt de furnizor în ziua de 25 octombrie, pentru care se plătise doar o parte „cu bani împrumutaţi de la concierge”. De asemenea, cărbunii necesari încălzirii bisericii şi casei parohiale (9.800 frs.) trebuiau cumpăraţi[93].

---

[91] La Biserica românească din New York slujitor era pr. Vasile Haţegan, un apropiat al pr. Ion Truţa, preşedintele Consiliului Eparhial al Episcopiei Ortodoxe Române din America.

[92] *Ibidem*, ff. 18-19v.

[93] *Ibidem*, ff. 18v-19v.

Așadar, o parte din sumele de bani cheltuite în activitatea socială a BORP proveneau din donațiile făcute de gen. N. Rădescu, lucru explicabil atâta vreme cât în Consiliul parohial girat de Consiliul duhovnicesc se aflau inclusiv reprezentanți ai Comitetului Național Român, condus de către fostul prim-ministru al României. Sprijin material venea și de la Societatea naţională de Cruce Roșie a României, în al cărei comitet de conducere era N. Caranfil, membru în Consiliul parohial al BORP și iniţiatorul Caroman-ului. De altfel, cel puţin din octombrie 1947, N. Caranfil se afla în corespondenţă cu pr. V. Boldeanu, care se ocupa cu ajutorarea unor compatrioţi refugiaţi din ţară aflați fie în Austria, fie în Franţa[94].

Sprijinul gen. N. Rădescu era nemijlocit, după cum aflăm din scrisoarea trimisă din New York, la 13 iulie 1948, părintelui V. Boldeanu: „Activitatea pe care o desfășori, atât în câmpul asistenţei, cât și ca slujitor al Bisericii merită toată lauda. Strângerea legăturilor cu Biserica Anglicană poate fi de mare folos, încât nu trebuie ţinut seama de ceea ce vor spune rușii [ortodocși], care sunt de altă părere, din convingere sau interes. Eu voi face tot ce stă în puterea mea să ajut la înființarea capelei românești din Londra”[95]. Probabil în urma demersurilor către Biserica Anglicană, la 25 noiembrie 1948, pr. V. Boldeanu era invitat în Anglia și primea asigurări de la arhiepiscopul Sava al Bisericii polone de sprijin pentru înființarea unei capele românești în capitala britanică[96].

Despre colaborarea cu alte confesiuni avem câteva mențiuni lapidare, dar care denotă înfiriparea unei unități de acțiune interconfesională împotriva comunismului, în special pe filieră românească. De pildă, în Consiliul parohial din 26 mai se vorbea despre mutarea Comitetului român de ajutorare a refugiaților de la Misiunea greco-catolică din strada Ribera la sediul BORP, ceea ce presupunea cel puţin o colaborare între cele două biserici românești pe frontul anticomunist.

Această poziționare ideologică a BORP în raport cu guvernul comunist de la București s-a clarificat datorită unor factori politici interni, din Franța, dar și externi, adică poziția statelor occidentale față de Uniunea Sovietică.

---

[94] Idem, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, f. nenum.
[95] *Ibidem*, f. nenum.
[96] *Ibidem*, f. nenum.

Întâi de toate, cu toate presiunile venite dinspre mediile socialiste și comuniste și nelipsitele intruziuni al Cominformului în societatea franceză, la conducerea Franței se aflau totuși oameni politici membri ai Mișcării Populare Republicane, de sorginte gaullistă, care căutau să mențină Franța în rândul puterilor occidentale dominante pe scena europeană și care se opuneau valului comunist. Apoi, chiar dacă un ministru de Externe, precum George Bidault, nu-i permitea Regelui Mihai în scurtul său sejur de la Paris, din martie 1948, să facă declarații politice, evident împotriva regimului comunist de la București[97], totuși, un prim-ministru ca Robert Schuman, după cum am văzut în schimbul notelor diplomatice dintre România și Franța, se erija, evident neoficial, în protectorul celor care declaraseră ruptura BORP față de guvernul de la București. Altfel spus, cu toate tulburările de pe scena politică franceză, anul 1948 a fost dominat de R. Schuman în calitate de prim-ministru (24 noiembrie 1947-26 iulie 1948 și 5-11 septembrie 1948) și de ministru de Externe (26 iulie-28 august 1948 și 11 septembrie 1948-5 octombrie 1949), el fiind şi artizanul creării Europei unite și democrate, dar și un catolic fervent.

În plan internațional și religios, anul 1948 a fost marcat de ținerea Congresului ecumenic de la Amsterdam, în perioada 22 august-4 septembrie 1948, când s-au purtat discuții mai ales în privința situației lumii postbelice și confruntării dintre cele două lagăre ideologice[98].

Nu au lipsit nici declarațiile categorice cu caracter anticomunist, precum cea a diplomatului american John Foster Dulles (viitorul secretar de stat și unul dintre artizanii creării NATO). Ca participant în calitate de „consultant al Bisericii Prezbiteriene din Statele Unite", Dulles a fost invitat „să deschidă dezbaterea cu privire la problema Est-Vest. El a început amintindu-ne, se relata în documentele oficiale, că lumea se uită, sperăm, la această Adunare, a cărei unitate-în-diversitate este o combinație care «este necesară pentru a salva omenirea de la dezastru». Putem răspunde la aceste speranțe, mai întâi, expunând inutilitatea războiului. Războiul poate fi cel mai mic dintre cele două rele; «nu există un război sfânt» și nu există «niciun motiv să credem că un nou război ar realiza vreun bine». Modul de a evita războiul, conform Conferinței de la Oxford, este de a reglementa schimbarea socială prin două mari principii

---

[97] ACNSAS, fond SIE, dosar 6096, vol. 1, ff. 42, 61.

[98] Nicolae Moșoiu ed., *Elemente de istorie, doctrină și practica misionară: din perspectivă ecumenică*, Sibiu, Editura Universității Lucian Blaga, 2006, p. 102.

religioase: supremația legii morale asupra legii create de om și sfințenia fiecărui individ uman. Democrațiile occidentale au respectat aceste principii și astfel au păstrat pacea în interiorul granițelor lor, oricât de departe practica lor a scăzut de profesia lor. Comunismul marxist le neagă atât în teorie, cât și în practică și concluzionează în mod necesar că violența este inevitabilă. Când partidele comuniste «guvernează aproape un sfert din populația pământului» este extrem de greu să organizăm lumea pentru pace. Nu vom face ceva pentru a compromite principiile de care depinde pacea și nici pentru «a folosi violența spre a-i convinge pe oameni că violența nu ar trebui folosită». Singura soluție posibilă este ca cei care cred în legea morală și demnitatea umană să-și dovedească credința prin lucrări mai eficiente. Occidentul trăiește prea mult timp din capitala sa spirituală (Toynbee); chiar și bunele noastre practici nu mai exprimă o mare credință. Creștinii au o responsabilitate specială în restabilirea credinței Occidentului și în armonizarea realităților politice cu aceasta; dar au nevoie de o organizare mondială mai bună, «amintindu-și că Dumnezeu l-a dat pe Fiul Său pentru că El iubea Lumea, nu doar Occidentul»”[99].

La această întrunire ecumenică, fără precedent, au fost reprezentate 147 de Biserici din 44 de țări, care au trimis 351 de delegați și 238 de vizitatori acreditați. Evident că Bisericile Ortodoxe din lagărul socialist nu au fost reprezentate. Biserica Ortodoxă Română era deja angrenată de guvernul comunist de la București în concernul lumii ortodoxe aflate sub înrâurirea Patriarhiei Moscovei, deși, până în 1947, își anunțase participarea[100].

Totuși, la Amsterdam au participat și clerici ortodocși români, în calitate de „vizitatori acreditați”, adică Ioan Truța, din partea „Episcopiei Ortodoxe Române din America”, Vasile Boldeanu, de la „Biserica Ortodoxă Română din Paris”, și Emilian Vasilovschi, din partea „Bisericii Ortodoxe Române din Germania”[101]. Aceștia își declaraseră opoziția față de regimul comunist de la București și se separaseră de autoritățile române, încât se situau de partea „lagărului capitalist”. Acest statut cu conotații ideologice era recunoscut de către oficialitățile statelor în care își

[99] W. A. Visser`t Hooft ed., *The First Anssembly of the World Council of Churches*, London, 1949, pp. 38, 256.
[100] Mihai Săsăujan, *Schimbare de atitudine la Conferința de la Moscova (iulie 1948)*, în „Teologia”, an VI, nr. 1/2002, Arad, pp. 99-115.
[101] W. A. Visser`t Hooft ed., *op. cit.*, pp. 246, 261 și 264.

desfășurau activitatea pastorală, atâta vreme cât fuseseră primiți la întrunirea ecumenică de la Amsterdam.

Așadar, calitatea de opozanți ai comunismului era recunoscută inclusiv clericilor care slujeau la BORP. În acest context, aceștia combăteau comunismul inclusiv alături de reprezentanții Bisericii catolice din Franța. Într-o mențiune pasageră din arhiva lui Sergiu Grosu aflăm despre gestul arhim. Ștefan Lucaciu, superiorul BORP, făcut „la 12 octombrie 1948, la Arhiepiscopia din Paris, în numele Consiliului parohial al Bisericii ortodoxe române din Paris, într-o alocuţiune pronunţată în faţa cardinalului Eugen Tisserant, Arhim. Ştefan Lucaciu a denunţat maşinaţiunile guvernului român împotriva Bisericii creştine şi în special împotriva Bisericilor surori, Biserica romano-catolică şi Biserica greco-catolică: «Biserica ortodoxă română din Paris, bucurându-se de libertatea de exprimare şi considerându-se reprezentanta Bisericii ortodoxe române în ansamblul ei, având sub protecţie spirituală pe toţi cei de dincolo de Cortina de fier, se simte îndreptăţită să protesteze în maniera cea mai hotărâtă contra abuzurilor şi ofenselor la care a recurs regimul comunist din România. Oportunismul religios de care dă dovadă astăzi regimul comunist se va îndrepta cu furie, mâine, către Biserica ortodoxă pe care înţelege să o transforme, în prezent, în platformă politică pentru îndeplinirea scopurilor lui politice. În calitate de părinte spiritual al întregii comunităţi ortodoxe române de dincolo de Cortina de fier, adresez Eminenţei voastre rugămintea de a transmite Preafericitului părinte Papa Pius al XII-lea hotărârea noastră de a nu recunoaşte niciodată actele arbitrare săvârşite de regimul comunist din România contra fraţilor noştri romano-catolici şi greco-catolici. Dorinţa pe care ne-o exprimăm hotărât este ca, alături de bisericile surori, să apărăm idealurile tradiţionale din ţara noastră care îşi trag vigoarea din credinţa în Iisus Hristos»”[102].

Legalizarea comunității pariziene și problema canonică

Dacă până la 18 aprilie, BORP se afla sub statut diplomatic, organizarea şi funcţionarea fiindu-i grevate de către Legaţia română, după această dată era nevoie de adaptarea la legislaţia franceză privind cultele, după cum se sugera în răspunsul MAE francez din 30 aprilie 1948. Mai

[102] http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/grosu/calendpersec/docs/cap10.htm (consultat la 10.08.2015). Textul ar putea avea câteva interpolări.

exact, comunitatea românească din capitala franceză trebuia să se constituie în „asociație cultuală", conform Legii cultelor din 1905 și jurisprudenței franceze în domeniu[103].

Încă din ședința din 8 mai, în Consiliul parohial, constituit la 18 aprilie, s-a discutat textul statutului care trebuia depus la Prefectura Poliției din Paris, pentru a fi înregistrat, respectiv să fie recunoscută asociația cultuală, prin publicarea în monitorul oficial francez. Acest lucru s-a întâmplat abia la 12 noiembrie 1948.

Dar, până la acest moment, s-au consumat o serie de evenimente în relațiile româno-franceze. După cum am văzut, la 30 iulie 1948 Legația României a protestat față de interpretarea abuzivă a MAE francez asupra situației BORP, prin invocarea jurisprudenței franceze în probleme de culte, solicitând totodată evacuarea proprietății statului român din posesia celor considerați rebeli față de guvernul de la București[104].

Protestul Legației române a rămas fără un răspuns practic din partea autorităților franceze, mai ales că acest episod se consuma într-un context diplomatic extrem de tensionat, marcat de anchetarea și expulzarea unor cetățeni români din Franța și de confiscarea unor bunuri imobiliare franceze, cu destinaţie cultică, educațională, socială și culturală din România.

În fața amenințărilor formulate de partea română, reprezentanții Congregației romano-catolice „Saint Vincent de Paul" de la Paris a concedat statului francez dreptul de reprezentare în fața guvernului de la București, care anunțase deja reforme în învățământ și în organizarea cultelor. Din perioada interbelică, ordinul catolic francez deținea un sanatoriu și o capelă în capitala României.

În august 1948, după adoptarea noului calapod legislativ, cultele din RPR nu mai puteau deține instituții de învățământ și filantropice, astfel încât sanatoriul ordinului francez era direct vizat pentru naționalizare. Mai întâi, la 14 septembrie 1948, autoritățile române au mutat o serie de pacienți în localul sanatoriului. Legația franceză de la București a protestat, motivând că s-a procedat în mod samavolnic. Apoi, pe motiv că le-a cumpărat de la congregația catolică, la 1 noiembrie 1948 Legația franceză a cerut transcrierea sanatoriului și a capelei pe numele statului francez, lucru pe care autoritățile române l-au refuzat, pe motiv că dosarul nu era

---

[103] Despre acestea a se vedea, de pildă, în broșura: I. Zugrav, *Biserica în Franța. Separațiunea bisericilor și statului*, Cernăuți, 1934, 34p.

[104] O. Bozgan, *op. cit.*, p. 48.

complet. Ulterior, la 3 noiembrie 1948, sanatoriul a fost naționalizat, mai puțin capela și locuința preotului, care au rămas în posesia aceluia care slujea şi, neoficial, în grija Legaţiei franceze.

Tot în această perioadă, Institutul francez de la Bucureşti a fost închis la ordinul Ministerului Afacerilor Externe român, pe motiv că în RPR nu puteau funcționa instituții cu caracter cultural și educațional străine[105].

Așa s-a ajuns ca, în ziua de 12 noiembrie 1948, proiectul de statut al asociației cultuale române să fie depus la Prefectura Poliției din Paris, iar, ulterior, să fie publicat în *Journal Officiel*, lucru care echivala cu recunoașterea de către statul francez. Statutul conținea 12 articole, după cum urmează:

„Art. 1. În virtutea acestui statut, românii de religie ortodoxă stabiliți în Franța și în special în regiunea pariziană au constituit o asociație religioasă care poartă numele de: «Asociația pentru practicarea cultului ortodox românesc la Paris».

Art. 2. Sediul acestei asociații este la Biserica Ortodoxă Română, situată la Paris, strada Jean de Beauvais, nr. 9bis.

Obiect

Art. 3. Scopul asociației este de a sprijini Biserica Ortodoxă Română din Paris, astfel încât să își poată îndeplini misiunea pentru comunitatea sa.

Art. 4. Asociația este înființată fără altă limită de durată, decât cea rezultată din legile franceze privind asociațiile religioase.

Art. 5. În afară de membrii fondatori pot fi admiși ca membri toți românii de religie ortodoxă stabiliți în Franța care ar solicita acest lucru, cu condiția îndeplinirii condițiilor morale și materiale cerute de legislația ecleziastică și angajării îndeplinirii obligațiilor ce le revin.

Românii care au ajuns recent în Franța pot fi, de asemenea, admiși în asociație, după o ședere de șase luni, cu atât mai mult dacă sunt prezentați de doi membri care garantează că îndeplinesc condițiile.

Art. 6. Calitatea de membru al asociației se pierde prin faptul că îmbrățișează o altă religie, prin demisia personală sau prin excluderea de către consiliul parohial în cazul în care întreprinde acțiuni contrare scopului asociației sau moralei creștine.

Art. 7. Organele de conducere ale asociației sunt: 1. un Birou (Epitropia) format din cinci persoane și 2. un Consiliu (consiliul parohial format din douăsprezece persoane). Aceste două organe sunt alese pentru

[105] AMAE, problema 217/Franța 5a, dosar Biserica..., ff. nenum.

trei ani de către Adunarea parohială în conformitate cu prevederile legislației bisericești.

Superiorul Bisericii este președintele din oficiu al asociației, precum și al organelor de conducere.

Art. 8. Sursele de venit ale asociației sunt contribuțiile și colectele aduse Bisericii.

Art. 9. Biroul asociației sau persoanele delegate de acesta reprezintă asociația în instanță, precum și față de autoritățile publice.

Art. 10. Adunarea generală (parohială) va fi convocată cel puțin o dată pe an, pentru a lua cunoștință și pentru a aproba activitatea morală și materială a organelor de conducere.

Art. 11. Doar o adunare generală extraordinară, convocată în acest scop cu cel puțin cincisprezece zile înainte și hotărând cu o majoritate de două treimi din cei înregistrați, poate decide asupra dizolvării asociației sau asupra modificării acestui statut.

Art. 12. Un regulament va stabili modalitățile de aplicare a prezentului statut în conformitate cu prevederile legislației bisericești".

Așadar, conform noului statut al BORP trebuia să se procedeze la alegerea forurilor de conducere, problemă care s-a discutat în ședința Consiliului duhovnicesc din 3 noiembrie 1948. Potrivit procesului-verbal încheiat în urma acestei ședințe, aflăm că fostul superior Martinian Ivanovici nu mai figura în rândul preoţilor decidenţi în BORP, în schimb erau prezenţi: V. Boldeanu, G. Radu, G. Preda şi Șt. Lucaciu, în calitate de superior.

În privința alegerilor s-a convenit asupra datei de 14 noiembrie, pentru convocarea Adunării parohiale, totodată stabilindu-se listele de candidaţi pentru funcţiile de consilieri şi epitropi. Pentru Epitropie, candidații erau: Eftimie Gherman, Dumitru Ciotori, Ion Miloae, Gh. Paladi, Eugen Staia, C. Antoniade, Virgil Constantinescu, Athanasie Nacu, George Răutu şi Dinu Hiott. Pentru Consiliul parohial, candidații erau: Traian Radovan, Constantin Viţu, Mihail Fărcăşanu, Vintilă Brătianu, Nicolae Caranfil, Ion Protopopescu, Constantin Mavrichi, Dumitru Em. Popa, Teorah Iosif, Mircea Eliade, Alexandru Blaga, Traian Popovici, Georgel Dumitrescu, Gheorghe Caranfil, Ion Tişca, Octav. Niculescu, Leontin Constantinescu, F. Balea, Dumitru I. Rădulescu, Ștefan Chendi, Raul Costin Deleanu, Dumitru Cădere, Andrei Bejan, Horaţiu Comaniciu,

Dan Gheorghiu și Octavian Vuia. Trebuiau aleși 5 epitropi, 13 consilieri titulari și patru supleanți, în ordinea numărului de voturi[106].

Astfel, în ziua de 14 noiembrie 1948 s-a procedat la întrunirea primei adunări generale a BORP, conform statutului de organizare și funcționare, în consonanță cu legislația franceză privind cultele. Din 268 de membri ai asociației cultuale au fost prezenți 152, dintre care îi vom enumera pe membrii Consiliului parohial și alte persoane cu activitate în BORP sau personalități ale exilului: Vasile Boldeanu, Gh. Preda, Șt. Lucaciu, G. Radu, Alexandru Blaga, Titus Bărbulescu, gen. Platon Chirnoagă, Gh. Lițoiu, Athanasie Nacu, Eftimie Gherman, Nicolae Gheorghiu, Virgil Constantinescu, Gheorghe Loghiade, Ioan Miloae, Petre Popescu, Gheorghe Paladi, Ioan Stănescu, Eugen Staia, Duiliu Sfințescu, Horia Stamatu, Octavian Vuia.

Arhim. Ivanovici și susținătorii săi nu au participat la procesul de votare. Procedura s-a desfășurat conform art. 37 și 41 din Legea de organizare a BOR din 1925, după hotărârile luate în ședințele consiliului parohial din 10 și 17 septembrie 1948 și după afișarea anunțurilor nr. 62 și 71 din 10 septembrie și 5 noiembrie. Biroul de prezidiu a fost constituit din col. Dumitru Neferu, președinte, cpt. N. Ștefănescu, secretar, respectiv prof. Virgil Mihulin și Paul Marin, ca membri.

Deoarece preoții Gh. Preda, Grațian Radu și teologul Al. Blaga și-au retras candidaturile pentru postul de superior al BORP, rămânând doar arhim. Șt. Lucaciu, atunci acesta din urmă a fost ales „prin aclamație". În posturile de cântăreți au fost aleși Octav Moldoveanu și Gh. Lițoiu, acesta din urmă primind și atribuția de paracliser. Ca dirijor al corului a fost ales Remus Țincoca cu 150 de voturi, celălalt candidat, Traian Popescu, primind doar 9 voturi.

Pentru Epitropie au fost aleși: Eftimie Gherman, Gh. Palade, Ioan Miloae, Eugen Staia și Athanasie Nacu.

Pentru Consiliul parohial, în ordinea numărului de voturi, au fost aleși: Dumitru Popa, prof. I. Protopopescu, Mircea Eliade, Dumitru Mavrichi, Gh. Demetrescu, Al. Blaga, Oc. Vuia, Iosif Teoran, Traian Popovici, Dumitru Rădulescu, Traian Radovan, Constantin Vițu și Vintilă Brătianu. Supleanți au devenit: M. Fărcășanu, Costin Deleanu, Șt. Chendi și H. Comaniciu[107].

---

[106] ABORP, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), ff. 19v-20v.

[107] Idem, cutia Documente personale Vasile Boldeanu, 1946-1986, ff. nenum (proces-verbal încheiat cu prilejul votării forurilor de conducere ale BORP-3 file).

O altă problemă stringentă a comunității române din Paris era legată de **atârnarea canonică**. Încă de la ședința adunării extraordinare din 18 aprilie, clericii de la BORP și-au afirmat fidelitatea față de Patriarhia Română, dar fără intermedierea Legației române de la Paris. De asemenea, procesele-verbale ale ședințelor consiliului parohial nou-format trebuiau să ajungă într-un exemplar la Patriarhia Română, totodată continuându-se „pomenirea patriarhului la sfintele slujbe”[108].

Din punctul de vedere al clericilor și mirenilor care conduceau BORP, gestul de la 18 aprilie se datora „statului [care] preluase asupra sa îndatoririle Bisericii, Patriarhia nefiind liberă să-și exercite îndatoririle sale. Ruptura dintre București și Paris a fost o ruptură de fapt, nu de drept”, astfel încât „momentul rupturii coincide cu momentul formării emigrației române în anul 1948”[109].

Era cât se poate de clar faptul că, după ruperea relațiilor cu Legația română de la Paris, devenise aproape imposibilă păstrarea legăturii canonice cu Patriarhia Română. Din acest motiv, clericii de la Paris au căutat să înnoade o legătură canonică cu o entitate ortodoxă recunoscută în lumea bisericească.

În vremea conducerii arhim. Teofil Ionescu (1939-1946), BORP înfiripase tradiția conlucrării cu Exarhatul rus pentru Europa de Vest al Patriarhiei Ecumenice, cu sediul la Paris (rue Daru), condus de mitropolitul Evloghie. De asemenea, frecvent, arhimandritul francez, Grégoire Jouanny, rectorul Misiunii ortodoxe franceze, de sub ascultarea exarhatului rus, slujea împreună cu arhim. Teofil Ionescu sau îl suplinea de fiecare dată când era solicitat.

În anii 1945-1946, mitropolitul Evloghie a revenit în ascultarea Patriarhiei Moscovei, într-o perioadă de confuzie în care entitățile bisericești rusești din apusul Europei erau supuse la presiuni din partea Patriarhiei Moscovei pentru revenirea lor în canonicitatea inițială, acțiune care practic bulversa lumea ortodoxă. Însă, succesorul mitropolitului Evloghie a refuzat să rămână sub patriarhia moscovită, afirmându-și ascultarea canonică sub omoforul Patriarhiei de la Constantinopol.

Cu toate acestea, în contextul ruperii BORP de legăturile cu autoritățile de la București, superiorul Șt. Lucaciu cultiva, totuși, o relație amicală cu arhim. Gr. Jouanny.

---

[108] AMAE, problema 217/Franța 7/1969, dosar Biserica Ortodoxă Română din Paris, f. 43.
[109] *Ibidem*.

Alte variante canonice pentru clericii de la BORP erau fie atârnarea directă de Patriarhia Ecumenică, fie de Biserica Rusă din afara frontierelor (ROCOR), condusă de mitropolitul Anastasie Gribanovschi, cu sediul la Geneva.

În Occident, Patriarhia Ecumenică era reprezentată de mitropolitul Gherman al Tiatirelor, cu sediul la Londra, care devenise unul dintre actorii Mișcării Ecumenice și un interlocutor de seamă în dialogul cu Biserica Anglicană. Același prelat grec se implicase mult în readucerea Exarhatului rus de la Paris sub omoforul Patriarhiei de Constantinopol.

ROCOR, care reprezenta Biserica Rusă din emigrație (alături de vechea Mitropolie ortodoxă rusă din America), se afla în comuniune euharistică cu Biserica Ortodoxă Română încă din perioada interbelică, dar mai puțin cu Patriarhia Moscovei. De asemenea, încă din 1946 era de notorietate sprijinul autorităților americane de ocupație din Germania acordat ROCOR, care, în 1950, se va materializa prin mutarea sediului la New York.

În încercarea de a rezolva problema atârnării canonice, se pare că preoţii de la Paris au cochetat inclusiv cu ideea înfiinţării unui „exarhat” românesc, probabil după modelul celui rus cu sediul la Paris şi care temporar, câtă vreme Biserica Rusă era supusă regimului sovietic de la Moscova, se afla sub atârnarea Patriarhiei Ecumenice. Cel puţin din însemnările lui Dudu Velicu, din 7 august 1949, aflăm despre această idee care circula în mediul religios bucureștean[110].

---

[110] La 7 august, Dudu Velicu nota: „În cercurile clericale se afirmă că Papa a trimis doi emisari la Patriarhul ecumenic Athenagoras, propunându-i să ridice Biserica Ortodoxă din Paris la rangul exarhat spre a reprezenta Biserica ortodoxă din RPR, al cărei patriarh, singurul în lumea ortodoxă, motivează el, a pactizat cu comuniștii. Papa vrea să formeze un «front împotriva comunismului», la care să ia parte și Bisericile ortodoxe etc.” (Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, pp. 171-172). Textul conține însă mai multe interpolări și confuzii, printre care: 1) ideea unui «front împotriva comunismului» lansată de Vatican încă din timpul ultimului război mondial, promovată și în perioada postbelică, uneori în concurență cu Mișcarea ecumenică relansată în august 1948; 2) construirea unei imagini de colaborator al regimului comunist la adresa patriarhului Justinian atât de către românii din exil, cât și de mediile catolice de la Vatican și din țară, pe fondul revenirii greco-catolicilor în toamna anului 1948 și cu armele manipulării propagandistice specifice Războiului Rece; 3) cultivarea principiului că BORP nu a abdicat de la legătura canonică firească cu Patriarhia Română, dar, pentru că

De asemenea, din procesul-verbal al ședinței Consiliului duhovnicesc din 29 iulie aflăm că pr. V. Boldeanu făcuse o călătorie în Anglia, unde se întâlnise cu mitropolitul Gherman, al Patriarhiei Ecumenice, pe care îl informase asupra situației în care se afla BORP. De fapt, temerea lui Boldeanu exprimată față de prelatul grec era ca Patriarhia Română să nu recurgă la sancţiuni canonice (excomunicare), în urma presiunilor exercitate de autorităţile comuniste de la Bucureşti. Mitropolitul grec l-a sfătuit pe preotul Boldeanu că oportun este să informeze Patriarhia Ecumenică, pentru ca în cazul unei excomunicări, să acorde BORP „protecţia provizorie"[111].

Cu mitropolitul Gherman al Tiatirelor s-a întâlnit pr. V. Boldeanu și la întrunirea ecumenică de la Amsterdam, se pare, fără rezultate concrete. Însă, în ședința Consiliului duhovnicesc din 3 noiembrie se anunța hirotonirea ca ieromonah, „la cererea Consiliului duhovnicesc de pe lângă BORP", în ziua de 24 octombrie 1948, a ierodiaconului Grațian Radu de către mitropolitul Serafim Lade, arhiepiscopul ortodox pentru Europa Centrală din cadrul Bisericii Ruse din afara frontierelor, cu reședința la München[112]. De asemenea, înainte de acest eveniment, un alt cleric român, Gheorghe Preda, fusese hirotonit preot în anul 1945, de către episcopul Alexandru Lowtschy de Kissingen, tot din cadrul ROCOR[113].

Așadar, în toamna anului 1948, clericii români de la BORP se aflau în legătură canonică cu ROCOR. De altfel, cu această entitate ortodoxă va cultiva o relație de comuniune euharistică și mitropolitul Visarion Puiu, care circa un an mai târziu va stabili sediul Episcopiei românilor din străinătate la BORP.

Cercetările recente arată cum clericii de la BORP au încercat să creeze condițiile formării unei entități episcopale în exil. În septembrie 1948, superiorul BORP, arhim. Șt. Lucaciu, trimitea o persoană de încredere în țară, o călăuză, care să-i aducă la Paris pe episcopii Nicolae Popovici al Oradiei și Andrei Magieru al Aradului, alături de teologii

guvernul român nu permitea acest lucru, atunci se vedea nevoită să caute, temporar, atârnarea la Patriarhia Ecumenică, Mama Bisericilor ortodoxe și 4) datoria colaborării între Bisericile creștine din lumea liberă contra luptei comunismului pentru stăpânirea lumii. Deoarece spațiul nu ne permite, aceste aspecte le vom trata într-un studiu separat.

[111] ABORP, Registru de procese-verbale nr. 1 (1946-1948), f. 12.

[112] *Ibidem*, ff. 18v.

[113] *Album*..., p. 110.

Dumitru Stăniloae, Teodor M. Popescu și Haralambie Popescu. Nici mitropolitul Nicolae Bălan nu era eludat în acest plan. Numai că atenta monitorizare a Securității a determinat eșuarea acestui plan, încât persoanele de legătură din țară aveau să fie arestate și condamnate la ani grei de pușcărie[114].

De fapt, încă din 1947, când o seamă de personalități ale politicii și culturii române rămase în Apusul Europei și în America puneau bazele unei rezistențe anticomuniste în exil, în rândul unor clerici refugiați în lumea liberă, printre care pr. Vasile Boldeanu, se înfiripa ideea constituirii unui exil bisericesc românesc. Astfel, se avea în vedere formarea unei entităţi episcopale românești în Apusul Europei, care să cuprindă parohii precum BORP sau cea care urma să se înființeze la Londra (cu sprijinul gen. N. Rădescu, 13 iulie 1948).

De asemenea, se urmărea rezolvarea problemei vacanței episcopale din America. După întrunirea ecumenică de la Amsterdam, reprezentanții Episcopiei din America, preoții Ioan Truța și Vasile Hațegan, mergeau la Paris, în căutarea unui candidat la episcopat. După discuții cu preoții de la BORP, I. Truța s-ar fi oprit asupra lui Șt. Lucaciu.

Toate acestea, însumate, vizau constituirea unui sinod ortodox românesc în exil, după modelul rusesc, care să răspundă la provocările comunismului în lume și să țină flacăra rezistenței românești în afara lagărului ateist. Dincolo de motivaţiile de ordin pastoral şi misionar, această perspectivă eclesiologică de la debutul Războiului Rece avea o conotație ideologică și un obiectiv cel puțin geopolitic.

În loc de concluzii

Cu ajutorul surselor de arhivă, pe care le-am analizat critic într-o perspectivă istorică, teologică și geopolitică, am încercat să reconstituim faptele și evenimentele, care au marcat Biserica Ortodoxă Română de la Paris în anul 1948. Abordând subiectul într-o viziune interdisciplinară, cu instrumentele specifice cercetării istorice, și analizând contextul politic și religios al epocii, avem convingerea că am adus lumină într-o problematică ce până deunăzi părea aproape de nedeslușit pentru cunoașterea trecutului recent bisericesc.

---

[114] Adrian Nicolae Petcu, *Din aducerile aminte ale diaconului Teodor Savu: student la Cernăuți, profesor la Oradea și deținut în temnița comunistă pentru cauza exilului românesc*, în „Tabor”, an XI, nr. 11, noiembrie 2017, pp. 42-68; *Ibidem*, nr. 12, decembrie 2017, pp. 85-98.

Confruntând și însumând elementele identificate în documentele cercetate până acum, am refăcut tabloul unei probleme extrem de complicate, atât prin evenimente și fapte, cât mai ales prin actorii care și-au adus contribuția la păstrarea și cultivarea credinței ortodoxe românești în capitala Franței, într-un context geopolitic tot mai tensionat între cele două lagăre ideologice care s-au conturat la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

Dincolo de umorile, interesele ori afinitățile personale sau de ordin politic ale celor care au jucat un rol în exilul bisericesc parizian, considerăm că fiecare și-a adus o minimă contribuție la afirmarea prestigiului bisericesc românesc în Apusul Europei și la cultivarea credinței ortodoxe în raport cu amenințarea ateistă care venea dinspre Est.

Nicolae Ioniță

Politica de cadre în Securitate (1956 – 1968). Evaluarea cadrelor (II)[1]

Staff Policy in Securitate (1956 - 1968). Staff evaluation (II)

In the following, I set out to complete the image of the professional performance of the Securitate apparatus, illustrated in the previous sections, only in general, by presenting the existing situation at the level of four "special" areas of information-operational activity, two of the apparatus informative - External Information and Counterintelligence (more in the form of a comparison between the two) - the others from the technical - operative one: Filing and Censorship of Correspondence.

Etichete: Securitate, profesionalism, politică de cadre, spionaj, agenți
Keywords: Securitate, professionalism, staff policy, espionage, agents

2. Performanțe profesionale în domeniile de activitate informativ – operativă.

În cele ce urmează, mi-am propus completarea imaginii performanţelor profesionale ale aparatului de Securitate, ilustrată, în secţiunile anterioare, doar la modul general, prin înfăţişarea situaţiei existente la nivelul a patru domenii „speciale" de activitate informativ-operativă, două din aparatul informativ – Informaţii Externe şi Contraspionaj (mai mult sub forma unei comparaţii între cele două) – celelalte din cel tehnic – operativ: Filaj şi Cenzura Corespondenţei.

Dacă, pentru aparatul tehnic-operativ, selecţia nu ridică probleme deosebite, cu unele precizări ulterioare, în cazul Informaţiilor Externe şi Contraspionajului aş dori să menţionez, de la bun început, faptul că aceste domenii informative nu sunt atât reprezentative, pentru întreg aparatul de Securitate, cât unele „de vârf", în care era de aşteptat, din partea lucrătorilor, un grad mai ridicat de profesionalism. Consecinţa acestui statut special, de care s-au bucurat sectoarele în cauză, este că, oricare ar fi fost capacitatea profesională a lucrătorilor lor, ea era considerată, în general, superioară celei a restului aparatului. A nu se confunda capacitatea profesională cu rezultatele în domeniu, aici aparatul de Informaţii Interne, de exemplu, putându-se lăuda cu performanţe net

[1] Prima parte a studiului de faţă a fost publicată în „Caietele CNSAS", nr. 1 (19)/2017, pp. 55 – 108.

superioare, dar asta și datorită naturii diferite a „dușmanului”, împotriva căruia luptau aceste unităţi.

Așa cum am precizat şi anterior, prezentarea de faţă se bazează pe rezultatele controalelor efectuate în cadrul direcţiilor și stenogramele şedinţelor de „analiză”, urmărind nu neapărat conturarea unei imagini obiective a realităţii, de la nivelul aparatului de represiune, ci modul în care performanţele sale erau percepute de conducere, dat fiind faptul că numai această imagine a avut consecinţe directe asupra politicii de cadre din Securitate.

2.1. Aparatul informativ – operativ: Spionaj și Contraspionaj

„Iată ce vorbește acest spion, își bate joc de noi!”
Cornel Onescu, ministru de Interne – 20 aprilie 1967[2]

În ele ce urmează, am ales să prezint o comparaţie între modul în care a fost percepută, de conducerea ministerului, activitatea celor două direcţii informative ale Securităţii – Informaţiile Externe și Contraspionajul – accentul căzând asupra Contraspionajului. Comparaţia a fost impusă, în special, de Al. Drăghici, care, așa cum se va vedea, a avut tendinţa de a pune mereu în contrast activitatea celor două sectoare informative. Pe de altă parte, prezentarea mai pe larg a evoluției spionajului românesc, ulterioară anului 1956, ar fi inutilă, pentru scopul studiului de față și, în același timp, ar necesita dedicarea unei lucrări aparte, date fiind transformările din acest domeniu, de-a lungul perioadei menţionate.

Informaţiile Externe și Contraspionajul nu au fost integrate, după 1948, în corpul instituțional al Securității, fiind păstrată, temporar, formula din perioada interbelică, prin care cele două unităţi erau parte a Serviciului Special de Informaţii. La începutul anului 1951, însă, la sfatul consilierilor sovietici, dar și din cauza unor divergenţe instituționale, apărute între structurile de represiune ale R.P.R., s-a recurs la formula organizatorică sovietică din domeniu, iar cele două unităţi au fost absorbite de Direcţia Generală a Securității Statului, sub titulatura de Direcţia „A” Informaţii Externe (din noiembrie 1953, Direcţia I) și Direcţia I Contraspionaj (din noiembrie 1953 – Direcţia a II-a).

[2] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 14860, f. 83: *Stenograma şedinţei de Colegiu din 20 aprilie 1967, în care s-a analizat activitatea desfășurată de Direcția a IV-a pe anul 1966.*

Influența consilierilor sovietici asupra evoluției Direcției de Informații Externe este evidentă și dacă avem în vedere atribuțiile funcționale și obiectivele acesteia, prevăzute în statut, care reprezentau o copie fidelă, cu adaptările de rigoare, a celor ale unității echivalente din CEKA, INO, din perioada 1920 – 1922[3]. Similitudinile nu s-au oprit însă aici, ci, așa cum era firesc, ele au continuat și la nivelul metodelor de lucru din domeniu, structurii organizatorice a direcției și modului de recrutare a cadrelor. Mai puțin firească a fost, însă, preluarea și a erorilor comise de sovietici, inițial, în privința dotării materiale a unității și calității cadrelor recrutate, precum și a dezinteresului manifestat de conducerea Securității, față de acest domeniu special, toate acestea repercutându-se direct, la fel ca în cazul sovietic, asupra rezultatelor „spionilor" români.

O schimbare a intervenit abia în urma atacului asupra legației R.P.R. de la Berna, din 1955, perceput, la București, ca o adevărată umilință, pentru regim, mai ales din cauza modului în care autoritățile elvețiene au înțeles să trateze acest incident și a lipsei de consecințe aparente pentru cei vinovați. De asemenea, atacul a fost considerat, pe drept cuvânt, și un eșec de proporții al „spionajului" românesc de atunci, care se dovedise incapabil să prevadă și să contracareze activitatea atacatorilor, deși aceasta constituia un obiectiv de bază al Direcției de Informații Externe.

În consecință, are loc o schimbare de politică, concretizată prin creșterea investițiilor umane și materiale în domeniu. Aceasta s-a produs mai ales în privința resurselor umane, iar în 1955 – 1956, o serie de cadre cu experiență din aparatul informativ intern – directori ai unor unități centrale și teritoriale de Securitate (Nicolae Doicaru, Aurel Moiș, Adalbert Izsak, Eugen Szabo), locțiitori șefi direcții, de la același nivel (Ioan Șoltuțiu, Ioan Dumbravă, Dumitru Baciu), șefi de servicii etc. – au fost mutate în aparatul de Informații Externe, pentru a „întări munca" de aici. De asemenea, au intervenit și o serie de schimbări organizatorice, culminând, în 1963, cu transformarea unității într-o direcție generală, se începe practicarea unor noi metode de lucru – din 1955, este înființat compartimentul de muncă „ilegală" în străinătate, care va fi transformat, ulterior, într-un serviciu separat (Serviciul ABC), apoi în direcție independentă (Direcția „B", din 1963) – se admite creșterea numărului de

[3] Pentru o comparație, vezi Florian Banu, *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc, în timpul regimului comunist (1948 – 1989)*, București, Ed. Corint, 2016, pp. 55 – 56 și Jonathan Haslam, *Near and distant neighbours. A new history of Soviet intelligence*, Oxford University Press, 2015, pp. 21 și 40 - 41.

lucrători alocat sectorului, prin recrutarea din afara Securităţii sau transferarea unor ofiţeri cu experienţă din aparatul intern, sporesc, într-o proporţie modestă, alocările bugetare destinate unităţii etc.

Inutil de spus că și aceste schimbări au fost rezultatul aplicării unei vechi reţete sovietice, furnizate de consilierii locali. Cert este că, în final, transformările ulterioare anului 1955 – mai ales după instalarea şi a unei noi conduceri a direcţiei, în 1960, în frunte cu Nicolae Doicaru – par să fi fost exact ce era necesar pentru ca Informaţiile Externe să devină singura unitate informativă capabilă să satisfacă, întru totul, exigenţele ministrului Drăghici, aşa cum le mărturisea acesta celorlalţi şefi de direcţii ale Securităţii, ce-l ascultau plini de invidie:

„Eu vreau să vă dau aici un mic exemplu. Nu vreau să-l laud pe tov. Doicaru sau pe direcţia pe care o conduce, însă Direcţia I a făcut paşi serioşi înainte. Noi putem asigura acum, pentru conducerea noastră superioară, aproape zilnic, un buletin serios de Informaţii Externe, din obiective foarte importante, plus unele documentaţii tehnice şi alte şi alte probleme, toate fiind din exterior. De unde? De la agentură, de la agenţi recrutaţi cu cap şi bine plasaţi! Muncindu-se astfel, am reuşit să avem aceste rezultate”[4].

Duse erau vremurile în care lipsa de rezultate era justificată cu tot felul de pretexte ridicole:

„Am avut o «teorie», că Direcţia I nu poate să lucreze în afară, fiindcă le trebuie oameni cu mustăţi şi barbă, fiindcă n-au acestea, elementele din afară nu-i iau în serios pe lucrători, fiindcă acolo avem de-a face cu oameni simandicoşi, cu o anumită poziţie în societate. În realitate, toată această «teorie» era o porcărie”[5].

Acesta era finalul unei îndelungate evoluţii, presărate cu perioade dificile, de-a lungul cărora a fost nevoie de repetate schimbări în conducerea direcţiei, dar, în final, rezultatele n-au întârziat să apară, confirmându-i, încă o dată, lui Al. Drăghici, justeţea propriilor decizii, precum şi faptul că o bună conducere, precum a sa şi a noului favorit, N. Doicaru, era tot ce trebuia, pentru a se obţine succese remarcabile în „munca informativă”:

„Trebuie să spun că, datorită unor metode mai juste, datorită faptului că tov. Doicaru şi colectivul său de acolo au fost ajutaţi, dar, în acelaşi timp, şi faptului că a insistat, a persistat în executarea ordinelor, a

[4] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13264, f. 68: *Stenograma şedinţei de Colegiu din ziua de 17 mai 1961.*

[5] *Ibidem*, f. 26.

tras oamenii la răspundere, i-a îndrumat și, în același timp, i-a ținut în mână, munca pe linia Direcției I s-a îndreptat substanțial și s-a început cu o muncă calificată, cu o muncă serioasă. Avem, azi, pe linia Direcției I, rezultate bune. Desigur că și acolo sunt lipsuri, lipsuri multe, însă munca s-a îndreptat mult”[6].

Și încă ce rezultate se obțineau la Direcția I! „Spionii” români reușeau să satisfacă până și criteriile cantitative de evaluare, uzitate de conducerea ministerului de atunci, Al. Drăghici povestind, plin de admirație, că „lucrătorii noștri, care lucrează afară, își duc munca într-un mediu dușmănos, sunt permanent în obiectivul Contraspionajului dușman, sunt urmăriți și, cu toată această urmărire, avem cazuri când un ofițer are în legătură 7 – 8 agenți”[7]. Încă puțin să fi mers pe acest drum, sub conducerea înțeleaptă a ministrului și a elevului său fruntaș, N. Doicaru, ce izbutise să transpună în practică învățăturile sale din ședințe, și lucrătorii de Informații Externe ar fi reușit să facă de rușine toate unitățile din Securitatea internă, recrutând mai mult de cei 10 – 15 agenți, fiecare, în jurul cărora se făcea atâta caz.

Un singur detaliu umbrea însă fericirea ministrului: Securitatea dispunea și de o direcție de Contraspionaj. Iar cu aceasta, el, personal, nu știa ce să mai facă:

„Ajunsesem, la un moment dat, la unele concluzii ciudate, în ceea ce privește munca de Contraspionaj, în țară. Într-un timp, pe linie de Anchete, s-a pus problema că avem nevoie de anchetatori. De unde să-i luăm? Am luat de la Contraspionaj și am dat la Anchete. De ce am făcut acest lucru? L-am făcut pentru că ajunsesem la unele concluzii foarte pesimiste, în ceea ce privește munca de Contraspionaj. Am ajuns la concluzia că tov. pe linie de II nu se străduiesc și că, în general, munca de Contraspionaj este la un nivel cât se poate de redus și sub orice critică. Pentru acest motiv, am luat lucrători de la Contraspionaj și i-am dat la Anchete, nu pentru că nu am fi dat importanță acestei munci de Contraspionaj, ci, repet, fiindcă tovarășii pe linie de II nu munceau”[8].

Ceea ce deranja cel mai mult era faptul că unitatea de Contraspionaj obținea rezultate catastrofale deși, spre deosebire de colegii lor spioni, lucrau în condiții privilegiate în țară, sublinia ministrul:

---

[6] Idem, dosar nr. D 13259, f. 57: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj … 19.04.1961.*

[7] Idem, dosar nr. D 13264, f. 68: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 17 mai 1961.*

[8] Idem, D 13259, f. 54- 55: *Stenograma … 19.04.1961.*

„În ce condițiuni lucrează ofițerii pe linia Direcției I și în ce condițiuni lucrează ofițerii pe linia Direcției a II-a?

Știți fiecare că această direcție [I] își duce activitatea pe teritoriu dușman, în condițiuni grele, când orice pas greșit îi poate duce pe lucrători în orbita Contraspionajului dușman și pot plăti nu numai cu măsurile respective, dar pot să ne fileze, să urmărească, să ne identifice întreaga agentură și, după aceea, să ne facă un proces de spionaj, care, într-adevăr, să aibă consecințe neplăcute, atât politice, cât și în ce privește descoperirea agenturii noastre de afară. Aceasta este consecința, în cele mai bune cazuri. Nu mă mai refer la declararea de «persona non-grata» sau situații mai grave, să fie arestate.

Și, totuși, în condițiile acestea, oamenii își duc munca mult mai calificat decât cei de la Direcția a II-a. De ce? Cei de la Direcția a II-a își desfășoară munca pe teritoriul propriu, pe teritoriul nostru, unde au toate condițiile la îndemână, unde sunt ajutați de organele de partid și de stat. Deci, avem toate condițiile ca să ne îndeplinim sarcinile ce ne revin”[9].

Ideea pare să-l obsedeze pe Al. Drăghici, ce revine mereu asupra ei, pentru a scoate mai mult în evidență situația dezastruoasă de la Contraspionaj. Astfel, în mai 1961, după obișnuita elogiere a performanțelor „spionilor” români, ministrul revine la lucrătorii Direcției a II-a:

„Care este situația aici, pe teritoriul nostru? Aici, la adăpostul statului și partidului nostru, nu suntem în stare să ducem o muncă serioasă și ne bălăbănim ca niște babe! Aceasta este realitatea, este un contrast care te face să țipi! Noi ne însușim «teoriile» tuturor leneșilor, în loc să luăm poziție și să dăm cu ei de pământ, pentru a asigura securitatea statului nostru”[10].

Erau însă justificate „țipetele” ministrului sau este vorba numai de o supărare trecătoare, provocată de unele eșecuri recente? În această privință, totul depindea și de obiectivitatea evaluatorilor, dar incidentele înregistrate în acest sector, în mod constant, de-a lungul timpului, lasă prea puțin loc de îndoială, cu privire la capacitatea lucrătorilor de Contraspionaj, aproape orice acțiune a lor fiind însoțită de gafe majore, devenite o sursă permanentă de disconfort, pentru conducerea ministerului.

---

[9] *Ibidem,* f. 57.

[10] Idem, dosar nr. D 13264, f. 69: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 17 mai 1961.*

Nu a fost dintotdeauna așa. Trista poveste a Contraspionajului românesc, după 1948, a avut chiar un început promițător – după anumite standarde. Atunci, în primii ani după acapararea puterii de către regimul comunist, când mai persistau încă unele incertitudini, cu privire la poziția viitoare a României pe scena internaţională, când în ţară mai existau, încă, numeroase persoane, ce întrețineau legături cu statele occidentale și reprezentanțele lor de la București, în timp ce măsurile de securitate adoptate de acestea din urmă erau relativ laxe, nou constituitele organe de Securitate au putut repurta surprinzătoare „succese” în domeniu. Acestea s-au tradus, în bună măsură, prin interpunerea unor persoane șantajabile din țară, diplomaților occidentali din România, pătrunderea în sediile legațiilor străine de la București și chiar subtilizarea unor documente secrete, din cadrul acestora, cu ajutorul personalului român de deservire, arestarea și condamnarea, în cadrul unor procese-spectacol, a numeroşi cetăţeni români și chiar a unor reprezentanţi ai statelor occidentale, sub acuzaţia de spionaj împotriva R.P.R. etc.

Toate acestea au contribuit la îndeplinirea unor obiective precise de politică externă și internă ale noului regim politic – în primul rând: ruperea oricăror legături ale populaţiei din ţară cu exteriorul – dar au și impus anumite costuri. Modul primitiv de lucru al organelor de Securitate, în cazurile instrumentate pe atunci, și în provocările organizate împotriva unor diplomați occidentali, a avut drept rezultat compromiterea agenturii folosite în relațiile cu cetățenii străini și sporirea considerabilă a măsurilor de securitate ale legațiilor occidentale de la București. În consecinţă, rezultatele lucrătorilor români de Contraspionaj, după 1953 – 1954, s-au redus, în scurt timp, la nimic, iar respectivii au fost permanent nevoiți să inventeze noi scuze, pentru a-și justifica activitatea.

Adevărul era că, după arestările succesive, efectuate în rândul populației, și emigrarea, în primii ani după 1945, a numeroase personalități politice și oameni de afaceri, cu relații în statele occidentale și suficient de inspirați sau informați, pentru a intui evoluția ulterioară a situației din România, cercul de „suspecți” al organelor de Contraspionaj se redusese drastic. Într-un fel, Securitatea era victima propriului succes. Cel puţin până la începutul anilor `60, principalele categorii de persoane, aflate în vizorul Contraspionajului românesc, se reduceau la „repatriați” și persoanele cu rude în străinătate, diplomații străini și persoanele ce intrau în contact cu aceștia, precum și membrii minorității iudaice din țară, angajați în nesfârșite tratative pentru emigrare.

Desigur, suspiciunile de spionaj, ce planau asupra unei întregi categorii de persoane, erau, în bună măsură, absurde, dar, chiar și în aceste condiţii, modul primitiv de lucru al organelor de Securitate transforma identificarea potenţialilor „spioni" într-o misiune imposibilă. Drept exemplu, ne putem referi la modul în care era tratată problema „repatriaţilor". Această categorie era reprezentată de cetăţenii români plecaţi din ţară, în circumstanţele nebuloase de la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, şi reveniţi după 1945, unii dintre ei din diverse ţări occidentale, în special R.F.G. Cum era și normal, după logica de atunci a regimului, respectivii au fost suspectaţi, de la bun început, de menţinerea legăturilor cu străinătatea şi de executarea unor misiuni de spionaj, în favoarea statelor occidentale, motiv suficient pentru urmărirea lor permanentă, mai ales de către lucrătorii serviciilor 2 din regionalele de Securitate. Cu ce rezultate, contemplau și ofițerii Serviciului Inspecţii, în ianuarie 1957:

„Ca o trăsătură negativă generală a muncii de Securitate, în rândul repatriaților, se desprind metodele simpliste, rudimentare, care se folosesc, lipsa de inventivitate și lenea de a gândi, de a elabora combinații informativ-operative serioase, care să ne ducă la identificarea şi demascarea spionilor. Posibilităţi, în această privinţă, sunt multiple şi practica a dovedit că dau rezultate foarte bune, însă marea majoritate a lucrătorilor cu munci de răspundere, şefii de direcţii, şefii de servicii, de raioane şi locţiitorii lor, în loc să contribuie, cu pregătirea şi experienţa lor practică, la elaborarea de combinaţii informative, lasă această sarcină importantă pe seama lucrătorilor operativi, care, la rândul lor, pe lângă faptul că nu se străduiesc, au doar idei foarte vagi despre combinații"[11].

O situație comună, în multe privințe, pentru întregul aparat de Securitate, dar, în cazul Contraspionajului, efectele lipsei de profesionalism al cadrelor se făceau resimțite mai pregnant. De altfel, cu același prilej, ofițerii Serviciului Inspecţii remarcau neglijenţa lucrătorilor din domeniu, în tratarea agenturii proprii, dat fiind faptul că, „în relațiile de muncă cu aceștia, [se] încalcă normele elementare ale muncii

[11] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13164, f. 120: *Referat cu privire la munca informativ – operativă desfășurată de organele de Securitate în rândurile repatriaților și a legăturilor turiștilor din țările capitaliste ce vizitează RPR. Unele aspecte ale muncii de contraspionaj în direcțiile regionale ale M.A.I.,* din 16.01.1957, semnat de lt. major Nicolae Teușdea, lt. major Gheorghe Belia, cpt. Toma Stăvărache, cpt. Traian Man și cpt. Haralambie Dragu, din cadrul Serviciului Inspecții M.A.I.

informative”, informatorii sunt lăsaţi să aştepte în stradă, câte 30 – 40 de minute, în faţa caselor de întâlniri, şi se înregistrau numeroase cazuri când „se creează situaţii penibile pentru agenţi şi pentru gazdele caselor de întâlniri, fiind expuşi pericolului deconspirării”[12]. În consecinţă, era de la sine înţeles că rezultatele erau pe măsura metodelor întrebuinţate.

Ca să nu ne facem prea multe iluzii, cu privire la faptul că lucrătorii Serviciului Inspecţii – ce remarcau „metodele simpliste, rudimentare”, „lipsa de inventivitate şi lenea de a gândi” ale ofiţerilor de la Contraspionaj – ar fi dat dovadă de mai multă competenţă în domeniu, putem admira modul de lucru, potrivit propriilor mărturisiri, al unuia dintre semnatarii raportului mai sus citat, mr. Traian S. Man – mutat, din 1960, în funcţia de şef al Serviciului de Contraspionaj Israel, din Direcţia a II-a – împotriva unui alt obiectiv prioritar al Securităţii de atunci: diplomaţii străini, în speţă, cei ai statului Israel:

„În mod deosebit, aş vrea să subliniez că nu am reuşit, deşi încercări au fost, să creăm agentură de pătrundere, pe lângă diplomaţi. Am trimis, la legaţia israeliană, mulţi agenţi [...] Au fost trimişi zeci de agenţi, pe lângă diplomaţi, unii chiar de trei – patru ori, unii au ajuns chiar să fie cunoscuţi de diplomaţi, că ar mai fi fost pe acolo, s-au făcut unele discuţii, însă rezultatele, din punct de vedere informativ – operativ, materiale de la aceşti agenţi, prea puţine s-au primit, în raport cu numărul dirijărilor şi volumul de muncă depus. [...] Agenţi, care să fie în relaţii în afara legaţiei, în afara cadrului oficial, nu avem, şi încercările, destul de dese, făcute cu mii de agenţi, nu ne-au dat rezultate. Chiar şi ieri am trimis, pentru a treia, a patra oară, un agent, la un diplomat, şi rezultatul este tot negativ [...] Am trimis atâţia agenţi acolo [la legaţia Israelului]. Îi tratează foarte frumos, cu ţigări, le vorbesc frumos, dar numai atât. Am încercat, prin unii agenţi, să-i scoatem afară pe israelieni, dar n-au acceptat”[13].

Deci, dacă, aşa cum s-a văzut, lucrătorii de Informaţii Interne trimiteau unui fost condamnat, eliberat din închisoare în 1964, 12 agenţi, cu acelaşi instructaj, pentru a sesiza opiniile politice ale acestuia, cei de la Contraspionaj foloseau „mii de agenţi”, în acelaşi mod, şi asta pe lângă diplomaţi atât de versaţi în astfel de probleme, precum cei israelieni.

În cele din urmă, după ani de eşecuri succesive, conducerea Securităţii începe să sesizeze că aparatul său de Contraspionaj are o problemă. Vremurile proceselor – spectacol, dedicate loturilor de spioni

[12] *Ibidem,* f. 126.
[13] Idem, dosar nr. D 13235, f. 79 şi 81: *Stenograma şedinţei din ziua de 30.05.1962 ...*

„imperialiști”, de la începutul anilor `50, trecuseră de mult, iar lucrătorii din domeniu, din toată ţara, nu mai putea furniza material suficient nici măcar pentru o înscenare judiciară „decentă”. Nici nu putea fi altfel, având în vedere „calităţile” respectivilor, după cum recunoștea și Al. Drăghici, în 1959:

„În afară de câteva regiuni, care duc o muncă mai calificată, pe linie de Contraspionaj, restul regiunilor habar n-au de această muncă, deși ei au un număr destul de mare de ofiţeri, care încadrează serviciul de Contraspionaj, dar nu fac muncă concretă. Se leagă de anumiţi bătrâni rablagiţi, care nu fac nimic, în loc să ducă o muncă serioasă”[14].

Pe de altă parte, situația din domeniu nu părea să fie un motiv serios de stânjeneală, nici măcar pentru lucrătorii din domeniu. Astfel, ofiţerii Serviciului 2, din Regionala de Securitate Cluj, de exemplu, își justificau nonșalant „inactivitatea [...] şi prin faptul că, de când există Serviciul 2, nu a prins nimeni spioni”[15]. Drept răspuns la nepăsarea subordonaților, conducerea ministerului recurgea la mutări de personal, treceri în rezervă și sancţiuni disciplinare, înregistrându-se și situații absurde, precum sancționarea, în masă, a tuturor lucrătorilor unor compartimente de Contraspionaj din aparatul regional, așa cum a fost cazul la Baia Mare, în 1958, unde „întreg colectivul Biroului II a fost sancţionat, cu zile de arest, de către tovarășul ministru”[16]. Inutil de spus, asemenea „măsuri” erau departe de a da rezultate, însă, atâta timp cât legăturile dintre cetățenii români și cei ai statelor „capitaliste” rămâneau extrem de limitate, modul rudimentar de lucru al organelor de Contraspionaj nu putea aduce mari prejudicii. În definitiv, cea mai bună apărare împotriva „invaziei” spionilor în R.P.R. o constituiau grănicerii şi teama populației de a întreține legături cu străinătatea. Situaţia era, însă, pe cale să sufere o schimbare majoră.

Astfel, din considerente mai ales economice, guvernul român a decis, la începutul anilor `60, intensificarea legăturilor comerciale cu statele capitaliste. Aceasta s-a tradus, inițial, prin achiziţionarea unor echipamente industriale, de la diverse firme occidentale, ceea ce

---

[14] Idem, dosar nr. D 13123, f. 203: *Stenograma ședinței de analiza muncii pe anul 1959, ce a avut loc în zilele de 14 și 15 martie 1960 ...*

[15] Idem, dosar nr. D 13178, f. 34: *Stenograma ședinței de analiza activității Reg. M.A.I. Cluj, ținută în ziua de 6 martie 1959.*

[16] Idem, dosar nr. D 13181, f. 119: *Raport asupra muncii informativ – operative a Regiunii M.A.I. Baia Mare, pe perioada 1 ianuarie 1958 – 1 ianuarie 1959,* semnat de lt.col. A. Simion, şef al direcţiei.

presupunea și primirea în țară a unui număr relativ ridicat de tehnicieni străini, meniţi să asiste la instalarea şi punerea lor în funcţiune. Era, însă, doar începutul. După inaugurarea, în 1962, a noilor staţiuni turistice, construite pe litoralul Mării Negre, a fost iniţiată o campanie de atragere în România a turiştilor străini, în special occidentali, cu obiectivul declarat ca statul român să câştige, astfel, sume importante în valută, destinate investiţiilor ulterioare în economie. Problema, pentru organele de Securitate, a fost că operaţiunea s-a bucurat de un neaşteptat succes şi, în scurt timp, numărul cetăţenilor străini ce tranzitau, măcar, România a ajuns rapid la câteva milioane. După mai bine de un deceniu de completă izolare, graniţele se deschiseseră brusc, iar organele de Securitate trebuia să facă faţă noii situaţii.

Ne putem lesne imagina reținerea cu care a privit conducerea ministerului noua politică a partidului. O aluzie la controversele iscate, pe atunci, de decizia de deschidere a granițelor, o regăsim și într-o declarație a adjunctului lui Al. Drăghici, generalul Negrea, din decembrie 1963:

„În problema dezvoltării turismului, cândva, noi, organele de Securitate, ne-am opus, într-un fel, dezvoltării lui, considerând că nu are rost să ne creăm obligații în plus. Am considerat că ne va da bătaie de cap. Acest lucru ni s-a explicat că nu este just și realitatea aceasta este. Ni s-a arătat, de către organele superioare de partid și de stat, că turismul, în afară de valuta, pe care o aduce în ţară, face să fie cunoscute realităţile vieţii noi, din ţara noastră, peste hotare. Aici vin turişti din R.F.G., Franţa, America, Austria etc., și mulți din cei care ne-au vizitat țara au avut numai cuvinte de laudă, la adresa realizărilor din R.P.R. Este un lucru destul de pozitiv acela de a cunoaște și americanii că, în țara noastră, sub conducerea partidului, s-au realizat foarte multe lucruri. În afară de popularizarea realităţii vieţii noastre noi, după cum am mai spus, turismul aduce în ţară dolari. Aceștia, vă este cunoscut că noi îi folosim pentru cumpărarea din Occident a unor utilaje, întreprinderi etc., necesare industrializării ţării”[17].

„Bătaie de cap”, aici, trebuie văzut ca un simplu eufemism. Conducerea Securităţii era foarte conştientă de capacitatea propriilor subordonaţi şi ce putea să însemne deschiderea graniţelor, astfel încât s-a încercat, în ultima clipă, mobilizarea aparatului de Contraspionaj, în faţa viitoarelor provocări. Acesta era şi rolul vituperărilor din şedinţe ale ministrului Drăghici, la adresa lucrătorilor de Contraspionaj, din 1961.

[17] Idem, dosar nr. D 13241, f. 78 – 79: *Stenograma ședinței ținute în ziua de 11 decembrie 1963, la Direcția Regională M.A.I. Crișana...*

Totuși, un agent mobilizator atât de eficient, precum Al. Drăghici, nu se putea rezuma la mustrarea subalternilor, ci trebuia să încerce, în stilul propriu, să-i și asigure că problema nu este atât de gravă, iar ei nu erau cu nimic mai prejos, faţă de temuţii spioni capitaliști:

„Spionii pot să-și facă treaba în voie, iar voi faceţi umbră pământului. Într-adevăr, aţi ajuns să vă desconsideraţi, ca oameni, capacitatea voastră, privind la spioni ca la nu ştiu ce «somităţi», «oameni superiori». Nu, tovarăși, ei nu sunt superiori, ei pot să primească piedici serioase, încât să le sară căciula din cap. Pentru aceasta ne trebuie însă o agentură bună, iar agenţii să fie bine dirijaţi”[18].

Tema revine constant, în discursurile lui Al. Drăghici de atunci. De exemplu, tot în aprilie 1961, îi îndeamnă pe lucrătorii din aparatul regional să abandoneze o „teamă, cu nimic justificată, despre Contraspionaj” și „mentalitatea aceasta bolnăvicioasă despre spioni”, garantându-le că „spionii pot fi îmbrânciţi, încât să le sară capul”, întrebându-se, totodată: „oare, spionii aceștia să fie așa de deștepţi, de capabili, ca noi să ne uităm la ei ca la niște uriași”[19]?

N-or fi fost spionii străini niște „uriași”, dar adevărul era că nu acesta era adevăratul motiv de spaimă, ci nivelul de competenţă al lucrătorilor de Contraspionaj. În această privinţă, Al. Drăghici ar fi trebuit să manifeste o „teamă” pe deplin justificată, asta deși el rămâne convins că lucrurile se pot schimba în bine, dacă nu prin „îmbărbătări”, precum cele de mai sus, atunci măcar cu ajutorul clasicelor sale muştruluieli din ședințe, între care se distinge cea administrată șefului Serviciului 2 al Regionalei de Securitate Ploiești, cpt. Gheorghe N. Popa, în primăvara aceluiași an:

„Nu se mai poate vorbi astăzi că plutiţi în necunoscut. De ce nu ții lucrătorii în mână? De ce nu răspunzi, cu titlul pe care îl ai? De ce nu îți îndeplinești atribuțiunile? De ce nu tragi la răspundere oamenii? De ce permiţi aceste lucruri? Consideri că acolo s-a terminat cu lupta de clasă? De ce starea asta de automulțumire? Cine v-a permis acest lucru? Întreabă-te așa, ca om cinstit, de starea de lucruri. De ce nu aveţi curajul? De ce? Vă este frică de spioni? De ce vă comportaţi ca niște oameni în completă inferioritate faţă de spioni? De ce nu organizaţi capcane, piedici?

---

[18] Idem, dosar nr. D 13259, f. 63: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj ... 19.04.1961.*

[19] Idem, dosar nr. D 13256, f. 63: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

E greu, sigur. Nu puneţi capul la contribuţie! Preferi, mai bine, să stai şi să te uiţi la el, cum îşi face de cap, şi vă îndepliniţi rolul de paznici. Se poate aşa ceva? Acesta este Contraspionajul? De ce nu te străduieşti? Pari băiat serios. Nu îţi este jenă de faptul că ai ajuns aici? Aţi luat măsuri, când vi s-a dat un şut în ceafă. Ce recrutări aţi făcut, din 1960? Câte aţi făcut? De ce asemenea calitate de agentură? De ce recrutaţi portari, pe lângă ingineri? Acestea sunt absurdităţi. Asta e munca voastră. Eu te întreb: vă împiedică cineva? [...] Voi nici nu aveţi lucrări. Nu aveţi lucrări, pentru că nu aţi creat nimic. În munca de Contraspionaj, nu aveţi nimic; aveţi doar nişte hârtii"[20].

După cum se vede, viaţa unui şef de serviciu, din Securitatea lui Drăghici, nu era chiar uşoară. Asta era cu atât mai adevărat, cu cât o asemenea avalanşă de întrebări, reproşuri şi „şuturi în ceafă" era, aproape întotdeauna, succedată de ameninţări făţişe:

„Aş vrea să atrag atenţia că, asupra acelor ofiţeri, care se vor menţine în şablonism, în rutină, şi nu vor lua măsuri, pentru a lichida, cu aceste lipsuri, cât mai curând, mai devreme sau mai târziu, vom trece şi la luarea unor măsuri organizatorice. Eu aş fi foarte bucuros, dacă lucrul, pe care l-am spus, nu se va traduce în viaţă, aşa încât nici unul din voi să nu fie în situaţia de a se lua măsuri administrative împotriva sa. Acest lucru depinde numai de voi, de felul cum vă veţi face datoria, de felul cum veţi termina cu aceste lipsuri, care pe mine mă revoltă"[21].

Până la urmă, poate şi insultele aveau efect:

„Munca de Contraspionaj trebuie să fie eficace. Să terminăm cu poziţia aceasta, de vulgarizare a muncii de Contraspionaj! Nu vreau să spun să terminăm cu munca aceasta de ciubotari, fiindcă aş insulta ciubotarii"[22].

Nu s-ar putea spune că ministrul nu ştia să facă o şedinţă mobilizatoare în muncă. Cu ce rezultate, însă, este cu totul altă problemă. Mai mult decât atât, nici instrumentul de utilizat în ultimă instanţă, cu care îşi ameninţa subordonaţii în 1961, „măsurile administrative" sau „organizatorice", nu par să se fi bucurat de prea mult succes. De exemplu, cpt. Popa, ţinta tiradei ministrului de mai sus, a fost destituit, până la urmă, de la 1 martie 1963, şi înlocuit cu şeful Serviciului 3 Informaţii

[20] Idem, dosar nr. D 13259, f. 11 – 12: *Stenograma şedinţei... 19.04.1961.*
[21] *Ibidem*, f. 69.
[22] *Ibidem,* f. 65.

Interne, din aceeași regională[23], cpt. Nicolae I. Florea. Cu ce rezultat? În raportul de bilanț pe anul 1966 al direcției respective, cel din urmă recunoștea:

„Cu toată importanța regiunii Ploiești pentru spionajul inamic, n-am reușit, de ani de zile, să demascăm vreun cadru, agent sau legătură de spionaj, care acționează pe teritoriul regiunii noastre”[24].

În consecință, dacă retrogradarea din funcție tot nu avea nici un succes, s-a mers în direcția opusă, iar Nicolae Florea a fost, până la urmă, promovat, ajungând șef al Inspectoratului Județean de Securitate Dâmbovița, din februarie 1968. Până la urmă, acesta s-a dovedit cel mai remarcabil succes al Serviciului de Contraspionaj al fostei Regionalei de Securitate Ploiești: reușise să-și promoveze șeful.

De multe ori, însă, măsurile „organizatorice” ale lui Al. Drăghici, dincolo de caracterul lor arbitrar, nu făceau decât să înrăutățească situația, oricum deplorabilă, din domeniu. De exemplu, în septembrie 1960, a fost trecut în rezervă colonelul Isidor M. Holingher, șeful Direcției a II-a Contraspionaj de atunci, personaj cu trăsături de caracter ce îi atrăseseră numeroase antipatii, atât în interiorul Securității, cât și la nivelul conducerii P.M.R., și a cărui biografie ridica mari probleme, în ce privea originea sa socială și activitatea desfășurată anterior anului 1945. Cu toate acestea, indiscutabil, col. Holingher era cel mai capabil ofițer – dacă nu chiar singurul – din unitatea de profil, chiar dacă unul prea puțin dornic să împărtășească din experiența sa profesională[25]. Destituirea sa a fost decisă, în mare măsură, împotriva voinței conducerii ministerului, în urma unui control efectuat, la unitatea în cauză, de activiștii Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R., în urma căruia col. Holingher a fost învinovățit de „superficialitate și lipsă de răspundere în muncă”, pentru că ar fi „tolerat o serie de manifestări și abateri grave ale subalternilor, a menținut, în munca de Securitate, o serie de elemente necorespunzătoare

---

[23] Idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7379, dosar nr. 15, nenumerotat: Ordinul M.A.I. nr. 1172/01.03.1963 și idem, dosar nr. 16, nenumerotat: Ordinul M.A.I. nr. 1300/01.03.1963.

[24] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 16237, f. 422: *Raport privind stadiul muncii informativ-operative desfășurate de aparatul de Securitate din regiunea Ploiești, în perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 1966.*

[25] Referitor la biografia ofițerului în cauză, vezi N. Ioniță, *Fișe biografice ale șefilor unităților centrale ale Securității de la sfârșitul anilor ’50,* în „Caietele CNSAS”, nr. 2(4)/2009, p. 185 – 187.

și a cocoloșit unele abuzuri și încălcări ale legalității socialiste"[26]. În acest mod, se rezolva o îndelungată dispută, între ministrul Drăghici și organele de Cadre ale partidului[27], pe tema păstrării ofiţerului respectiv într-o funcţie de primă importanţă, dar, totodată, organele de Contraspionaj ale Securităţii erau lipsite de o conducere competentă, tocmai în perioada în care urma să se confrunte cu provocări de un cu totul alt nivel, faţă de cele întâlnite anterior. În locul col. Holingher a fost promovat, după îndelungi tergiversări, locţiitorul său, mr. Neagu Cosma, un ofiţer cu mari resurse de imaginaţie – după cum o dovedesc „memoriile" sale postdecembriste – dar cu privire la a cărui competenţă profesională nimeni nu-și făcea iluzii.

Pe de altă parte, dacă astfel de măsuri „organizatorice", îndreptate împotriva lucrătorilor operativi și șefilor acestora, nu păreau a da rezultate sau mergeau chiar într-o direcţie greșită, atunci poate că de vină era structura unităţii de profil. Era timpul, așadar, să fie schimbată organigrama și aplicate, în această privinţă, metode noi, „știinţifice", care să utilizeze cele mai avansate cunoștinţe din domeniu. Așa au apărut, în așteptarea valului de turiști, ce urma să invadeze România, după deschiderea graniţelor, primele structuri „acoperite" ale Contraspionajului românesc și, totodată, au fost create noi compartimente, în cadrul

---

[26] ANIC, colecţia „Dosare ale membrilor de partid, cu stagiu în ilegalitate, decedaţi înainte de 1989", dosar nr. H/97, vol. 1, f. 7: *Extras din Hotărârea Comisiei Controlului de Partid, din 5 iunie 1961, cu privire la Holingher Isidor.*

[27] Încă din 1952, Comisia de Partid din D.G.S.S., la finalul unei îndelungate anchete, stabilea că Isidor Holingher „poate rămâne membru de partid, însă cu propunerea de a fi scos din cadrele Securităţii Statului și plasat în producţie" – vezi *ibidem*, f. 87: *Referat* al Comisiei de Partid a D.G.S.S., din 09.01.1952. De asemenea, Secţia Cadre a C.C. al P.M.R. a refuzat să confirme numirea acestuia la conducerea direcţiei, în 1956, și a efectuat continuu presiuni, cu sprijinul și al unor membri ai Biroului Politic, pentru îndepărtarea lui I. Holingher din această funcţie. Pe de altă parte, Al. Drăghici a știut să se adapteze rapid la noua situaţie și să prezinte decizia de trecere în rezervă a col. Holingher drept una luată cu asentimentul său și cu urmări pozitive asupra „muncii informative", după cum declara, în mai 1961: „Și Holingher a avut calcule și eu nu vreau să mai am cazuri din acestea. Atât timp cât a fost Holingher la conducerea Direcţiei a II-a, munca pe linia israeliană mergea foarte prost. După scoaterea sa din muncă, s-a observat o îmbunătăţire a muncii și pot să spun că acum, la Direcţia a II-a, se muncește mai bine" – vezi ACNSAS, dosar nr. D 13264, f. 67: *Stenograma ședinţei de Colegiu, din ziua de 17 mai 1961.* Cât de bine se „muncea" pe „linia israeliană" pe atunci, se poate vedea și din raportul șefului serviciului în cauză, din același an, citat mai sus.

Direcţiei a II-a, care îi grupau pe cei mai experimentaţi lucrători ai aparatului, cu rolul de a coordona activitatea informativă împotriva turiştilor străini.

Astfel, în primăvara anului 1961, a fost constituit un nou serviciu, în cadrul Direcţiei a II-a Contraspionaj, Serviciul 12 Turişti, la conducerea căruia a fost numit un lucrător cu mare experienţă, fost şef al Serviciului 1 Contraspionaj S.U.A., maiorul Victor Gh. Galiş. Noua unitate avea rolul de a coordona activitatea informativă din sector, de la nivelul întregii ţări, şi de a ţine legătura cu Grupa Operativă, din O.N.T. „Carpaţi". Aceasta din urmă era o structură „deplin conspirată", constituită în vara aceluiași an, formată din șapte ofițeri „sub acoperire", care ocupau o serie de funcţii cheie, precum cea de director general adjunct al O.N.T., şef al Serviciului Executări Programe Turistice, şef birou, în cadrul aceluiași serviciu, şef al Serviciului Cadre şi cea de consilier pentru tratativele purtate cu diverse agenţii de turism occidentale.

În prima din funcţiile menţionate a fost numit locţiitorul şefului Direcţiei a II-a, col. Hristache M. Zambetti, anterior ocupant al aceleiași poziții, la direcţiile I și a III-a (Informaţii Externe, respectiv, Interne), în timp ce consilier, pentru tratativele cu agenţiile străine de turism, a fost propus mr. Radu I. Petre. Cel din urmă, şef al Biroului 1, din Serviciul de Contraspionaj S.U.A., proaspăt absolvent al cursului de pregătire din U.R.S.S., era caracterizat drept „un tovarăş matur", care „cunoaște limbile italiană, franceză şi engleză şi este bine iniţiat în probleme comerciale, întrucât mai mulţi ani a fost reprezentant economic al R.P.R. în Italia, pe linia Direcţiei I". Beneficiind de „o bună pregătire culturală şi politico-ideologică", calitățile lucrătorului respectiv constituiau „o garanţie că va putea duce la îndeplinire atât sarcinile, pe linia muncii de Securitate, cât şi pe linia muncii de acoperire"[28], motiv pentru care s-a aprobat rapid promovarea sa în funcţia menţionată, echivalentă cu cea de locţiitor şef serviciu, din aparatul de Securitate.

Febra organizării a cuprins şi alte unităţi ale M.A.I., în primul rând structurile de Filaj şi Investigaţii. Astfel, şi în cadrul Direcţiei a VII-a, de profil, a fost constituită o grupă operativă specială, destinată urmăririi cetăţenilor străini, veniţi să-şi petreacă concediul pe litoralul Mării Negre. Aceasta avea în componenţă lucrători experimentaţi, care trebuia să colaboreze cu serviciul de Filaj din regiunea Constanţa, precum şi cu ofiţerii de Contraspionaj ai Serviciului 12 Turişti, aflaţi şi ei în misiune în

[28] Idem, dosar nr. D 13806, f. 1: *Raport*, din 26 iulie 1961, semnat de mr. Neagu Cosma, locţiitor şef Direcţia a II-a Contraspionaj M.A.I.

zonă. De asemenea, și șefii posturilor de Miliție din regiune au primit un instructaj adecvat, pentru a participa la operațiunea în curs de desfășurare. Cu alte cuvinte, în sfârșit, se îndeplinea vechiul vis al generalului Naum, fostul șef al Direcției de Contrainformații în Armată, ca „toate organele Securității să colaboreze în așa măsură”, încât să constituie „o rețea ca, în adevăr, dușmanul să nu poată pătrunde”[29].

În final, s-ar putea spune că a fost chiar mai mare păcatul, de așa frumoasă organizare. La sfârșitul anului 1962, când s-a făcut o evaluare a operațiunii, s-a putut face măcar o constatare îmbucurătoare: noile amenajări turistice, de pe malul Mării Negre, se bucurau de un succes nesperat. Aceasta reieșea nu atât din aprecierile turiștilor, cât din reacția ofițerilor de Securitate, trimiși să-i supravegheze, ce căzuseră pradă, într-un timp record, tuturor tentațiilor litoralului românesc. Odată ajunși pe plajă, aproape nu a existat nici o diferență, între comportamentul lucrătorilor de Filaj și al celor de Contraspionaj. În cazul grupei operative de Filaj, nu era, de fapt, nici o mare surpriză. Conduși de un veteran, precum maiorul Marin, lucrător care suferise deja două operații chirurgicale, cu prilejul celei din urmă fiind informat de medic că „de nu se va lăsa de băutură, fiindcă îi place să bea, la o nouă operație să vină și cu coșciugul, [...] oamenii, până la urmă, nu s-au ocupat de muncă, ci de prostii”, după cum recunoștea, spășit, locțiitorul șefului Direcției a VII-a, la ședința de bilanț:

„Mașinile noastre mergeau după femei, ca să le ia din restaurante. Maiorul Marin avea un văr la «Vinalcool», la care făcea chefuri. [...] Două zile nu a știut de el, fiindcă se îmbătase în așa hal. Realitatea este că ei au avut concursul și al tovarășilor de la regiunea Dobrogea, care, văzându-i că sunt de la București, s-au purtat, față de ei, ca niște oameni mai mici, mai inferiori (sic!), în loc să dezvăluie abaterile, ce le comit aceștia acolo”[30].

Ca de obicei, tot cei aflați mai jos pe scara ierarhică erau vinovați. Pe de altă parte, în fața evidenței, nu s-a mai putut spune același lucru și în cazul lucrătorilor de Contraspionaj, care, în mod clar, a trebuit să ia exemplu chiar de la șeful lor, maiorul Victor Galiș. Ofițer cu o apreciabilă experiență – încadrat în Securitate încă din decembrie 1950 – maiorul Galiș era renumit nu neapărat pentru rezultatele lui, în urmărirea „spionilor” americani, cât pentru relațiile „nepotrivite” cu agentura

[29] Idem, dosar nr. D 13122, f. 193: *Stenograma ședinței din 15 – 16 iunie 1959...*

[30] Idem, dosar nr. D 13635, f. 104 – 105: *Stenograma ședinței din 23 octombrie 1962* ...

feminină. Având în vedere asemenea antecedente, i se făcuse favoarea de a fi avertizat, personal, de adjunctul ministrului, generalul Negrea, înainte de plecarea pe litoral, potrivit relatării celui din urmă:

„Când [Galiş] a plecat în vara asta la mare, l-am chemat, personal, şi i-am atras atenţia să aibă grijă, că acolo este mare, că oamenii merg la odihnă, merg în costume de baie, că pe acolo mai sunt şi restaurante şi muzică şi foarte multă tentaţie”[31].

Ceea ce lui Vasile Negrea i s-a părut a fi o avertizare, maiorul Galiş a considerat o foarte bună informare turistică. Așa se face că, odată ce șeful Serviciului Turiști al Securităţii ajunge pe litoral, acesta oferă rapid măsura capacităţii sale, prin consum zilnic de băuturi alcoolice în restaurante, hărţuirea delegatei unei firme turistice din Cehoslovacia, ajungând până la o tentativă de pătrundere, cu forţa, în camera de hotel a acesteia, totul culminând cu relaţiile „neprincipiale”, întreţinute cu o cetățeană suedeză, suspectată de spionaj împotriva R.P.R., în fața căreia vajnicul lucrător al Securităţii își dezvăluie calitatea reală și scopul prezenței în zonă[32].

Inutil de spus că „activitatea” maiorului Galiş, însărcinat şi cu menţinerea legăturii cu Grupa Operativă, din cadrul O.N.T., a condus, între altele, şi la deconspirarea acestei unităţi atât de secrete, precum şi a lucrătorilor Securităţii de aici. Desigur, după ce aventurile la mare ale celui în cauză au ajuns subiectul a nenumărate şedinţe, era relativ uşor să se arunce asupra lui vina, pentru toate problemele apărute, dar adevărul era că lucrătorii secretei grupe operative, cel mai probabil, se deconspiraseră singuri, graţie propriei incompetenţe. Prevederile proiectului de înfiinţare a Grupei menţionau că, aşa cum era şi normal, ofiţerii sub acoperire trebuia să-şi îndeplinească atât atribuţiile „pe linie de Securitate”, cât şi pe cele legate de funcţia lor civilă. Cât de bine au reuşit reieşea şi din relatările agenturii din O.N.T., care sesiza că ofiţerii îşi creaseră renumele de „tâmpiţi”, asta „fiindcă încurcă lucrurile”[33]. Între ei se distingea ofiţerul poliglot al Securităţii, maiorul Radu Petre, o altă mare dezamăgire a lui Vasile Negrea, ce-l admonesta, în octombrie 1962:

---

[31] Idem, dosar nr. D 13232, f. 62: *Stenograma ședinței de analiză a muncii... în ziua de 3.X.1962...*

[32] Aventurile maiorului Galiş de pe litoralul Mării Negre sunt tratate mai pe larg în N. Ioniţă, *Politica de cadre în Securitate. Schimbarea cadrelor medii de conducere (1958 – 1967)*, în „Caietele CNSAS”, nr. 1 (3)/2009, p. 50 – 53.

[33] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13232, f. 44: *Stenograma ședinței de analiză a muncii... în ziua de 3.X.1962...*

„Tov. Negrea [către mr. Radu Petre]: Munca d-tale nu este numai nesatisfăcătoare, ci foarte nesatisfăcătoare. D-ta te complaci să fii comod, un fel de lasă-mă, să te las.

Tov. Petre: Tov. ministru, sunt dese cazurile când lucrez până la 2-3 noaptea.

Tov. Negrea : Să fim oameni serioşi, lucrezi o dată până la 2-3 noaptea şi apoi o ţii lanţ, că acest lucru îl faci mereu. Şi aici sunt oameni care lucrează şi ziua şi noaptea, dar nu toţi. Dacă d-ta ai să lucrezi noaptea, ai să dormi ziua, căci fără somn nu se poate trăi”[34].

În cele din urmă, conducerea Securităţii a trebuit să accepte ideea că acţiunea pregătită cu atâta migală, de supraveghere a turiştilor străini, veniţi pe nou inauguratul litoral românesc, se soldase cu un veritabil dezastru. Pentru moment, s-au adoptat măsurile cele mai uzitate în domeniu, iar majoritatea ofiţerilor cu funcţii de conducere, în cadrul operaţiunii au fost trecuţi în rezervă, la scurt timp după eşecul ei lamentabil[35].

Pe de altă parte, a devenit clar că era cazul să se simplifice procedurile şi să se abandoneze ideea desfăşurării unor operaţiuni sofisticate, precum înfiinţarea de structuri secrete, utilizarea de ofiţeri sub acoperire ş.a.m.d., asta pentru că se dovedise, destul de limpede, că lucrătorii aparatului nu erau pregătiţi pentru aşa ceva. Creşterea accelerată a numărului străinilor veniţi în ţară, în anii următori, a transformat supravegherea lor într-o urgenţă, ce nu permitea complicarea inutilă a lucrurilor. În consecinţă, sarcina a fost distribuită lucrătorilor de Contraspionaj, de la nivelul tuturor structurilor locale de Securitate, punându-se accentul, în mod deosebit, pe antrenarea organelor raionale în operaţiune. În acelaşi timp, au fost stabilite şi principalele obiective ale activităţii informative din domeniu: supravegherea străinilor (turişti, comercianţi, tehnicieni) veniţi pe teritoriul R.P.R. şi a contactelor lor din ţară, selectarea şi contactarea operativă a cetăţenilor străini consideraţi

---

[34] *Ibidem*, f. 15.

[35] Victor Galiş – de la 30 septembrie 1962 – vezi idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7377, dosar nr. 32, nenumerotat: Ordinul M.A.I. nr. K/5369/30.09.1962; Radu Petre – de la 31 martie 1963: idem, inv. nr. 7381, dosar nr. 9, f. 16: Ordinul M.A.I. nr. 1604/31.03.1964, iar Hristache Zambetti, şeful Grupei Operative din cadrul O.N.T. a fost trecut în rezervă şi transferat la Camera de Comerţ a R.P.R. cu aceeaşi dată – vezi *ibidem*, f. 124: Ordinul M.A.I. nr. 1679/31.03.1964. Cel din urmă a fost, de fapt, transferat într-o funcţie civilă de primă importanţă, cea de preşedinte al Camerei de Comerţ a R.P.R.

pretabili la recrutare, urmărirea cetățenilor români, care efectuau plecări în străinătate, precum și a diplomaților străini acreditați la București.

O asemenea „descentralizare” presupunea și asumarea anumitor riscuri, având în vedere comportamentul tradiţional al majorităţii lucrătorilor de Securitate, dar era singura soluţie găsită, pe moment. În consecinţă, „rezultatele” nu au întârziat să apară, mai ales sub forma unui val de reclamaţii, depuse de turiștii, tehnicienii și comercianţii străini, din cauza tracasării lor permanente de către „organe”. Nu era ceva neașteptat, deşi lucrătorii fuseseră preveniţi, din timp, asupra acestor aspecte, dar ce efecte puteau avea asemenea avertismente, în faţa obiceiurilor aparatului, căpătate de-a lungul atâtor ani de serviciu, în care învățase cum să lupte împotriva „duşmanului”? Un exemplu elocvent este cel oferit de cpt. Constantin Gh. Rizoiu, şeful Raionului de Securitate Sebeş, care, în 1964, era ferm hotărât să-şi păstreze cât se poate de trează vigilenţa, faţă de străinii ce-i invadau patria:

„Mr. Rizoiu C-tin, şeful raionului Sebeş, [...] aflând că un turist vest-german s-a oprit să viziteze biserica luterană din orașul Sebeș, s-a deplasat la fața locului și, după ce i-a spus că nu are voie să viziteze orașul, l-a întrebat de unde vine, unde se duce, de unde este originar, fapt ce a indignat pe turist. Un alt caz este cel din comuna Gârbova, unde şeful de post, conform instructajului primit de la Secția Raională de Securitate Sebeş, a ridicat actele unui turist, pe motiv că s-a abătut de la traseu, şi nu i le-a eliberat, deşi cunoştea că turistul trebuia să meargă la Sibiu. A doua zi, s-a prezentat la postul de Miliție fratele turistului, pentru a ridica actele, dar nu i le-a dat, explicându-i-se că nu se pot elibera decât posesorului. Prezentându-se la postul de Miliție, turistul a fost contactat de un ofiţer de Securitate, care l-a întrebat în ce scop s-a abătut de la traseu, la cine a mers, dacă cunoaşte legile noastre, pe linia traseului etc.”[36].

Chestionat ulterior, asupra comportamentului său, ofițerul – viitor şef al Serviciului de Informaţii Interne, din Inspectoratul Judeţean Alba – se justifică, spunând că nu a făcut decât să aplice ordinele în vigoare, care îi indicau că „turiștii n-au voie să rămână în alte localități, decât în cele declarate prin oficiile turistice”, și „n-au voie să oprească pe șosea, în timpul tranzitului”, iar cei „care se abat de la itinerar și de la

---

[36] Idem, dosar nr. D 16236, f. 117: *Raportul Inspecției privind rezultatele controlului efectuat la Direcţia Regională M.A.I. Hunedoara,* din 15.09.1964, semnat de şeful colectivului de control, mr. Stelian Chifu, și șeful Serviciului Inspecţii M.A.I., gen.mr. Alexandru Demeter.

convenţiile turistice urmează să fie reţinuţi şi anchetaţi de organele de Securitate, după care să se raporteze Direcţiei a II-a". După cum declara, plin de mândrie, în şedinţă: „aşa sună ordinul şi aşa am procedat şi eu". În privinţa interogatoriului, la care ar fi fost supus turistul german, la postul de Miliţie, era vorba de o neînţelegere, pentru că n-a fost decât o reuşită „contactare" a cetăţeanului străin, chiar una „cu perspectivă":

„Eu, în dorinţa de a realiza şi alte sarcini, bazându-mă pe faptul că cetăţeanul, cu un an în urmă, plecase în R.F.G., am găsit posibil un eventual contact şi în viitor, în lumina prevederilor actuale ale ordinelor conducerii ministerului. Eu am efectuat o contactare, în condiţiile prevăzute de ordine şi instrucţiuni, apreciată ca fiind cu perspectivă"[37].

Aşadar, care ar fi fost problema? Ofiţerul avea bune intenţii, muncea, respecta ordinele, aşa că putea cu greu să înţeleagă reproşurile generalului Negrea:

„Şi scrie în circulara de la Direcţia a II-a [ordinul invocat de C-tin Rizoiu] că nu are voie un turist să se oprească, ca să bea apă ori în cazul când, eventual, i se sparge un cauciuc? Nicăieri nu spune că, dacă un cetăţean străin circulă de la Oradea la Mamaia, nu are voie să oprească, pentru a mânca. De ce este turist? Ca să viziteze biserici, ca să facă fotografii etc. Faptul că dumneata ai procedat prost l-a indignat pe turist. [...] Nouă ne revine sarcina să deosebim ce este spion de ce-i turist, fiindcă, de nu faceţi acest lucru, atunci degeaba staţi pe acolo. [...] Noi îi lucrăm pe turişti, cu toate formele şi metodele, pe care le avem, dar nu trebuie făcută o treabă ca de cizmari. Auzi, îi cheamă la Miliţie şi-i fac tot felul de şicane"[38]!

Pentru că asemenea apeluri la reţinere erau întâmpinate cu multă nedumerire de aparat, generalul Negrea, ca şi restul conducerii ministerului, se simt obligaţi să-şi lămurească subordonaţii, în repetate rânduri, asupra riscurilor pe care le presupunea şicanarea turiştilor, nutrind, însă, prea puţine iluzii, asupra receptivităţii cu care erau întâmpinate asemenea sfaturi:

„Trebuie să ştiţi că statul nostru este interesat, pentru a atrage în ţară turişti, care vin cu valută. Nouă ne trebuie această valută, pentru că, pe ea, cumpărăm utilaje pentru fabrici. În numărul acesta mare de turişti, care vin să ne viziteze ţara, sunt şi unii care folosesc acest mijloc pentru a face spionaj. Pe aceştia, noi trebuie să-i identificăm şi să-i lucrăm, dar de

---

[37] *Ibidem*, f. 23: *Stenograma şedinţei din 29 ianuarie 1965, în care s-a analizat activitatea Direcţiei Regionale M.A.I. Hunedoara pe perioada anului 1964.*
[38] *Ibidem*, f. 24.

așa manieră, încât să nu simtă prezența noastră. Unii lucrători, însă, în loc să facă o treabă calificată, desfășoară o activitate ca niște oameni nepricepuţi, ca acum 10 ani în urmă, cheamă turistul la Miliţie şi-l iau la întrebări. Iată la ce ne pricepem noi! [...] În toată această treabă, cred că nu este vorba de nepricepere, ci de lipsa de a înţelege a ofiţerilor noştri, care nu văd că s-au schimbat multe lucruri (după cum se vor mai schimba și altele, în viitor) și că noi trebuie să ne comportăm, în mod civilizat, cu acești turiști, și să-i lucrăm de așa manieră, încât să nu simtă prezența noastră”[39].

Pe de altă parte, în ciuda tracasărilor, la care erau supuși, nu s-ar putea spune că turiştii străini chiar ar fi trăit cu spaima organelor de Securitate. Dimpotrivă, deși iritantă, câteodată, incompetența lor își avea farmecul ei, devenind unul din obiectivele locale de atracţie, după cum recunoștea și Al. Drăghici, pe care, ce-i drept, situația îl amuza ceva mai puţin:

„Astăzi vin în ţara noastră atâţia turiști străini și nu ne este deloc plăcut să constatăm că aceștia râd, văzându-i, din hoteluri, pe lucrătorii noștri, care îi așteaptă la colţul străzii”[40].

De fapt, faima organelor locale de Securitate trecuse graniţele, încă de la sosirea primilor tehnicieni occidentali în România, ce remarcaseră imediat „eficiența” Contraspionajului românesc, după cum se recunoștea, într-un raport din 1961 al direcţiei de profil:

„Nu întâmplător, unul din tehnicienii străini, care se află în regiunea Ploiești, referindu-se la activitatea unui alt tehnician, își pune întrebarea: cum de organele Securităţii nu reușesc să descopere că acesta se ocupă cu spionajul și tot el găsește și explicația, spunând că «desigur, organele Securităţii (respectiv, Serviciul 2 din D.R.M.A.I. Ploiești) lucrează prost»[41]”.

---

[39] *Ibidem*, f. 60.

[40] Idem, dosar nr. D 13243, f. 41: *Stenograma şedinţei de Colegiu din 5 martie 1964, în care s-a analizat activitatea Direcţiei a VII-a.*

[41] Idem, dosar nr. D 13259, f. 85: *Stenograma şedinţei de analiza activităţii pe linie de Contraspionaj ... 19.04.1961.* Atunci când descopereau, totuși, un suspect de spionaj, organele locale de Securitate se puteau dovedi „necruţătoare”, mai ales dacă era vorba de un cetăţean român, luând imediat măsuri pentru demascarea celui în cauză, după modelul practicat de lucrătorii unei structuri raionale, din subordinea aceleiași direcţii regionale: „În cursul anului 1960, numitul Sevoy Vasile, căsătorit cu o cetăţeană franceză, a fost semnalat că a vizitat Legaţia franceză, având asupra lui planul de perspectivă, pe 6 ani, al Combinatului chimic

Dacă, la începutul anilor ’60, organele române de Contraspionaj stârneau ilaritatea puţinilor străini intraţi în ţară, sunt lesne de imaginat proporţiile dezastrului, atunci când numărul celor din urmă a ajuns la câteva milioane, anual. După câţiva ani, în care s-a experimentat urmărirea turiştilor, prin intermediul unor structuri secrete specializate, apoi s-a renunţat şi s-a transferat sarcina tuturor unităţilor de profil din ţară, până la nivel raional, unde „profesioniştii" Securităţii urma să-i selecteze pe cei suspecţi de spionaj, aparatul de Contraspionaj se dă bătut: sunt prea mulţi şi nu mai pot face faţă, după cum se plângea chiar şeful acestuia, col. Neagu Cosma, în noiembrie 1964:

„Este un număr foarte mare de străini, care vin la noi în ţară, şi la fel de mulţi români, care pleacă afară, aşa că este foarte greu să îi urmărim pe toţi. Vreau să dau o cifră. În numai 10 luni, au trecut graniţa peste două milioane de cetăţeni. Sigur că nu toţi sunt spioni, însă această cifră arată câte posibilităţi sunt, de a se face spionaj. În această perioadă, numai comercianţi străini au fost şapte mii. [...] Care este partea cea mai slabă a noastră? Noi nu am găsit încă un echilibru sau, dacă am făcut ceva, nu a fost la nivelul cerinţelor, iar selecţionarea a fost foarte slabă. Aceasta este o problemă destul de grea, dar, dacă ne-ar fi preocupat mai mult această problemă, nu am fi căutat spioni în toate cătunele, în toate satele din ţară şi probabil că am fi reuşit să facem o treabă mai bună. Îmi pare rău, dar trebuie să recunosc că noi am dus o muncă foarte dezlânată. [...]

Tov. ministru, vreau să spun câteva cuvinte despre turişti. Numărul celor care au venit în ţara noastră, în ultimul timp, a crescut brusc. Din această cauză, se ridică aceeaşi problemă: cum să-i lucrăm? Ei pleacă prin toată ţara[42]"!

---

de la Târnăveni, pe care trebuia să-l predea la C.C. al P.M.R. Cum au înţeles tovarăşii, de la raionul Târnăveni, să lămurească acest caz? Fără a face vreo propunere oarecare, s-au rezumat a informa raionul de partid. Sevoy Vasile a fost pus în discuţia adunării de partid. La adunare, au fost trimişi şi doi ofiţeri de Securitate, care au făcut acolo, în adunare, o adevărată anchetă, şi cel interogat a recunoscut că a vizitat Legaţia franceză, având asupra sa planul de perspectivă, dar a susţinut că nu l-a transmis diplomaţilor francezi. În felul cum s-a procedat, cu greu se va mai putea stabili acum care este adevărul" – vezi *ibidem*, f. 91 – 92 .

[42] Idem, dosar nr. D 102, f. 33, 36: *Stenograma şedinţei din 17 noiembrie 1964, ţinută la minister cu toate cadrele de conducere din Aparatul Central şi regional M.A.I.* Fie şi numai din acest fragment se poate vedea cât de fanteziste sunt povestirile aceluiaşi ofiţer, despre nenumăratele „lovituri", pe care le-ar fi dat spionilor, în lunga lui carieră în Securitate.

Dacă ar fi fost prezenţi, simplii lucrători ai Direcţiei de Contraspionaj s-ar fi simţit foarte încurajaţi, auzindu-și șeful întrebând „cum să-i lucrăm” pe străini, spunând că-i „pare rău” și exprimând, în general, aceleași nedumeriri ca și ei. Din fericire, Al. Drăghici a avut prudenţa să organizeze şedinţa respectivă numai cu şefii direcţiilor operative de Securitate. Pe de altă parte, cuvintele lui Neagu Cosma ilustrau foarte bine panica instalată, la nivelul întregului aparat, după deschiderea graniţelor. Al. Drăghici, însă, nu are aceleași dileme. Pentru el, lucrurile sunt cât se poate simple, după cum îi explica și îngrijoratului şef al Direcţiei a II-a:

„Aici s-a mai ridicat problema turiştilor, că vin mulţi în R.P.R. Tov. Cosma spunea că au venit, în acest an, vreo 2.000.000 – inclusiv cei ce tranzitează – şi că, fiind mulţi, nu-i putem urmări pe toţi. Mă miră felul cum a fost pusă această problemă. Îmi face impresia că tov. col. Cosma s-a cam încurcat, în ridicarea ei. Noi nu am pus şi nici nu punem sarcina ca aparatul de Contraspionaj să urmărească toţi turiştii, negustorii şi pe cei ce tranzitează prin R.P.R. Noi am pus problema, de la bun început, ca aparatul de Contraspionaj să urmărească, să descopere şi să prindă pe acei turişti şi elemente străine, care sunt spioni sau, mai bine zis, pe acei spioni – turişti – care sunt puţini – şi care, sub masca nevinovată a turismului, fac spionaj, vin în R.P.R. cu alte preocupări, decât cele aparent nevinovate, care urmăresc să-şi creeze legături şi să culeagă informaţii. Ei bine, aceste elemente şi legăturile lor trebuie să le depistăm noi”[43].

Așadar, ce putea fi mai limpede de atât: nu trebuie urmăriţi toţi străinii, ci numai spionii! Exista, ce-i drept, şi o mică dificultate, în această privinţă, recunoscută ulterior şi de C. Onescu, succesorul în funcţie al lui Al. Drăghici, dar nimic nu era imposibil, dacă așa cerea ordinul:

„Sarcina noastră este de a descoperi, din mulţimea aceasta de turişti, care ne vizitează ţara, pe cei care se ocupă, concret, cu activitate de spionaj. Sigur că-i greu să te concentrezi şi, dintr-o dată, să spui: «acesta-i spionul, îmbrăcat cu costum gri sau cu pălărie nu ştiu cum, şi ăsta se ocupă cu spionajul»[44]”.

Explicaţiile nu s-au rezumat, totuși, la asemenea formulări criptice. În iunie 1965, au fost emise noi instrucţiuni, privind munca informativă în rândul turiştilor, prin care se preciza că identificarea suspecţilor de spionaj se efectua prin intermediul agenturii, recrutate mai

[43] *Ibidem*, f. 82.

[44] Idem, dosar nr. D 16237, f. 83: *Stenograma şedinţei de analiză din 18 ianuarie 1967* – Regionala de Securitate Galaţi.

ales din rândul personalului de deservire din hoteluri, cabane, localuri publice etc., al angajaților agențiilor turistice și punctelor de trecere a frontierei. De asemenea, în teritoriu, urma să fie utilizată și agentura din coordonarea șefilor posturilor comunale de Miliție, care trebuia să semnaleze sosirea turiștilor străini, în fiecare localitate, și să selecteze persoanele suspecte[45].

Desigur, pentru ca procedura citată să funcționeze, era necesară instruirea corespunzătoare a agenturii, după cum preciza, în toamna aceluiași an, și noul ministru, C. Onescu, pe un ton didactic: „pentru a-i descoperi [pe spioni] trebuie să pregătim agenți, care să fie tot așa de abili ca și spionii"[46].

Teoretic, o abordare, precum cea de mai sus, poate părea întru totul rațională, atâta numai că exista o problemă: cine putea să educe agentura? Nu era vorba neapărat de pregătirea unor informatori „tot așa de abili ca și spionii", ci, măcar, de instruirea lor corespunzătoare, pentru a avea o idee despre societatea occidentală și normele ei de comportare, și a identifica eventualul comportament suspect al unor turiști străini, în special occidentali. Aceasta era necesar pentru că România se găsea la capătul a aproape două decenii de izolare completă de Occident și de transformările petrecute în acest spațiu, pentru a nu mai vorbi de efectele îndoctrinării ideologice, la care fusese supusă întreaga populație, astfel încât, pentru locuitorii din țară, tot ceea ce ținea de societatea occidentală era cât se poate de greu de înțeles. Totul, din comportamentul și întrebările puse de un turist, provenit dintr-o țară „capitalistă", putea părea necorespunzător sau suspect. În aceste condiții, fără o instruire corespunzătoare, aparatul de Securitate nu se putea aștepta, din partea agenturii sale, decât la un număr nesfârșit de alarme false.

Așadar, instruirea agenturii era obligatorie, dar aceasta nu însemna că ar fi fost și posibilă. Instruirea adecvată a agenților s-ar fi putut efectua de lucrători operativi cu un orizont mai larg și cu acces la mai multe informații despre Occident, față de „civili", or, este inutil de spus că nu acesta era cazul. Aparatul de Securitate era cel puțin la fel de rupt de realitățile societății occidentale, precum restul populației. Dacă, în cazul celei din urmă, se putea identifica o minoritate, care, în virtutea

[45] Idem, fond MAI/DSJ, inv. nr. 3623, dosar nr. 3, f. 175 – 180: *Instrucțiuni nr. 490/01.06.1965 privind organizarea muncii de Contraspionaj în rândul cetățenilor statelor capitaliste, care vin în R.P.R. ca turiști.*

[46] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13458, f. 43: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Bacău, din ziua de 16 octombrie 1965.*

pregătirii culturale, a profesiei exercitate, a funcţiei deţinute sau a legăturilor anemice păstrate cu rudele din străinătate, putea beneficia de o informare, cât de cât corespunzătoare, cu privire la realitatea din ţările capitaliste, nici unul din aceşti factori nu acţiona în cazul lucrătorilor de Securitate, şi asta până la cele mai înalte niveluri. Tot ce cunoştea aparatul despre Occident era o imagine caricaturală, formată în cadrul lungilor ore de pregătire politică, cu nimic mai realistă, faţă de cea oferită restului populaţiei.

Mai mult decât atât, ar fi cu totul greşit să se creadă că ofiţerii de Contraspionaj, mai ales cei din aparatul raional, ar fi avut vreun contact fizic, în cariera lor de până atunci, cu vreun cetăţean străin. Şi poate că invocarea aparatului raional, aici, este o eroare, pentru că induce ideea că situaţia ar fi fost diferită, în cazul lucrătorilor serviciilor de profil din direcţiile regionale, sau chiar a majorităţii celor din direcţia centrală, or, nu este cazul. Ofiţerii respectivi lucrau în domeniul intitulat „Contraspionaj", dar urmăreau tot cetăţeni români, suspectaţi de legături cu străinătatea sau cu diplomaţii străini din ţară. „Străinul" reprezenta o specie la fel de necunoscută pentru ei, ca și pentru restul locuitorilor ţării.

În fine, a nu se imagina că informaţiile despre exterior, cu caracter politic sau de altă natură – atâtea câte erau şi de o calitate îndoielnică – furnizate de ofiţerii de Informaţii Externe aflaţi în misiune, erau împărtăşite şi restului aparatului. Dimpotrivă, chiar şi buletinele de presă Agerpres constituiau un secret păzit, cu gelozie, de conducerea ministerului. Acest fapt este evidenţiat şi de o controversă ivită în 1966, când lt.col. Gheorghe I. Rîstea, şeful Regionalei de Securitate Crișana, se plângea că buletinele menţionate puteau fi citite numai „la nivelul șefului de direcţie, al șefilor de serviciu, lucrătorul operativ nu este informat asupra situaţiei exacte, pentru că el nu are acces la aceste materiale". În consecinţă, respectivul considera că ar trebui „să se acorde mai multă încredere lucrătorilor de Securitate, întrucât [...] avem un aparat bun, oameni devotaţi cauzei noastre şi cărora [li] s-ar putea pune la dispoziţie mai mult, pentru informarea personală"[47]. Răspunsul ministrului:

„În ceea ce privește citirea Agerpres-ului: deocamdată, nu avem posibilităţi de multiplicarea lor. Datorită nivelului încă scăzut al unor lucrători, mă tem să nu interpreteze, cine ştie cum, diverse afirmaţii făcute de ziarişti, pentru că aceștia pun problemele, aşa cum le pun, şi se

[47] Idem, dosar nr. D 13462, f. 80: *Lucrare specială privind ședința din 28 – 29 ianuarie 1966 ...*

cere analiză şi multă atenţie la citit”[48].

În aceste condiţii, este lesne de imaginat ce instruire puteau asigura lucrătorii de Contraspionaj. O soluţie de moment a fost recrutarea de agenţi deja „calificaţi”, din rândul minorităţii infime a populaţiei, care poseda oarece cunoştinţe asupra spaţiului occidental, şi stăpânea, eventual, şi o limbă străină, de largă circulaţie. O asemenea abordare nu era, nici ea, lipsită de probleme. În primul rând, numărul persoanelor respective, pretabile şi la recrutarea ca informatori, era extrem de redus, faţă de nevoile aparatului de Securitate, mai ales după sporirea bruscă a intrărilor turiştilor străini în ţară. Pe de altă parte, asemenea agenţi se dovedeau mult mai dificil de controlat, de lucrători lipsiţi de elementare cunoştinţe în domeniu, care acceptau orice fel de informaţii şi, în schimb, îşi arătau recunoştinţa, procurându-le, respectivilor şi rudelor acestora, numeroase avantaje, materiale şi nu numai. Merita, însă, să se facă orice, pentru păstrarea fidelităţii unei asemenea agenturi „calificate”, pentru că „rezultatele” erau pe măsură, aşa cum se lăuda, în faţa ministrului, lt.maj. Gheorghe Roşu, de la Regionala de Securitate Hunedoara, în 1965:

„Raportez un caz privind influenţarea cetăţenilor străini, cu funcţii importante, oameni de artă, pentru a colabora cu noi, pentru a ne furniza date şi materiale, ce ne interesează. De pildă, am recrutat un agent, «Ovidiu M.», care cunoaşte 4 limbi, cu studiile făcute la Paris, de profesie arheolog, cu influenţă în străinătate, prin intermediul căruia am obţinut materiale, din domeniul arheologiei, necesare nouă *[?! n.m.]*, pentru definitivarea unui studiu. Acest material l-a procurat de la un director al unei reviste, intitulate «L`Atomus», din Bruxelles, care are o afecţiune pentru ţara noastră. Asupra acestui director, pe nume Marcel Bernard, agentul nostru are o influenţă serioasă. Luna aceasta, fratele agentului, care este profesor la Academie, urmează să plece la Paris, [ca] să ţină câteva conferinţe, fiind sprijinit de directorul revistei amintite mai înainte.

Vedeţi, noi, şi pe această linie, căutăm să obţinem rezultate”[49]!

Aşadar, nu totul era atât de negru, în Contraspionajul românesc al anilor ’60. Merită observat că şi ministrul – adjunct, de fapt, Vasile Negrea – rămâne mut de admiraţie, în faţa unor asemenea „realizări”, un semn, între atâtea altele, că nici conducerea ministerului nu era cu mult mai luminată, în privinţa modului de funcţionare al societăţii occidentale,

---

[48] *Ibidem*, f. 121.

[49] Idem, dosar nr. D 16236, f. 26 – 27: *Stenograma şedinţei din 29 ianuarie 1965, în care s-a analizat activitatea Direcţiei Regionale M.A.I. Hunedoara pe perioada anului 1964.*

asta în ciuda faptului că avea acces la buletinele Agerpres și la prețioasele informații „secrete", furnizate de spionii români din exterior.

Cazul lt.maj Roșu, citat mai sus, este unul fericit. Nu toți agenții calificați, din rețeaua organelor de Contraspionaj, puteau fi satisfăcuți de măruntele avantaje procurate de Securitatea română, mai ales atunci când unii cetățeni străini veniți în țară le ofereau alternative mult mai consistente. Acesta a fost cazul, mai ales, al informatorilor recrutați pe lângă comercianții străini, ce doreau să încheie contracte cu întreprinderi românești. Agenți cu o pregătire superioară, cu o origine socială „sănătoasă", aparent atașați regimului, căruia îi datorau o considerabilă ascensiune în ierarhia socială, au uitat cu totul de angajamentele asumate, fidelitatea față de întreprindere și statul proletar, de îndoctrinarea ideologică, la care fuseseră supuși în cadrul ședințelor de partid, și de relația lor „specială" cu Securitatea, odată ce au intrat în contact cu un nou element: banii. Bani mai mulți decât se văzuseră vreodată în România, după 1948, care depășeau, cu câteva ordine de mărime, salariile anuale ale respectivilor. Un incident cât se poate de banal, în tratativele comerciale din toată lumea, ce se dovedise, însă, imposibil de prevăzut, pentru organele de Contraspionaj, al căror șef se plângea, la finalul anului 1964:

„Noi am reușit, în bună măsură, să recrutăm oameni calificați, de la academicieni, până la tehnicieni, în rețeaua noastră. [...] În problema comercianților vreau să redau o situație. În fiecare grup din acesta, noi am avut câte un agent, însă el nu a lucrat cu noi. Deși se poate aprecia faptul că am avut și agenți buni, se poate aprecia faptul că puțini au fost sinceri, aceasta în sensul că s-au descurcat bine cu noi, până în momentul când a venit în contact cu negustorul, care, oferindu-i diferite lucruri și bani, nu a mai făcut treabă. Așa pot da, ca exemplu, pe Băltănoiu, care a primit bunuri, din care poate trăi timp de 10 ani, iar altora le oferă foarte mulți bani, care îi tentează pe oameni. Așa este cazul celor care au sabotat introducerea lacurilor noastre color. Printre alții, care au fost cumpărați, a fost cumpărat și agentul nostru, iar când s-a dat spre probă, acestea nu au ieșit bune. Nici mai mult, nici mai puțin, au fost date la probă decât de șase ori, și tot de atâtea ori au ieșit probele prost. Au amestecat în compoziție ulei de in, clei și multe altele, care au stricat toată treaba. [...] Am mers pe drumul că agentul este bun, nu l-am verificat și iată ce ne-a făcut"[50]!

[50] Idem, dosar nr. D 102, f. 34 – 35: *Stenograma ședinței din 17 noiembrie 1964 ...*

„Iată ce ne-a făcut”, aşadar. Poate că nimic nu relevă mai bine nivelul profesionalismului aparatului român de Contraspionaj decât surprizele nenumărate, de care are parte şeful său, şi candoarea cu care şi le mărturiseşte în şedinţe.

În astfel de condiţii, când şi instruirea agenturii proprii le depăşea posibilităţile, organele autohtone ajung la strania concluzie că, totuşi, deschiderea graniţelor ar reprezenta şi o oportunitate. Dacă, anterior, recrutarea de informatori, din rândul cetăţenilor străini, reprezenta aproape o imposibilitate, pentru Securitatea internă, iată că acum se ivea ocazia ca, din nenumăraţii turişti, tehnicieni, comercianţi etc. străini intraţi în ţară, să fie atrase „treptat la colaborare” persoane relevante pentru interesele regimului. Este greu de înţeles cum de s-a putut trage o asemenea concluzie, deşi, indiscutabil, efectuarea de încercări, măcar, în acest sens, trebuie să fi fost menţionată în statutul oricărui „serviciu de informaţii” respectabil.

Tentative de contactare şi, eventual, recrutare, a cetăţenilor străini sosiţi în R.P.R. sau măcar de subtilizare a documentelor deţinute de aceştia, au existat încă de la sosirea în ţară a primilor tehnicieni şi comercianţi occidentali, la începutul anilor ’60. Procedura din domeniu a fost reglementată, mai amănunţit, în iunie 1965, când s-au stabilit, drept prioritare, „studierea, contactarea şi recrutarea de agentură, din rândul turiştilor care activează sau au legături în centrele de spionaj ori organizaţiile contrarevoluţionare de emigranţi din străinătate, cei semnalaţi că deţin posturi importante în armată, Poliţie sau în diferite ministere sau lucrează la firmele turistice, ce au legături cu O.N.T.”. Pentru limitarea numărului şi gravităţii eventualelor incidente, datorate gafelor lucrătorilor operativi, se ordona ca toate contactările şi recrutările de cetăţeni străini să fie efectuate numai de „ofiţeri calificaţi şi cu experienţă în munca informativă” – în special, de şefii compartimentelor de Contraspionaj din regionalele de Securitate[51].

Din fericire, pentru toţi cei implicaţi, contactarea cetăţenilor străini a fost întâmpinată cu multă reţinere de lucrătorii din domeniu, asta pentru că orice greşeală putea avea consecinţe neplăcute, pentru cariera ofiţerului în cauză. În consecinţă, majoritatea lucrătorilor manifestau un disconfort evident, în compania străinilor, mulţi având nevoie de cât mai mulţi martori credibili de faţă, la fiecare întâlnire, pentru ca, în cazul în care s-ar fi înregistrat vreun incident, ofiţerul

[51] Idem, fond MAI/DSJ, inv. nr. 3623, dosar nr. 3, f. 176 – 177: *Instrucţiuni nr. 490/01.06.1965 …*

implicat să poată dovedi că a avut o conduită corespunzătoare. Așa se face că, în majoritatea cazurilor, așa-zisele „contactări” erau efectuate la posturile de Miliţie din comune, unde lucrătorul de Securitate nu-și declina calitatea reală, dar lăsa loc la prea puţine îndoieli, în privinţa aceasta, după cum se plângea și locţiitorul șefului Direcţiei a II-a din 1962, mr. Traian D. Vasilescu:

„Există tendinţa ca contactările să se facă la Miliţie, sub diferite pretexte, fiindcă numai acolo se simte curajos ofițerul nostru. De multe ori, s-a ajuns la deconspirări, folosindu-se acest mod de contactare”[52].

Problema „deconspirării” aduce în discuţie altă dificultate ridicată de contactarea străinilor, nemaivorbind de recrutarea lor: ofițerii de Securitate nu trebuia să-și decline calitatea reală. Pe cât posibil, trebuia să fie creată o „legendă”, iar contactul – realizat de un lucrător „sub acoperire”, care profita de un prilej favorabil, pentru a aborda persoana vizată și a încerca să inițieze o conversaţie cu aceasta. Ulterior, dacă se dovedea că obiectivul deţine informaţii relevante, ofițerul trebuia să încerce recrutarea sa.

După cum s-a văzut, de multe ori, „acoperirea” lucrătorilor de Contraspionaj consta în legitimarea lor drept ofiţeri de Miliţie, iar „legenda” era simplă: cetăţeanul străin, de obicei un turist, era chemat la postul de Miliţie, din comuna unde staționa temporar, cu un pretext oarecare sau chiar fără, unde se trezea interogat despre cunoştinţele sale din ţara natală și cercurile „contrarevoluţionare” române de acolo, de către un personaj, care nu părea să aibă vreo legătură cu atribuţiile normale ale organelor de „ordine publică”. Și dacă victimele acestui procedeu nu știau nimic, până atunci, despre organele române de Securitate, aflau acum.

Nu întotdeauna putea fi aplicat un procedeu atât de rudimentar, mai ales în cazul anumitor categorii de cetăţeni străini, astfel încât s-a încercat utilizarea și a unui alt mod de lucru și a unor metode noi, „ştiinţifice”, care semănau mai mult cu adevărata muncă „sub acoperire”. Cu ce rezultate, constata și Al. Drăghici, la finele anului 1964:

„În aprilie 1963 și aprilie 1964, un ofițer din Direcţia a II-a, sub acoperirea de funcţionar la Ministerul Comerţului Exterior, a contactat un diplomat, dar din cauză că, în acest cadru oficial, i s-au cerut date despre unii compatrioţi, a refuzat să se mai prezinte la alte întâlniri. În acest caz, s-a comis și imprudenţa de a [se] da diplomatului numărul de telefon de

---

[52] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13235, f. 108: *Stenograma ședinței din ziua de 30.05.1962 …*

la Securitate, ceea ce permite acestuia să stabilească cu uşurinţă că funcţionarul nu aparţine de Ministerul Comerţului Exterior. Un comerciant vest-german a fost contactat de un ofiţer, sub legenda de funcţionar la C.S.P., dar atunci când, din iniţiativa străinului, au început discuţiile, în legătură cu unii conducători ai instituţiei noastre amintite, a rezultat că ofiţerul n-a fost pregătit ca să întreţină o asemenea discuţie, necunoscând, cel puţin, amplasarea birourilor şi numele unor şefi ai instituţiei”[53].

Este dificil de stabilit cum îşi imagina conducerea ministerului că ar fi trebuit să arate „legendele” şi „munca sub acoperire”, dar cert era că aparatul de Securitate se afla la ani buni – şi nenumărate asemenea gafe – distanţă de perioada în care va reuşi să practice ceva demn de a purta o asemenea denumire.

Pe de altă parte, nu orice străin venit în România de atunci era demn de o conversaţie cu organele de Securitate, indiferent de calitatea lui sau de relevanţa cunoştinţelor sale. Mai întâi, respectivul trebuia să înveţe limba română, altfel foarte greu şi-ar fi putut găsi un interlocutor, printre lucrătorii români de Contraspionaj. După mulţi ani de încurajare a aparatului de Securitate, pentru a învăţa o limbă de circulaţie internaţională, rezultatele obţinute erau minime: în aprilie 1968, numai 8% din lucrătorii compartimentelor de Contraspionaj (110 ofiţeri) cunoşteau o limbă străină de circulaţie internaţională[54]. O concluzie logică a acestei situaţii este că trebuie să fi existat numeroase direcţii regionale, în care nu se putea întâlni un singur lucrător de Contraspionaj cunoscător de limbi străine. Toate, în schimb, inclusiv unităţile raionale, trebuia să contacteze cetăţeni străini. Cum se rezolva această aparentă contradicţie povestea, în 1967, secretarul organizaţiei de bază P.C.R. a Serviciului 2, din Regionala de Securitate Cluj:

„În cadrul Serviciului 2 nu există nici un tovarăş, care să cunoască o limbă străină modernă, ca să poată contacta elemente importante, şi atunci ne orientăm spre elemente [pe] care avem posibilitatea să le contactăm şi noi, dar se impune ca şi aceşti cetăţeni să cunoască, cel puţin, limba română, ca să putem discuta cu ei, dar nu sunt

---

[53] *** *Securitatea*, vol. I, p. 627: *Expunerea ministrului Afacerilor Interne …*

[54] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 88, vol. 3, partea a II-a, f. 266: *Studiu privind asigurarea cu cadre corespunzătoare a aparatului de Securitate şi modul de pregătire a acestora prin instituţiile de învăţământ în perioada 1968 – 1980,* din 2 aprilie 1968.

cele mai interesante cazuri pentru noi”[55].

După cum se vede, dacă exista bunăvoință, soluții se găseau, pentru îndeplinirea planului de „contactări”. Asta pentru că a fost impus, așa cum era și firesc în Securitate, un plan anual de contactări, indiferent faţă de reticenţele lucrătorilor de a stabili contacte cu străinii, şi acesta trebuia îndeplinit. În consecinţă, în faţa presiunilor conducerii ministerului, lucrătorii operativi a trebuit să se reorienteze, descoperind o adevărată mină de aur, în domeniu, „străini” pe care-i puteau contacta, în condiţii de relativă siguranţă şi care sigur trebuia să cunoască şi limba română: foștii cetăţeni români, emigraţi în perioada postbelică sau anterior, care soseau masiv în ţară, în acești ani, pentru a efectua vizite la rude. Desigur, așa cum o arătau instrucţiunile citate, numai persoanele cu o anumită calitate sau cunoștinţe relevante ar fi trebuit contactate, dar, aici, lucrurile erau lăsate la aprecierea subiectivă a lucrătorului.

În final, bilanţurile anuale ale organelor autohtone de Contraspionaj s-au umplut, la fel ca cele ale celor de Informaţii Interne, de „beţişoare” – care, aici, se traduceau prin orice contact cu străinii, orice crâmpeie de informaţii, dobândite de pe urma acestora, verificabile sau nu, utile sau nu, toate raportate drept un important succes. Primitivismul unei asemenea abordări, în relaţia cu străinii, era recunoscut şi de Serviciul Inspecţii, care semnala, în urma unui control la o direcţie regională, din 1966:

„Pe linia contactărilor de cetăţeni străini, s-a constatat că, în unele cazuri, la selecţionarea candidaţilor, nu s-a avut în vedere criteriul utilităţii acestora, rezultat dintr-un studiu temeinic, trecerea la contactarea elementelor în cauză fiind determinată doar de ivirea unor împrejurări de moment, favorabile realizării contactului. Din această cauză, majoritatea elementelor, cu care s-a intrat în contact, sunt persoane care nu prezintă interes pentru activitatea de Contraspionaj, fiind elemente în vârstă, fără pregătire, lipsite de legături și relaţii, ce ar putea fi exploatate în scopuri operative”[56].

---

[55] Idem, dosar nr. D 13472, f. 32: *Stenograma ședinței din 14 aprilie 1967, în care s-a analizat activitatea aparatului informativ – operativ al Direcției Regionale M.A.I. Cluj.*

[56] Idem, dosar nr. D 14861, f. 57: *Raport privind rezultatul controlului efectuat la Direcția Regională M.A.I. Maramureș pe perioada ianuarie – noiembrie 1966*, din 30.11.1966, semnat de șeful Serviciului Inspecții MAI, gen.mr. Alexandru Demeter, și șeful colectivului de control, mr. Stelian Chifu.

S-a înregistrat, totuși, și un „progres", la nivelul lucrătorilor de Contraspionaj şi, mai ales, al şefilor acestora: dacă tot nu obţineau nici un fel de rezultate, măcar începuseră să deprindă vocabularul specific așa-ziselor organe „de informaţii", prin care încercau să demonstreze conducerii ministerului că s-ar afla în faţa unor specialişti de înaltă calificare, pe care împrejurările nefericite şi subalternii mai puţin luminaţi îi împiedicau să-și demonstreze adevărata valoare. De exemplu, în urma controlului citat mai sus, efectuat la Regionala de Securitate Maramureş, a fost scoasă în evidenţă o „contactare" de cetăţeni străini, caracteristică vremii: cu aprobarea șefului Secţiei a II-a Contraspionaj, mr. Victor E. Pop, și a conducerii direcţiei regionale, ofiţerii din raionul Carei intraseră în legătură cu doi turiști străini, de origine română, veniți în vizită la rude: „primul, un cetăţean canadian, fost simplu muncitor, în vârstă de peste 70 ani, emigrat din România, în urmă cu 53 de ani, şi o cetăţeană din S.U.A., casnică, de asemenea în vârstă". După finalizarea operaţiunii, s-a ajuns la concluzia că a fost inutilă, pentru că, „după cum era şi firesc, nu au rezultat nici un fel de date, care să prezinte interes operativ", astfel că a început „analiza" cauzelor eşecului. Şeful raionului de Securitate Carei, mr. Ioan I. Matei, preferă să recunoască adevărul, spunând: „de la un simplu muncitor şi la o vârstă aşa de înaintată, nici nu se puteau obţine alte date".

Nu aceasta trebuia să fie abordarea unui ofiţer cu „perspective", precum şeful Secţiei a II-a, mr. Victor E. Pop. Acesta, mai întâi, aruncă vina asupra lucrătorilor raionului Carei, scriind, pe marginea raportului referitor la contactare, că întreaga operaţiune ar fi fost, „într-adevăr, slabă, dar nu din cauză că elementul este nepregătit, deoarece el este de mult în S.U.A. și știe multe"[57] – o menţiune utilă, pentru că arăta cât de bine se înţelegea realitatea, din societatea occidentală, la nivelul șefului Contraspionajului unei regionale de Securitate. Ulterior, la ședința de bilanţ a direcţiei, desfășurată în prezenţa lui C. Onescu, aducându-se în discuţie cazul sus-menţionat, mr. Pop nu se lasă intimidat și îl lămurește și pe ministru care era, în opinia lui, adevărata cauză a eșecului suferit:

„În cazul de la Carei, însăși legenda de contactare a unui turist, la o masă, care s-a dat în familie, nu este socotită contactare. Dacă există preocuparea de a-l aduce pe element într-un mediu dorit de noi, într-o casă conspirativă, într-un mediu dorit de mine, unde eu domin situaţia, şi nu în mijlocul familiei, s-ar fi putut face treabă. În felul acesta, s-a realizat

---

57 *Ibidem*.

o cunoaştere totală, dar nu o contactare operativă, dorită de noi"[58].

O „cunoaştere totală, dar nu o contactare operativă". Un vocabular demn de un ofiţer hărăzit, deja, să ocupe o funcţie de şi mai mare importanţă – precum cea de şef al Securităţii Judeţului Satu Mare – ce dovedea, de pe acum, un talent remarcabil în a-şi disimula reala incompetenţă, cu ajutorul unui asemenea limbaj „tehnic". Spre deosebire însă de toţi succesorii săi, C. Onescu se dovedește posesor al unui remarcabil bun simţ, în această privinţă, replicându-i „specialistului" de mai sus:

„Cu ideile dv. năstrușnice, niciodată nu veţi prinde bandiţi sau agenţi ai serviciilor străine de spionaj"[59].

În ciuda convingerii ministrului și a tuturor celor prezentate mai sus, nici asta nu era, întru totul, adevărat: cu idei „năstrușnice" sau fără idei deloc, lucrătorii Securităţii erau capabili să prindă spioni sau, măcar, persoane care, după toate aparenţele, puteau fi încadrate în această categorie. Pe de altă parte, un asemenea „succes" nu reprezenta, neapărat, un lucru bun, după cum avea să constate, în scurt timp, succesorul lui Al. Drăghici la comanda „organelor".

Astfel, în ianuarie 1967, Cornel Onescu este fericit: l-a descoperit pe unul din vestiţii spioni, veniţi în România sub aparenţa nevinovată a comercianţilor preocupaţi să încheie contracte cu statul român. Mai mult, meritul principal în depistarea acestuia îi revenea chiar lui, după cum mândru le povestea lucrătorilor Regionalei de Securitate Galaţi:

---

[58] *Ibidem*, f. 8: *Stenograma ședinței din 30 noiembrie 1966, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Maramureș.* Acesta nu era singurul talent al viitorului şef al Securităţii Satu Mare. După toate aparenţele, sub uniforma de Securitate se ascundea și un suflet de artist, specialist în metaloplastie. După lungii ani de serviciu, când a fost nevoit să-și neglijeze adevărata vocație, dând prioritate vânătorii de dușmani ai poporului, o dată ieșit la pensie, în octombrie 1977, a putut, în sfârșit, să se dedice pasiunii sale, producând o serie de „capodopere", în domeniu, cu titluri foarte sugestive – „Pastorală", „Autoportret", „La dracu după pomană", „Pătrunde industria", „Sub deviza străbunilor", „Am fo și-om fi" – ce au fost înfățișate publicului şi în cadrul unei expoziţii, la „Galeriile de Artă" din Satu Mare. Talentul fostului şef al Securităţii judeţului a stârnit, desigur, invidia unor concurenţi locali, care au reclamat diverse nereguli, în ce privește organizarea expoziţiei, dar asemenea incidente erau de așteptat, având în vedere succesul evenimentului. Pentru a admira cele mai reușite exponate ale autorului, vezi D 13154, vol. 14, f. 27 – 28 – pliantul de prezentare a expoziţiei.

[59] Idem, dosar nr. D 14861, f. 8: *Stenograma ședinței din 30 noiembrie 1966 ...;*

„Recent, am descoperit unul, Farcaş, de la Brașov – m-am ocupat, în ultima vreme, mai mult [de el] – de cinci – şase ani vine, e un element dintre acestea, care se duc cu trupele hitleriste, în timpul războiului. M-am întrebat: «De ce vine acest Farcaş, de atâta vreme, că nici o tranzacţie serioasă nu încheie? Ia să vedem, se ocupă cu contrabanda, aduce mărfuri, se ocupă cu munca informativă?» Şi, urmărindu-l așa, am descoperit adevărul, că, într-adevăr, se ocupa cu culegerea de informaţii. Mai făcea el şi contrabandă, însă contrabanda era un paravan pentru activitatea de spionaj, pe care o desfășura împotriva statului nostru”[60].

De-o fi fost vorba, într-adevăr, de un spion, mai bine nu-l prindeau. Asta pentru că ceea ce a urmat a fost una dintre cele mai mari umilinţe, la care poate fi supus un serviciu „de informaţii” sau organ de represiune sau orice altceva se considerau lucrătorii de Securitate, în acel moment, după cum povestea, cu jale, același ministru, doar câteva luni mai târziu:

„Am auzit că Farcaş, care este închis de câteva luni, nu a spus aproape nimic. În discuţiile cu anchetatorul, i-a spus, într-o zi: «Cum să fac spionaj eu, domnule? Ştiu că, din 1963, organele de Securitate mă urmăresc. Venea mașina după mine, când mergeam la Brașov, când mergeam la Sighișoara, aveaţi ca agent pe nepotul meu, care totdeauna căuta să mă tragă de limbă. M-am dus la hotelul cutare şi am avut scandal, până am reușit să-mi dea o cameră, dar m-a scos din camera repartizată şi m-a băgat acolo unde era tehnică». Iată ce vorbește acest spion, își bate joc de noi”[61]!

Putea exista ceva mai umilitor de atât? Desigur, dar nimeni din Securitate nu voia să se gândească la posibilitatea, reală, de altfel, ca respectivul Farcaş să nu fi fost nici măcar vreunul din miticii spioni, ci doar un oarecare afacerist, faţă de care primitivele manevre ale organelor autohtone nu mai aveau, de mult, vreo taină.

Până la urmă, spionii străini, atâţia câţi or fi fost, dacă se dovedeau la fel de lipsiţi de o elementară curtoazie profesională, mai bine erau lăsaţi în pace. Asta şi făceau, de altfel, lucrătorii de Contraspionaj din toată ţara şi era cea mai sigură abordare, mai ales că, după plecarea lui Al. Drăghici de la conducerea ministerului, nu mai era nici o primejdie să

---

[60] Idem, dosar nr. D 16237, f. 83: *Stenograma ședinței de analiză din 18 ianuarie 1967.*

[61] Idem, dosar nr. D 14860, f. 83: *Stenograma ședinței de Colegiu din 20 aprilie 1967...*

recunoşti, în şedinţa de bilanţ anual, așa cum făceau cei din regiunea Suceava:

„În această perioadă [1966], ca și în cele anterioare, de altfel, organele noastre nu au demascat și tras la răspundere nici un agent al serviciului de spionaj și nici nu au definitivat recrutarea vreunui cetățean străin”[62].

Regiunea Hunedoara – la fel, după cum remarca prim-secretarul P.C.R. regional, Gheorghe Călin:

„A rezultat că, în ultimii 5 – 6 ani, nu a fost descoperit nici un caz de spionaj. Regiunea noastră este o regiune cu un puternic potențial economic, care nu este, probabil, ocolită de spioni”[63].

În regiunea Ploiești, după cum am menționat mai sus – aceeași situaţie. Nu toate unitățile centrale sau teritoriale de Securitate prezentau realitatea la fel de sincer şi concis, dar aceasta nu însemna că se îndepărta vreuna de standardele stabilite în domeniu de regiuni „cu un puternic potențial economic”, precum Hunedoara, sau prin care se perindau, anual, un însemnat număr de turiști străini, precum Suceava, sau se încadrau în ambele categorii, cum era cazul Ploieștiului. Toate acestea nu-l împiedică pe veşnic optimistul ministru Onescu – o schimbare binevenită, după negativistul Drăghici – să-și păstreze speranţa că lucrurile se vor schimba, miraculos, de la un an la altul, dovadă înduioșătoarea urare de început de an, transmisă aparatului regional de Securitate, prin intermediul şefului Direcţiei a II-a, col. Neagu Cosma:

„Tov. ministru a spus că speră ca, anul acesta [1967], fiecare regiune să descopere spioni”[64].

Măcar câte doi de fiecare, să rămână de prăsilă. O altă abordare a fost apelarea la o doză sănătoasă de autoironie, ce se poate întrevedea și în dialogul dintre lt.col. Jean T. Firu, şeful Regionalei de Securitate Oltenia – altă direcție fără nimic de raportat – și conducerea ministerului, din ianuarie 1966:

---

[62] Idem, dosar nr. D 16237, f. 480: *Expunere privind activitatea aparatului informativ-operativ pe anul 1966*, din 19 ianuarie 1967, alcătuită de lt.col. Emil Macri, şeful Regionalei de Securitate Suceava.

[63] *Ibidem,* f. 152: *Proces verbal, încheiat azi, 23 ianuarie 1967, cu ocazia ținerii şedinţei de analiză a muncii aparatului informativ-operativ al Direcției Regionale M.A.I. Hunedoara Deva pe anul 1966.*

[64] *Ibidem,* f. 177: *Proces-verbal, încheiat astăzi, 17 ianuarie 1967, în cadrul ședinței de analiză a activității informativ-operative a Direcției Regionale M.A.I. Iași pe anul 1966.*

„Tov. [Secretar General M.A.I., Nicolae Gh.] Doicaru: Să spună tovarăşul Firu, dacă, în regiunea Oltenia, unde sunt foarte mulţi excursionişti străini: de cât timp regiunea nu a depistat un spion? Vreau să spun dacă aţi prins un cetăţean român atras în activitatea de spionaj, demascat prin prindere şi arestare?

Tov. Secretar G-ral [M.A.I., Ion M.] Dumitru: Probabil, oltenii sunt imuni! (râsete)

Tov. Firu: Tovarăşe Secretar general, întrebarea este simplă, răspunsul este greu. De un şir de ani, în urmă, Serviciul 2 nu a făcut o asemenea depistare”[65].

Batjocura la adresa performanţelor subordonaţilor îi pare şi ministrului Onescu o idee bună, plictisit de veşnicele scuze ale celor în cauză. Astfel, în discuţia purtată cu şeful Secţiei a II-a din Regionala de Securitate Maramureş, „specialistul” maior Pop, C. Onescu îi aminteşte acestuia de vizita efectuată în regiune de ambasadorul S.U.A., ratată, desigur, de organele locale:

„Tov. Ministru: Un ambasador din altă ţară vine, contactează, îşi îndeplineşte sarcinile şi pleacă, iar noi nu cunoaştem scopul.

Maior Pop V.: În principiu, ştim, dar, la prima sa venire, nu am avut măsuri speciale, pe care le avem acum, şi urmează ca, la a doua venire, să luăm măsuri, atât prin măsuri speciale, [cât] şi prin agenţi capabili.

Tov. Ministru: Şi, dacă nu vine, ce vă faceţi”[66]?

Totuşi, deriziunea nu era o soluţie de viitor, în condiţiile intrării atâtor cetăţeni occidentali în România, pe care organele locale se dovedeau incapabile să-i supravegheze. Poate ar fi trebuit căutat, atunci, în exemplele oferite de trecut, în vremurile de aur, când nici picior de străin nu călca pământul Patriei, iar organele locale se simţeau mult mai în siguranţă. Asta cu atât mai mult cu cât şi ministrul Onescu avea obiceiul de a stârni resentimentele subalternilor, pomenind de acea perioadă, nu atât de îndepărtată, a cărei amintire trebuie să fi fost tare preţioasă ofiţerilor cu oarecare vechime în sistem:

„Vă aduceţi aminte, cu ani în urmă, ca să trimită un spion în ţară, trebuia să-l paraşuteze sau să-l trimită cine ştie cum, pe vase clandestine, peste graniţă, erau mari riscuri. Astăzi are posibilitatea să-l

---

[65] Idem, dosar nr. D 13462, f. 13: *Lucrare specială privind şedinţa din 28 – 29 ianuarie 1966 ...*

[66] Idem, dosar nr. D 14861, f. 7: *Stenograma şedinţei din 30 noiembrie 1966 ...* Încă o dată, trebuie remarcat vocabularul, plin de „măsuri speciale”, al maiorului Pop.

trimită deschis, îi dă, foarte frumos, viză la graniță, se poartă și curtenitor, cu el, ofițerul de la vamă, și vine cu misiuni de spionaj”[67].

Și atunci, dacă exista o soluție atât de simplă, pentru blocarea pătrunderii spionilor în țară, și dacă interesele „securității statului” o cereau, ce-ar fi fost dacă … Nu de tot, doar puțin, cât să poată ține și organele locale pasul. „Nici să nu se gândească”, le-a tăiat rapid elanul Vasile Negrea:

„Vă este cunoscut că noi dezvoltăm turismul. S-au făcut, însă, propuneri, prin care se spune să limităm posibilitatea turiștilor străini, de a veni în țara noastră, pentru ca să nu ne mai dea de lucru nouă. Iată, tovarăși, vă spun toate aceste lucruri, ca să vedeți că există, în concepția anumitor lucrători de Securitate – leneși – încolțită această idee, de a închide porțile turismului, cu toate că ei cunosc, poate, că țări, ca Italia și Austria, trăiesc de pe urma turismului, bugetele acestor țări fiind realizate, în proporție de peste 60%, de pe urma turismului”[68].

Care ar fi fost, atunci, o soluție adecvată? Calitatea și pregătirea necorespunzătoare a cadrelor stăteau la baza tuturor deficiențelor, răspundea ministrul Onescu, și trebuia să fie depuse eforturi îndelungate, pentru recuperarea decalajului înregistrat, față de statele occidentale:

„Serviciile de spionaj și contraspionaj străine duc o muncă uriașă, cu aparatul lor de informații. Organizează școli, cu durata de 3 – 4 ani, învață oamenii limbi străine, îi pun în diferite situații, să vadă cum se descurcă, cum se orientează. Cum vrem să prindem noi pe spioni și diversioniști, dacă nu avem un aparat pregătit, la cel mai înalt grad? Spionii sunt abili, știu să-și ascundă activitatea și, pentru acest motiv, noi trebuie să pregătim aparatul cel puțin la nivelul acestor agenți trimiși la noi. Se impune să știm să folosim nenumărate metode și procedee, care să ne ducă pe urmele spionilor, să punem mâna la vreme pe ei, să fim în stare să le contracarăm acțiunile. Este adevărat că aceasta cere o muncă uriașă, multă strădanie, multă perseverență, dar trebuie s-o facem, fiindcă, fără aceasta, nu vom reuși să ridicăm nivelul de pregătire al lucrătorilor noștri și nici rezultate bune nu vom avea. Vom mai prinde noi câte un

[67] Idem, dosar nr. D 16237, f. 82: *Stenograma ședinței de analiză din 18 ianuarie 1967.*

[68] Idem, dosar nr. D 13468, f. 36: *Stenograma ședinței din 22 iulie 1966, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Galați.* Probabil că datele lui Vasile Negrea, referitoare la bugetele Italiei și Austriei dependente, în proporție de 60%, de veniturile din turism, erau furnizate de „specialiștii” de la Informațiile Externe ale Securității, cu nimic mai prejos, față de colegii lor activi în interior.

contrabandist, dar nu vom reuși să desfășurăm o muncă, așa cum se cere, de Contraspionaj”[69].

Dacă tot era vorba de pregătirea cadrelor, lucrătorii de Contraspionaj ar fi trebuit, în primul rând, să cunoască măcar o limbă străină de largă circulaţie. Nu din alt motiv, dar personaje precum Nicolae Doicaru, şeful Informaţiilor Externe de atunci și, în consecință, foarte informat, cu privire la realitatea din Occident, atrăgeau atenția că, mai ales aici, se înregistra o serioasă rămânere în urmă. În Vestul capitalist, constituia un titlu de glorie, până și pentru echivalenții dispreţuiţilor miliţieni autohtoni, etalarea cunoştinţelor în domeniu, până într-acolo încât mulţi puteau fi confundaţi cu pomii de Crăciun, din cauza numeroaselor plăcuțe indicatoare, cu limbile străine cunoscute, ce le atârnau de uniformă:

„În Occident sunt poliţişti, pe stradă, pe pieptul cărora poţi citi, [pe] o plăcuţă indicatoare, că cunoaște 5 – 6 – 7 limbi străine de circulație și care sunt acestea”[70].

Dacă așa ştia şeful spionajului românesc, trebuie să fi fost adevărat.

Prioritatea o reprezenta, însă, schimbarea metodelor de lucru ale aparatului, măcar pentru a evita să fie pus în situaţii penibile, precum cea din cazul Farcaş. Direcţia de urmat, în această privinţă, era însă un aspect destul de neclar, pentru toată lumea. Un semn rău, pentru ceea ce rezerva viitorul, îl reprezintă reînvierea, atunci când se vorbea de perfecționarea pregătirii cadrelor, a vechii obsesii a conducătorilor Securităţii, precum C. Onescu, pentru introducerea „muncii științifice”:

„Noi ne-am pulverizat forţele, ne-am ocupat cu tot felul de turiști, am alergat, în toată ţara, după ei, însă nu am știut să selecționăm, din mulţimea asta de străini, ce vizitează ţara, elementele pretabile la spionaj, elementele pretabile la culegerea de informaţii [...] Noi va trebui să îmbunătăţim, radical şi cât mai repede, activitatea noastră, pe linia Contraspionajului. Noi trebuie să facem o muncă științifică, să concepem planuri, să analizăm profund metodele, mijloacele, prin care spionajul străin ar putea să pătrundă pe teritoriul ţării noastre, să culeagă informaţii, nu muncă meşteşugărească, aşa cum fac unii lucrători: aleargă

---

[69] Idem, dosar nr. D 13464, f. 94 – 95: *Stenograma ședinței lărgite de Colegiu, din 28 octombrie 1965.*

[70] Idem, dosar nr. D 16238, f. 260: *Proces verbal încheiat azi, 18 ianuarie 1967, în ședința de analiză a muncii informativ-operative desfășurată de Regiunea M.A.I. Brașov, în cursul anului 1966.*

de colo până acolo, după un străin sau altul și, când fac bilanțul activității lor, constată că și-au irosit multă vreme, mult timp, fără să obțină rezultatele, [pe] care ar trebui să le obțină în activitatea lor”[71].

Așadar, se poate constata, încă o dată, în ce consta „munca științifică” mult visată: mai multe planuri, rapoarte, statistici, „bețișoare”. După ce se mergea câțiva ani pe această linie, începea o altă campanie, pentru reducerea birocrației, constatându-se că se fac „prea multe hârtii” și, din cauza lor, șefii nu puteau să-și controleze subordonații. Menținerea în acest cerc vicios nu anunța nimic bun, pentru evoluția viitoare a „muncii informative”.

Pe de altă parte, dacă în identificarea unor soluții, pentru ieșirea din blocajul înregistrat în domeniul Contraspionajului, se dovedea destul de puțină imaginație, nu același lucru se putea spune despre discursurile, pe această temă, din ședințe, unde exista o adevărată concurență, între conducerea ministerului și subordonații „cu perspective”. Un exemplu, între cei din urmă, era viitorul șef al U.M. 0110, mr. Victor Gh. Neculicioiu, pe atunci locțiitor al șefului Serviciului 2 din Regionala de Securitate Brașov, pe care nici „munca științifică”, avută în vedere de ministru, nu-l mai satisface, fiind cazul să se facă un pas înainte:

„Dacă nu vom lucra cu pasiune și nu vom desfășura o muncă de cercetător, de creație, chiar, nu vom putea face față problemelor de Contraspionaj[72].

„Cercetătorii” și „creativii” din Contraspionajul românesc, aceasta chiar era o imagine promițătoare, numai bună pentru a ajuta conducerea Securității să uite sordida realitate a prezentului. Odată treziți din reverie, însă, trebuia să se confrunte cu o situație destul de puțin promițătoare, chiar și pentru optimiștii de serviciu, precum C. Onescu. Este greu de spus cât de justificată era panica instalată, la nivelul conducerii ministerului, cu privire la pătrunderea a „mii de spioni” în R.P.R., după deschiderea granițelor, dar, pe de altă parte, este foarte probabil ca temerile lor să fi fost, măcar în parte, întemeiate. România era parte a „lagărului socialist”, astfel încât relaxarea regimului de intrare în țară o transforma într-o țintă tentantă, pentru serviciile de informații occidentale – și ele la fel de preocupate să-și justifice existența, precum Securitatea autohtonă – dar și pentru spionajul economic, practicat de firmele occidentale, ce concurau pe piață întreprinderile românești.

---

[71] Idem, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 13: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

[72] Idem, dosar nr. D 16238, f. 260: *Proces verbal încheiat azi, 18 ianuarie 1967 …*

Poate noua situaţie operativă nu reprezenta un pericol iminent, pentru regimul politic din România, dar incompetenţa manifestă a organelor sale de represiune – da – şi asta cu atât mai mult cu cât, aşa cum s-a văzut, ea tindea să devină o parte a reputaţiei internaţionale a ţării. Principala cauză a situaţiei alarmante din domeniu – nivelul pregătirii cadrelor – era, în general, corect identificată de conducerea ministerului, mai ales după preluarea sa de către C. Onescu, dar aceasta nu însemna şi că se şi puteau găsi remedii corespunzătoare pentru aceasta. Direcţia de urmat, în pregătirea viitoarelor cadre ale Securităţii, era încă departe de a fi clară, astfel încât „rămânerile în urmă", faţă de „spionii" occidentali, era puţin probabil să fie acoperite vreodată.

Mai rămânea, totuşi, o speranţă, ceva ce diferenţia clar „organele noastre" de venalii omologi occidentali, o armă ascunsă, ce le va permite lucrătorilor Securităţii să învingă, până la urmă, în această luptă, după cum spunea acelaşi C. Onescu:

„Noi luptăm pentru un ideal, pe care nu-l au spionii din ţările capitaliste. Ei n-au decât un scop în viaţă, muncesc pentru bani. Noi, însă, luptăm pentru un ideal. Patriotismul socialist şi lupta pentru construirea unei noi orânduiri, acestea trebuie să însufleţească activitatea tovarăşilor noştri. Nu este uşor să formezi oameni, cu devotament nemărginit faţă de partid şi cauza clasei muncitoare. Avem însă datoria să formăm astfel de cadre, fiindcă numai aşa vom obţine rezultate bune, în munca noastră informativă"[73].

Aceasta era şi concluzia conducerii Securităţii, la evaluarea activităţii subalternilor, din sectorul de Contraspionaj, până în 1968: speranţa că, în viitor, poate, va fi mai bine. La două decenii, de la înfiinţarea organelor de Securitate, era chiar puţin, iar fundaţia pentru viitor rămânea destul de şubredă, cu tot „patriotismul socialist" al organelor.

În final, ar mai rămâne de elucidat un mister: dacă, aşa cum s-a văzut mai sus, performanţele Contraspionajului Securităţii se situau la un nivel deplorabil, nu acelaşi lucru s-ar putea spune despre spionii români, ale căror rezultate le-au adus admiraţia conducerii ministerului şi chiar a celei „de partid şi de stat". Această naraţiune ar părea credibilă, dacă avem în vedere faptul că celebra „reţea Caraman" a activat tocmai în această perioadă. Apare, însă, o mică problemă: aceşti spioni, atât de eficienţi, proveneau, în mare parte, tot din aparatul de Contraspionaj şi din

[73] Idem, dosar nr. D 13464, f. 94: *Stenograma şedinţei lărgite de Colegiu, din 28 octombrie 1965.*

celelalte unităţi ale Securității interne, cu nimic mai strălucite, din punctul de vedere al performanțelor profesionale, ba chiar dimpotrivă[74]. Este adevărat, au fost mutaţi la Informaţii Externe lucrătorii consideraţi cei mai buni, dar relevanţa acestui fapt depinde şi de termenii comparaţiei, astfel încât rămâne cel puţin curios cum cei mai buni dintre lucrătorii care, în ţară, se temeau să intre în contact cu străinii, în afara posturilor de Miliţie, odată ajunşi în afară, se transformau în maeștri ai spionajului, care, așa cum am văzut, ţineau legătura și cu câte șapte – opt agenţi odată.

Putem lua în considerare explicația lui Al. Drăghici: conducerea a făcut diferenţa. Aşa cum, sub conducerea lui, aparatul de Securitate a început să muncească „cât se poate de serios" şi să recruteze nenumăraţi agenţi – cu şi fără rost – aşa şi spionii români: după ce Nicolae Doicaru „a insistat, a persistat, în executarea ordinelor, a tras oamenii la răspundere, i-a îndrumat și, în același timp, i-a ţinut în mână", „munca pe linia Direcției I s-a îndreptat substanțial şi s-a început cu o muncă calificată, cu o muncă serioasă". Totul, deci, depindea de şef şi, în funcție de cât de ferm era acesta, se obțineau și rezultate.

Adevărul este că numai Al. Drăghici putea crede aşa ceva. Mai grav a fost că şi succesorii lui s-au mulțumit cu o asemenea teorie ridicolă, până la trezirea la realitate din 1978, mai ales că majoritatea au fost direct interesaţi să creadă în ea şi să admire rezultatele unei unităţi, ce a ştiut să le aducă atâtea beneficii materiale, dar şi de altă natură.

În realitate, aprecierile pozitive ale activității unei direcții informative, în lipsa unui control permanent – iar Direcția de Informații Externe a reuşit, spre deosebire de celelalte unităţi, să ocolească cu succes, de-a lungul anilor, calvarul controalelor Serviciului Inspecții MAI – au

[74] Chiar şi Mihail Caraman, celebrul spion, a avut o traiectorie profesională cât se poate de banală, în epocă: fost lucrător de Contrainformaţii Militare, recrutat la 1 martie 1952, din rândul ofițerilor Trupelor M.A.I. – vezi idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7353, dosar nr. 12, f. 258: Decizia D.G.S.S. nr. 1580/10.04.1952 – nu se deosebea prin nimic de marea masă a lucrătorilor de atunci, din punctul de vedere al pregătirii profesionale sau culturale. A fost mutat la Informaţii Externe, la jumătatea anilor '50 şi promovat succesiv în funcții de conducere, cel mai probabil pe baza unor reale merite profesionale, dar, cu toate acestea, reţeaua de spionaj, pe care ar fi condus-o, reprezintă un salt chiar spectaculos, faţă de performanţele profesionale, ale lui şi restului Securității, de atunci şi dintotdeauna. Fără îndoială, orice aparat informativ, indiferent cât de primitiv, poate obține, câteodată, rezultate neașteptate, dar, în cele mai multe cazuri, asemenea evenimente au o explicație mult mai prozaică.

depins, întotdeauna, de arta redactării rapoartelor și de cea a influenţării cititorilor acestora. Rămâne, așadar, un fapt semnificativ că această îmbunătăţire bruscă a modului de percepţie a activităţii de Informaţii Externe coincide cu ascensiunea fulgerătoare a unui personaj renumit, deja, în cadrul aparatului, pentru abilitatea de a redacta rapoarte şi sinteze, pe placul conducerii ministerului, dar şi pentru generozitatea „cadourilor" sale, cu care a știut să-și câștige bunăvoința diverșilor șefi, până la vârful piramidei ierarhice a Securităţii şi partidului: Ion Mihai Pacepa. Inclusiv „severitatea" proverbială a lui Al. Drăghici pare să fi fost îmblânzită în același mod[75], iar, în anii următori, rapoartele și „cadourile" lui I.M. Pacepa vor spori influenţa unităţii de Informaţii Externe a Securității și a personajelor aflate în fruntea sa, până la un nivel nemaiîntâlnit, în cadrul altor state socialiste. Totul a durat până când adevăratul artizan al acestei ascensiuni a decis să-și părăsească foștii colegi, în vara anului 1978, luând cu el toate beneficiile, rezultate de pe urma „activităţii" sale, de care se bucurase tot aparatul de Informaţii Externe, timp de aproape două decenii, şi spulberând iluzia „spionajului" românesc, pe seama căreia se clădiseră atâtea cariere, în Securitatea acelor ani.

Cât despre antiteza, în care au fost puse, în şedinţe, „performanţele" spionilor români şi cele ale lucrătorilor de Contraspionaj, ea nu a mobilizat pe nimeni, ci a condus la apariţia unei rivalităţi durabile, între cele două direcţii, din cauza căreia fiecare a fost mai preocupat să sublinieze incompetenţa părţii adverse, decât de analizarea propriilor eșecuri. Un meci absurd, între lucrători la fel de incompetenţi, dar cu multe orgolii, întins pe durata a aproape treizeci de ani, cu sorţi de izbândă variabili, iniţial tranşat categoric în favoarea Informaţiilor Externe – mai ales după 1973 – pentru ca izbânda finală să revină aparatului de Contraspionaj, când, la jumătatea anilor '80, un adevărat desant de la direcția respectivă, în frunte cu Aristotel Stamatoiu, Gavrilă Vălean etc., preia conducerea C.I.E. şi a unităţilor subordonate. Cu ce rezultate? Cu aceleași, pe care le-a obținut Securitatea mereu, în aceste domenii. Pe de altă parte, lucrătorii de Contraspionaj ai Securităţii se puteau mândri că obținuseră, în sfârșit, singura victorie semnificativă, în lupta lor de decenii cu spionii: cea împotriva spionilor români.

[75] Cu privire la cadourile primite, direct sau indirect, de Al. Drăghici de la Ion Mihai Pacepa, vezi D 3447, vol. 23, f. 214: *Notă*, din 18.09.1978, semnată de lt.col. (r) Ștefan Doici [fost Deutsch, coleg de rezidență la Frankfurt al lui Pacepa].

În ce privește „rețeaua Caraman”, aceasta reprezintă o performanță cu adevărat incredibilă pentru nivelul Securității de atunci și dintotdeauna. „Necredibilă” ar fi un termen mai adecvat aici. Cu siguranță, se cunosc încă mult prea puține, despre această afacere celebră, la vremea ei, dar, în absența accesului la documentele din arhiva „serviciilor de informații” franceze, în special DST, de atunci, ar trebui păstrată foarte multă circumspecție, față de prezentarea ei ca o reușită semnificativă a aparatului de Securitate românesc.

2.2. Aparatul tehnic – operativ[76]*: Filaj și Investigații*

„Vrei să strici o acțiune informativă, dă-o la Filaj!”
Al. Drăghici, 1960[77]

Direcția a VII-a Filaj și Investigații și compartimentele corespondente din teritoriu pot fi considerate, dincolo de orice îndoială, cele mai temute unități, în interiorul aparatului de Securitate. Era o faimă dobândită fără mari eforturi, a cărei justificare era prezentată succint de șeful Regionalei de Securitate Cluj, din 1965, mr. N. Pleșiță: „câteodată ți-e frică să le dai de lucru, la oamenii aceștia”[78]. Nu era vorba de o impresie izolată, a unui șef nemulțumit, ci de opinia aproape unanimă a conducerii ministerului, repetată cu o consecvență remarcabilă, după 1956, începând cu ministrul Al. Drăghici, care declara, în 1960:

„În direcțiile operative dăinuie următoarea părere: vrei să strici o acțiune informativă, dă-o la Filaj! [...] Ieri, discutam cu tov. Stan [M. Nicolae, locțiitor șef direcție], de la [Direcția] a V-a [Contrainformații în Armată]. Venise la mine cu o acțiune foarte serioasă – cel puțin așa pare la

[76] Am ales să utilizez împărțirea diverselor unități de Securitate pe categorii – informativ și tehnic-operativ – după metodologia utilizată de lucrătorii de Cadre ai aparatului din anii ’80. În perioada anterioară, inclusiv în cea care face obiectul studiului de față, Direcția de Filaj și Investigații, de exemplu, era considerată parte a aparatului informativ-operativ sau doar operativ.
[77] Idem, dosar nr. D 13255, f. 128 – 129: *Stenograma ședinței de analiza ... 12 oct. 1960.*
[78] Idem, dosar nr. D 13242, f. 120: *Proces verbal, încheiat azi, 25 mai 1964, la sediul Direcției Regionale M.A.I. Cluj, cu ocazia ședinței de analiză a muncii informativ – operative.*

prima vedere – şi a cerut aprobarea să o dăm la Filaj. I-am spus că nu este bine să o dăm, fiindcă o să se deconspire"[79].

Şeful direct, din 1959, al ofiţerului amintit mai sus, gen.mr. Grigore Naum, era perfect de acord:

„Într-un moment dat, noi [Direcţia a V-a Contrainformaţii în Armată] am ajuns la concluzia că, într-o situaţie, atunci când este vorba de făcut o investigaţie sau filaj, mai bine ne lăsăm păgubaşi"[80].

Şeful Direcţiei a II-a Contraspionaj, lt.col. Neagu Cosma, în 1964:

„Opinia lucrătorilor noştri şi a noastră, a conducerii, este aceea că, dacă vrei să strici o lucrare, n-ai decât s-o dai la Filaj"[81].

Era, totuşi, o realizare, pentru o direcţie de Securitate, ca şi ministrul să-i ştie de frică. În acelaşi timp, o asemenea unanimitate de opinii ascundea şi o mare doză de ipocrizie, mai ales din partea lui Al. Drăghici. Adevărul era că tot ce ţinea de sectorul tehnic-operativ al organelor de represiune fusese privit, dintotdeauna, cu multă circumspecţie de conducerea ministerului. Unităţile de Filaj, Tehnică Operativă, Cenzura Corespondenţei, Contrainformaţii Radio au făcut parte, de la bun început, din structura Securităţii, dar asta nu însemna că li s-a acordat şi o mare importanţă. Baza luptei organelor împotriva duşmanului o reprezenta agentura, conform lui Al. Drăghici şi acoliţilor săi, iar tot ce ţinea de folosirea unor metode mai sofisticate, ce implicau şi mari investiţii în tehnica aferentă, reprezenta un simplu moft. Sigur, trebuia să existe şi asemenea compartimente, mai ales pentru că aşa prevedeau instrucţiunile sovietice, urmate fidel la organizarea iniţială a Securităţii, şi pentru că ele ar fi trebuit să facă parte din orice aparat de represiune respectabil, dar asta nu însemna că se acorda o mare importanţă nevoilor lor.

Această situaţie ar putea părea paradoxală, dat fiind faptul că există o opinie larg răspândită, dar nu mai puţin eronată, conform căreia ar fi existat, dintotdeauna, o mare disponibilitate, pentru cheltuirea unor sume consistente, în beneficiul organelor de Securitate, care reprezentau, totuşi, principalii apărători ai regimului. Aparent, datorită importanţei sale, în arhitectura instituţională ulterioară anului 1945, aparatului de represiune ar fi trebuit să i se acorde o cotă generoasă din bugetul anual, atât pentru salarizarea personalului, cât şi pentru dotarea

[79] Idem, dosar nr. D 13255, f. 128 – 129: *Stenograma şedinţei de analiza … 12 oct. 1960.*

[80] Idem, dosar nr. D 13122, f. 22: *Stenograma şedinţei din 15 – 16 iunie 1959.*

[81] Idem, dosar nr. D 13243, f. 32: *Stenograma şedinţei de Colegiu din 5 martie 1964 …*

corespunzătoare. Realitatea este însă puţin diferită. Organele de Securitate erau esenţiale, pentru apărarea regimului, împotriva adversarilor interni sau externi, dar, în același timp, nu erau „productive". Investiţiile statului se concentrau în ramurile productive ale economiei, iar banii nu erau risipiţi pentru salarizarea personalului – mediocră, de multe ori, deși mai bună decât cea a muncitorilor calificaţi sau necalificaţi, din rândul cărora erau recrutaţi majoritatea ofiţerilor de Securitate[82] – sau, cu atât mai puţin, pentru dotarea tehnică a „organelor". Al. Drăghici s-a remarcat, în special, prin rezervele sale, faţă de creșterea fondurilor bugetare alocate, în acest scop, din raţiuni care ţineau atât de primitivismul personajului, de dorinţa sa de a ieși în evidenţă, prin economiile efectuate, cât și pentru că respectivul era un bun cunoscător al subordonaţilor, astfel încât privea asemenea investiţii drept simplă risipă – concepţie ilustrată cât se poate de clar de întrebarea adresată, în 1964, chiar șefului Direcţiei de Filaj și Investigaţii: de ce să „vă dăm aparatură, ca s-o puneţi la pământ cu derbedeii aceștia?"[83]

Având în vedere performanţele lucrătorilor de Filaj, raţiunile spiritului parcimonios al ministrului sunt greu de contestat, asta deși popularea aparatului cu astfel de „derbedei" a fost rezultatul direct al politicii sale de cadre. De fapt, invectivele ministrului nu reprezentau decât un pretext, necesar pentru a-și justifica propriile prejudecăţi, cu privire la utilitatea efectuării unor investiţii în dotarea tehnică a Securităţii. O dovadă, în acest sens, este și faptul că nu s-a făcut economie numai în privinţa dotării „derbedeilor" de la Filaj, ci în cazul tuturor unităţilor Securităţii, indiferent de meritele lucrătorilor lor, fapt deplâns, în iunie 1967, atunci când venise vremea criticării „grelei moșteniri" a lui

---

[82] Ar trebui menţionat aici că salariul nu constituia neapărat principala sursă de atracţie pentru o carieră în cadrul Securităţii, nici în perioada de început a regimului și, cu atât mai puţin, în anii '80. Din punct de vedere al remuneraţiei primite, pe lângă salariul propriu-zis, au existat mereu anumite avantaje asociate statutului de lucrător al Securităţii, mai mult sau mai puţin cuantificabile în bani – asigurarea unei locuinţe, accesul la anumite produse alimentare sau de altă natură, precum și la anumite informaţii, ce puteau aduce posesorului importante beneficii materiale. Acordarea acestui tip de avantaje lucrătorilor aparatului de represiune nu întâmpina nici un fel de reţinere din partea „conducerii de partid și de stat". Lucrurile se complicau, însă, când era vorba de creșterea alocaţiilor bugetare, în beneficiul organelor de Securitate, aspect privit întotdeauna cu rezerve, atât în perioada lui Al. Drăghici, cât și ulterior.

[83] Idem, dosar nr. D 13243, f. 7: *Stenograma ședinţei de Colegiu din 5 martie 1964, în care s-a analizat activitatea Direcţiei a VII-a.*

Al. Drăghici, de şeful Secţiei C.C. al P.C.R. pentru Controlul Muncii în M.F.A. şi M.A.I., Vasile Patilineţ:

„Eficacitatea muncii aparatului de Securitate este afectată şi de lipsa din dotare a unor mijloace tehnice moderne, care să asigure urmărirea şi supravegherea discretă, continuă şi de la distanţă a obiectivelor şi elementelor suspecte, mai ales pe linie de Informaţii [Externe] şi Contraspionaj. [...] Organele noastre de Securitate [...] folosesc aparatură tehnică depăşită. Interceptarea se face numai cu mijloace cu fir, iar supravegherea obiectivelor, traseelor şi persoanelor urmărite, prin contact şi observare directă. Nu se deţine nici un fel de aparatură electronică, telefoto şi nici mijloace pe bază de infraroşii, necesare muncii operative”[84].

Aspectul a fost reluat de acelaşi Patilineţ, pe un ton mai vehement, în mai 1968, după celebra Plenară din aprilie acelaşi an, când dezvăluia faptul că situaţia Securităţii române ar fi fost mult mai grea, din acest punct de vedere, decât a tuturor organelor corespondente, din ţările socialiste:

„Fără îndoială că, aici, va trebui să joace un rol de importanţă mare, în viitor, problema tehnicii operative, faţă de care a fost o atitudine pur şi simplu de condamnat. Imaginaţi-vă, din suma, care v-a fost dată aici de tovarăşul Diaconescu [I. Ovidiu, şef Direcţia Generală Tehnico-Operativă şi de Înzestrare C.S.S.], doar 6%, valută aprobată, s-a cheltuit pentru tehnică operativă. Restul s-a cheltuit pentru boi, vaci şi alte chestiuni. Noi, azi, am rămas într-o situaţie că nu numai [că] nu avem un laborator de cercetare, în problema asta, dar am rămas în urma tuturor ţărilor socialiste, din punct de vedere tehnic. Trebuie să cerşim câte un aparat, dintr-un loc sau altul, să vedem de unde. Asta e acum problema problemelor: să colectăm, din lumea asta întreagă, de unde găsim, aparatele, să ne fixăm la ceea ce este mai potrivit, pentru organele noastre de Securitate”[85].

Toate acestea nu trebuie să ne conducă la concluzia că Securitatea ar fi fost cu totul lipsită de mijloace tehnice, pe vremea lui Al. Drăghici. Ele existau, bineînţeles, atâta numai că nu erau atât de moderne şi costisitoare, precum cele pentru care Vasile Patilineţ va face o adevărată

---

[84] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cancelarie, dosar nr. 58/1967, f. 31 – 32: *Unele probleme privind activitatea Ministerului Afacerilor Interne* – material citit de Vasile Patilineţ în cadrul Plenarei C.C. al P.C.R. din 26 – 27 iunie 1967.

[85] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 87, f. 122: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968 ...*

pasiune, ci doar simple, ieftine și extrem de eficiente. De exemplu, în 1968, noul şef al Direcţiei de Anchete, col. Filimon Ardelean, descoperise că unitatea pe care o conducea, „în loc [...] să fie dotată cu aparatura tehnică necesară muncii de Securitate [...] a fost înzestrată și dotată cu mijloace de tortură”:

„Nu, [direcţia] nu a avut, până la înfiinţarea C.S.S., absolut nimic, decât un aparat de fotografiat și un magnetofon, care s-a trecut în dotarea direcţiei, deşi era obţinut ca corp delict, era atribuit, pe baza unei chitanţe, lui [Gheorghe] Enoiu, și transformat în bun propriu. Tovarășii își reamintesc de răngi, lanţuri, ciomege, sacii cu nisip, câinii, care să-i gonească noaptea, în camere, pe oameni, şi alte procedee, numite «legende». Noi înţelegem că legenda este un mijloc principal, în lupta cu duşmanul, și constă în activitatea de a crea capcane duşmanului, dar nu a face ceea ce spunea Drăghici, că «așa făcea și Siguranţa»”[86].

O simplă diferenţă semantică, dar cu multe consecinţe, pentru cei care suportau efectele aplicării unor asemenea „legende” sau a „mijloacelor tehnice” contondente, din recuzita „organelor”.

Pe de altă parte, dotarea precară nu putea să nu aibă consecinţe directe asupra performanţelor lucrătorilor direcţiilor tehnice ale Securităţii, indiferent de calitatea profesională a acestora. Tocmai din acest motiv, pentru ilustrarea nivelului de profesionalism al aparatului tehnic-operativ, m-am oprit numai asupra unităţilor de Filaj şi Investigaţii și de Cenzură a Corespondenţei, unde capacitatea și pregătirea cadrelor aveau un rol determinant, în performanţele profesionale obţinute, faţă de sectoare precum cel de Instalare a Tehnicii Operative sau de Contrainformaţii Radio, unde lipsa tehnicii influenţa mult mai direct calitatea rezultatelor obţinute.

Acestea fiind spuse, trebuie precizat că atitudinea de desconsiderare, față de aportul sectoarelor tehnic-operative, în desfășurarea activității informative, atât de des întâlnită la nivelul conducerii Securității, nu era deloc împărtășită – formal, cel puţin – de restul aparatului informativ, ba dimpotrivă. Simplii lucrători operativi, în ciuda descurajării lor, în acest sens, apelau din plin la filaj, investigaţii, tehnică operativă și cenzura corespondenţei, în lucrarea acţiunilor informative. Problema era că aceasta era o simplă stratagemă a ofițerilor respectivi, ei nedescoperind, din „munca practică”, necesitatea utilizării mijloacelor tehnice – de altfel, de cele mai multe ori, cei în cauză nici nu

[86] Idem, dosar nr. D 11752, vol. 3, f. 57: *Stenograma şedinţei din 21 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22 – 25 aprilie 1968.*

știau cum să folosească rezultatele obținute de pe urma lor – ci doreau numai să-și justifice, într-un fel, activitatea, și să paseze altora propriile sarcini. Nimeni nu aștepta mare lucru, de pe urma unei cereri de filaj, de introducere a tehnicii operative etc. – decât, cel mult, amânarea momentului, în care ar fi trebuit să întreprindă o activitate propriu-zisă, în urmărirea obiectivului, mai ales să recruteze informatori calificați pe lângă acesta – iar rezultatele erau pe măsura așteptărilor.

Pe de altă parte, oricât de mult s-ar fi coborât standardele generale în domeniu, unitățile de Filaj ale Securității tot reușeau să surprindă. Dacă, în cazul unităților informative, putem vorbi de o adevărată tragi-comedie, în care incompetența și metodele primitive ale lucrătorilor aveau, de multe ori, consecințe cât se poate de serioase pentru cei aflați în vizorul lor, cu aparatul tehnic-operativ intrăm, deja, în zona grotescului. Unitate pe „deplin conspirată", ai cărei lucrători nu aveau permisiunea să-și divulge calitatea reală, față de nimeni din afara sediului unității, cu sedii separate de restul aparatului[87], Direcția a VII-a Filaj și Investigații și performanțele sale au reușit, de-a lungul timpului, să inspire conducerii ministerului un singur sentiment: rușinea. O găsim prezentă, chiar și la Gheorghe Pintilie, în 1960:

„Eu trec, câteodată, prin locuri, unde sunt instalate posturi, și îmi este rușine de ce văd și aud. Ei aprind lumini, acolo unde, de fapt, nu ar trebui, discută, înjură și cetățenii, trecând și fiind atrași de ceea ce văd și aud, descoperă că ei sunt de la Securitate"[88].

Era un sentiment care ajungea să-i bântuie, mai devreme sau mai târziu, pe toți cei aflați la vârful ministerului, atunci când aveau mai mult de-a face cu lucrătorii acestei direcții. Iată-l, de exemplu, pe Ion M. Dumitru, secretar general al M.A.I., ce coordona, între altele, și activitatea Direcției a VII-a:

„Mie îmi plesnește obrazul de tot ce se petrece în această direcție, parcă este o adunătură de anarhiști"[89].

Dincolo însă de asemenea declarații tranșante, s-ar cuveni să ne oprim și asupra motivației lor. Poate că, până la urmă, era vorba doar de

---

[87] Vezi idem, fond MAI/DSJ, inv. 3611, dosar nr. 1, f. 144 – 148: Ordinul M.S.S. nr. 703/11.04.1953.

[88] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13191, f. 26: *Stenograma de Colegiu din ziua de 6 mai 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției a VII-a pe perioada 1 ianuarie – 31 dec. 1959.*

[89] Idem, dosar nr. D 13243, f. 36: *Stenograma ședinței de Colegiu din 5 martie 1964 …*

subiectivismul unor şefi, ce nu înţelegeau specificul muncii de Filaj și foloseau lucrătorii, din această direcţie, drept ţapi ispășitori, pentru justificarea propriilor eşecuri. Deși, incontestabil, o asemenea explicaţie poate fi valabilă, ea nu este, în nici un caz, singura. Pentru a înţelege mai bine ce însemna „filajul" Securităţii acestei perioade, ne putem opri la câteva din constatările Serviciului Inspecţii al ministerului, din 1960, care descriau modul de „lucru" al ofiţerilor acestei direcţii:

„Lucrătorii din posturile fixe, în general, vizează un cadru restrâns, limitat, de obicei, la uşa unde trebuie să apară obiectivul, iar dacă, în timpul ieşirii acestuia, intervin fapte care împiedică, pentru moment, vizibilitatea (trecerea unui automobil, tramvai etc.), obiectivul este pierdut, tocmai din cauză că nu se supraveghează o porţiune mai mare de teren. De cele mai multe ori, lucrătorii de supraveghere se obişnuiesc cu programul obiectivului şi nu mai supraveghează, cu aceeaşi atenţie, în timpul când presupun că acesta nu părăseşte domiciliul sau locul de muncă. [...] Se constată, de asemenea, că unii ofiţeri stau grupaţi sau se angrenează în discuţii, nefiind atenţi la locul, de unde urmează să apară elementul supravegheat, astfel că acesta pleacă, fără a fi observat. [...] Lucrătorii nu acordă atenţie studierii trăsăturilor statice şi dinamice ale elementelor supravegheate, mulţumindu-se să le recunoască după îmbrăcăminte, iar în cazul că-şi schimbă îmbrăcămintea, nu le mai recunosc, la ieşirea de-acasă sau de la serviciu şi, astfel, le pierd"[90].

Cu alte cuvinte, chiar era greu de imaginat o situaţie în care filajul unui obiectiv, întreprins de organele române de Securitate, ar fi putut avea şi succes. Aceasta reprezenta o problemă curentă, pentru şefii unităţilor informative, care, tocmai pentru că nu-și puteau imagina o asemenea eventualitate, ajunseseră să considere fiecare reuşită a bravilor lucrători de Filaj, fie ea şi parţială, drept un mic miracol, şi o preţuiau ca atare. Eșecul era regula de bază a muncii în domeniu, iar aşteptările tuturor trebuia să fie calibrate în consecinţă. Pornind de la asemenea premise, se poate mai uşor înţelege admirabila atitudine a şefului Direcţiei a III-a Informaţii Interne, din 1960, col. Nicolae M. Budișteanu, care, în circumstanţe ce ar fi pus greu la încercare răbdarea aproape oricărei alte persoane, găsește puterea să-și manifeste aprecierea, faţă de bunăvoinţa, măcar, a lucrătorilor din acest sector greu încercat:

---

[90] Idem, dosar nr. D 13191, f. 26: *Raport privind munca de supraveghere operativă și investigaţii desfăşurată de Direcţia a VII-a,* din 31 martie 1960, semnat de şeful colectivului de control, cpt. Virgil Panțuru, și şeful Serviciului Inspecţii M.A.I., gen. maior Alexandru Demeter.

„Avem cazul lui Borcea Alex., pus în supraveghere, mi l-a pierdut şi a devenit fugar. Am pus în supraveghere pe Leca, legătura sa, mi-a deconspirat-o. Am pus în supraveghere pe o soră a fugarului, care adăpostea pe bandit – şi acolo s-a deconspirat filajul. Am pus în supraveghere pe cumnatul său – şi el s-a deconspirat. Am analizat aceste cazuri. Consider că aici, de foarte dese ori, tovarăşii s-au pripit. Le-am atras atenţia că este o lucrare importantă şi aceştia, din dorinţa de a face o treabă bună, au dat problema peste cap”[91].

Așadar, se putea și așa, nu numai cu invective, la adresa unor organe care, totuși, se străduiau. De fapt, nici reclamațiile altor șefi de direcţii, mai puțin înțelegători, nu erau justificate. Nemulțumiții erau cei vinovaţi, fiind incapabili să sesizeze progresul făcut de organele de Filaj, de-a lungul timpului, după cum le atrăgeau atenția cadre cu mai multă experiență în domeniu, precum Gheorghe Pintilie:

„Cunoaştem că munca Direcţiei a VII–a a făcut progrese, faţă de trecut, şi se simte acest lucru. Dacă, acum, tov. şefi de direcţii operative ridică problema că s-au stricat unele lucrări, înainte toate se stricau, nu numai două – trei, ca acum”[92].

Se crede, de multe ori, asta şi datorită influenţei literaturii de profil, că filajul ar reprezenta un domeniu al inventivităţii, în care este obligatorie utilizarea „legendelor”, a deghizării lucrătorilor, iar acțiunile de filaj sunt imaginate drept un război al „inteligențelor”, dintre urmărit și urmăritor, în care ar avea câştig de cauză cea mai pregătită și inventivă dintre părți. Aceasta era și imaginea oferită de cursurile de pregătire ale lucrătorilor de Filaj, din şcolile de ofiţeri de Securitate de atunci, atâta numai că practica se transforma, de multe ori, într-o adevărată caricatură a frumoaselor teorii elaborate de Direcția Cadre. Spre exemplu, să admirăm ce s-a ales de o acțiune de urmărire din 1959, în care s-a utilizat toată panoplia de mijloace a Filajului: legendă, deghizare, muncă sub acoperire:

„Grupa a X-a [Filaj] a organizat, în lucrarea T.O. «Artistul», un post de pază, în baraca de portar a unei întreprinderi, sub legenda că acolo lucrează o comisie de la M[inisterul] F[orţelor] A[rmate]. În afară de faptul că era destul de curioasă prezenţa unei comisii de la M.F.A., într-o baracă de portar, nu s-a făcut nimic pentru întărirea legendei. În tot timpul zilei, lucrătorii stăteau în baracă fără să simuleze vreo ocupație,

---

[91] *Ibidem*, f. 19: *Stenograma de Colegiu din ziua de 6 mai 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției a VII-a pe perioada 1 ianuarie – 31 dec. 1959*.
[92] *Ibidem*, f. 25.

din care să se deducă că, într-adevăr, este o comisie care lucrează, iar atunci când obiectivul pleca de-acasă, se îngrămădeau la ieșire și, uneori, se îmbrăcau, din grabă, prin curtea întreprinderii. În afară de aceasta, lângă baracă staţiona o maşină elegantă, despre care se ştia că este folosită de «Comisia de la M.F.A.», fără însă ca aceasta să fi avut număr de circulaţie, la fel ca maşinile ministerului respectiv”[93].

În aceste condiţii, regulile stricte, de păstrare a secretului calităţii reale a lucrătorilor de Filaj, au ţinut mereu de domeniul absurdului. De exemplu, tuturor celor în cauză li se luau legitimaţiile de serviciu de Securitate, păstrate apoi, cu grijă, de șeful fiecărui compartiment de profil, într-un fişet sigilat, dar este greu de înţeles ce nevoie era de asemenea precauţii, din moment ce respectivii erau recunoscuţi de toţi trecătorii, din zonele pe care le supravegheau:

„În supravegherea obiectivului «Andy», ofițerii s-au folosit de salopete pentru a se deghiza, dar, din cauză că aceştia au staţionat timp îndelungat, în acelaşi loc, şi au avut o comportare contraindicată, au atras atenţia unor persoane, iar într-una din zile, o femeie li s-a adresat, cu ironie: «Ce muncitori secreţi sunteţi! Dacă veţi mai aştepta mult, veţi fi serviţi cu câte o cafea»”[94].

Nu numai faţă de populaţia autohtonă, obişnuită să remarce aspectele ieșite din comun din spațiul public, lucrătorii de Filaj nu erau nişte „muncitori secreţi”, dar și pentru turiştii străini, veniţi pentru prima dată în România, după cum remarca şi Serviciul Inspecţii M.A.I.:

„Serioase greutăţi întâmpină şi Serviciul 2 [Supraveghere Operativă Turişti şi Specialişti Direcţia a VII-a Filaj şi Investigaţii], din cauză că, nici în prezent, nu s-a organizat cel puţin un post acoperit, cu ajutorul căruia să organizeze, în condiţii corespunzătoare, filarea obiectivelor cazate la hotelul «Andy». Din această cauză, mulţi cetăţeni străini, cazaţi la hotel, și alte persoane, din împrejurimile acestuia, cunosc pe ofițerii de filaj. Astfel, obiectivul «Spivak», într-o discuție cu sursa «Petru», l-a întrebat: «Oare de ce ne urmăresc băieţii ăştia, din prima zi a sosirii noastre la hotel?», iar trei cetăţeni francezi, sesizând pe ofițeri, în

---

[93] *Ibidem,* f. 69 – 70: *Raport privind munca de supraveghere operativă ...,* din 31 martie 1960.

[94] Idem, dosar nr. D 13243, f. 81: *Raportul Inspecției privind activitatea desfășurată de Direcția a VII-a în perioada octombrie – decembrie 1963,* din 22 ianuarie 1964, semnat de șeful colectivului de control, maior Stelian Chifu şi de şeful Serviciului Inspecţii, gen. maior Al. Demeter.

octombrie 1963, au afirmat: «Uite, Poliţia, a înghețat de frig»[95]”!

Acestea nu reprezintă incidente izolate, ci o rutină zilnică, în activitatea organelor de Filaj, apărută încă de la înființarea lor. De asemenea, nu s-ar putea spune că realitatea nu ar fi fost cunoscută de conducerea ministerului, ci dimpotrivă, aceasta era foarte conștientă de performanțele aparatului din domeniu și, deși nu se aproba maniera primitivă de lucru a acestuia, incidente, precum cele citate mai sus, nici nu provocau mari neliniști. Se pare că filajul era necesar mai mult pentru intimidarea „dușmanului”, mai ales a celui de pe plan intern, decât pentru supravegherea secretă a acestuia. E greu de spus dacă a fost vorba de o strategie, în acest sens, sau de acceptarea unei realități greu de schimbat, dintr-un sector ce interesa prea puțin conducerea Securității, cert este că rezultatele vorbeau de la sine. Câteodată, chiar și pentru Al. Drăghici era prea mult, acesta ajungând să se întrebe, în 1960, cum ar putea fi folosiți astfel de lucrători pentru supravegherea „spionilor”, dacă până și persoane, cu un nivel minim de pregătire, puteau să detecteze fiecare manevră a Filajului:

„Trebuie arătat că, la noi, filajul se face în condiții mizerabile. [...] Și aici se pune problema mașinilor, deoarece, [dacă] lucrătorii operativi s-au învățat să meargă numai cu mașina, ei își închipuie că toate elementele dușmănoase merg cu mașina, lucru nejust.

Recent, am avut un caz, un exemplu foarte grăitor. Direcţia a IX-a [Pază Demnitari] a dat spre verificare o bucătăreasă. S-au deplasat vreo 4 – 5 lucrători cu mașina, spre a o urmări pe această femeie. Ea trebuia să iasă din casă și să se întâlnească cu un derbedeu. Au urmărit-o cu mașina. Au stat câteva zile cu mașina acolo, ca s-o urmărească pe această femeie. Ea pleca pe jos și, în loc s-o urmărească tot pe jos, o urmăreau cu mașina, până ea a sesizat acest lucru. Aici nu era vorba de un spion, dar iată că și femeia aceasta, simplă, a descoperit filajul nostru. Puteți să vă dați seama cu ce răspundere se lucrează aici, dacă și femeia aceasta a sesizat că este filată”[96].

Trei ani mai târziu, bravii lucrători din domeniu erau descoperiți și dați pe mâna Miliției de elevii de școală generală:

„Și acțiunea de urmărire obiectivului «Opriș» a fost deconspirată, îndeosebi din cauză că ofițerii Serviciului 3 [Supraveghere Operativă Internă, Direcția a VII-a Filaj și Investigații], neținând cont de regulile conspirativității, au parcat, de mai multe ori, mașina în același loc,

---

[95] *Ibidem,* f. 86 – 87.

[96] Idem, dosar nr. D 13255, f. 128: *Stenograma ședinței de analiza ... 12 oct. 1960.*

schimbând doar numărul de circulație al acesteia. Acest fapt a fost sesizat de unii elevi, care au acționat în așa fel, încât au identificat pe ofițeri, au sesizat momentul, când aceștia se deghizau în mașină și, în timp ce locotenent Tonea Nicolae călătorea cu autobuzul, pentru a supraveghea pe obiectivul «Opriş», un copil l-a urmărit, pentru a stabili unde merge. De menţionat că, înainte de a sesiza Miliţia asupra comportării suspecte observate, unul din copii a discutat cu ofițerii de filaj despre comportarea lor, dar aceștia, în loc să ia măsurile necesare, s-au complăcut în situația de a se amuza, în legătură cu felul cum elevii au reușit să cunoască unele aspecte din activitatea lor"[97].

În 1964, asemenea isprăvi nu mai stârneau amuzamentul nimănui, asta mai ales pentru că, într-un târziu, Securitatea a început să realizeze importanța sectoarelor sale tehnic – operative. Cei mai importanţi factori, în schimbarea de atitudine, au fost reprezentaţi de modificarea politicii represive, pe plan intern, şi deschiderea graniţelor. Prioritatea, în acțiunile desfășurate împotriva „duşmanilor" interni, a devenit „documentarea" activității lor şi, eventual, strângerea de probe împotriva celor considerați periculoși pentru regim, în vederea inculpării, trimiterii în judecată şi condamnării lor. Se renunţase la internările administrative și, în bună măsură, la „fabricarea" de dosare, bazate doar pe impresiile superficiale ale aparatului de Securitate. De asemenea, deschiderea graniţelor, aşa cum s-a văzut şi mai sus, a însemnat acceptarea posibilității pătrunderii, în mod liber, pe teritoriul R.P.R., a unor persoane cu intenţii ostile regimului, care ar fi trebuit urmărite de organele Securităţii, fără a atrage atenţia asupra lor, pentru a se evita descurajarea venirii turiştilor străini în ţară și afectarea imaginii României în exterior.

Problema a fost că, odată ce s-a încercat aplicarea teoriei în practică, s-a constatat că, de fapt, Securitatea nici nu dispunea de ceva, care să merite denumirea de aparat de Filaj. Nu este vorba, aici, numai de nenumăratele gafe, comise de agenţii de pe teren. Am prezentat mai sus câteva exemple, reprezentative pentru modul de lucru al Filajului de atunci, dar, după cum am menționat, aproape fiecare misiune se încheia cu astfel de rezultate groteşti. Deși chiar și numai această situație ar fi fost îngrijorătoare, adevărul era că nu simpla incompetenţă constituia principala problemă a organelor din domeniu, ci faptul că scăpaseră cu totul de sub control.

---

[97] Idem, dosar nr. D 13243, f. 80 – 81: *Raportul Inspecției ...,* din 22 ianuarie 1964.

Am menţionat, în prezentarea grupei de „specialişti" trimişi pe litoral, în vara anului 1962, pentru a-i fila pe turiştii străini, faptul că era condusă de maiorul Marin, un „veteran" al Direcţiei a VII-a, care suferise, până atunci, mai multe intervenţii chirurgicale, din cauza problemelor medicale asociate consumului excesiv de alcool. Termenul de „veteran", aici, nu trebuie văzut drept o ironie, ci, dimpotrivă, o fidelă redare a realităţii, ofiţerul respectiv fiind reprezentativ pentru categoria ofiţerilor de Securitate cu mare experienţă – depinde ce înţelegem prin aceasta – mai ales din aparatul de Filaj şi Investigaţii, căliţi în numeroşii ani de luptă împotriva „duşmanului" şi a plictiselii, ce-i dobora în lungile ore petrecute „pe teren". Aproape toţi, de la cei din urmă lucrători operativi, până la şeful direcţiei de profil, erau marcaţi de abuzul de băuturi alcoolice şi de tratamentele medicale, urmate pentru recuperarea lor. Era o situaţie larg acceptată, ca făcând parte din specificul „muncii de Securitate", după cum recunoştea şi Al. Drăghici:

„Înainte se spunea : «La noi, vedeţi, oamenii de la Securitate au un fel al lor de a fi, au concepţiile lor, ei sunt obişnuiţi cu porcării, unii mai beau, alţi fac alte prostii…» Erau toleraţi unii beţivi care stăteau şase luni la sanatoriu, pentru dezalcoolizare, şi, după ce ieşeau din sanatoriu, se porneau iar pe băutură şi ajungeau din nou, de unde au plecat. Am luat măsuri şi i-am scos din M.A.I. Ceilalţi au rămas atunci foarte miraţi de măsura luată. S-a dovedit a fi însă utilă şi justă"[98].

Asemenea declaraţii erau făcute de ministru la şedinţa de analiză a activităţii Serviciului „T" Tehnică Operativă, din decembrie 1961, după ce, la începutul aceluiaşi an, cu greu se îndurase să accepte înlocuirea şefului unităţii respective, Alexandru A. Szacsko, ce ajunsese să cadă pradă unor crize de *delirium tremens* în timpul programului[99].

Aşadar, consumul de alcool şi abaterile aferente, au fost, în general, bine tolerate, în aparatul de Securitate, pentru o lungă perioadă de timp. Pe de altă parte, o asemenea toleranţă trebuia întinsă la maximum, în cazul lucrătorilor de Filaj şi Investigaţii, datorită caracterului într-adevăr special al unităţii de profil. Lucrători conspiraţi, chiar faţă de restul aparatului de Securitate, cazaţi în sedii separate, cu

---

[98] Idem, dosar nr. D 13262, f. 28: *Stenograma şedinţei de Colegiu din ziua de 8 decembrie 1961, în care s-a analizat activitatea Serviciului "T".*

[99] Idem, fond Cadre, dosar personal *Szacsko Alexandru,* f. 137 – 138: *Informare privind unele aspecte din comportarea tovarăşului Sasko* (sic!) *Alexandru*, din 11 ianuarie 1961, a Comitetului Organizaţiei de Partid a M.A.I, semnată de prim secretarul Comitetului, Ion M. Dumitru.

îndatoriri profesionale, ce presupuneau petrecerea unor îndelungate perioade în afara sediului unităţii şi a oricărui control, din partea şefilor direcţi, ofiţerii din domeniu erau, în mod clar, fruntaşi, în privinţa numărului și gravității abaterilor disciplinare, comise în timpul serviciului, mai ales pe fondul consumului de alcool, asta în ciuda concurenţei acerbe în domeniu. Oriunde în lume, organele de Filaj aveau probleme asemănătoare, din cauza dificultăţii întâmpinate, în exercitarea unui control eficient asupra celor aflaţi „pe teren", însă ceea ce-i evidenţia pe lucrătorii Securităţii române era gradul de răspândire a acestui gen de comportament – până la cele mai înalte niveluri – precum și frecvenţa abaterilor – la aproape orice misiune executată.

În ce privește răspândirea abaterilor disciplinare de gen, în aparatul de Filaj, totul pornea de la şefi, în jos, un astfel de comportament căpătând statutul unei norme nescrise. Comandant al Direcţiei a VII-a, timp de doisprezece ani, din aprilie 1952, până în iulie 1964, Vasile N. Dinescu poate fi văzut mai curând drept o mascotă a unităţii, decât şef al acesteia. Succesor al unui ofițer – Gheorghe N. Petrescu (fratele Elenei Ceaușescu) – care făcuse o adevărată pasiune din bătăile cu miliţienii, pe fondul consumului de băuturi alcoolice, col. Dinescu era un om al moderaţiei, reușind să nu se facă prea mult remarcat, faţă de restul subalternilor, dar stabilind un model clar de urmat, motiv pentru care își atrăgea reproşuri blânde din partea lui Al. Drăghici, în 1960:

„În loc să faci treabă, toată ziua umbli prin restaurante. Sigur că nu o să poţi face treabă, dacă o să stai toată ziua în restaurant, la o «ţuică»[100]".

Nimic ieşit din comun la „o ţuică", dar modelul şefului se transforma în beţii sălbatice la nivelurile inferioare, a căror gravitate sporea cu fiecare treaptă ierarhică, în jos – deşi nu s-ar putea spune că asta era, neapărat, o regulă în domeniu. Locţiitorii şefilor de servicii și şefii de birouri, odată ajunși pe teren, abandonau sarcinile primite și călătoreau prin toată ţara în căutarea unor localuri atractive[101], şefii de servicii le acopereau abaterile și pierderile de obiective, datorită faptului că se

[100] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13255, f. 129: *Stenograma ședinței de analiza ... 12 oct. 1960.*

[101] Idem, dosar nr. D 13243, f. 64 – 65: *Raport privind activitatea desfășurată de Direcția a VII-a în cursul anului 1963 în problema supravegherii operative și investigațiilor,* semnat de șeful direcției, col. V. Dinescu.

făceau și ei vinovați de nereguli asemănătoare[102], simplii lucrători, trimiși în importanta misiune de supraveghere a turiștilor străini, ce începuseră să sosească la Sibiu în vara anului 1961, „s-au ţinut de beţii prin restaurante – cu femei de moravuri uşoare – faţă de care s-au deconspirat şi au deconspirat şi misiunea pentru care se aflau la Sibiu"[103], în timp ce alţii reuşeau să se îmbete şi să se ia la bătaie chiar în sediul, atât de conspirat, al serviciului lor[104] sau în mașinile cu care se aflau în misiune.

Ar fi imposibil – și inutil, de altfel – să încercăm prezentarea unui repertoriu complet al abaterilor disciplinare comise de lucrătorii de Filaj, în acești ani. Ceea ce contează este faptul că, atunci când Al. Drăghici își îndreaptă atenţia asupra acestui aparat, crezând că-l poate utiliza mai mult, decât până atunci, având în vedere noile cerințe ale muncii informative, constată că îl scăpase, de ani buni, de sub orice control. După cum îl avertiza pe loctiitorul șefului Direcției a VII-a, din 1964, col. Pius L. Kovacs, „o să vă ia și pe voi [conducerea direcției], într-o bună zi, o să vă lege de picioare şi o să-şi bată joc de toţi"[105]. Cum nivelul nemaiîntâlnit de indisciplină al lucrătorilor din domeniu se combina cu rezultatele binecunoscute, din munca de Filaj propriu-zisă, Al. Drăghici, după ce audiază încă un raport de control la Direcţia a VII-a – în fapt, o lungă înșiruire de abateri disciplinare și gafe profesionale – nu mai rezistă și izbucnește, adresându-se col. Vasile Dinescu:

„Ce părere ai, Dinescule? De controlat, nu controlaţi, vă vârâţi «capul în nisip», ca struţii, iar derbedeii aceștia sunt lăsaţi să-și facă de cap. Ce înseamnă porcăria asta? Este ceva nemaipomenit! De ce nu-i dăm afară pe toţi aceștia, care fac porcării? Aceștia sunt niște oameni buni pentru [Penitenciarul] Văcărești, dar nu pentru M.A.I.: mint, falsifică, fac fel de fel de porcării, iar Dinescu îi cocoloșește, ca un nătărău, și-și bagă

---

[102] *Ibidem*, f. 79 – 80: *Raportul Inspecției privind activitatea desfășurată de Direcția a VII-a ...*, 22 ianuarie 1964.

[103] Idem, dosar nr. D 13230, f. 261: *Raport asupra muncii informativ-operative desfăşurate în cadrul Regiunii M.A.I. Braşov în vederea aplicării ordinelor tovarăşului Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi Ministru al Afacerilor Interne – general colonel Alexandru Drăghici – date în ședința din septembrie 1961.*

[104] *Ibidem*, f. 28: *Expunere privind felul cum organele informativ – operative ale Dir. Reg. Mureş Autonomă Maghiară au executat ordinul tov. Vicepreşedinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, general col. Al. Drăghici, dat în ședința din 20 sept. 1961*, alcătuită de șeful direcției, lt.col. Nicolae Sidea.

[105] Idem, dosar nr. D 13243, f. 14: *Stenograma ședinței de Colegiu din 5 martie 1964 ...*

„«capul în nisip»". Tu nu-ți dai seama de răspunderea ce-ți revine? Aceasta este cauza muncii slabe – după cum spuneai aici – că nu aveți aparatură? Vă dăm aparatură ca s-o puneți la pământ, cu derbedeii aceștia"[106]?

Așadar, trebuia să fie dați afară toți cei „care fac porcării". Nimic original aici, era o soluție clasică, aplicată în mod constant și fără prea multe rezultate. Chiar și Gheorghe Pintilie avertiza, încă din 1960, că „noi nu putem merge de a scoate oamenii – unul după altul – trebuie să muncim serios cu ei"[107], fără a explica prea bine ce înțelegea prin asta. O altă soluție clasică, în afară de trecerea în rezervă a lucrătorilor, consta în schimbarea organigramei: poate o nouă structură, așezată altfel, ar fi dat rezultate mai bune. Era o variantă încercată deja, de nenumărate ori, dar acum rezultatele finale au fost dintre cele mai curioase.

Totul a pornit de la o problemă reală, existentă de la bun început, a aparatului de Filaj și Investigații: nu avea o conducere unică. Direcția a IV-a, apoi a VII-a, după cum s-a schimbat indicativul unității centrale de profil, de-a lungul timpului, concentra doar o mică parte a lucrătorilor din domeniu și se ocupa doar de cea mai puțin importantă secțiune a problemelor de Filaj. Supravegherea operativă a diplomaților străini și a cetățenilor români suspectați de spionaj era lăsată în seama Serviciului 12 – apoi 11 – Filaj, din cadrul Direcției de Contraspionaj. Acest compartiment dispunea, de fapt, de un personal mai numeros decât tot aparatul central al Direcției a VII-a, care scăpa cu totul de sub controlul conducerii celei din urmă. Nu este vorba, aici, de faptul că lucrătorii de Filaj, de la Direcția a II-a, s-ar fi dovedit mai competenți decât ceilalți – după cum s-a putut constata și ulterior – ci doar că erau incluși în altă direcție și urmăreau o categorie specială de obiective. Această simplă problemă organizatorică crea o situație paradoxală: lucrătorii Direcției a VII-a, fiind angajați numai în urmărirea unor obiective de importanță redusă, mai ales pe linie de Informații Interne și Contrasabotaj, gafele și abaterile lor nu stârneau mari îngrijorări, la nivelul conducerii ministerului; cei din cadrul Direcției a II-a, pe de altă parte, cu toate că nu se dovedeau cu nimic mai buni decât primii, scăpau și mai ușor de orice reproșuri, dintr-un motiv foarte simplu: Contraspionajul înregistra, așa cum s-a putut constata, numeroase alte eșecuri, în obiectul său propriu-zis de activitate, astfel încât nimeni nu-și mai punea problema contribuției și a lucrătorilor de Filaj la acestea.

---

[106] *Ibidem*, f. 7.

[107] Idem, dosar nr. D 13191, f. 26: *Stenograma de Colegiu din ziua de 6 mai 1960 ...*

Totul a durat până în ianuarie 1962, când se face o necesară reorganizare și personalul Serviciului 11 Filaj, din Direcția a II-a, este transferat la a VII-a, în subordinea severului șef al celei din urmă, col. Dinescu[108]. Concomitent, dacă tot era necesară o asemenea rectificare, geniul organizatoric al conducerii ministerului și Direcției Cadre se pune la lucru și alcătuiește o nouă organigramă a Direcției a VII-a, a cărei înfățișare finală lasă cu gura căscată până și pe ofițerii cu vechime în Securitate, trecuți, totuși, prin nenumărate astfel de experimente. Astfel, noua structură a unității cuprindea, în mare, patru servicii specializate și, în cadrul acestora, nu mai puțin de 60 (șaizeci) de birouri: Serviciul 1 avea 24 de birouri, Serviciul 2 – 16, Serviciul 3 – 12, Serviciul 4 – 8[109]. În fața unei asemenea aberații organizatorice, până și șeful Direcției a II-a, lt.col. Neagu Cosma, se arăta revoltat:

„Acum, câteva cuvinte despre organizare. Eu sunt convins că actuala formă de organizare [a Direcției a VII-a] nu este bună și aș propune ca cineva s-o revadă. Aș vrea să vă raportez un singur lucru. Pentru 20 de elemente, care sunt supravegheate într-o zi, există 50 de șefi!! Dacă este posibil așa ceva!? Numai cifra aceasta s-o luăm, și ea spune destul! La dânșii, șefii de birou sunt lucrători, ca toți lucrătorii, și [îi] este greu șefului de serviciu să se ocupe de 24 de șefi de birou, cât există pe serviciu acum. Dacă, însă, ar exista 4 – 5 birouri, și conducerea serviciului ar putea să-și rezolve mai bine sarcinile de conducere și sunt convins că munca va câștiga”[110].

Vorbe ale unui ofițer retrograd, care nu știa să aprecieze noul în muncă, introdus de conducerea ministerului, foarte încântată de cât de frumos arăta acum, pe foaie, noua schemă de organizare, la care muncise atât.

Cu toate acestea, era limpede, pentru oricine, faptul că simpla schimbare a organigramei unității centrale de profil, indiferent de cât de spectaculos ar fi arătat rezultatul, nu era de ajuns. Asta era cu atât mai evident cu cât direcția în cauză nici nu avea propriu-zis o conducere, dat fiind faptul că lucrătorii „nu-l recunosc de șef pe tov. col. Dinescu”, după cum recunoștea până și unul din adjuncții ministrului, gen.lt. Dumitru I.

---

[108] Vezi idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7377, dosar nr. 16, nenumerotat: Ordinul M.A.I. nr. K/3733/31.01.1962.

[109] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13243, f. 49: *Raport privind activitatea desfășurată de Direcția a VII-a în cursul anului 1963 în problema supravegherii operative și investigațiilor,* semnat de șeful direcției, col. V. Dinescu.

[110] *Ibidem*, f. 30: *Stenograma ședinței de Colegiu din 5 martie 1964 …*

Constantinescu[111]. În consecinţă, după multe ezitări, lui Al. Drăghici nu-i rămâne decât să recurgă la singura măsură organizatorică disponibilă, în astfel de situaţii şi, la sfârşitul lunii iulie 1964, îl demite pe Vasile Dinescu,, înlocuindu-l cu locţiitorul șefului Direcţiei a III-a Informaţii Interne de atunci, col. Emanoil C. Rusu.

Cu toate că afirmaţiile lui Al. Drăghici, referitoare la influenţa decisivă a conducerii unei unităţi asupra performanţelor acesteia, trebuie privite cu multe rezerve, trebuie spus, de la bun început, că noul şef al unităţii centrale de Filaj şi Investigaţii era un personaj din cu totul altă categorie, faţă de col. Dinescu. Fost comandant de regiment de grăniceri, col. Rusu a cunoscut o surprinzătoare traiectorie profesională în Securitate, din 1957, când, fără prea multă pregătire, a fost numit şef al Serviciului Independent Operativ „Legionari", care funcţiona pe lângă Direcţia a III-a Informaţii Interne, şi locţiitor al şefului aceleiași direcţii. Serviciul respectiv era nou constituit, având rolul de a coordona activitatea de represiune împotriva foştilor legionari din întreaga ţară, şi îi reunea, în cadrul său, pe cei mai capabili lucrători operativi în domeniu, din aparatul central al Securității. Dacă este adevărat că, în alte sectoare informative, Securitatea nu se putea lăuda cu succese remarcabile, rezultatele obţinute în campania de represiune antilegionară, din 1957 – 1961 şi, apoi, în reeducarea legionarilor deţinuţi la Penitenciarul Aiud, vorbeau de la sine, iar Emanoil Rusu a jucat un rol esenţial în ambele operaţiuni, ce-i era unanim recunoscut. În momentul mutării sale la comanda Filajului, coordona activitatea în problema legionară a Direcţiei a III-a, iar faptul că s-a acceptat mutarea unui asemenea ofiţer, la comanda unei simple unităţi tehnic-operative, este un semn al noii importanțe acordate aparatului de Filaj și Investigații[112].

Numirea col. Rusu nu a fost singura de acest gen, din perioada respectivă, când se recurge, tot mai mult, la numirea, în fruntea unităților teritoriale de Filaj, a unor ofițeri cu experiență din aparatul informativ-operativ – de exemplu, la regionalele de Securitate Maramureș, Suceava, Cluj, Hunedoara. De asemenea, se renunță, în bună măsură, la practica mutării, la unitățile de profil, a ofițerilor din alte compartimente,

[111] *Ibidem*, f. 33.

[112] S-a considerat, în același timp, că Direcția a III-a putea suporta o asemenea pierdere atunci, mai ales că locul său urma să fie luat de colonelul Gheorghe Crăciun, comandantul Penitenciarului Aiud și principalul artizan al operațiunii de reeducare a legionarilor, desfășurate cu succes acolo.

cunoscuţi drept incapabili sau cu grave abateri disciplinare – una din cauzele situaţiei dezastruoase din domeniu.

Rezultatele? Măsurile organizatorice adoptate, începând cu anii 1963 – 1964, au reprezentat un minim, din ce se putea face, pentru curmarea anarhiei din sector, iar situaţia din perioada ulterioară, mai ales datorită preocupării demonstrate de noul şef al direcţiei de Filaj, pare a cunoaşte o oarecare îmbunătăţire. Aceasta era adevărat, mai ales, în privinţa situaţiei disciplinare, de la nivelul direcţiei centrale, iar ameliorarea respectivă s-a produs în urma unui adevărat potop de sancţiuni disciplinare, abătut de noul şef asupra subordonaţilor, care, după trei ani, reuşeşte să aducă o oarecare disciplină şi în rândurile filorilor Securităţii.

Era un rezultat obţinut cu greu şi prin utilizarea unor metode care stârneau o oarecare nedumerire, în restul aparatului. De exemplu, la trei ani după numirea în funcţie a lui Emanoil Rusu, fostul său şef, de la Direcţia a III-a, gen. Tănase Evghenie, declara:

„Am lucrat cu tov. general Rusu, îi cunosc calităţile, de om plecat, în mod ferm, la treabă, preocupat de întărirea disciplinei, a executării întocmai a ordinelor, dar consider că 769 sancţiuni, prezentate în raport [pentru perioada ianuarie – noiembrie 1967], exprimă că mai mult de jumătate din efectivul direcţiei a fost sancţionat. Acest aspect ne exprimă o stare de lucruri nu prea bună, dar, pe de altă parte, probabil că este şi o militărie, «dată jos din pod», în mod vulgar, şi tov. Stan [M. Nicolae, şeful Direcţiei Generale de Contraspionaj] spune: «căprărie»”[113].

Pe de altă parte, cei din interior, care cunoşteau situaţia anterioară din direcţie, precum col. Vasile Kiss, adjunctul gen. Rusu, nu puteau decât să recunoască meritele unei asemenea abordări, avându-se în vedere rezultatele:

„În ce priveşte conducerea direcţiei, era cunoscut că, în cadrul direcţiei noastre, cu doi, trei ani în urmă, indisciplina şi abaterile triumfau. Era o situaţie deplorabilă, sub raportul stării disciplinare, şi care a influenţat şi asupra activităţii de filaj şi investigaţii.

Raportez acest lucru pentru că, aşa cum şi în alte şedinţe am fost criticaţi [...], în sensul că s-au luat măsuri, poate, foarte drastice, faţă de unii ofiţeri, care au comis abateri. Raportez că, fără măsurile luate, [...] totuşi, una din premisele, care au creat [sic!] ca situaţia să se

[113] Idem, dosar nr. D 16109, vol. 3, f. 14: *Stenograma şedinţei de Consiliu din 23 noiembrie 1967. Analiza activităţii Direcţiei de Filaj şi Investigaţii şi aprobarea Instrucţiunilor de Filaj.*

îmbunătățească, consider, tocmai, că s-au luat măsuri regulamentare foarte severe, în cadrul ordinelor, pe care noi le avem, și la care tov. Rusu a contribuit foarte mult – situația nu ar fi fost asta”[114].

Așadar, la trei ani de la schimbările „organizatorice” din 1964, măcar atât s-a obţinut: lucrătorii de la Filaj, după trierea lor şi sancţionarea neîntreruptă a celor rămași, încep să se încadreze în regulamentele disciplinare, măcar de frica pedepselor. În ce privește competența lor, însă, și metodele de lucru utilizate, lucrurile rămân mult mai complicate. Astfel, pare să existe o oarecare recunoaștere, din partea unităților informative, a faptului că situația nu se mai prezenta în stadiul catastrofal din trecut. Astfel, col. Neagu Cosma, şeful Direcţiei a III-a Contraspionaj, afirma, la sfârșitul anului 1967, că „în materie de Filaj, s-a realizat mult, s-au obţinut o serie de rezultate foarte bune, s-au făcut supravegheri şi de luni de zile, care au fost făcute în condiţii foarte bune”[115], în timp ce corespondentul său, de la comanda Direcţiei de Informaţii Interne, gen. Tănase Evghenie, afirma şi el că ar fi existat o oarecare evoluţie pozitivă, faţă de trecut:

„Înainte, exista o anumită părere, în cadrul ministerului, cu privire la Direcţia de Filaj, şi anume: dacă vrei să prăbușești o lucrare, s-o dai la Filaj. Eu nu mă asociez la această părere, deşi, chiar cu puţin timp în urmă, tov. Negrea, când mi-a semnat o lucrare, mi-a atras atenţia, ca să vedem cum vorbim cu tovarășii de la Filaj, să nu o strice”[116].

Pe de altă parte, atunci când se vorbea de o îmbunătățire, în privinţa metodelor, se avea în vedere (ca termen de comparaţie) situaţia anterioară lui 1964. Altfel, faima organelor române de Filaj rămăsese bine consolidată şi trei ani mai târziu, în rândul străinilor şi, mai ales, a diplomaţilor străini, care erau înregistraţi în timp ce se lăudau că „scap când vreau”, după cum relata șeful Direcției de Contraspionaj[117].

Cum se scăpa de filajul Securității? În primul rând, mergând pe jos, potrivit aceluiași Neagu Cosma:

„Mie mi se pare, şi aş vrea să fie exagerare, că se urmărește, în prea mare măsură, activitatea de la distanţă, şi mai puţin activitatea de aproape a acestora. Nu se poate observa, de la distanţă, din mașină, totul, şi nu ne-am străduit să găsim posibilitatea să observăm cum anumiţi inşi își desfășoară activitatea cu agentura din interior. Or, pe linia aceasta,

[114] *Ibidem*, f. 38.
[115] *Ibidem*, f. 20.
[116] *Ibidem*, f. 12.
[117] *Ibidem*, f. 17.

aportul este zero, pentru că există această mare greșeală că, de la 50 – 100 m, nu putem ști ce a făcut acesta, și noi cunoaștem, din practica noastră, că acești diplomați au scăpat, nu am mai știut, pentru un timp, de ei și, pe urmă, i-am întâlnit întorcându-se liniștiți acasă sau la reprezentanță”[118].

De asemenea, persoanele care aveau, într-adevăr, o problemă mai „delicată” de rezolvat, nici nu trebuia să se obosească să identifice filajul, ci doar, atunci când se apropiau de țintă, să dea semne de neliniște și că ar verifica dacă sunt urmărite. În acel moment, erau abandonate instantaneu de filorii Securității, de teama de a nu se „deconspira” și a primi încă o sancțiune, după cum povestea șeful Inspecției, gen. Demeter:

„De asemenea, problema aceasta, a deconspirării. Găsești, pe unele materiale ale tovarășilor: «lăsat, din cauza pericolului de deconspirare». Tocmai atunci când spionul se autoverifică, să-și facă legătura sau să ia un material, și este mai atent, este lăsat, de frică să nu mă deconspir. Consider acest lucru ca o atitudine nejustă, neofensivă, lipsită de pasiune, pentru a-l descoperi pe dușman, atunci când este momentul. Tovarășii au avut anumite posibilități să remedieze această treabă, prin schimbarea echipei, întărirea ei etc., dar se pare că, în această privință, preocuparea a fost prea puțină”[119].

Au existat, este adevărat, și propuneri de soluții, pentru a se evita deconspirarea filorilor, în momentul în care obiectivul părea că-i identificase sau se verifica mai atent, dar, deși par să fi fost idei elementare, de bun simț, mai era mult până când acestea ar fi ajuns să depășească stadiul experimentării, după cum povestea Neagu Cosma:

„Părerea mea este că ar fi bine să se facă supravegherea pe porțiuni de traseu, și să se facă predarea altui filor. Acest lucru se experimentează, de vreo doi ani, și cred că ar fi bine să se pună în aplicare acest lucru. Oricât am vrea noi ca urmăritul să nu-l vadă pe filor, nu vom putea realiza, dacă nu vom găsi forme noi, ca să schimbăm filorul”[120].

Pe de altă parte, dacă străinul urmărit nu dorea să facă efortul de a merge pe jos și apela la mașină, pentru a scăpa de filaj, nu trebuia să facă altceva, decât să încalce regulile de circulație. Disciplina intrase, chipurile, atât de mult în reflexele organelor românești, încât acestea îl abandonau instantaneu pe urmărit. De vină pentru aceasta ar fi fost un ordin mai vechi al lui Al. Drăghici, de care se plângea gen.mr. Pius L. Kovacs,

---

118 *Ibidem.*

119 *Ibidem,* f. 7.

120 *Ibidem,* f. 18.

locţiitorul şefului Direcţiei a XI-a Filaj şi Investigaţii, din noiembrie 1967, motivând că acesta ar sta la baza eșecurilor disciplinaţilor săi subalterni:

„Tov. general-maior Kovacs Pius: Tovarăşe Preşedinte [Ion Stănescu, Preşedintele Consiliului Securităţii Statului], vreau să rog Consiliul să revadă ordinul dat, de a nu se merge cu viteză mare şi de a nu trece stopul, dacă cel urmărit l-a trecut. Raportez că acest lucru este, pentru noi, o piedică foarte mare, pentru că eu consider că nu este filaj, atunci când nu se dă posibilitatea filorului să îl urmărească, pas cu pas, mai ales că trecerea pe stop şi cu viteză mare este metoda cea mai bună de a scăpa de filor.[...] Este un ordin al ministerului, şi noi nu putem trece peste el. Nu sunt de acord cu acest lucru şi repet, nu este filaj, dacă nu poţi trece stopul sau nu poţi mări viteza, aşa cum face el.

Tov. Preşedinte: Mai sunt cazuri, când treci şi peste ordine, pentru că, probabil, acest ordin a fost dat împotriva abuzurilor şi, de aceea, trebuie să ne orientăm. Vom mai studia acest lucru”[121].

În fine, dacă nici aceste soluții nu ar fi convenit diplomatului străin, hotărât să facă spionaj sau să contacteze diverse legături din ţară, fără știrea Securităţii, atunci trebuia să aştepte seara, pentru ca „organele” să-și termine programul și să meargă la culcare, mizând pe faptul că şi „spionii” urmăriţi vor fi suficient de civilizaţi, pentru a-i imita, după cum relata gen. Nicolae Stan, șeful Direcţiei de Contrainformaţii Militare:

„În urmărirea ataşaţilor militari şi altor diplomaţi, [...] şi eu sunt de acord că umblăm după ei, să vedem la ce unitate s-a oprit câte unul, dar, în București, după ora 22.00, când ei ies și-și desfășoară activitatea, nu ne mai ocupăm. Am avut ocazia, personal, să văd acest lucru, şi tov. de la Direcţia a III-a [Contraspionaj] sunt convinşi de acest lucru. Se scoală omul, la 3 – 4 dimineaţa, își face treaba, ori seara, târziu, și noi credem că el a dormit”[122].

Nu s-ar putea spune că se înregistrase mare progres, în modul de lucru al Direcţiei de Filaj, la trei ani de la înlocuirea fostului şef, asta în ciuda nenumăratelor sancţiuni primite de lucrători, în tot acest timp. Era

[121] *Ibidem*, f. 32. Concluzia lui Neagu Cosma: „Mai este o chestiune, care trebuie reglementată, şi chiar mi se pare contraindicată, şi anume că nu avem voie să depăşim viteza, o anumită viteză. În felul acesta, ar fi mai bine să nu îl mai urmărim, pentru că îl lăsăm, o dată, când a depășit viteza, îl lăsăm, când a trecut stopul, îl lăsăm, când se controlează, şi cei care sunt specialiști în metodele de scăpare de filaj vor scăpa foarte uşor” – vezi *ibidem*, f. 17. O foarte potrivită concluzie, din punctul de vedere al lucrătorilor de Filaj.

[122] *Ibidem*, f. 34.

și greu să se producă o schimbare, doar cu pedepse disciplinare, mai ales atâta timp cât procedura de lucru și pregătirea cadrelor rămâneau aceleași. Pe de altă parte, era de așteptat ca noua conducere a Securității, activiștii de partid, în frunte cu Ion Stănescu, trimiși la comanda „organelor" după 1967, să aibă o concepţie mai înaintată decât a lui Al. Drăghici, asupra muncii de Filaj, și să reușească să schimbe procedura de lucru a aparatului. Asta în teorie. În practică, foarte relevantă rămâne reacţia lui Ion Stănescu, care, după o lungă ședință „de analiză", în cursul căreia aude despre nenumăratele căi, prin care străinii pot scăpa de filajul Securităţii, decide să abordeze problema dintr-o perspectivă diplomatică și, sub pretextul aplicării unui regim de „reciprocitate", în relaţiile cu alte state, să se reîntoarcă la metoda filajului „preventiv", din perioada anterioară:

„În legătură cu filajul străinilor. Aici cred că trebuie să reţinem critica, în sensul că am înțeles filajul global: în același fel aplicăm filajul și diplomaţilor, și turiştilor. Va trebui să aplicăm principiul reciprocităţii, chiar dacă ne vom deconspira! Dacă se ţine după mine în ţara, unde am reprezentanţă, fac și eu la fel, nelăsându-i să-și facă treaba. Cel puţin, dacă nu putem să-i prindem – cu toate că va trebui să găsim agentura, legăturile lor – să avem în vedere munca preventivă, de a nu-l lăsa pe respectivul să-și ducă la îndeplinire sarcina propusă!

De aceea, să studiem bine cum să facem, dar să analizăm bine principiul reciprocităţii și, dacă unul va spune că ne ţinem după el, i se va răspunde că la fel fac și organele lor, faţă de reprezentanţii noștri: slăbiți-ne voi, și vă slăbim și noi!

Va trebui să prezentați propuneri, de felul cum să rezolvăm problema pe viitor, folosind orice procedeu, pentru că nu facem nimic ilegal, în această privinţă"[123].

Nu făceau nimic ilegal, probabil, dar nici bun. Ce sens avea să se irosească resursele pe urmăriri inutile, fără nici un rezultat, făcute numai ca să irite obiectivele, mai ales în condiţiile în care respectivii puteau să scape, în nenumărate moduri, de filajul Securităţii, preventiv sau nu, este greu de înțeles. Era, însă, deprimant să se constate că, la aproape 20 de ani de la înfiinţarea Securităţii, conducătorii ei nu puteau să organizeze nici o activitate elementară „de informaţii", precum cea de filaj, în altă formă decât cea preventivă, de intimidare, făcută ca să sperie „dușmanul". În aceste condiţii, speranţele la o mai bună selecţionare a cadrelor aparatului

[123] *Ibidem*, f. 56.

și la perfecționarea pregătirii și metodelor acestora rămâneau la fel de iluzorii, ca și până atunci. În privința Filajului, cel puțin, perioada ulterioară plecării lui Al. Drăghici, de la comanda aparatului de represiune, nu anunța nici o perspectivă favorabilă în domeniu.

2.3. Aparatul tehnic-operativ: *Cenzura corespondenței*

„Aveau acolo un crematoriu, care toată ziua ardea scrisori”
Al. Drăghici, 1964[124]

La fel ca toate celelalte unități din sectorul tehnic-operativ, și Serviciul Independent „F” Controlul Corespondenței era conceput ca o unitate auxiliară aparatului informativ-operativ, al cărei rol, conform unei „orientări” în domeniu din 1958, consta în „interceptarea manifestelor contrarevoluționare și urmărirea, pe linie grafologică, a autorilor lor; interceptarea scrisorilor, coletelor și telegramelor, aparținând obiectivelor urmărite de serviciile operative; sesizarea problemelor ce interesează Securitatea, reieșite din cenzura scrisorilor; căutarea la cartoteca «F» și informarea organelor operative, despre felul cum sunt cunoscute persoanele care interesează Securitatea”[125]. Formulările succinte de mai sus relevă o operațiune relativ complexă, pentru acea perioadă, care presupunea, teoretic, capacitatea de a deschide și resigila ulterior scrisorile interceptate, fără a lăsa urme vizibile, traducerea conținutului întregii corespondențe externe, redactate în diverse limbi străine, descoperirea scrierilor ascunse, prin utilizarea a diverse proceduri fizico-chimice, descifrarea codurilor utilizate de corespondenți aflați sub urmărire etc. De asemenea, „pentru a se păstra deplina conspirativitate, în munca de cenzură”, fuseseră luate o serie de măsuri preventive, asemănătoare celor urmate în cazul aparatului de Filaj: unitatea centrală și birourile sale teritoriale aveau sedii secrete, separate de cele ale restului aparatului de Securitate – compartimentele de la nivel regional erau instalate pe lângă oficiile P.T.T., în vecinătatea birourilor de cartare, „cu scopul de a primi ușor și fără deplasări materialul poștal pentru

---

[124] Idem, dosar nr. D 13245, f. 29: *Ședința Colegiului M.A.I. din 27.07.1964. Ordinea de zi: Analiza activității Serviciului „F” pe perioada martie 1963 – iunie 1964.*
[125] Idem, fond MAI/DSJ, inv.nr. 3612, dosar nr. 4, f. 148: *Orientare despre controlul și cenzura secretă a corespondenței*, semnată de șeful Serviciului „F”, lt.col. Nicolae Panaitescu.

exploatare" – şi se elabora o legendă de „acoperire"a angajaţilor, care trebuia, totodată, să-şi ascundă calitatea şi faţă de restul personalului ministerului, le era interzisă purtarea uniformei militare şi a legitimaţiilor de serviciu etc.[126].

În ce priveşte proporţiile operaţiunii de control secret al corespondenţei, limitele sale sunt precizate destul de vag, un singur aspect fiind însă clar: trebuia asigurat „controlul întregii corespondenţe expediate sau sosite din statele capitaliste"[127], sau, după cum preciza generalul Negrea, în 1964:

„Interceptarea corespondenţei trebuie să fie totală în exterior şi în interior făcută parţial"[128].

Cât de parţială se dovedea cenzura internă, era o chestiune de nuanţă. În orice caz, organele române de Securitate nu au deţinut niciodată capacitatea – nici dorinţa, de altfel – de a controla exhaustiv corespondenţa internă, după modelul practicat în cazul celei cu statele capitaliste. Nu pe o perioadă îndelungată, în orice caz. Astfel, în principiu, lucrătorii „F" ai perioadei cenzurau corespondenţa numai a persoanelor puse sub urmărire, la indicaţia expresă a direcţiilor informative. O excepţie, de la această regulă, o constituia cazul în care cenzorii înşişi descopereau scrisori, care nu conţineau „probleme concrete de semnalat direcţiilor operative, dar care, prin conţinutul lor, apar suspecte şi necesită o supraveghere a corespondenţei" – situaţie în care cei în cauză solicitau deschiderea unui dosar de supraveghere a expeditorului.

Pe lângă situaţiile menţionate mai sus, se triau toate trimiterile poştale de la anumite adrese, pentru descoperirea autorilor unor memorii anonime sau manifeste „duşmănoase". Îndatoririle cenzorilor nu se limitau însă aici, iar dimensiunile operaţiunii erau extinse periodic, în funcţie de ordinele primite din partea conducerii ministerului. Astfel, de exemplu, după cum arătau instrucţiunile din domeniu, „pentru a se cunoaşte starea de spirit a populaţiei, dintr-o anumită regiune, se organizează, în mod periodic, cenzurarea în întregime a corespondenţei din această regiune". La fel, „în cazul când, la un moment dat, interesează

---

[126] Idem, dosar nr. 1, f. 239 – 240: *Directiva nr. 80/1954 despre cenzura secretă a corespondenţei.*

[127] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13245, f. 69: *Raportul Inspecţiei privind activitatea desfăşurată de Serviciul „F"*, din 1 iunie 1964, semnat de şeful colectivului de control, lt.col. Ioan Petrescu, şi şeful Serviciului Inspecţii, gen.mr. Alexandru Demeter

[128] *Ibidem*, f. 28: *Şedinţa Colegiului M.A.I. din 27.07.1964 …*

starea de spirit a unei categorii de cetăţeni (militari, studenți, pensionari), se cenzurează în întregime această corespondenţă". Asemenea operaţiuni puteau fi ocazionate și de anumite evenimente excepționale – precum organizarea Festivalului Mondial al Tineretului, adoptarea unor hotărâri controversate ale guvernului sau partidului, producerea unor accidente, cutremure etc. – iar rezultatul verificărilor era prezentat în cadrul unor sinteze, redactate de Serviciul „F" și prezentate conducerii ministerului.

În teorie, cenzura era o operaţiune secretă, de înaltă specializare. Lăsând la o parte aspectul traducerii corespondenţei din diverse limbi străine, care presupunea încadrarea aparatului cu un mare număr de cunoscători în domeniu, prelucrarea scrisorilor suspecte presupunea o serie de operaţiuni tehnice, de o considerabilă complexitate, atât pentru deschiderea şi resigilarea lor, fără urme vizibile, cât şi pentru relevarea scrierilor ascunse, prin diverse procedee fizice şi chimice. Pentru aceasta, unitățile de specialitate dispuneau de un laborator propriu, ai cărui lucrători trebuia să lucreze sub presiunea timpului, pentru ca trimiterile poştale să ajungă la timp la destinatar, fără a ridica suspiciuni, cu privire la controlul lor prealabil. De asemenea, instrucţiunile în domeniu conţin numeroase detalii, cu privire la procedeele utilizate pentru descifrarea tuturor codurilor posibile, utilizate de „duşman". Ca şi în alte domenii, în care acţiona Securitatea, şi cenzura corespondenţei era, în felul ei, un „război al inteligenţelor".

Sau nu. În practică, Securitatea a preferat o abordare oarecum sălbatică a problemei, iar principalul instrument tehnic utilizat în cenzurarea corespondenţei, mai ales a celei externe, era crematoriul, după cum povestea, cu nostalgie, şi Al. Drăghici, în 1964:

„Înainte, Serviciul «F» ardea circa 20 mii de scrisori şi chiar mai mult. Aveau acolo un crematoriu, care toată ziua ardea scrisori"[129].

Prin „înainte", aici, trebuie înțeles „aproape până în acel moment". De exemplu, numai în 1963, potrivit statisticilor prezentate de șeful Serviciului „F", au fost confiscate „150.000 de scrisori externe [*așadar nu 20.000, după cum spunea Al. Drăghici* – n.m.], adică 3% din întreaga cantitate de corespondenţă cenzurată"[130]. Ritmul era susținut, „zilnic se confiscau, în medie, 500 scrisori care, de regulă, erau păstrate câteva zile și apoi distruse prin ardere", după cum relata Serviciul Inspecţii[131].

[129] *Ibidem*, f. 29.
[130] *Ibidem*, f. 51: *Raport de activitate a Serviciului „F" în anul 1963,* de șeful Serviciului, col. N. Panaitescu.
[131] *Ibidem*, f. 73: *Raportul Inspecției ...,* din 1 iunie 1964.

Motivul? În directiva în domeniu, din 1954, se preciza că scrisorile „care nu necesită măsuri operative, dar care, prin conţinutul lor negativ, nu pot fi lăsate libere la destinaţie, se confiscă de către cenzor, cu aprobarea şefului Serviciului «F»". Ce se înțelegea prin „conţinut negativ"? Cel în care „duşmanii, mai ales cei din interiorul ţării, se manifestă deschis împotriva regimului, comentând tendenţios situaţia din ţară sau invidiind modul de viaţă al rudelor plecate în ţările capitaliste" sau cel al scrisorilor care conţineau „propagandă imperialistă, în care diferiţi exploatatori, din ţările capitaliste, descriu în culori ireale felul de viaţă al populaţiei de acolo" sau „trec direct la instigare împotriva statului român"[132].

De fapt, confiscarea trimiterilor poştale, cu un „conţinut negativ", era unul din principalele obiective ale serviciului de cenzură al Securității, înainte de 1963, motiv pentru care proporția scrisorilor distruse, în anul respectiv, nu poate fi considerată foarte reprezentativă, pentru perioada anterioară. Cel mai probabil, deși nu am putut regăsi date precise, în acest sens, anterior procentul era mult mai mare. Se poate aprecia aceasta mai ales dacă avem în vedere că prioritatea cenzurii o reprezenta tocmai a nu se lăsa „liberă în circuit" nici o scrisoare „adresată legăturilor din ţările capitaliste, prin care se calomniază regimul nostru democrat – popular, sau scrisori venite din statele capitaliste, prin care se laudă modul de viaţă din aceste ţări"[133], după cum aprecia Serviciul Inspecţii al ministerului în 1959, şi nu descifrarea a tot felul de coduri ale „duşmanului". Având asemenea imperative, este lesne de imaginat cât de mult avea de lucru crematoriul cenzurii, înainte de a se începe reconsiderarea problemei, din anii '60.

În fine, deși ar putea părea imposibili – având în vedere priorităţile normale ale oricărui serviciu de cenzură, ce ar căuta să obţină date operative, pentru restul aparatului de represiune, şi să rămână invizibil pentru victimele sale – situația se prezenta chiar mai rău, decât ar reieși din datele expuse mai sus. Asta pentru că, având în vedere instrucţiunile în vigoare, s-ar putea pune întrebarea dacă, totuși, în 1963, la atâția ani de la instaurarea regimului, mai era posibil să se înregistreze circa 500 de scrisori, pe zi, ale unor corespondenţi atât de imprudenţi, încât să-și exprime, în trimiterile poştale, ostilitatea faţă de regimul R.P.R.,

[132] Idem, fond MAI/DSJ, inv. nr. 3612, dosar nr. 1, f. 231: *Directiva nr. 80/1954* ...

[133] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13180, f. 27: *Coraport privind modul cum se desfăşoară activitatea Serviciului „F" din cadrul Ministerului Afacerilor Interne,* din 27.04.1959, semnat de lt.maj. Virgil Panţuru, şeful colectivului de control, şi gen.mr. Alexandru Demeter, şeful Serviciului Inspecţii.

obligând astfel „organele” să se deconspire și să le confiște scrisorile. Este adevărat că definirea conținutului „necorespunzător”, din normele de cenzură, oferea un spațiu generos de manevră cenzorilor, dar amploarea operațiunii ridică unele semne de întrebare, pe care le lămurește, însă, raportul de control, din 1964, al Serviciului Inspecții, unde se menționează:

„Raportăm că, mult timp, s-au făcut confiscări de trimiteri poștale și sub pretextul reducerii numărului de corespondență cu străinătatea și, prin aceasta, stăvilirea creșterii numărului de scrisori”[134].

Cu alte cuvinte, nici nu le mai citeau. Dacă volumul corespondenței externe depășea un anumit nivel, considerat indicat de „organe”, totul ajungea direct pe foc. Coduri, mesaje cifrate, cerneluri simpatice, semne ascunse? Toate acestea puteau lesne înșela vigilența cenzorului Securității, dar nu și focul crematoriului, principala pavăză în calea diseminării mesajelor dușmănoase. Faptul că, astfel, ajutorul acordat direcțiilor informative era minim, era cu totul altă problemă, dar, oricum, nimeni nu-și punea mari speranțe în aportul unui serviciu de cenzură, de a cărui existență erau conștienți toți corespondenții. La fel ca Filajul, și cenzura era utilizată mai mult pentru intimidarea „dușmanului”, prin vizibilitatea și agresivitatea ei, decât pentru obținerea unor date operative.

Ceea ce a contribuit cel mai mult la acest mod primitiv de lucru a fost atitudinea conducerii Securității de atunci. În primul rând, era vorba de desconsiderarea aportului ce putea fi adus activității informative de cenzura corespondenței, un serviciu auxiliar, la fel ca Filajul, ce trebuia dotat corespunzător și încadrat cu un personal mai bine pregătit, decât restul aparatului.

Realitatea se prezenta la fel, precum la restul unităților tehnic-operative de atunci. Exista, este adevărat, câte un laborator „fizico-chimic”, la nivelul fiecărei unități teritoriale sau centrale „F”, dar dotarea lor lăsa mult de dorit, asta pentru a nu mai vorbi de calitatea personalului ce le încadra. Cadrele reprezentau cea mai mare problemă a tuturor unităților de control al corespondenței. Fiind considerat „auxiliar” aparatului informativ-operativ, Serviciul „F” era unul din principalele recipiente, în care se „vărsau” lucrătorii necorespunzători din unitățile informative, ofițeri care, pentru a nu fi trecuți direct în rezervă, primeau o ultimă șansă de reabilitare, prin transferarea la Cenzură[135], oferindu-li-se,

---

[134] Idem, dosar nr. D 13245, f. 73: *Raportul Inspecției ...,* din 1 iunie 1964.

[135] Sau la Filaj, Arhivă, Tehnică Operativă etc. Securitatea dispunea de multe astfel de „cimitire ale elefanților”, în care erau lăsați să vegeteze, până la pensie,

eventual, şi o funcţie de conducere. În consecință, chiar și după criteriile de evaluare foarte laxe, din anii '50, tot se putea remarca faptul că lucrătorii „F” „dau un randament redus în muncă, datorită insuficientei pregătiri profesionale și a necunoașterii temeinice a limbilor străine, în care se face cenzura”. Mai mult decât atât, cei în cauză nu puteau fi controlaţi, asta pentru că „majoritatea şefilor birourilor de cenzură nu sunt competenți, în a exercita un control calificat asupra cenzorilor, întrucât nu cunosc nici o limbă străină și nu pot aprecia calitatea muncii lucrătorilor din subordine”. Lipsiți de cunoştinţe suficiente în privinţa limbilor străine, precum și de unele elementare, referitoare la „formele şi metodele de activitate ale spionajului imperialist şi ale diferitelor categorii de suspecţi”, lucrătorii birourilor de Cenzură erau lăsaţi să-și desfășoare „activitatea pe bază de rutină sau după criteriile și orientarea fiecăruia”, după cum se recunoştea în 1959[136].

După cum era de așteptat, rezultatele acestei politici de Cadre au fost pe măsură, iar cenzura Securităţii române a devenit obiectul de batjocură al „duşmanului”. De exemplu, Al. Drăghici se plângea, în 1959, că „legaţia engleză ne-a trimis o scrisoare înapoi, cu mențiunea că Cenzura a greşit, introducând în plic o scrisoare, ce nu le aparţine lor”[137]. Astfel de incidente contribuiau la apariţia unei stări de uşoară nemulţumire, la nivelul conducerii ministerului, faţă de performanţele Serviciului „F”, dar aceasta se păstra în limite rezonabile. Al. Drăghici, de exemplu, nu vedea nimic ieşit din comun, în ce privește calitatea și pregătirea lucrătorilor „F”: tot ce trebuia făcut erau unele mici ajustări, ţinându-se cont că „la oameni există lipsă de fineţe şi nicidecum de calificare în muncă”, aşa că trebuia continuat pe acelaşi drum, ca până atunci, pentru ca aceştia să dobândească şi „o calificare fină” [138]. Cât despre incidente precum cel cu legaţia engleză, acestea nu erau, cu adevărat, o problemă, fiind doar o parte a „luptei cenzurării corespondenţei”, purtate

---

personaje din cele mai exotice, din cadrul aparatului. Condiţia era ca respectivii să nu se facă remarcaţi şi aici, prin abateri ieșite din comun, altfel ajungeau să se bucure de un trai mult mai liniştit – și lipsit de tentaţii, e adevărat – decât la agitatele compartimente informative.

[136] Idem, dosar nr. D 13180, f. 38: *Coraport privind modul cum se desfăşoară activitatea Serviciului „F” ...*, din 27.04.1959.

[137] *Ibidem*, f. 14: *Stenograma şedinţei de analiza activităţii Serviciului „F”, ţinută în cadrul Colegiului M.A.I. în ziua de 11. VI. 1959.*

[138] *Ibidem*.

cu serviciile de spionaj occidentale, și încă o dovadă a lipsei „calificării fine” a subordonaților, ce reușeau să se facă de râs:

„Când avem câte un caz de scăpare, serviciile de spionaj străine fac mare vâlvă, că la noi nu există libertatea circulației corespondenței etc. În realitate, nu toată corespondența este cenzurată. Lupta cenzurării corespondenței este o armă de luptă împotriva statului nostru, a securității statului nostru, pe care țările imperialiste caută s-o folosească din plin. Ei caută să se folosească de lipsurile noastre”[139].

Așadar, nimic îngrijorător. Cenzura exista ca să oprească mesajele „dușmanului” să pătrundă în țară și, dacă era cât se poate de vizibilă, aceasta ar fi fost doar o problemă de imagine, care, în definitiv, îl lăsa rece pe Al. Drăghici.

Dacă s-ar fi putut continua așa, n-ar fi fost nici o problemă, pentru Securitatea română și conducerea sa, dar condițiile tocmai erau pe cale să se schimbe. Intensificarea relațiilor economice cu statele occidentale, de la începutul anilor ’60, a determinat abandonarea indiferenței, față de problemele de imagine, pe care le creau metodele primitive de cenzură utilizate până atunci. Așa a ajuns să descopere Al. Drăghici, în 1964, că subordonații controlau corespondența externă cu ajutorul neprecupețit al crematoriului – ca și cum acesta ar fi funcționat fără știrea nimănui, până atunci – și că manopera grosolană, pe care o practicase Securitatea, sub titlul de „cenzură”, nu avea nici o legătură cu ceea ce ar fi trebuit să fie „o muncă foarte sensibilă”:

„Imperialiștii au reușit, mai ales în Occident, să ridice chiar opinia publică, pe chestiunea aceasta [controlul corespondenței]. În această privință, ai noștri au lucrat destul de prost, acolo, și imperialiștii au reușit, afară, să ridice opinia publică, care este foarte sensibilă, să nu mai vorbim de ziariști. Nu avem nevoie de aceste lucruri, pentru că, cu grijă, cu seriozitate în muncă, noi putem reuși să facem o muncă de calitate, fără urme pe plicuri. [...] Să controlăm serios oamenii noștri, în tot procesul muncii, pentru a nu ne mai trezi cu reclamații. Ați văzut până unde se merge, cu lipsa de răspundere. Se bagă în plicuri alte documente. Acestea sunt lucruri inadmisibile! [...] Munca de cenzură este o muncă foarte sensibilă. Orice lipsă, în această muncă, pune dușmanul în gardă. Acest lucru trebuie bine înțeles, deoarece, altfel, acțiunea noastră devine

---

[139] *Ibidem*, f. 14: *Stenograma ședinței de analiza activității Serviciului „F” ... 11. VI. 1959.*

formală, inutilă și, punând dușmanul în gardă, nu numai că ne bârfește afară, dar, în interior, contracarează măsurile noastre”[140].

După asemenea constatări neplăcute, se punea problema ce era de făcut. Pentru început, nimic mai simplu: să se schimbe instrucțiunile în domeniu și să fie abandonată „spionomania”, după cum spunea, încurajator, același ministru:

„În vederea îmbunătăţirii muncii, este necesar ca și instrucțiunile (directiva și orientarea) Serviciului «F», să fie revăzute și [...] să se facă o reactualizare a acestora, să scoatem din ele tot ceea ce este «spionomanie», care nu are nici un rost, asemenea «exigenţă» exagerată nu este necesară, să se îndepărteze din ele exagerările și să se menţină ceea ce este absolut necesar, după care să le supuneţi aprobării, ele urmând să stea la baza activităţii serviciului. [...] Să facem, din serviciul acesta, un serviciu serios, nu așa de grosolan, nu așa de greoi, ci un serviciu suplu, serios și, în același timp, eficace”[141].

Problema era că o schimbare drastică în domeniu cerea și un alt fel de cadre, nu numai alte instrucţiuni. Pentru început, era nevoie de mai multe cadre, având în vedere că aparatul existent se dovedea cu totul insuficient. Astfel, potrivit Serviciului Inspecţii, în 1964, erau angajaţi, în controlul corespondenței externe, numai 120 de lucrători „F”, cărora le reveneau, zilnic, 19.000 de trimiteri poștale. După cum este de la sine înțeles, cenzura, în aceste condiţii, era cu totul imposibilă, astfel încât, de cele mai multe ori, se recurgea la „citirea numai a unor fragmente” din scrisorile respective[142], neputându-se vorbi, așadar, de un adevărat control, ci doar de un simulacru. Atâta timp cât a existat libertatea confiscării scrisorilor, după bunul plac al lucrătorilor, care erau și încurajați, în acest sens, probabilitatea de a scăpa corespondența cu adevărat suspectă era destul de redusă, pentru că organele puteau să se descotorosească de toate trimiterile, pe care nu le mai puteau controla. Schimbarea de politică din 1964 risca, însă, să producă probleme și, fără o suplimentare a personalului angajat, nu se mai putea vorbi de un control corespunzător al corespondenței externe.

Cu toate că s-a acceptat ideea angajării unui număr mai mare de lucrători „F” – Al. Drăghici se lăuda că „le-am mărit de două ori schema în perioada aceasta [1963 – 1964]”[143] – s-a constatat repede că problema nu

[140] Idem, dosar nr. D 13245, f. 30 – 31: *Ședința Colegiului M.A.I. din 27.07.1964 ...*
[141] *Ibidem*, f. 33 – 34.
[142] *Ibidem*, f. 69: *Raportul Inspecției ...,* din 1 iunie 1964.
[143] *Ibidem*, f. 29: *Ședința Colegiului M.A.I. din 27.07.1964 ...*

era deloc simplu de rezolvat. Dacă suplimentarea menţionată de ministru fusese efectuată tot prin transferarea ofițerilor incapabili, din compartimentele informative, mai bine se lipsea. Pe de altă parte, nu existau, cu adevărat, nici alternative viabile la acest procedeu: recrutarea rapidă a unor lucrători cu bune cunoștințe tehnice sau de limbi străine și cu un „dosar" corespunzător era o operațiune extrem de dificilă, ce depășea posibilitățile de atunci ale organelor de Cadre.

Cu toate acestea, Serviciul „F" pare să reușească să-și îmbunătățească performanțele într-un timp record. Ceea ce era și mai măgulitor, pentru conducerea ministerului, era că acest lucru reieșea chiar din scrisorile interceptate. Astfel, în 1963, cenzorii Securității puteau constata și singuri cât de vizibile erau urmele muncii lor, din scrisoarea adresată de un cetățean R.F.G. unui specialist, din aceeași țară, aflat în România, pentru executarea unui contract de asistență, în care cel dintâi se plângea:

„Este o catastrofă, fie pachet, fie scrisoare, totul pare să fie sub un control riguros. De asemenea, am observat că scrisorile de la tine sunt deschise și, chiar dacă le lipesc ei cu măiestrie, atunci când deschid scrisorile, văd imediat ce s-a întâmplat"[144].

În noiembrie 1964, la numai câteva luni după ce Al. Drăghici ceruse Serviciului „F" să devină „serviciu suplu, serios și, în același timp, eficace", șeful unității putea raporta, plin de mândrie, că a descoperit, în scrisorile interceptate, supremul elogiu la adresa oricărui cenzor: iluzia victimelor că el nici nu există:

„Efectul pozitiv al creșterii operativității și scurtarea timpului de lucru este scos în evidență de comentariile făcute, în scrisori, de cetățeni din țară și din străinătate, care sunt de părere că, în R.P.R., s-a desființat controlul corespondenței poștale, pentru că scrisorile ajung foarte repede la destinație. Exemplu, un cetățean din Râșnov scrie în R.F.G.: «Ne-am bucurat mult de scrisoarea ta, mai ales că a venit așa de repede, în 5 zile, parcă nici nu-mi vine a crede». Un cetățean din R.F.G. scrie unuia din R.P.R., din Ploiești: «e de necrezut ce bine funcționează poșta acum. Tu ai primit scrisoarea mea în 3 zile, eu, pe a ta, în 4. După cum se pare, nu mai există nici un obstacol în calea scrisorilor noastre». Un cetățean din Atena – Grecia, comentează astfel: «Voiam să scriu de multe ori, dar mă gândeam că cenzura din R.P.R. oprește corespondența din străinătate. Aud că s-a ridicat cenzura și poșta merge rapid, așa spun mulți, care vin

---

[144] *Ibidem*, f. 51: *Raport de activitate a Serviciului „F" în anul 1963.*

din R.P.R.»[145]".

Acesta este, cu adevărat, o performanţă incredibilă, într-un timp atât de scurt. Cum reuşiseră? Potrivit aceluiaşi ofiţer – col. Nicolae S. Panaitescu – totul se rezolvase relativ simplu: primiseră o „critică justă", în şedinţa de Colegiu din iulie, acelaşi an, „cu privire la excesul ce se făcea cu confiscarea scrisorilor", şi, „cu sprijinul conducerii M.A.I., s-a îmbunătăţit orientarea noastră, eliminând abuzurile din trecut". Dacă anul precedent „se reţineau 500 – 600 scrisori pe zi, pe motive insuficient gândite, în prezent, reflectând cu mai mult discernământ şi simţ de răspundere, reţinem cca. 30 – 40 scrisori, care sunt într-adevăr duşmănoase sau conţin acte, ce se intenţionează de către anumite persoane să fie scoase clandestin din ţară". De asemenea, „în problema conspirativităţii muncii, unde noi am dovedit grave lipsuri, am reuşit să aducem îmbunătăţiri asupra calităţii operaţiilor tehnice de deschidere şi recondiţionare, a crescut simţul de răspundere al ofiţerilor, ce execută aceste operaţii, şi raportăm că marea majoritate a scrisorilor sunt redate în circuitul poştal fără urme vizibile". Nici întârzieri la repunerea în circulaţie a scrisorilor nu mai existau, de la 3 – 4 zile, cât se aştepta, înainte de a se drumul unei trimiteri poştale în circuit, ceea ce „era unul din factorii permanenţi, ce duceau la deconspirare", precum şi la reclamaţii din partea destinatarilor, acum practica fusese „lichidată" şi nimeni nu mai sesiza nimic anormal[146]. Şi toate acestea se petrecuseră fără angajări semnificative de personal suplimentar.

Oricât de bine ar fi sunat o astfel de raportare, într-o şedinţă de bilanţ, asemenea performanţe ţineau de domeniul absurdului. În condiţiile în care, înainte cu doar câteva luni, se raporta că lucrătorii „F" nu puteau controla decât fragmente din scrisorile interceptate, fiind copleşiţi de volumul mare de muncă, era cu adevărat imposibil ca acelaşi număr de oameni să reuşească, aproape imediat ulterior, să scurteze timpul de aşteptare atât de mult şi, în acelaşi timp, să nu lase urme vizibile „pe plicuri". Aveau şi şedinţele mobilizatoare, critica şi autocritica, rolul lor, dar nu puteau face chiar minuni.

În consecinţă, există o singură explicaţie rezonabilă, pentru astfel de „progrese" uimitoare: se trecuse de la citirea „fragmentară" a scrisorilor, la citirea lor deloc, şi asta cu deplina ştiinţă a lui Al. Drăghici. După cum era şi normal, a fost urmărită, în continuare, corespondenţa obiectivelor stabilite de direcţiile informative – unde fuseseră găsite şi

---

[145] Idem, dosar D 102, f. 41: *Stenograma şedinţei din 17 noiembrie 1964….*
[146] *Ibidem*, f. 40 – 41.

aprecierile elogioase citate mai sus – dar restul trecea neatins, în drum spre destinatar. Cum numărul scrisorilor deschise era astfel mult redus, angajații aveau și timpul necesar să procedeze cu mai multă grijă şi să nu mai lase „urme pe plicuri". După cum se va vedea în continuare, aceasta nu este singura manifestare de surprinzător „liberalism", al unui ministru căruia din ce în ce mai multe, din activitățile obişnuite ale subordonaţilor, i se păreau acum inutile sau dăunătoare.

O asemenea ipoteză ar părea cu totul neconformă cu interesele operative ale Securității. Cum rămânea, până la urmă, cu scrisorile „duşmanului", cu mesajele trimise elementelor duşmănoase din ţară și ascunse prin diverse procedee ingenioase, despre care povesteau Directiva din 1954 și „orientarea" din 1958? Cum se mai puteau descoperi rapoartele pe care le trimiteau diverşii spioni, aflaţi pe teritoriul patriei, conducătorilor din exterior? Adevărul era că nimeni, de la vârful ministerului, nu credea, cu adevărat, în aportul adus de controlul corespondenţei activității informative, şi asta din cauze care ţineau atât de nepriceperea organelor „F", în munca lor, cât, mai ales, de incapacitatea lucrătorilor operativi, de a utiliza informațiile provenite din această sursă. Aşadar, nu era chiar nici o pierdere, iar Al. Drăghici avea motive întemeiate să fie convins de asta.

Toate acestea nu însemnau că direcţiile informative nu erau libere să solicite, în continuare, interceptarea corespondenţei obiectivelor avute în vedere, ci dimpotrivă. Atâta numai că totul rămânea o activitate lipsită sens, iar solicitările erau efectuate în mod automat, numai pentru a se arăta că se depune o formă de activitate, iar nu pentru că ar fi corespuns unei nevoi reale sau pentru că scrisorile interceptate ar fi fost măcar citite. Putem cita, drept exemplu, situaţia raportată de conducerea Serviciului „F" în 1964. Astfel, direcțiile regionale de Securitate dăduseră în lucru, până în acel moment, 14.000 cereri de interceptare, din corespondenţa externă. Problema era că unele regiuni se distingeau printr-un mare număr de cereri, fără a avea vreun motiv plauzibil, la prima vedere. Astfel, se dădea exemplul regiunii Oltenia, „pentru care vin zilnic cca. 300 scrisori externe, dar are 800 de urmăriţi", în timp ce o regiune precum Banatul, pentru care soseau cca. 3.000 de scrisori din străinătate pe zi, avea tot 800 de persoane supravegheate. În consecinţă, conducerea Cenzurii își pune întrebări: „de ce se cer atâtea obiective la interceptare?". Rezultatele verificării efectuate de şeful Serviciului „F" de atunci, pe această temă, nu au făcut decât să-i confirme bănuielile iniţiale:

„La regiunea Craiova [sic! – Oltenia, din 1961], numai raionul Tr. Severin avea în interceptare 324 obiective, care, după părerea sinceră a tov. maior Puncescu [I. Petre], şeful Serviciului II [Contraspionaj], au fost puse în urmărire fără nici o analiză. Asemenea cazuri sunt mai multe şi excesul acesta, de punere în interceptare şi când nu este nevoie, nu face altceva decât să deconspire munca faţă de cetăţenii respectivi”[147].

Se putea și mai rău de atât, după cum o demonstra, cu același prilej, Regionala de Securitate Cluj:

„Noi am discutat, la regiuni, cu tovarășii comandanţi, necesitatea reducerii numărului de urmăriţi pe linia «F»” şi, cu acest prilej, unii şefi de serviciu au afirmat că multe din scrisorile interceptate nici nu erau exploatate de organele respective. Exemplu: la regiunea Cluj, corespondenţa cerută la interceptare, de şefii de raioane, nu era exploatată, din lipsă de traducători. Tov. maior Pereş [A. Alexandru], şeful Serviciului II, semna pe borderouri «liber la destinaţie», fără să arate că materialul nu a fost exploatat. Reiese că materialul se plimba, până la Cluj şi înapoi, fără nici un folos operativ”[148].

Aceasta era, așadar, „munca de cenzură” a Securității, din acești ani: o adevărată batjocură, la adresa corespondenţilor, ale căror scrisori erau arse sau reținute, la nesfârșit, și plimbate, de la organele de Cenzură, la cele informative, și înapoi, fără a fi măcar citite. În consecință, reducerea numărului de scrisori deschise de lucrătorii „F”, după 1964, nu reprezenta nici o pierdere, pentru un aparat care, oricum, nu știa să utilizeze această sursă de informații, decât pentru a părea că are de lucru.

Pe de altă parte, ar fi putut fi datele obţinute, din controlul scrisorilor, utile pentru munca informativă? Se pare că da, descoperă, cu uimire, în 1967, mr. Petre I. Branea, şef al Biroului 2 Partide Burgheze, din Serviciul 3 Informaţii Interne al Regionalei de Securitate Argeş, care povestea ministrului C. Onescu cum a ajuns el să descopere o mină de informaţii inestimabile, în fişetul unui subordonat indolent:

„Aş vrea să raportez, acum, o problemă legată de Biroul «F». Din ce-am învățat și din câte cunoaştem, Biroul «F» este un mijloc ajutător al muncii informativ-operative. Noi am mai primit şi maculatură, de la Biroul «F», dar am primit şi materiale importante. Am să raportez un caz, din care să se tragă o concluzie corespunzătoare. La noi, în cadrul serviciului, am căutat o lucrare şi n-am găsit-o mult timp. La un moment dat, am ajuns la concluzia că trebuie să căutăm în fişetele lucrătorilor,

---

[147] *Ibidem*, f. 42 – 43.
[148] *Ibidem*, f. 42.

deoarece ne trebuia lucrarea. Cu ocazia aceasta, am trecut la verificarea fișetelor și am făcut și un control. Dacă ar fi să vorbim așa, ca cetățeanul turmentat din «O scrisoare pierdută», de Caragiale, apoi … Raportez că am găsit un dosar cu scrisori, venite de la Biroul «F», cusute într-o mapă, în număr de 150. Am găsit, în acest dosar, copii de pe scrisori foarte, foarte importante, unele care și-au pierdut valabilitatea. Există acolo peste 13 – 14 întâlniri, între foștii condamnaţi, am găsit acolo o parolă de spionaj. Am luat materialul, l-am verificat şi am pus în lucru ce se putea pune. Este păcat dacă mai există la cineva, din cadrul direcţiei, aşa ceva, sau din cadrul vreunui colectiv. Este bine ca, de aici, să se tragă concluzia ca noi, şefii de colective, să umblăm mai des la fişetele lucrătorilor”[149].

Cu această imagine sugestivă a viitorului „muncii de Securitate”, constând în şefi îngropaţi, cu totul, în dulapurile pline de hârtii ale subalternilor, scotocind după lucrări pierdute şi descoperind comori informaţionale de mult uitate, închei prezentarea imaginii activității informative a aparatului român de represiune, din perioada anterioară anului 1968. În final, se poate aprecia că nimic nu ilustrează mai bine maniera primitivă de desfăşurare a aşa-zisei activităţi informativ-operative a Securității, din perioada lui Al. Drăghici, decât desconsiderarea generală manifestată faţă de sectorul tehnic-operativ al acesteia, asta pentru că, dincolo de dotarea precară şi performanţele profesionale, de multe ori rizibile, ale lucrătorilor din aceste compartimente, rămâne limpede faptul că restul aparatului era incapabil să utilizeze şi puţinele informaţii pertinente, provenite din aceste surse.

Până la urmă, este greu să nu fie înțeleasă suspiciunea cu care au privit lucrătorii de Securitate contribuția aparatului tehnic, în lupta împotriva „dușmanului”. Se poate lesne imagina efectul, pe care-l aveau asupra unor „oameni săraci, truditori la câmp, bătuţi de soare, vânt şi zăpezi”, din rândul cărora proveneau ofițerii de Securitate din primele generaţii, toate „poveștile” din lecțiile profesionale și directive, referitoare la deghizarea şi legendele folosite de Filaj, codurile, semnele ascunse şi cernelurile simpatice ale Cenzurii sau aparatura tehnică sofisticată a serviciilor T.O. Oricum, din cauza presiunilor conducerii ministerului, în special ale lui Al. Drăghici, mulți făcuseră un efort considerabil, pentru a asimila, cât de cât, procedeele de lucru cu agentura și evidențele asociate acesteia, dar a trece la un nivel, care presupunea şi utilizarea unor

[149] Idem, dosar nr. D 16238, f. 48: *Proces verbal, încheiat astăzi, 26 ianuarie 1967, la Pitești, cu ocazia ședinței de analiză a muncii informativ-operative, desfășurată de aparatul de Securitate din regiunea Pitești, pe anul 1966.*

instrumente tehnice sofisticate, era chiar prea mult, pentru majoritatea lor.

De fapt, ceea ce se întâmpla cu informaţiile provenite de la compartimentele tehnic-operative era caracteristic pentru modul de lucru al întregului aparat de Securitate, care aduna nenumărate note informative din cele mai diverse surse, pentru ca apoi să nu ştie ce să mai facă cu ele. Din cauza accentului pus de conducerea ministerului pe aspectele cantitative ale muncii informative, toţi lucrătorii se străduiau să acumuleze informaţii, să le numere apoi, folosind diverse tipuri de „beţişoare", după cum procedau cei din regiunea Iași în 1967, pentru ca, ulterior, să lase sarcina prelucrării lor şefilor direcţi sau să le stivuiască în fișetele personale. Aceeași soartă o aveau și notele trimise de aparatul tehnic, solicitate cu şi fără rost de lucrătorii compartimentelor informative, ce sfârșeau, cel mai adesea, abandonate în diverse dosare prăfuite, fără a mai fi consultate nici de cei care le solicitaseră, nici de șefii lor, prea ocupaţi cu analizarea notelor agenturii, considerate oricum mai importante.

Această atitudine a fost încurajată, în mod direct, de conducerea ministerului, în frunte cu Al. Drăghici, pentru care sectorul tehnic-operativ a reprezentat, întotdeauna, un adaos exotic al aparatului din subordine, util numai în măsura în care reprezenta un alt mijloc de intimidare a „duşmanului". Dincolo de dotarea tehnică execrabilă a acestui aparat, astfel se justifica și politica de Cadre aplicată aici: pentru a fila cât mai vizibil şi agresiv „duşmanul", dar cu mult „curaj", cum se spunea atunci, ca şi pentru a cenzura scrisorile, cu ajutorul focului, şi a reduce astfel volumul corespondenţei, nu era necesar un personal calificat, erau suficienţi și lucrătorii cunoscuţi cu abateri din alte sectoare, sau de o incompetenţă crasă, numai buni pentru o muncă atât de primitivă. Situaţia dezastruoasă, din acest sector, a putut fi sesizată abia când pretenţiile au crescut brusc, la jumătatea anilor '60, iar Al. Drăghici s-a trezit că nimeni de aici nu era capabil să-i execute ordinele.

Pe de altă parte, problemele constatate, la jumătatea anilor '60, nu se opreau numai la nivelul unităţilor tehnic-operative ale Securităţii. Întregul aparat trecea pe atunci printr-o criză existenţială, fiind, în bună măsură, victima propriului succes: victoriile obţinute în lupta împotriva „duşmanului" au adus atâtea ajustări şi schimbări de direcţie, în politica represivă, atât de limpede până atunci, încât majoritatea lucrătorilor ajung să aibă mari dificultăţi în a mai înţelege care mai era obiectul propriu-zis al activităţii lor în Securitate.

Iuliu-Marius MORARIU

The relationship of Fr. Virgil Gheorghiu with Patriarch Justinian Marina reflected in Securitate archives

Relația preotului Virgil Gheorghiu cu Patriarhul Justinian Marina reflectată în arhivele Securității

Folosind informațiile furnizate de fostele arhive ale Securității Române, autorul acestei investigații subliniază modul în care relația unui important, dar controversat scriitor și preot Virgil Gheorghiu cu Patriarhul Ortodox Român Justinian Marina este reflectată în documentele instituției menționate anterior. Autor al romanului 25th Hour, unde denunță atât nazismul, cât și comunismul și prezintă istoria României în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, Virgil Gheorghiu este un autor tradus în 34 de limbi, în anul 1967 fiind ecranizat cu Anthony Quinn ca personaj principal. În 1963, va deveni preot pentru Comunitatea Ortodoxă Română din Paris, primind hirotonia sacerdotală de la episcopul Teofil Ionescu, care, la acea vreme, nu aparținea Patriarhiei Române. Din acest motiv, Gheorghiu va intra în contact, ajutat de pr. André Scrima, în 1968, cu patriarhul Justinian, cerând să fie primit sub jurisdicția României. Curând după aceea, în 1968, va fi primit sub omoforul Bisericii Ortodoxe Române. Dialogul dintre el și Patriarh a constituit un subiect urmărit cu interes de regimul comunist, datorită notorietății protagonistului principal, dar și pentru că era cunoscut ca fiind împotriva dictaturii de la București. Folosind documentele din sursa menționată mai sus, vom încerca să redăm cum a fost văzută corespondența lor de către organele de stat, care au fost principalele subiecte care i-au interesat și cum au încercat autoritățile să influențeze într-un fel sau altul corespondența și relația dintre cei doi importanți clerici.

Etichete: Securitate, Virgil Gheorghiu, patriarhul Iustinian Marina, regimul comunist

Keywords: Securitate, Virgil Gheorghiu, Patriarch Justinian Marina, the communist regime

Introduction

Important personality of Romanian exile from France and of the literary landscape of the 20th century, Virgil Gheorghiu is rather known as a writer of novels that as a clergyman. Even from this perspective, after the conflict with Monica Lovinescu,[1] the author of *25th Hour,*[2] later

---

[1] For more information about this topic, see: also: Traian Cicoare, *Constantin Virgil Gheorghiu, la trei lustre de postumitate [Constantin Virgil Gheorghiu – 15th years of posthumity]*, *Symposium,* 5/9 (2007), pp. 369-375; Mircea Eliade, *Europa, Asia, America... Corespondență, vol. al III-lea -,,R-Z" [Europe, Asia, America –*

screened with Anthony Quinn as a main character, passed through a few decades of shadow. Knowing this, we will try to emphasize there an aspect that was not enough highlighted until now by the contemporary research and to contribute to his rediscover as parishioner of Romanian Orthodox Church from Jean de Beauvais street in Paris.

Due to the fact that for some of the readers who are not familiarized with life and biography of the Romanian writer, we will try there to present the landmarks of his biography and work and to see how the fact that he will be ordained in 1963 will influence his life and work. We will use there the poor historiography that exists but also documents

Corespondence – 3th volume, "R-Z"], Humanitas Publishing House, Bucharest, 1999, pp. 545-546; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului [To The Vavilon's water],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 1999, pp. p. 65-67; Mircea Eliade, *Europa, Asia, America... Corespondență, vol. al 1- A-H [Europe, Asia, America – Corespondence – First volume, "A-H "],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 1999, p. 385, p. 441, p. 459, p. 468, p. 385; Virgil Ierunca, *Trecut-au anii... Fragmente de jurnal. Întâmplări și accidente. Scrisori nepierdute [The years have passed... Fragments of diary. Events and accidents. Unlost letters],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 2000, pp. 338-339; Iuliu-Marius MORARIU, *Omul din spatele Orei 25. Constantin Virgil Gheorghiu în dosarele Securității [The man behind 25th hour. Constantin Virgil Gheorghiu in Securitate files], Sargetia – Acta Musei Devensis,* 44 (8) (2017), pp. 373-381; Constantin Cubleșan, *Escale în croazieră. Constantin Virgil Gheorghiu [Breaks in the cruise. Constantin Virgil Gheorghiu],* Grinta Press, Cluj-Napoca, 2011, pp. 32-45; Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian [Clouds over the balconies. Diary from Paris exile],* Humanitas Publishing House, Bucharest 1996, pp. 22-23; Iuliu-Marius Morariu, *Conflictul dintre Virgil Gheorghiu și Monica Lovinescu, reflectat în scrierile lui Mircea Eliade și Neagu Djuvara (The conflict between Virgil Gheorghiu and Monica Lovinescu reflected in the wrtitings of Mircea Eliade and Neagu Djuvara),* in Doru Sinaci, Emil Arbonie (eds.), *Administrație românească arădeană – studii și comunicări din Banat – Crișana [Romanian administration from Arad – studies and communications from Banat],* "Vasile Goldiș" Unviersity Press, Arad, 2017, pp. 575-585; Alexandra Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: L'Oubli du fascisme*, Presses Universitaires de France, Paris, 2002; Florin Țurcanu, *Un moment roumain a Paris*, in Mihai Neamțu, Bogdan Tătaru-Cazaban (eds.), *Memory, Humanity and Meaning. selected essays in Honor of Andrei Pleșu's Sixtieth Anniversary offered by New Europe College Alumni&friends,* Zeta Books, Bucharest, 2009, pp. 515-530.

[2] Virgil Gheorghiu, *La vingt-cinquieme heure,* trad. Monique Saint-Come, Librairie Plon, Paris, 1949.

from sources like Securitate archives,[3] the surveillance organ of repressive communist regime and we will try to see how his relationship with Patriarch Justinian, with whom he will come in communion from 1968 [after being ordained by Archbishop Teofil Ionescu (1896-1975) from Paris[4]] will be seen and used by the aforementioned institution.

Father Virgil Gheorghiu – short bio-bibliographical landmarks

Thanks to the fact that the author himself left two volumes of memories[5] and there have been already a few monographs dedicated to him[6] we will present there only the landmarks of his biography and work in order to familiarize the readers with the topic and to show why the Romanian Securitate was interested about his relationship with the head of the Orthodox Church from his birth country.

As an informative note from the time when he is in exile will show, Virgil Gheorghiu was the first son of the Orthodox priest

---

[3] There we found the following files containing information about his life and activity: Archives of the National Council for Study of Securitate Archives (later will be quoted: ACNSAS, *Informative Founds,* cote I -185086, File Gheorghiu Virgil; ACNSAS, *Fund Service of External Information (S. I. E),* file no. 4408; ACNSAS, *Fund Service of External Information (S. I. E),* file no. 4408/2; ACNSAS, *M. F. I./Neamț,* rola 356; ACNSAS, *Fund Service of External Information (S. I. E),* file no. 4408.

[4] For more information about his life and activity, see also: Gabriel-Viorel Gârdan, *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a ortodoxiei americane [Orthodox Romanian Diocese of America – part of American Orthodoxy],* Cluj University Press, Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, 2007; Gerald J. Bobango, *Episcopia Ortodoxă Română din America, în prima jumătate a sec. XX, 1929-1979 [The Romanian Orthodox diocese of America in the first half of the 20th century (1929-1979)],* Romanian American Heritage Center, Michigan, 1979.

[5] Virgil Gheorghiu, *Memorii – martorul orei 25 [Memories – the witness of 25th hour],* 100+1 Gramar Publishing House, Bucharest, 1999; Virgil Gheorghiu, *Ispita libertății. Memorii, vol. II [Temptation of fredom. Memories, second volume],* 100+1 Gramar Publishing House, Bucharest, 2002.

[6] See for example: Amaury D'Esneval, *Gheorghiu,* Les Editions Puiseaux, Pardes, 2003; Thierry Gillyboeuf, *Virgil Gheorghiu l'écrivain calomnie. Essai,* Les Editions de la Différence, Paris, 2017; Iuliu-Marius Morariu, *Elemente ale spiritualității ortodoxe în opera literară a lui Virgil Gheorghiu [Elements of Orthodox spirituality in the literary work of Virgil Gheorghiu]*, *Symposium,* 23 /1 (2016), pp. 63-73; Thierry Gillyboeuf, *Constantin Virgil Gheorghiu – scriitorul calomniat [Constantin Virgil Gheorghiu – the slandered writer],* Sophia Publishing House, Bucharest, 2019.

Constantin Gheorghiu and Maria (born Scobai) and he was born on 15th of September 1916 in Războieni, Valea Albă village, Neamț County[7]. After graduating the elementary classes in his village, because the family was too poor to send him to the seminary in order to become priest, he was sent to Chișinău, where will graduate the military college. Starting from the high school he will publish poetries and will be appreciated by poets like Tudor Arghezi. After graduation, will study at the faculty of letters from Bucharest University and continues his activity as a poet. During his studies he will also get close with poet Virgil Carianopol, important in the Romanian interwar landscape, a writer with far-right orientations. In 1937, their relationships will end after a moment when the young writer is accused by the legionary movement members that he copied one of the poems of the aforementioned author[8].

In 1940, for his poetries from the booklet *Caligraphy on the snow*[9] he will be rewarded by the "Charles the Second Royal Foundations," fact that will make him famous in Romanian space and encourage him to continue to write. During the Second World War, Virgil will work in the Romanian Radio and will cooperate with different journals. Conscious of his literary talents the officers from Romanian army will send him with different occasions on the battlefield and ask him to write about his experiences there. It will be there where he will write books like: *The banks of Nistru are burning*[10] or *With the submarine to the asedium of Sevastople's siege.*[11] First of them will later create troubles to the author, when Virgil Ierunca translates some passages of the work and cut them out from the context, making him to look like an anti-Semite or member of legionary movement[12].

Due to the fact that during the conflagration he married Ecaterina Burbea who was a Jewish girl, at the end of the conflagration his press authorisation will be withdrawn and the writer will be forced to become part of the Romanian Embassy from Zagreb, as a cultural attaché. In 23

[7] ACNSAS, Fund Informativ, cote 185086, file Gheorghiu Virgil, f. 1.

[8] Virgil Gheorghiu, *Memorii – martorul orei 25,* p. 388.

[9] Constantin Virgil Gheorghiu, *Caligrafie pe zăpadă [Caligraphy on the snow],* Foundation for Literature and Art King Charles the Second, Bucharest, 1940.

[10] Constantin Virgil Gheorghiu, *Ard malurile Nistrului [The banks of Nistru are burning],* Geea Press, Bucharest, 1993.

[11] Cf. Constantin Virgil Gheorghiu, *Reportaje de război [War investigations],* Agaton Press, Făgăraș, 2008.

[12] Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului [To The Vavilon's water],* pp. 65-67.

august 1944, when it has been proposed to him and to his wife to be repatriated in an exchange of diplomatic people, he will be among the ones who will refuse. After a long and complicated journey, described in a detailed way in the first volume of his memories[13] he and his wife will stay for four years in Heidelberg as prisoners in an American camp. It will be this place where, separated by Ecaterina, he will start to write his masterpiece, *The 25th Hour*[14]. After the release, he will study theology in Heidelberg and, because of the alimentary penury the two ones will try in several occasions to emigrate in countries like Canada. In 1948, they will arrive in Paris, where will be received by some important Romanians from exile, like Constantin Brâncuși.

Here, his book, translated into French language by Monica Lovinescu[15] and recommended by Mircea Eliade[16] to Gabriel Marcel who will forward it[17] and published by Plon Publishing House. After this moment, Gheorghiu will write many other books (about 40) and at his departure from this word, he will also leave an unpublished novel.[18] His success will be also reflected in the fact that his masterpiece, the aforementioned work, will be screened with Anthony Quinn as a main character, in 1967[19]. He will be appreciated also for the other books, but not like he was for the *25th Hour,* where he not only denounces the horrors of Nazism and Communism, but also presents the drama of his country in the Second World War and at the beginning of the Communist period.

The same book will be also the one who will bring him problems too. Accused by Monica Lovinescu that he refused to pay her for the translation, he will be sent into a trial that he will win. Later, Lovinescu's husband, Virgil Ierunca[20] will translate, most probably instigated by her,

[13] Virgil Gheorghiu, *Memorii – martorul orei 25 [Memories – the witness of 25th hour].* Cf. Thierry Gillyboeuf, *Virgil Gheorghiu l'écrivain calomnie. Essai,* pp. 35-42.
[14] Published in 1948. Cf. Virgil Gheorghiu, *La Vingt-cinquieme hour,* trad. Monique Saint-Come, Paris, Les Editions du Plon, 1948.
[15] Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului,* p. 65-67.
[16] Mircea Eliade, *Europa, Asia, America... Corespondență,* p. 545-546.
[17] Gabriel Marcel, *Preface,* in Virgil Gheorghiu, *La vingt-cinquieme heure,* trad. Monique Saint-Come, Librairie Plon, Paris, 1949, pp. I-IX.
[18] Virgil Gheorghiu, *Dracula în Carpați,* trad. and edited by Gheorghiță Ciocioi, Bucharest, Sophia press, 2019. The manuscripts will be prepared and published by Mr. Gheorghiță Ciocioi posthumously.
[19] https://www.imdb.com/title/tt0062445/, accessed 12. 03. 2020.
[20] Cf. Constantin Virgil Gheorghiu, *Omul care călătorea singur [The man who was travelling alone],* Sophia Publishing House, Bucharest, 2010, p. 248.

some passages from his youth writings. Broken out from the context, they will present him as an a Nazi and Anti-Semite[21] militant and will bring him to one step from being expelled out from France. After a few years when the lack of the reaction of the writer will also contribute to prove his innocence, despite of the fact that most of the Romanian intellectuals of the regime who were friends with Lovinescu-Ierunca family will isolate him,[22] Gheorghiu will be published again and his books be again translated.

Moreover, in 1963 he will be ordain priest by Teofil Ionescu and, beginning with 1968, he will come under the jurisdiction of Romanian Orthodox Patriarchate from Bucharest, being the parish priest of the Romanian Orthodox Church from Rue Jean de Beauvais in Paris. As a priest, but also as a writer, he will travel, visit other Christian communities and religious leaders like the Ecumenical Patriarch Athenagoras from Constantinople and will write about them and their activity[23].

He will pass away in 1992, after a short illness caused by the anaemia[24] and offering to the next generation a rich work, still shadowed by the conflicts that he had and by the work of some of his enemies. The openness from the Romanian space will allow, after 1989, the translation of his works published in exile and also in his mother tongue, and his discover will start there too, with the publication of some monographic research dedicated to him[25].

---

[21] The entire story is presented by the author himself in: Virgil Gheorghiu, *Le sceau de l'infamie (Journal intime)*, in Virgil Gheorghiu, *La cravache,* Librairie Plon, Paris, 1960, pp. 219-237.

[22] Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane. Jurnal din exilul parizian [Clouds over the balconies. Diary from Paris exile],* pp. 22-23; Neagu DJUVARA, *Amintiri din pribegie (1948-1990) [Memories from exile (1948-1990)],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 2012, pp. 164-167; Dumitru Dobre, Iulia Huiu, Mihaela Toader (eds.), *Sursele Securității informează [Securitate sources inform],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 2008, p. 84.

[23] Cf. Virgil Gheorghiu, *Viața Patriarhului Athenagoras [Life of Patriarch Athenagoras],* Reîntregirea Publishing House, Alba-Iulia, 2009. He will also write about the Oriental-Orthodox communities from this space. Cf. Virgil Gheorghiu, *Christ au Liban - De Moïse aux Palestiniens,* Librairie Paris, Plon, 1979.

[24] Thierry Gillyboeuf, *Virgil Gheorghiu – scriitorul calomniat [Virgil Gheorghiu – the slandered writer],* p. 105-106.

[25] Like: Constantin Cubleșan, *Escale în croazieră. Constantin Virgil Gheorghiu;* Mirela Drăgoi, *Constantin Virgil Gheorghiu: între lume și text [Constantin Virgil*

The relationship of Fr. Virgil Gheorghiu with Patriarch Justinian Marina reflected in Securitate archives

As expected, due to his notoriety, Virgil Gheorghiu was a personality followed by Romanian Securitate[26]. In many situations, he was also conscious of this fact, as it can be seen from some of his novels[27]. The fact that he was one of the few diplomatic employees that refused to return in Romania after 23th of August 1944, preferring a self-imposed exile, challenged for sure the communist authorities.

Still, the notoriety that he received after the release of *25th Hour* generated a carefully monitories from their side. Therefore, starting from the 50's, the informers will take into account the members of the family that were in Romania,[28] will inventory his publications[29] or his interviews from the international newspapers. Therefore, at the end of 1949, one of the sources from Paris will write about these aspects:

> "At 25 November 1949, C. V. Gheorghiu granted to the newspaper "Temiognage Chertien", the Belgian

Gheorghiu – between world and text], Galați University Press, Galați, 2009; Rodica Ioana Olah (Marian), *Constantin Virgil Gheorghiu. Studiu monografic, manuscript, doctoral thesis,* Alba-Iulia, 2012; Afif Hadam, *Harmonies et conflicts de valeurs chez Constant Virgil Gheorghiu,* Bucharest University Press, Bucharest, , 1996; Traian Cicoare, *Constantin Virgil Gheorghiu, la trei lustre de postumitate [Constantin Virgil Gheorghiu – 15th years of posthumity]*, pp. 366-370; Gabriela Iliuță, *Constantin Virgil Gheorghiu, "Exile dans la Coquille de l'ecriture du roman ,,La seconde chance", Language, discourse and multicultural dialogue, 1st volume,* Arhipelag XXI Publishing House, Târgu Mureș, 2013, pp. 552-555; Constantin Cubleșan, *Constantin Virgil Gheorghiu – aventura unei vieți literare [Constantin Virgil Gheorghiu – the adventure of a literary life],* Sophia Press, Bucharest, 2016.

[26] Cf. ACNSAS, Fund Romanian Service of External Information (S. I. E), file no. 4408, f. 147-150.

[27] Like *The spy.* Cf. Virgil Gheorghiu, *L'Espiognne –roman,* Librairie Plon, Paris, 1971.

[28] ACNSAS, M. F. I./Neamţ, role 356, f. 121.

[29] Therefore, in a characterisation from 30th of January 1951, the following aspects regarding his writings from the Second World War time will be mentioned: "He has written many articles on" heroism of soldiers on the anti-Soviet front and is the author of two anti-Soviet works: "Burn the Nest rivers" and "With the Submarine at Sevastopol."
Former war reporter. Ibidem, f. 184.

> edition, an interview regarding his latest book, *The 25 Hour*, published in Paris.
>
> In this interview, he attacks U.S.S.R and America, pointing out that only Christianity and in particular the Roman Catholic Church is "the only coherent force capable of resisting, in the current struggle".

The paper was printed in 100,000 copies, and brought the author serious income[30].

The conferences held by him in all around the world[31]or the ones scheduled to be held,[32] his correspondence with his parents,[33] together with other aspects related with his activity or attitude towards Romanian communist regime will constitute also relevant aspects for Securitate agents. Among them there must be mentioned also his clerical situation. The agents of Bucharest repressive regime were, as expected, informed about his ordination, made by Teofil Ionescu in the month of May 1963[34].

They also knew about the correspondence that he had with Patriarch Justinian Marina from Bucharest,[35] about how was perceived by the Romanian Church leader or about the fact that it was thanks to Fr.

---

[30] *Ibidem,* f. 185.

[31] *Ibidem,* f. 185.

[32] Therefore, in 1951, Securitate sources where informed about the fact that he intended to held a conference in Brusels and asked for information about him that could be used in order to compromise the Romanian writer:

"The legacy of Romanian Popular Republic in Brussels asks to receive urgently required data for the unmasking of the fascist journalist Constantin Virgil Gheorghiu, the author of the novel *25th Hour*, for which the reactionary press in the West has made great publicity.

The nominee is to hold conferences in Brussels, between January 29 and February 5, 1951, during the Catholic conferences." *Ibidem,* f. 183.

[33] For more information about this aspect, see also: Iuliu-Marius Morariu, *Corespondența lui Constantin Virgil Gheorghiu cu părinții săi, reflectată în documentele Securității [The correspondence of Virgil Gheorghiu with his parents reflected in Securitate documents]*," *Tabor,* 9/3 (2018), pp. 72-76.

[34] ACNSAS, Fund Romanian Service of External Information (S. I. E), file no. 4408, f. 3; f. 97.

[35] For more information about him, his activity during the communist period and the way how he was perceived by Securitate, see also: Radu Ciuceanu, Cristina Păiușan, *Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist (1945-1958),* vol. 1, *[Romanian Orthodox Church under the communist regime (1945-1958), 1st volume],* Press of the National Institute for the Study of Totalitarism, Bucharest, 2001.

André Scrima[36] that he was received under Romanian Patriarchate jurisdiction[37]. In the same time, they were also informed about the opinion of the Church leader regarding him and his work. One informer noted the following regarding this aspect on 6th of May, 1965:

> "The Patriarch told Gagiu that Virgil Gheorghiu is the "greatest" writer at present in France, wrote a book in Spanish, about Saint John Golden Mouth (5th century)[38], which would have had a great resonance in the west. The Patriarch had the book with a homage to Gheorghiu himself and had given it «to a young lady» who knows the Spanish language, to review it, to «adjust it», and then to publish it in the magazines of the patriarchy"[39].

To the end of 60's, the Securitate was also informed about Gheorghiu's request to receive regularly the journals edited by the Romanian Orthodox Patriarchate[40] that will be accepted by the surveillance organs and used later as information sources for the books

[36] Andre Scrima (1925-2000) was a Romanian theologian that departed in 1956 for India, in order to persuade a doctorate in Benares University and refused to return to Romania during the communist regime. He become close the Ecumenical Patriarch Athenagoras and was his delegate at the Second Vatican Council. He was a professor in Lebanon, France and Belgium and published several books and articles on theology. For more information about his life and activity, see also: Ioan Alexandru Tofan, *Omul lăuntric. Andre Scrima și fizionomia experienței spirituale [The inside man. Andre Scrima and the physiognomy of spiritual expericnce],* Humanitas Publishing House, Bucharest, 2019; Nicu Dumitrașcu, *Andre Scrima and the Power of Spiritual Ecumenism, The Ecumenical Review,* 68/2-3(2016), pp. 272-281; Anca Manolescu, *La paix chretienne comme dialogue: le pere Andre Scrima, Irenikon,* 83/1 (2015), pp. 33-42; André Scrima, *L'accompagnamento Spirituale. Il movimento del Roveto ardente e la rinascita esicasta in Romania,* a cura di Adalberto Mainardi, Edizioni Qiqajon, Comunità Di Bose, Bose, 2018; André Scrima, *Passion et Résurrection selon Saint Jean,* Éditions Anne Sigier, Québec, 2007.

[37] ACNSAS, Informative found, file no. 0005468, 1st volume, f. 55.

[38] Indeed, Gheorghiu wrote a biography dedicated to Saint John Chrysostom, later also translated in Romanian language. See: Virgil Gheorghiu, *Saint Jean Bouche d'Or,* Les Editions du Plon, Paris, 1957 (in Romanian, translated by Maria-Cornelia Oros, Deisis Press, Sibiu, 2008).

[39] ACNSAS, Fund Romanian Service of External Information (S. I. E), file no. 4408, f. 111.

[40] Idem, file no. 4408/1, f. 110.

with religious content published by him.[41] Also, in the context of the long dialogue between the Romanian Orthodox Patriarch and the writer, that wanted to come under his jurisdiction, there will be a correspondance from 1965 until 1968. Due to the fact that some of the first letters will be sent using unofficial channels, the Securists will have only information about them, but they will not know their content. Still, some of this correspondence will be intercepted and is kept until today in their archives. The start of the correspondence is given by a letter from 14th of April 1965, sent by Justinian. Here, after thanking for the previous one sent by the priest through Nicolae Urdișteanu, who was working in Romanian Embassy from Paris, and congratulates him for all the literary activity and for the way how he manages to promote his nation and its values through his publications, Patriarch Marina speaks about the possibility to receive him inside the Romanian Patriarchate and also releases the invitation to visit Romania:

> "Moved by the warm feelings you share, we ask Heavenly Father, as the long-awaited day of the relaxation of the natural connections with the Mother Church - to guide you in the future steps, to come as soon as possible.
>
> Appreciating that a reunion of Your Holiness with your native places and the hearth of the ancient faith would alleviate and clear the turmoil you confess to us, with parental love we invite you to come to Bucharest, either alone or together with the wife of Your Holiness. We would be glad if you were our guest of the Holy Holidays of the Resurrection of the Lord or at any convenient time during this year[42].

At the end of the letter, he thanks for the books that have been sent from Paris and also promises to send him also books for the cult activities, fact accomplished as it can be seen from the document that

[41] Like: Virgil Gheorghiu, *Sfântul Ambrosie al Milanului [Saint Ambrose of Millan],* Sophia Press, Bucharest, 2013; Virgil Gheorghiu, *Pouryuoi m'a-t-on appele Virgil?*, Les Editions du Plon, Paris, Paris, 1968. A few years later the sources will emphasize the fact Gheorghiu was disappointed by the fact that he was not presented in these journals. ACNSAS, Fund Serviciul de Informații Externe (S. I. E), dosar nr. 4408/2, f. 174.

[42] Idem file no. 4408, f. 75.

accompanies the letter, which contains an inventory of the books departed on his address[43].

Not only the correspondence between the two ones will constitute a topic of interest for the secret services of Romania. They agents will also try to find more about the way how he saw Justinian's invitation and the possibility to see again his birth lands. A note from 25th of May 1965 speaks about these aspects, summarising his attitude towards the idea of visiting Romania and the fact how he spoke about it in the French journals:

> "For 23 years a political refugee in France, Virgil Gheorghiu, the author of the work *The 25th hour*, will leave for Romania. Indeed, becoming a priest of the Orthodox Church in exile, he was invited by the Patriarch Justinian of Romania to attend the religious ceremonies of Pentecost at the Patriarchate of Bucharest.
>
> Virgil Gheorghiu said: "As a priest and a writer, always fighting in my writings communism, I cannot refuse this invitation which has a strictly religious character, because I hope that, by leading me, I will give much courage to my compatriots. But for me, it is a tear".
>
> Gheorghiu, who does not have a valid passport for the countries of popular democracy, has requested from the French authorities an authorization for free passage. But, he said, "if I don't have it in time, I'll still go"[44].

Due to the complications that could be created by such a visit, Gheorghiu will not be allowed to come, fact notified by him to the Romanian Patriarch[45] on 12th of June 1965[46]. Justinian Marina's answer will

---

[43] *Ibidem,* f. 76.

[44] *Ibidem,* f. 107. On the next file, there is also a review of one of the interviews offered by him for "Le Figaro" about his potential visit to Romania.

[45] *Ibidem,* f. 160.

[46] As it was expected, Securitate was informed by this problem. A note from 14th of June mentioned the fact that: "On June 12, 1965, C. V. Gheorghiu from Paris sent a letter to Patriarch Justinian informing him officially that the French authorities did not give him the visa to come to RPR. He makes an act of submission to the Patriarch and begs to be received in subordinate to patriarchy.

come shortly after he will receive the news. Due to the fact that the only date is 1965[47], we can only suppose that it was written few days later.

Here, the leader of the Church tries to console him and, in the same time, announces him that he is considered among the priests that belong to the Romanian Patriarchate and will receive the requested Antimis (important liturgical objects that, in the Orthodox tradition constitutes also the delegation offered to a priest by his bishop in order to celebrate the Liturgy)[48]:

> "At the request that you have made, we have gladly included you in the list of Romanian priests who are under our archdiocese guidance and as a entrustment, with parental love we send you the requested St. Antimis.
>
> We wholeheartedly wish you to be blessed by Christ for works that are well-pleasing to him and useful to the believers, in the priestly ministry of Your Holiness, and we share patriarchal blessings"[49].

In the year 1966 will constitute another year when the two investigated people will also have correspondence. One will be linked with the visit of Charles Westphal[50] in Romania[51] and the fact that after

---

The residence is of the opinion that his request will be approved by a letter that is in well-understood and moderate terms.

It is mentioned that C. V. Gheorghiu used it in terms of personal advertising, being very amateur for such things." *Ibidem,* f. 109.

47 *Ibidem,* f. 161.

48 For more information about the Antimis and its role in the Orthodox tradition, see also: Nica M. Tuță, *Sfântul Antimis – studiu istoric, liturgic și simbolic [The Holy Antimise – historical, liturgical and symbolic study],* Nemira Press, Bucharest, 2014.

49 ACNSAS, Fund Romanian Service of External Information (S. I. E), file no. 4408, f. 161.

50 For more information about his life and activity, see also: https://www.museeprotestant.org/en/notice/charles-westphal-1896-1972-2/, accessed 12. 03. 2020.

51 Therefore, on 25th of April 1966, Justinian will write to Gheorghiu: "Pastor Charles Westphal will arrive in Bucharest, by plane, probably on May 5 - on May 6, as there are no planes, to visit our church and the reformed church in Romania.

We will use the opportunity to discuss together the possibility of giving us a Protestant church, which will be arranged for us by the Orthodox cult, as we

this moment, the Romanian Orthodox community from Paris will receive a Protestant Church where they can celebrate regularly the services. After this moment, only on 25th of April 1968, the Securitate will copy and keep another letter[52]. Untill then, the information related with the relationship between the two clergyman will be focused only on aspects like the visit in Paris made by the Patriarch on his road to London, when he meets the aforementioned Protestant Pastor and the Romanian priest[53] and about the topics discussed by the three ones[54]. On 25th of April 1968, it will be a different situation. Virgil Gheorghiu will receive from the Romanian Embassy in Paris the letter sent by the Romanian bishop and a distinction offered by him and will write him to thank for the honour:

> "Your Most Holiness,
>
> The Romanian Embassy in Paris has officially handed me, from Your Excellency, the title of iconom stavrofor and the cross of the Romanian Patriarchate. Although I know that they are not worthy of such honor, I rejoice from the depths of my heart and I pray that the good God will reward you - for only God can do it - and to

---

have arranged the one in London. By this we want to make it easier for Romanian believers in Paris to participate in Orthodox services wherever they want, without division between them.

When returning Westphal pastor you will receive news regarding all the matters contained in the letter.

I also received, in good condition, the pedagogical material indicated in the attached invoice and thank you with all my heart.

Missed the course "Allemand Voiage" and I do not explain the lack. If there was an omission and if there is this course, I would ask you to take the trouble to order me, to be sent to me.

The sum of 7850 lei was sent, as you wished, to Father Constantin Gheorghiu at Petricani, according to the attached receipt no. 73108 of April 22, 1966.

With the hope that I will always receive good news about the priestly work of Your Most Blessed Sacrament, I share your wishes for health and archive blessings in the risen Christ!" ACNSAS, Fund Serviciul de Informații Externe (S. I. E), dosar nr. 4408/2, f. 2.

[52] *Ibidem,* f. 25.

[53] *Ibidem,* f. 45.

[54] A note from 25h of July 1966 will offer a detailed description of this aspect. *Ibidem,* f. 49.

> bestow on Your Happiness health, power and many years for glory. The church and the Romanian people on this earth, and the unworthy one to give me the heavenly help so that at least in the future I will reach the height of the gift and the confidence with which I have been overwhelmed by Your Blessing.
>
> I greet you with the holy hand that leads my nation and to my knees, thank you overwhelmed by the archetypal dedication of Your Excellency.
>
> Priest Virgil Gheorghiu."[55]

As we have also presented, not only the correspondence and the letters exchanged by the two ones have constituted the centre of Security's concerns. Also the way how their correspondence was perceived by important people from Church's hierarchical structure went into their attention. Therefore, for example, bishop Antim Nica's (auxiliary bishop at the Romanian Orthodox Patriarchate at that time) attitude regarding Gheorghiu and his work constituted the subject of a note signed by "Marcu" source[56], due to the fact that he was close to Justinian. And it was not the only one put under surveillance for this aspect.

Conclusions

As we have tried to emphasize there too, the relationships of Romanian Orthodox Patriarch Justinian Marina with the Romanian writer and priest from the Romanian exile in Paris constituted an important topic for the Security organs of Bucharest regime. The influence that Gheorghiu had on different intellectuals from that area and the fact that he was known as an anti-communist determined the organs to interfere his correspondence with the leader of the Orthodox Church and to keep an eye on their meetings, the orders that he received from him, but also on his interest in his literary and pastoral work. Still, the Communist regime did not stop Justinian Marina to receive him under the jurisdiction of the Romanian Orthodox Patriarchate or to get in contact with him, but must probably tried to push him to determinate Gheorghiu not to criticise anymore the regime (fact that can be also deducted from other of their actions) and to return in Romania, but that they did not succeed.

---

[55] *Ibidem*, f. 25.

[56] *Ibidem*, f. 155.

Florian BANU

Invadarea Cehoslovaciei şi poziția României în percepția serviciilor secrete

The invasion of Czechoslovakia and the position of Romania in the perception of the secret services

The crisis of the socialist camp in the summer of 1968 had far-reaching consequences, both inside and outside the camp. The intelligence services of both camps rethought their activity coordinates, N.A.T.O. revised its doctrine and early warning mechanisms, and patterns of ideological interpretation of international events were severely criticized on both sides of the Iron Curtain.

We note that the long-term implications of the events of 1968 and subsequent Soviet policy were somewhat paradoxical. The obvious hostility of the Kremlin leaders towards the Romanian leader led to the spread of the idea that anyone who opposes Ceausescu politically is automatically a pro-Soviet one, preventing any coagulation of alternative nuclei of power in the P.C.R. The final effect of these policies was consumed in December 1989, more than two decades after the "Prague Spring", when Romania was the only country in which the removal of the single party was done with bloodshed.

Etichete: „Primăvara de la Praga", servicii de informații, Cehoslovacia, Nicolae Ceaușescu

Keywords: "Prague Spring", intelligence services, Czechoslovakia, Nicolae Ceaușescu

Evenimentele politice din Cehoslovacia de la sfârșitul anului 1967 și începutul anului 1968 au atras atenţia, deopotrivă, atât a ţărilor din blocul comunist, cât și a celor de dincolo de „Cortina de Fier".

Momentul de declanșare a unor schimbări esenţiale în Cehoslovacia este considerat, în general, ziua de **5 ianuarie 1968**, când slovacul Alexander Dubček l-a înlocuit pe cehul Antonin Novotný, un comunist dur, din funcţia de prim-secretar al Partidului Comunist. Preluarea conducerii de către Alexander Dubček a reprezentat, practic, debutul unui amplu proces de democratizare, cunoscut sub denumirea de „Primăvara de la Praga".

Evoluţiile rapide din plan politic și formularea publică a unor solicitări radicale (eliminarea din Constituţie a prevederii referitoare la rolul conducător al partidului comunist, promovarea unei politici de neutralitate, federalizarea ţării, înlăturarea planificării economice

centralizate, mai multă libertate pentru economia de piaţă, eliminarea cenzurii etc.) au intrat în atenţia serviciilor de informaţii, din Est ca şi din Vest. Folosind acoperirile clasice (diplomaţi, ziarişti, turişti), ofiţerii acestor servicii au cules informaţii din toate straturile sociale, radiografiind, practic, întreaga societate cehoslovacă, şi au alimentat structurile de analiză şi sinteză din Centrale cu rapoarte consistente. Acestea, la rândul lor, au întocmit *memorandumuri* şi *sinteze* pentru informarea decidenţilor politici, întocmind diverse previziuni cu privire la repercusiunile reformelor din Cehoslovacia în plan intern, dar şi în cadrul mai larg, al lagărului socialist.

De la bun început, schimbările interne şi declaraţiile antisovietice din Cehoslovacia au fost puse de analişti în conexiune cu poziţia tot mai radicală a României în relaţiile politice cu „ţările frăţeşti". Motivele care au stat la baza acestei asocieri au fost multiple şi întemeiate, iar o scurtă trecere în revistă a acestora este elocventă.

Astfel, negocierile purtate în vederea reînnoirii tratatului de prietenie dintre România şi U.R.S.S., încheiat la 4 februarie 1948 pe o perioadă de 20 de ani, scoseseră la iveală o atmosferă de neîncredere reciprocă, cu rădăcini adânci, care se regăseau în negocierile dure pentru desfiinţarea întreprinderilor mixte româno-sovietice (sovromuri) (1955-1956) şi în confruntările economice din cadrul C.A.E.R.-ului, din anii 1962-1963. În plus, în ianuarie 1967 România a restabilit relaţiile diplomatice cu R.F.G., fiind singurul stat comunist, cu excepţia U.R.S.S., care făcea acest pas, iritând foarte mult conducerea R.D.G. De asemenea, în vara anului 1967 România refuza să se supună indicaţiilor sovietice de a suspenda relaţiile diplomatice cu Israelul, după „Războiul de şase zile" (5-10 iunie 1967), gest unic printre membrii Pactului de la Varşovia.

Dincolo de aceste acţiuni privind relaţiile cu state ne-socialiste, retragerea României de la Conferinţa pregătitoare pentru organizarea unei „consfătuiri mondiale" a partidelor comuniste şi muncitoreşti, organizată la **Budapesta,** începând cu **27 februarie 1968,** şi poziţia aparte exprimată la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varşovia, ţinută la **Sofia** (**6-7 martie 1968**), au atras atenţia tuturor observatorilor occidentali. Aceste decizii indicau faptul că blocul comunist se confruntă cu doi noi „rebeli", România şi Cehoslovacia, care se adăugau mai vechilor contestatari europeni ai centrului conducător de la Kremlin – Iugoslavia şi Albania.

Neîncrederea aliaţilor din Pactul de la Varşovia faţă de România a atins cote fără precedent. De altfel, după conferinţa de la Sofia, România

a fost exclusă din dezbaterile și consultările aliaților asupra evoluțiilor din Cehoslovacia (**Dresda, 23 martie 1968**, **Moscova, 8 mai 1968**, **Varşovia, 14-15 iulie 1968**).

După cum arată istoricul rus Rudolf Pihoia, percepţia sovietică asupra politicii României a fost exprimată fără echivoc de către ministrul Apărării al U.R.S.S., mareşalul A.A. Greciko, în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S. **din 3 martie 1968**:

„Acum este clar că aceştia (românii – R. Pihoia) sunt pentru revizuirea Tratatului de la Varşovia în ansamblu… Noi vom crea un stat major (Al Comandamentului Unit al Tratatului de la Varşovia – R. Pihoia) pe deplin capabil de luptă și Tratatul de la Varşovia nu va suferi dacă românii vor pleca”[1].

Dar, dacă simpla ieșire a României din alianţă nu reprezenta un pericol grav, lucrurile se schimbau dacă această acţiune era conjugată cu una similară a Cehoslovaciei. În acest sens, Rudolf Pihoia sublinia pericolul care ar fi apărut pentru U.R.S.S., dacă cele două state și-ar fi stimulat reciproc şi, eventual, şi-ar fi coordonat acţiunile:

„Critica ce răsuna în presa cehoslovacă la adresa Tratatului de la Varşovia demonstra ameninţarea că în urma României poate merge Cehoslovacia. Iar aceasta ar fi dus la lichidarea practică sau, in extremis, la slăbirea semnificativă a frontierelor de vest ale OVD (Organizaţii Varşavskovo Dogovora – Organizaţiei Tratatului de la Varşovia – n.n.)”[2].

Și în opinia unor observatori occidentali, evoluțiile din Cehoslovacia și poziția României puteau conduce în viitor la o apropiere şi coordonare a politicilor acestor două state cu cele promovate de Iugoslavia[3]. Ipoteza pleca de la relaţiile istorice dintre cele trei ţări (în special, apartenenţa la „Mica Înţelegere” în perioada interbelică) şi lua în calcul măsurile recente de promovare a unei politici de independenţă sau autonomie faţă de U.R.S.S., fiind împărtășită și de conducerea unor state socialiste. De exemplu, într-o şedinţă a Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S., din 9 iulie 1968, premierul Alexei Kosîghin, atrăgea atenţia asupra acţiunilor liderilor Cehoslovaciei de obţinere a sprijinului altor state:

[1] *Apud* Vasile Buga, *Pe muchie de cuţit. Relaţiile româno-sovietice 1965-1989*, prefaţă de Radu Ciuceanu, I.N.S.T., București, 2013, p. 70.

[2] *Apud* Vasile Buga, *op. cit.*, p. 70.

[3] Mihai Retegan, *1968 – Din primăvară până în toamnă. Schiță de politică externă românească*, Editura Rao, Bucureşti, 1998, p. 101.; Kieran Williams, *The Prague Spring and its aftermath. Czechoslovak politics, 1968-1970,* Cambridge University Press, New York, 1997, p. 114.

„Aceştia s-au reorientat, după cum vedem, spre România şi Iugoslavia, pentru a arăta – acum, noi nu suntem singuri, suntem trei”[4].

În 19 iulie, tot în cadrul Biroului Politic, Leonid Brejnev declara:

„Timpul nu este în favoarea noastră, este împotriva noastră. Acum la Praga se aşteaptă sosirea lui Ceauşescu şi Tito, este vorba despre un fel de cârdăşie dunăreană, o întâlnire dunăreană”[5].

La rândul său, liderul est-german Walter Ulbricht afirma la reuniunea celor cinci state membre ale O.T.V. (Varşovia, **14-15 iulie 1968**):

„A fost lansată o idee pentru crearea unei alianţe trilaterale între Cehoslovacia, România şi Iugoslavia. Aceasta este o idee veche, care a fost concepută pentru prima dată în timpul lui Masaryk, care dorea să înfiinţeze aşa-numita «Mică Înţelegere», constând din cele trei ţări. Atunci, acest concept viza instaurarea unei «autorităţi speciale» a Cehoslovaciei în cadrul acestei alianţe. Astăzi, conceptul vizează separarea Cehoslovaciei socialiste de Uniunea Sovietică şi de întreaga comunitate a ţărilor socialiste. Ceauşescu şi Tito îl susţin şi chiar şi-au dat sprijinul oficial”[6].

Ca urmare a acestor percepţii politice, serviciile de informaţii, atât din Est, cât şi din Vest, au monitorizat cu atenţie evoluţiile din România şi Cehoslovacia. Evident, cele mai ample operaţiuni au fost derulate de K.G.B. şi C.I.A., instituţiile de *intelligence* ale celor două super-puteri.

Reţelele informative din teren, agenţii ilegali, diplomaţii („spionii declaraţi”), sateliţii, monitorizarea traficului radio şi a telefoanelor, analiza surselor deschise au fost folosite din plin de analiştii de informaţii, în încercarea de a desluşi, deopotrivă, direcţiile de evoluţie pe care se înscriau Praga şi Bucureştiul, dar şi care va fi reacţia Moscovei.

Serviciile de informaţii cehoslovace în timpul „Primăverii de la Praga”

Ca şi în cazul celorlalte ţări est şi central europene incluse în

[4] *Apud* Vasile Buga, *op. cit.*, p. 72.

[5] *Ibidem*, p. 74.

[6] Transcript of the Meeting of Five Warsaw Pact States in Warsaw, July 14–15, 1968 disponibil *on-line* la http://www.php.isn.ethz.ch/kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/PHP/21101/ipublicationdocument_singledocument/2c14aec0-106d-4934-a65a-b6c6b1d5dc5c/en/54_Transcript_Meeting_140768.pdf (toate celelalte resurse on-line citate în studiul de faţă erau accesibile la data de 1 octombrie 2018)

centura de securitate a U.R.S.S. (cu excepţia României), serviciile de informaţii ale Cehoslovaciei se aflau într-o relaţie de strânsă colaborare cu cele sovietice. Prezenţa consilierilor sovietici, infiltrarea unor agenţi proprii în aparatul de partid şi de stat, dar şi recrutarea unor ofiţeri din structurile de informaţii asigurau Moscovei un flux de informaţii consistent şi de o valoare inestimabilă pentru construirea strategiilor proprii de acţiune.

Pe de altă parte, culegerea de informaţii despre U.R.S.S. fusese de neconceput pentru ofiţerii din serviciile secrete cehoslovace. Vreme de două decenii aceştia fuseseră educaţi în spiritul recunoştinţei faţă de eliberatorii de sub ocupaţia nazistă, iar construirea unor reţele informative pe teritoriul U.R.S.S. era o imposibilitate nu doar fizică, ci şi mentală.

Astfel se explică faptul că, dacă Moscova era foarte bine informată asupra evoluţiilor din Cehoslovacia, decidenţii de la Praga ştiau prea puţine despre modul în care U.R.S.S. percepe acţiunile lor. Atât Securitatea Statului (*Státní bezpečnost - StB*), cât şi spionajul militar nu erau în măsură să furnizeze informaţii despre marele aliat de la Răsărit!

În ceea ce priveşte posibilitatea ca U.R.S.S. să stopeze printr-o intervenţie în forţă reformele din Cehoslovacia, ipoteza a fost luată în calcul mai mult la nivel teoretic, iar informaţiile certe despre pregătirea invaziei din Cehoslovacia au lipsit aproape cu desăvârşire. Acest lucru este recunoscut de generalii armatei cehoslovace în mod foarte clar, aceștia afirmând că Direcţia de Informaţii Militare nu a dispus decât de câteva zvonuri privind unele deplasări de trupe.

Astfel, potrivit generalului-maior Jaroslav Vinkler, şef în anul 1968 al Direcţiei de Informaţii a Statului Major General al armatei cehoslovace, spionajul militar ar fi aflat despre mişcări suspecte de trupe pentru prima dată în luna mai 1968. Atunci, o sursă din Canada (!) ar fi transmis informaţii despre deplasarea a două divizii poloneze de tancuri spre frontiera cu Cehoslovacia. În iunie şeful Marelui Stat Major l-ar fi chemat pe generalul Vinkler și i-ar fi spus că are informații că Ucraina este „plină de trupe”, ordonându-i să afle ce se întâmplă[7].

Generalul Stanislav Procházka, la acea vreme şef al Districtului Militar Vest, cu sediul la Pribam, în Boemia Centrală, admite că nici măcar în timpul exercițiului *Šumava*, deşi a fost surprins de numărul mare de trupe planificate să participe, precum şi de cantitatea enormă a

[7]http://www.php.isn.ethz.ch/lory1.ethz.ch/collections/collczechgen/fraternalinvasion.html

echipamentelor de telecomunicaţii, „nu ne-a trecut prin minte faptul că a fost o pregătire pentru o invazie planificată".

Generalul Václav Vitanovský, fost adjunct al şefului Statului Major al Operaţiunilor, este încă şi mai radical în afirmaţiile sale, susţinând că „cei care au eşuat în mod mizerabil" în procurarea de informaţii au fost „ofiţerii noştri din Forţele Armate Unificate. Nu am primit de la ei nici cel mai mic indiciu că se pregătea o intervenţie"[8].

Intelligence-ul american şi evoluţiile din Cehoslovacia

Principalele servicii de informaţii americane, C.I.A. şi D.I.A. (*Defense Intelligence Agency*), şi-au fundamentat evaluările cu privire la „Primăvara de la Praga" şi la reacţia Moscovei plecând de la analiza a **doi factori** aflaţi într-o strânsă interdependenţă: importanţa forţelor armate cehoslovace în dispozitivul Pactului de la Varşovia şi importanţa economiei cehoslovace în cadrul blocului sovietic.

În primul rând, poziţia strategică a Cehoslovaciei era deosebit de importantă pentru U.R.S.S. în cazul unui conflict cu Occidentul. Analiza **factorului militar** releva faptul că, într-un război cu N.A.T.O., armata cehoslovacă avea să formeze primul eşalon de atac în sudul Germaniei, destinat să înfrângă orice efort al trupelor N.A.T.O. de a se apăra de-a lungul frontierei interne germane şi, în cele din urmă, să treacă prin Bavaria şi Baden Würtemberg către Rin. Comanda acestui front ar fi revenit generalilor cehoslovaci, ceea ce le oferea acestora o poziţie privilegiată în cadrul Pactului de la Varşovia. Pe de altă parte, reducerea forţelor terestre sovietice, operată în prima parte a anilor '60, conferea, de asemenea, un rol sporit armatei cehoslovace în cadrul dispozitivului militar al Pactului de la Varşovia[9].

Importanţa strategică şi militară era sporită de impactul factorului economic. **Din punct de vedere economic**, Cehoslovacia deţinea una dintre cele mai industrializate economii din C.A.E.R., fiind, printre altele, şi un producător important de armament şi muniţii. Din această cauză, stabilitatea şi fiabilitatea sistemului economic cehoslovac reprezentau o preocupare majoră pentru liderii de la Kremlin.

Ca atare, după analiza evenimentelor derulate în primele luni ale anului 1968, pe baza surselor deschise, a rapoartelor diplomatice, a reţelei de informatori, dar şi a unor informaţii furnizate de defectori precum

[8] *Ibidem.*

[9] Potrivit unor planuri elaborate de Comandamentul Pactului de la Varşovia în 1964, în ziua D-9 tancurile cehoslovace trebuiau să ajungă la Lyon, Franţa.

generalul-maior Jan Šejna, fost șef de stat major la Ministerul Apărării și secretar adjunct al Consiliului Naţional de Apărare de la Praga (februarie 1968), concluzia analiştilor C.I.A. a fost că U.R.S.S. era vizibil îngrijorată de posibilitatea ca importanta contribuție cehoslovacă la dispozitivul strategic al Pactului de la Varşovia să fie pusă sub semnul întrebării prin procesul de democratizare și prin pașii tot mai fermi spre o societate democratică. Totuși, în prima fază, opţiunea intervenţiei militare era exclusă de către analişti. În acest sens, într-un raport din **18 martie** se menţiona:

„În acest moment nu există nicio dovadă că sovieticii deplasează trupe sau că Moscova se așteaptă ca situația cehoslovacă să se deterioreze într-o măsură care să ridice problema intervenției"[10].

În opinia americanilor, decizia unei intervenţii militare era mult mai grea decât în anul 1956, putând fi luată numai în cazul extrem al scăpării lucrurilor de sub orice control și al izbucnirii unor violențe, ipoteză puţin plauzibilă la acel moment. Ca urmare, într-un memorandum special, intitulat „U.R.S.S. şi Europa de Est", întocmit la **21 martie 1968** de *Office of National Estimates*, se menţiona:

„În cazul în care evenimentele vor fi scăpate din mână în Europa de Est - de ex., o prăbușire completă a autorității comuniste din Cehoslovacia - sovieticii se vor confrunta, desigur, încă o dată cu opțiunea grea de a interveni sau nu cu trupele. Deși ar fi chiar mai reticenți în a face acest lucru decât în 1956, în cele din urmă ar fi probabil să decidă că nu pot tolera un astfel de regres și ar interveni. Cu toate acestea, ar putea considera acest lucru fezabil numai dacă, mai întâi, susținătorii lor din Praga au reușit să provoace acțiuni violente"[11].

---

[10] „There is no evidence at this time, however, that the Soviets are moving any troops or that Moscow expects the Czechoslovak situation to deteriorate to an extent that would raise the question of intervention" - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-03-18.pdf

[11] „Should events get completely out of hand in Eastern Europe - e.g. , a complete collapse of Communist authority in Czechoslovakia - the Soviets would, of course, once more face the hard choice of whether or not to intervene with troops. Though they would be even more reluctant to do so than they were in 1956, in the end they would probably decide that they could not tolerate such a setback and would intervene. They might think this feasible, however, only if their supporters in Prague first succeeded in provoking violence" – C.I.A., Office of National Estimates, Special Memorandum No. 6-68, „The USSR and Eastern Europe", 21 March 1968, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-03-21.pdf

Cel mai probabil, sovieticii urmau a se limita la un „război economic”, motiv pentru care americanii pregăteau chiar un set de contramăsuri. Într-un memorandum întocmit la **15 martie 1968** de Nathaniel Davis, consilier prezidențial pe probleme est-europene şi sovietice, pentru consilierul de securitate naţională Walt Withman Rostow, se propunea constituirea unui grup de lucru pentru identificarea măsurilor de sprijin economic care puteau fi luate pentru susţinerea României şi Cehoslovaciei în faţa presiunilor sovietice[12].

Schimbările produse în Cehoslovacia în lunile martie-aprilie în plan economic, măsurile de politică externă, strângerea relațiilor cu Vaticanul, libertatea tot mai mare a presei au produs o iritare continuă a Moscovei, însă tonul rapoartelor C.I.A. rămânea optimist. Astfel, în **26 aprilie** analiștii americani considerau că fricțiunile vor continua să se manifeste prin articole de presă și discuții de culise între oficialii celor două state:

„Nici una dintre părți, însă, nu pare dispusă să escaladeze polemica la nivel oficial. Schimbările continue din Cehoslovacia și independența crescândă a regimului Dubcek ar putea produce, totuși, o reacție sovietică mai dură, iar disputa relativ silențioasă ar putea deveni mai gravă”[13].

Atitudinea Moscovei din această perioadă a fost definită drept aceea de a observa, a aştepta şi a spera la mai bine, dar pregătindu-se pentru ceea ce este mai rău[14]!

Cursul tot mai accelerat al reformelor din Cehoslovacia şi refuzul liderilor din echipa lui Dubcek de a face concesii au acutizat situaţia. Ca urmare, un memorandum întocmit de C.I.A. la **10 mai 1968** releva faptul că răbdarea sovieticilor pare să fi ajuns la final, definind relaţiile dintre

[12] https://ia601305.us.archive.org/7/items/DavisMemotoRostowonPossibleSovietEconomicWarfareAgainstCzechoslovakiaorRomania1968-03-15/Davis%20Memo%20to%20Rostow%20on%20Possible%20Soviet%20Economic%20Warfare%20Against%20Czechoslovakia%20or%20Romania%201968-03-15.pdf

[13] „Neither side, however, appears willing to escalate the polemics to an official level. The continuing changes in Czechoslovakia and the growing independecce of the Dubcek regime may yet bring a harder Soviet reaction, and the relatively muted dispute may become more serious” - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-04-26a.pdf

[14] *Strategic Warning & The Role of Intelligence. Lessons Learned from the 1968 Soviet invasion of Czechoslovakia*, Central Intelligence Agency, Washington, DC., [2010], p. 7.

sovietici și Cehoslovacia drept o „criză”. La această definiţie a contribuit, fără îndoială, apariţia presiunilor militare, concretizate în manevrele organizate în această perioadă pe teritoriul Poloniei, în imediata vecinătate a graniței cu Cehoslovacia.

Totuşi, analiştii C.I.A. susţineau că Uniunea Sovietică „probabil că nu va mai avea nevoie de intervenţie militară, dar mizele pentru liderii sovietici sunt ridicate și o astfel de mișcare nu mai poate fi exclusă”[15]. La acel moment, americanii păreau convinşi, ca şi sovieticii, de altfel, că *presiunile politice, economice, militare şi diplomatice* erau suficiente şi îi vor face pe cehoslovaci mai flexibili, scoţând în evidenţă faptul că criticile formulate în presa sovietică au fost mult atenuate[16].

O telegramă din **24 iulie** informa că sovieticii au desfăşurat Armata a 32-a în Polonia, precum şi „largi forţe” în sudul R.D.G., efectuând presiuni asupra Poloniei pentru pregătirea unei intervenţii militare. Cinci divizii subordonate districtului militar Silezia fuseseră puse în stare de alertă. De asemenea, în telegramă se semnala intensificarea propagandei în Polonia, în sensul de reliefare a „pericolului cehoslovac” şi de subliniere a necesităţii ajutării „forţelor sănătoase” din ţara vecină[17].

O notă din **2 august 1968** arată că C.I.A. a dispus de informaţii detaliate despre construirea dispozitivului militar al Pactului de la Varşovia, prezentând trupele staţionate în vecinătatea frontierelor cehoslovace, dar şi măsurile sovietice de mobilizare. Concluzia era că „Înaltul Comandament Sovietic a finalizat în aproximativ două săptămâni pregătiri militare suficiente pentru a interveni în Cehoslovacia, dacă acest lucru este considerat necesar de către conducerea politică”[18].

Pe **20 august** C.I.A. a aflat că liderii sovietici și-au întrerupt vacanța, revenind la Moscova pentru o ședință de urgență a Comitetului

---

[15] https://wikileaks.org/gifiles/docs/17/1777340_cia-documents-on-prague-1968-from-lbj-libe-.html

[16] Într-un raport C.I.A. din 16 mai 1968 se preciza: „The restricted nature of Moscow's press attacks suggests that the Soviets may be waiting further results of their pressure campaign before making new moves against Czechoslovakia” - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-05-16.pdf

[17] https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-07-26a.pdf

[18] „In short, it appears that the Soviet high command has in about two weeks' time completed military preparations sufficient for intervening in Czechoslovakia if that is deemed necessary by the political leadership” – *Strategic Warning & The Role of Intelligence. Lessons Learned from the 1968 Soviet invasion of Czechoslovakia*, Central Intelligence Agency, Washington, DC., [2010], p. 43.

Central al P.C.U.S.. Însuși directorul C.I.A., **Richard Helms**, l-a informat pe președintele Johnson despre acest lucru, declarând că, cel mai probabil, este semnul unei invazii iminente. Johnson, însă, a respins această concluzie, crezând că, de fapt, este vorba de pregătirea tratativelor sovieto-americane pentru limitarea armamentului strategic, programate pentru luna septembrie.

De altfel, se pare că președintele nu era singurul care se îndoia serios de o posibilă invazie. Într-o discuţie purtată la trei zile după invazie, secretarul de stat american, **Dean Rusk**, i-ar fi spus ambasadorului sovietic la Washington că „ar fi putut paria că Uniunea Sovietică nu va invada Cehoslovacia”[19].

Ca atare, vestea invaziei a surprins Casa Albă, chiar dacă au existat informaţii ample care sugerau că o astfel de mișcare a Pactului de la Varșovia era foarte posibilă. În formularea plastică a lui Dean Rusk, invadarea Cehoslovaciei în timpul preparativelor pentru o întâlnire sovieto-americană la cel mai înalt nivel a fost „ca şi când ai fi aruncat un peşte mort în faţa preşedintelui Statelor Unite”[20]. Practic, la aflarea veştii, preşedintele și *staff*-ul său au căzut într-o stare de semi-paralizie! Potrivit relatării lui Dobrînin, „preşedintele Johnson a ascultat cu atenţie, dar n-a părut că înțelege imediat importanţa veştii. Spre marea mea surprindere, n-a reacţionat absolut deloc, ci doar mi-a mulțumit pentru informaţie și a spus că va discuta probabil cu Rusk şi cu alţii a doua zi dimineaţă şi că ne va oferi un răspuns, dacă era cazul”[21].

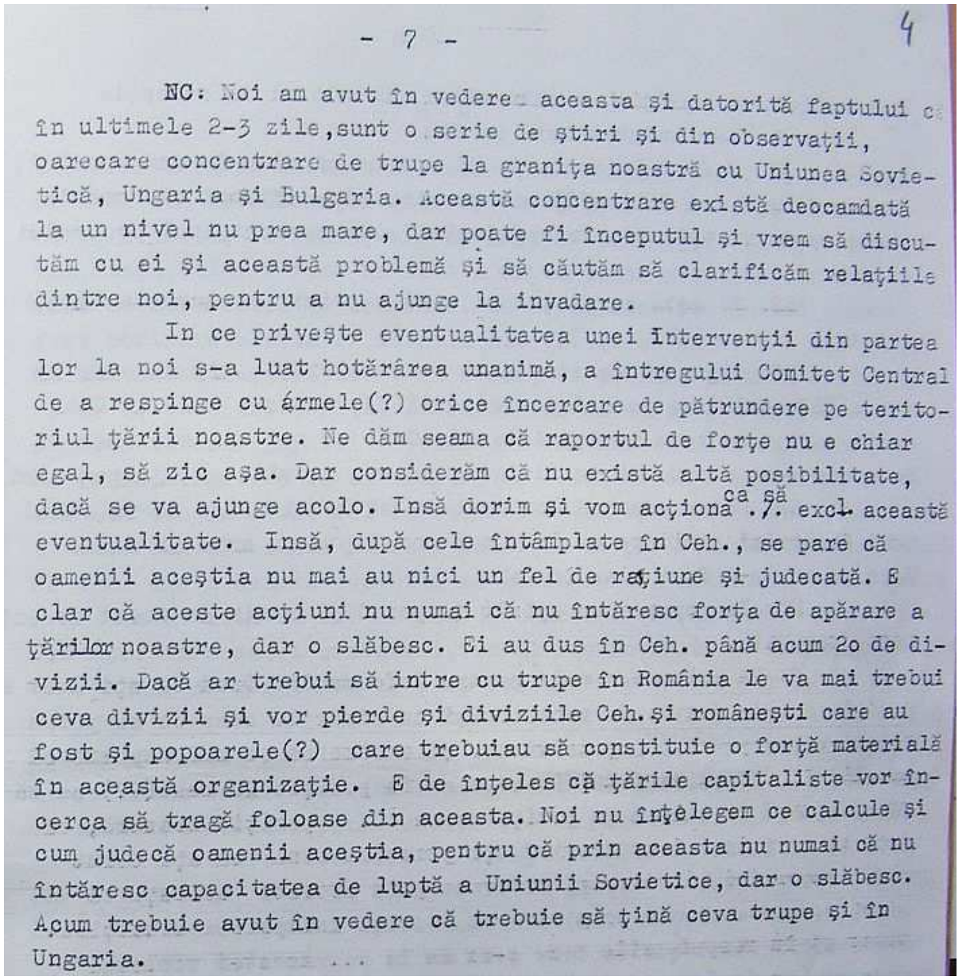
Președintele Johnson a fost atât de obsedat de conflictul din Vietnam și s-a concentrat pe eforturile sale de a-și îndeplini planurile de soluționare, astfel încât, atunci când i s-a spus despre invazie, el a răspuns cu acești factori în minte. Când a întreprins acțiuni, s-a asigurat că acestea se încadrau doar într-un răspuns retoric minim, care să nu amenințe în nici un fel obiectivele sale personale sau politice. Răspunsul oficial al Casei Albe, însă, s-a deosebit de reacția altor cercuri politice și a opiniei publice.

---

[19] Anatoli Dobrînin, *Confidențele unui ambasador sovietic la Washington*, traducere din limba engleză de Mihai-Dan Pavelescu, Meteor Press, București, 2016, p. 236.

[20] “...like throwing a dead fish in the face of the President of the United States” – *apud* „Memorandum of Conversation”, september 20, 1968, David C. Humphrey, Charles S. Sampson (eds.), *Foreign Relation of the United States (FRUS)*, 1964-1968, vol. XIV, *Soviet Union*, General Editor: David S. Patterson, United States Government Printing Office, Washington, 2001, doc. 304, p. 719.

[21] Anatoli Dobrînin, *op. cit.*, p. 234.

\- 7 - 4

NC: Noi am avut în vedere această şi datorită faptului c[ă] în ultimele 2-3 zile,sunt o serie de ştiri şi din observaţii, oarecare concentrare de trupe la graniţa noastră cu Uniunea Sovietică, Ungaria şi Bulgaria. Această concentrare există deocamdată la un nivel nu prea mare, dar poate fi începutul şi vrem să discutăm cu ei şi această problemă şi să căutăm să clarificăm relaţiile dintre noi, pentru a nu ajunge la invadare.

In ce priveşte eventualitatea unei intervenţii din partea lor la noi s-a luat hotărârea unanimă, a întregului Comitet Central de a respinge cu ármele(?) orice încercare de pătrundere pe teritoriul ţării noastre. Ne dăm seama că raportul de forţe nu e chiar egal, să zic aşa. Dar considerăm că nu există altă posibilitate, dacă se va ajunge acolo. Insă dorim şi vom acţiona ca să ./. excl. această eventualitate. Insă, după cele întâmplate în Ceh., se pare că oamenii aceştia nu mai au nici un fel de raţiune şi judecată. E clar că aceste acţiuni nu numai că nu întăresc forţa de apărare a ţărilor noastre, dar o slăbesc. Ei au dus în Ceh. până acum 2o de divizii. Dacă ar trebui să intre cu trupe în România le va mai trebui ceva divizii şi vor pierde şi diviziile Ceh. şi româneşti care au fost şi popoarele(?) care trebuiau să constituie o forţă materială în această organizaţie. E de înţeles că ţările capitaliste vor încerca să tragă foloase din aceasta. Noi nu înţelegem ce calcule şi cum judecă oamenii aceştia, pentru că prin aceasta nu numai că nu întăresc capacitatea de luptă a Uniunii Sovietice, dar o slăbesc. Acum trebuie avut în vedere că trebuie să ţină ceva trupe şi în Ungaria. ...

Stenograma discuțiilor purtate de Nicolae Ceaușescu cu I.B. Tito la Vîrșeț, în ziua de 24 august 1968 – A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 397/1968, f. 4

Congresul Statelor Unite și publicul american au reacționat dur, în mare măsură, și au cerut o acțiune fermă și decisivă împotriva invadatorilor. Președintele și personalul său au ales, totuși, să urmeze o altă cale. În loc să asculte dorințele belicoase ale multor „voci” din țară și din guvern, Johnson a decis o cale care să minimizeze confruntarea cu Estul. În acest fel, el a demonstrat că invazia Cehoslovaciei, cel puțin în cadrul aspectelor mai largi ale Războiului Rece, pur și simplu nu era atât de importantă.

Potrivit relatărilor lui Anatoli Dobrînin, la cinci zile după invazie a avut loc o întâlnire privată a președintelui cu lideri ai Congresului, la care legislativul şi executivul să convină asupra unei reacţii adecvate faţă de invazie. Furios din cauza criticilor exprimate de congresmenii nemulţumiţi că nu s-a opus mai energic invaziei, Johnson ar fi exclamat: „Îmi sugeraţi să trimit acolo soldaţi americani?”[22], lăsând de înţeles că asta ar fi o utopie.

De altfel, în acea perioadă președintele era intens preocupat și de nominalizarea sa drept candidat al Partidului Democrat la preşedinţia S.U.A., eveniment care a avut loc în 26 august la Convenţia Naţională a partidului, desfăşurată la Atlantic City, New Jersey. Pe de altă parte, chiar a doua zi Johnson a sărbătorit împlinirea vârstei de șaizeci de ani!

Discursul președintelui Johnson, rostit în seara zilei de **30 august** la *Conventional Center* din San Antonio, a reprezentat, deopotrivă, *un avertisment* şi *un mesaj clar* că S.U.A. doresc negocieri diplomatice şi nu o confruntare militară, dar nici nu o exclud complet, dacă acţiunile militare sovietice continuă[23].

---

[22] *Ibidem*, p. 236.

[23] „It is clear to me that the leaders in Moscow have felt that their interests were threatened by the emergence of even modest degrees of national independence and human liberty in Eastern Europe. In a tragic move they have applied the full measure of military power in Czechoslovakia where tonight hundreds of tanks surround that capital. There are even rumors late this evening that this action might be repeated elsewhere in the days ahead in Eastern Europe. So, I say to you tonight and to the world tonight, we cannot and we must not in the year 1968 return to a world of unbridled aggression. Surely it is too late in history for small nations to be denied their right to national existence. The Charter of the United Nations makes this a fundamental right of all nations, regardless of ideology, alliances, or political distances. There should not be any doubt in the minds of anyone as to where the United States of America stands on a question so fundamental to the peace of the entire world. There are no questions that I know of that cannot be settled and should not be settled by peaceful means, if the governments will only take the time and the patience to try and find the peaceful answers. **So, let no one unleash the dogs of war.** (subl. ns. F.B.) Let no one even in this period of highly charged domestic debate in our country ever doubt what the true views of the American people are on these matters. So, as we have our blessings, so do we also have our problems-and we have had through all of the years. For those problems we have the courage and the patience and I hope the vision and the knowledge to try to resolve them as men should resolve them

De altfel, după stupefacția inițială şi teama că agresiunea sovietică ar putea fi extinsă şi asupra României şi Iugoslaviei, analiştii americani au reevaluat informațiile şi datele disponibile şi au început, treptat, să descifreze jocul abil al Moscovei. Ca urmare, pe lângă declarația fermă a preşedintelui Johnson împotriva unei noi agresiuni, din 30 august, și avertismentul adresat de Dean Rusk ambasadorului Dobrînin în seara aceleași zile („În numele umanității, vă cerem să nu invadați România, deoarece consecințele ar fi incalculabile”[24]), acțiunile de detensionare întreprinse de S.U.A. au plecat de la premisa că **noi acțiuni agresive sunt puțin probabile**. În ziua de 30 august Walt Rostow îi telegrafia preşedintelui Johnson că Rufus Taylor a reevaluat toate informațiile de care dispunea C.I.A. și a ajuns la concluzia că, deși există un „motiv de neliniște” în ce privește România, „nu există nici un indiciu pentru o mişcare sovietică iminentă împotriva României”[25].

Fără îndoială, un rol important în consolidarea acestei premise l-

---

in the 20th century around a conference table instead of on a battlefield. Such will be my purpose in the remaining days of my public service” – *Lyndon B. Johnson: 1968-1969 (in two books): containing the public messages, speeches, and statement of the president*, vol. 2, Washington, Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Service Administration, 1970, p. 920. Potrivit unui interviu acordat, în 2 decembrie 1968, de Eugene Rostow, Subsecretar de Stat pentru Afaceri Politice, ideea discursului a fost elaborată de către Departamentul de Stat şi urmărea să le reamintească sovieticilor că timp de 20 de ani S.U.A. a urmat regula de a nu interveni în Europa de Est, dar că premisa acestei politici a fost reciprocitatea: „that we issue signals to the Russians saying, «Look here, don't take any risks!». And you remember the President made a public warning in San Antonio about an invasion of Romania, «don't unleash the dogs of war». The idea was that it would unleash forces whose outcome nobody could predict or control. So he has used the occasion to try to get them to accept the logic of the Truman Doctrine and of noninterference on our side of the line.” - https://www.discoverlbj.org/item/oh-rostowe-19681202-1-74-72

[24] Potrivit transcriptului convorbirii telefonice dintre Dean Rusk şi preşedintele Johnson, Rusk i-ar fi spus lui Dobrînin: „...in the name of all humanity, we call upon them not to do it. The such action... the effect of such action on the total world situation would be incalculable” - https://www.discoverlbj.org/item/tel-13350

[25] https://ia801304.us.archive.org/20/items/RostowtoLBJ-Rusk-DobryninmeetingonCzechInvasionandRomania1968-08-30a/Rostow%20to%20LBJ-Rusk-Dobrynin%20meeting%20on%20Czech%20Invasion%20and%20Romania%201968-08-30a.pdf

au avut asigurările ferme date lui Rusk de ambasadorul Dobrînin în ziua de sâmbătă, **31 august**, cu privire la faptul că „temerile și zvonurile împotriva României sunt lipsite de orice temei”[26]. Fără a elimina total din calcule ipoteza unor noi acţiuni militare ale U.R.S.S., factorii de decizie americani au acţionat mult mai calm, intrând în logica jocului politic sovietic.

O primă mărturie elocventă în acest sens este discuţia purtată în ziua de **4 septembrie 1968** de cancelarul Austriei cu ambasadorul S.U.A. la Viena. Pe parcursul acesteia, cancelarul Josef Klaus s-a interesat de percepţia americană asupra ameninţărilor la adresa României şi Iugoslaviei, primind următorul răspuns:

„Folosindu-mă de instrucţiunile utile de la Departament, i-am spus că, deși sovieticii aveau capacităţi formidabile de a intra în România, **datele de care dispunem nu ne conduc spre a crede că, pentru moment, se are în vedere o intervenție** (subl. ns. F.B.). Referitor la Iugoslavia, am arătat că nu aveam cunoştinţă de nici o informație că ar exista vreo concentrare extraordinară de forţe ale Tratatului de la Varşovia la graniţele Iugoslaviei. Mai mult, observatori autorizaţi din Europa și din alte părţi se îndoiesc că actuala conducere sovietică s-ar angaja în ceea ce Stalin a hotărât, cam cu douăzeci de ani în urmă, că nu este o acţiune profitabilă”[27].

Cu toate acestea, prelucrarea informaţiilor contradictorii furnizate de serviciile secrete şi de canalele diplomatice continua să-i pună în dificultate pe analiştii americani, aceştia confruntându-se cu o mare doză de impredictibilitate. Acest lucru a fost, de altfel, recunoscut de către secretarul de stat Dean Rusk în convorbirea pe care a avut-o cu ministrul român de Externe, Corneliu Mănescu, la New York, în ziua de **1 octombrie 1968**. Potrivit memorandumului convorbirii, Dean Rusk „a recunoscut că, actualmente**, nu suntem sută la sută siguri de ce au de gând sovieticii**” (subl. ns. F.B.), pentru ca, după trecerea în revistă a atuurilor de care dispun românii, să exprime, din nou, „preocuparea S.U.A. faţă de faptul că, **pentru prima dată în decurs de mai mulți ani, nu știm ce au de gând sovieticii** (subl. ns. F.B.)”[28].

---

[26] *România. Supravieţuire și afirmare prin diplomație în anii Războiului Rece,* vol. 5, *Trei decenii de relații româno-americane. 1955-1985. Documente I, 1955-1972*, coord. ambasador Nicolae Ecobescu, editori: Nicolae Ecobescu, Constantin Moraru, Nicolae Ropotan, Fundația Europeană Titulescu, București, 2015, p. 451.
[27] *Ibidem,* p. 460.
[28] *Ibidem*, p. 478.

La momentul respectiv, cea mai bună sinteză a informaţiilor disponibile şi a analizelor efectuate de structurile de specialitate o reprezenta memorandumul întocmit de John Leddy, preşedintele Grupului Interdepartamental Regional pentru Afaceri Europene, pentru subsecretarul de stat Nicholas Katzenbach[29].

„Chiar acum, România se simte ameninţată, în ciuda faptului că, spre deosebire de Cehoslovacia, are un partid care controlează absolut situaţia şi a faptului că nu are frontieră cu Germania «revanşistă». În mod similar, Iugoslavia, chiar dacă nu este şi nu a fost niciodată membră a Tratatului de la Varşovia, nu este sigură de intenţiile sovietice, ceea ce o face să creadă că o mişcare militară împotriva ei este posibilă. În ciuda acestor temeri, încă nu există dovezi solide care să sugereze că Uniunea Sovietică intenționează să intervină militar în aceste două țări”[30].

Totuşi, potrivit unei analize a Departamentului de Stat, existau trei factori care pledau **în favoarea** ipotezei unei invadări a României:

„a. După ce au făcut pasul în Cehoslovacia, sovieticii sunt în mod clar capabili de o a doua invazie. Comunismul naţionalist românesc, un ghimpe cronic pentru partea sovietică, ar fi eliminat sau neutralizat.

b. Cu românii puşi la pământ, teritoriul Pactului de la Varșovia va intra din nou sub control sovietic complet.

c. În ceea ce privește actuala conducere sovietică, doctrina sovietică, așa cum a fost articulată în articolul din «Pravda» din 26 septembrie, legitimizează, într-adevăr, o astfel de acțiune”[31].

---

[29] James E. Miller (ed.), *Foreign Relations of the United States*, 1964-1968, volume XVII, *Eastern Europe*, General Editor: Glenn W. LaFantasie, United States Government Printing Office, Washington, 1996, „Memorandum from the Chairman of the Interdepartmental Regional Group for European Affairs (Leddy) to the Undersecretary of State (Katzenbach)", October, 1, 1968, doc. no. 23, p. 81-93. (disponibil și *on-line* la https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1964-68v17/d23

[30] „Even now Romania feels threatened despite the fact that it, unlike Czechoslovakia, has a party which is in absolute control and a frontier which does not border on "revanchist" West Germany. Similarly, Yugoslavia, even though it is not and has never been a member of the Warsaw Pact, is uncertain enough of Soviet intentions to believe that a Soviet military move against it is possible. Despite these fears, there is as yet no hard evidence to suggest that the Soviet Union intends to intervene militarily in these two countries".

[31] „a. Having taken the step in Czechoslovakia, the Soviets are clearly capable of a second invasion. Romanian nationalistic communism, a chronic thorn in the Soviet side, would be eliminated or neutralized.

Argumentele **împotriva** unei invadări a României erau următoarele:

a. „Spre deosebire de Cehoslovacia, partidul [comunist] român deţine controlul complet.
b. Spre deosebire de Cehoslovacia, cu lunga sa graniță comună cu Germania de Vest, România nu oferă, practic, probleme externe de securitate.
c. Nu există informații solide, verificabile militar sau diplomatic, care să indice probabilitatea unei invazii sovietice.
d. Românii au făcut deja gesturi conciliatoare și, fără îndoială, vor încerca să-i convingă pe sovietici că nu sunt periculoși”[32].

Concluzia era foarte clară:

„Având în vedere preocupările lor actuale, românii vor evita să ofere sovieticilor orice pretext pentru intervenție. Rezultatul probabil: **un război al nervilor de câteva luni, cu românii sensibili și, în general, dispuși să satisfacă cerințele sovietice** (subl. ns. F.B.)”[33].

În pofida acestei concluzii, efortul de descifrare a intenţiilor sovietice în ce privește posibilitatea unor noi acţiuni militare îndreptate împotriva României, Iugoslaviei, Austriei sau Berlinului de Vest a rămas, în continuare, la cote ridicate, fiind luate în calcul toate variantele. Totuși, **la 21 octombrie**, în cadrul întâlnirii avută la Washington de secretarul de stat Dean Rusk cu ministrul federal al Afacerilor Externe al R.F.G., Kurt

b. With the Romanians brought to heel, Warsaw Pact territory would once more come under complete Soviet control.

c. Soviet doctrine as articulated in the September 26 Pravda article effectively legitimizes such an action as far as the present Soviet leadership is concerned” – *ibidem.*

[32] „a. In contrast to Czechoslovakia, the Romanian party is in complete control.

b. Unlike Czechoslovakia with its long common border with West Germany, Romania offers virtually no foreign security problems.

c. There is no hard, verifiable military or diplomatic intelligence indicating the likelihood of a Soviet invasion.

d. The Romanians have already made conciliatory noises and will doubtless be trying to convince the Soviets that they are not dangerous”.

[33] „Given their present apprehensions, the Romanians will avoid giving the Soviets any pretext for intervention. The probable result: a low-key war of nerves for several months with the Romanians sensitive and generally accommodating to Soviet demands” – *ibidem.*

Waldheim, partea americană sublinia că „nu vedem fezabilă ameninţarea unei acţiuni militare împotriva României sau a uneia dintre celelalte trei zone”, neuitând însă să adauge: „ceea ce, desigur, se poate schimba foarte repede”.

În „Estimarea Naţională a Informaţiilor” nr. 12-68, din **7 noiembrie 1968**, se preciza:

„Atât România, cât și Iugoslavia vor continua să se teamă de intențiile sovietice pentru ceva timp, mai ales ținând seama de afirmațiile sovietice privind dreptul de a interveni în țările socialiste. **Probabil, sovieticii nu au în vedere nici o acțiune militară directă împotriva României, deși pot fi așteptate alte mijloace de presiune** (subl. ns. F.B.). O mișcare militară sovietică față de Iugoslavia pare chiar mai puțin probabilă. Cu toate că, prin acțiunea sa împotriva Cehoslovaciei, URSS a descurajat probabil, deocamdată, afirmațiile privind independența națională în rândul aliaților săi din Europa de Est, creșterea naționalismului antisovietic în zonă pare să continue și să producă noi manifestări de rezistență față de autoritatea sovietică”[34].

Explicaţia era foarte simplă şi, fără a lua în calcul toţi factorii, nu era departe de adevăr:

„Probabil că sovieticii nu au în vedere nici o acţiune militară directă împotriva României, parţial din cauza calculelor costurilor politice şi parţial pentru că nu consideră că România are aceeaşi importanţă strategică ca Cehoslovacia”[35].

---

[34] „Both Romania and Yugoslavia will remain apprehensive about Soviet intentions for some time, especially in view of Soviet assertions of a right to intervene in socialist countries. The Soviets probably do not now contemplate any direct military action against Romania, although other means of pressure can be expected. A Soviet military move against Yugoslavia seems even less likely. Although by its action against Czechoslovakia the USSR has probably for the time being discouraged assertions of national independence among its East European allies, the growth of anti-Soviet nationalism in the area seems likely to continue and to produce new manifestations of resistance to Soviet authority". – National Intelligence Estimate Number 12-68, *Eastern Europe and the USSR in the Aftermath of the Invasion of Czechoslovakia*, 7 noiembrie 1968, p. 1 - https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/1968-11-17.pdf

[35] „The Soviets probably do not now contemplate any direct military action against Romania, however, partly because of their calculations of the political costs and partly because they do not consider Romania to be as important strategically as Czechoslovakia" – *ibidem*, p. 4.

Incertitudinea analiştilor americani a fost provocată şi de informaţiile alarmante venite de la serviciile de informaţii ale aliaţilor N.A.T.O. Astfel, de-a lungul întregii luni septembrie 1968 **serviciile secrete britanice** „consemnau în continuare că erau indicii privind o acţiune împotriva României"[36], văzută ca o etapă premergătoare invadării Iugoslaviei şi ameninţând, astfel, zona Mării Adriatice şi a Mediteranei. Ca urmare a acestei percepţii, la începutul lunii octombrie, Londra a informat Washingtonul că veritabilul război al nervilor declanşat de Moscova „este parte a unui plan militar sovietic în care «trupele se vor deplasa din Ungaria prin România pentru a ocupa Belgradul şi podurile principale de la Novi Sad şi Panchevo»"[37].

Deruta a fost sporită în **18 noiembrie 1968**, când **serviciul de informaţii militare olandez** a primit de la un dactilograf din Statul Major al Armatei Populare Poloneze o informaţie şocantă şi extrem de detaliată: „Săptămâna trecută s-au dat ordinele pentru invadarea României de către trupele sovietice, poloneze şi ungare, **pe 22 noiembrie, la ora 4**"[38]. Erau oferite, de asemenea, informaţii concrete privind contingentul polonez, inclusiv mijloacele de transport ce urmau a fi folosite şi numele comandantului!

Totuşi, informaţiile obţinute de olandezi au fost considerate neverosimile de către americani, raportul fiind „slab cotat"[39]. Deşi unii istorici critică aceste evaluări ale experţilor din S.U.A. şi le consideră un produs al acţiunilor sovietice de dezinformare şi înşelare a inamicului, trebuie să remarcăm că derularea evenimentelor a validat analizele de la Washington[40]!

În schimb, pe linia urmată începând cu 6 septembrie, când au obţinut primele informaţii despre masarea unor unităţi sovietice la

---

[36] Larry L. Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, traducere de Camelia Diaconescu, Editura Rao, Bucureşti, 2011, p. 424.

[37] *Ibidem*, p. 423.

[38] *Ibidem*, p. 426.

[39] *Ibidem*, p. 427.

[40] Larry Watts consideră că analiştii C.I.A. au avut „tendinţa de a ignora deja instituita capacitate ofensivă sovietică. Căutând copaci noi, analiştii nu au observat că se aflau în mijlocul pădurii. Încurajate de dezinformarea sovietică răspândită de agenţii şi membrii Pactului de la Varşovia în ţările neutre şi membre N.A.T.O. din Europa, serviciile de informaţii americane aveau falsul sentiment că absenţa unor pregătiri militare identice însemna lipsa unei ameninţări serioase" – *ibidem*, p. 383.

frontierele României, britanicii au acordat credit informației despre atacarea României în dimineața zilei de 22 noiembrie. Deși în opinia noastră informația furnizată de „dactilograful” polonez era doar o intoxicare sovietică, ea a căpătat credibilitate la Londra prin modul în care Moscova a acționat în plan militar.

Astfel, în ziua de 21 noiembrie mai multe rapoarte de *intelligence* transmise de Danemarca, Grecia și Franța, precum și telegrame ale Centrului de Informații *Joint Intelligence Committee* (JIC) din Londra constatau „o acumulare de evenimente neobișnuite ce nu excludeau posibilitatea ca manevrele forțelor Pactului de la Varșovia, recent detectate, să constituie pregătirea pentru o intervenție armată împotriva României”. Ca urmare, a fost alertat N.A.T.O., iar amiralul Nigel Henderson, în calitate de președinte, a convocat de urgență Comitetul Militar (N.A.T.O. MC) într-o ședință specială în data de 22 noiembrie[41]. De asemenea, în noaptea de 21/22 noiembrie *Foreign Office* a expediat o telegramă la București cu privire la iminența atacului[42].

Serviciile românești de informații și criza cehoslovacă

În cazul României serviciile de informații implicate în culegerea de date privind intențiile Uniunii Sovietice au fost, în principal, două: **Direcția Generală de Informații Externe** (D.G.I.E.) a M.A.I. și **Direcția de Informații a Armatei**. Potrivit unor relatări memorialistice, D.G.I.E. ar fi reușit, prin intermediul colonelului Ion Bichel (Ivan Bikel), să recruteze o sursă chiar în cadrul Comandamentului Tratatului de la Varșovia, cu sediul la Moscova. Acesta era un ofițer polonez, fost atașat militar într-o țară occidentală, care, în copilărie, trăise o vreme în România, alături de familia sa refugiată din fața *Wehrmacht*-ului. Recrutat în Occident, ofițerul polonez lucra din 1966 la Moscova, furnizând ocazional informații românilor. „Spre sfârșitul lunii iunie, începutul lunii iulie 1968”, polonezul ar fi informat că „«România este luată în colimator de către Brejnev și Andropov», întocmai ca și Cehoslovacia și că se

[41] Liana Radu, *De ce nu a fost invadată România în 1968?*, în „Magazin istoric”, noiembrie 2009, p. 53.

[42] Dan Gheorghe, *Documente N.A.T.O.: 1968 – anul în care România putea fi invadată de U.R.S.S.*, în „România liberă”, 29 august 2013, https://romanialibera.ro/special/documentare/documente-nato--1968---anul-in-care-romania-putea-fi-invadata-de-urss-311238

pregăteau unele acţiuni în forţă”[43].

În jurul datei de **20 iulie 1968**, ofiţerul polonez a cerut realizarea unei întâlniri de urgenţă cu ofiţerul român de legătură. Cu prilejul întrevederii, realizată la Varşovia, agentul a comunicat că „Brejnev personal, împreună cu Andropov, şeful K.G.B., şi cu Armata, au pregătit o invazie în Cehoslovacia, România şi Iugoslavia, fiind nemulţumiţi de politica dusă de Dubcek, Ceauşescu şi Tito. Un colectiv restrâns din Statul Major al Comandamentului Tratatului de la Varşovia, lucrează la elaborarea planului de detaliu”, din respectivul colectiv făcând parte chiar ofiţerul polonez.

Iniţial, Nicolae Ceauşescu, beneficiarul final al acestor informaţii, ar fi avut unele îndoieli, considerând că Securitatea „este victima unei acţiuni diabolice de dezinformare”. El s-ar fi exprimat în următorii termeni: „Informaţiile pot fi adevărate numai dacă Brejnev e nebun! Numai un nebun, un descreierat ar putea face aşa ceva; mai trimiteţi-l pe omul vostru să adâncească informaţia”[44]. Detaliile aflate în cursul unei noi întâlniri cu informatorul polonez ar fi fost suficient de credibile, astfel încât Ceaușescu ar fi dat credit informațiilor și ar fi convocat o întâlnire „de taină” cu Ion Stănescu, şeful Consiliului Securităţii Statului, gral. Ion Ioniţă, ministrul Forţelor Armate, gral. Ion Gheorghe, şeful Statului Major al Armatei, gral. Șandru, șeful Rezervelor de Stat, și cu Ilie Verdeţ, vicepreședinte al Guvernului.

Existenţa unor informaţii cu privire la o posibilă invazie este confirmată, indirect, de discuţia avută de Nicolae Ceauşescu cu ambasadorul sovietic la Bucureşti, A.V. Basov, în ziua de **12 iulie 1968**, cu trei zile înainte de „consfătuirea celor cinci” de la Varşovia. Cu această ocazie, Ceauşescu i-a comunicat ambasadorului: „Noi suntem foarte îngrijoraţi de eventualele acţiuni de amestec în treburile interne ale Cehoslovaciei. Considerăm că aceste lucruri ar agrava și mai mult situația, ar avea consecințe grave în lume și pentru mișcarea comunistă”[45].

De asemenea, cu ocazia vizitei întreprinsă în Cehoslovacia în **15-17 august**, Nicolae Ceaușescu informa gazdele: „Când ne-a apărut clar că se intenționează să se intervină în Cehoslovacia **inclusiv cu forța**

---

[43] Neagu Cosma, Ion Stănescu, *În anul 1968 a fost programată și invadarea României. Informații inedite din interiorul Serviciilor Speciale ale României*, Editura Paco, București, f.a., p. 56.
[44] *Ibidem*, p. 57.
[45] Vasile Buga, *op. cit.*, p. 73.

armelor, ne-am adresat în primul rând Uniunii Sovietice”[46].

De altfel, potrivit unei relatări memorialistice, unul dintre scopurile vizitei lui Ceaușescu la Praga era chiar avertizarea omologilor cehoslovaci. În acest sens, el ar fi spus: „Vreau să-l previn pe Dubcek… Stănescule, să-mi prezinţi o notă de două pagini, în limba rusă, cu informaţiile ce le aveţi, care se referă la invazie…”. La întoarcerea în ţară, Ceaușescu s-ar fi declarat dezamăgit de reacţia cehoslovacilor, spunându-i lui Ion Stănescu, cu privire la atitudinea lui Dubcek: „Ăsta nu știe nimic, dar nici nu vrea să creadă!”[47].

În schimb, Ceaușescu începuse să ia în calcul nu doar o invazie a Cehoslovaciei, ci și o acţiune militară a U.R.S.S. împotriva României. La conturarea acestei ipoteze contribuiseră o serie de informări, precum **Nota-sinteză nr. 148/5 august 1968**, prin care Securitatea oferea date „privind unele acţiuni ostile întreprinse de autorităţile sovietice împotriva R.S. România”[48].

Ulterior invadării Cehoslovaciei, atât Securitatea, cât și Direcţia de Informaţii a Armatei au furnizat conducerii P.C.R. numeroase rapoarte privind deplasarea unor unităţi militare de-a lungul frontierelor României, efectuarea unor exerciţii militare, simularea unor acţiuni de forţare a cursului Prutului, alte măsuri ce păreau să indice o iminentă mobilizare a unităţilor militare staţionate în R.S.S. Moldovenească și Ucraina Subcarpatică.

De asemenea, în special prin atașaţii militari, au parvenit o serie de informaţii cu privire la U.R.S.S. obţinute de diverse structuri informative din Occident, acestea fiind puse la dispoziţia României cu acordul conducerii politice a respectivelor state.

Toate informaţiile și datele furnizate de serviciile de informaţii au servit decidenţilor politici pentru elaborarea măsurilor de prevenire a oricărei ameninţări la adresa României. Acestea au presupus două componente majore: transmiterea unui avertisment ferm către ipoteticul agresor că statul român se va apăra prin toate mijloacele și, simultan, identificarea principalelor subiecte de tensiune și căutarea unor căi rapide de detensionare. Fiecare componentă a implicat seturi diversificate de acţiuni: de la instituirea stării de alarmă în unităţile militare și crearea

[46] *Ibidem.*
[47] Neagu Cosma, Ion Stănescu, *op. cit.*, p. 69.
[48] Cristian Troncotă, *Duplicitarii. O istorie a Serviciilor de Informaţii și Securitate ale regimului comunist din România. 1965-1989*, Editura Elion, București, 2003, p. 129-130.

gărzilor patriotice, până la demersuri diplomatice, discursuri, articole de presă, gesturi simbolice cu ocazia unor evenimente.

Derularea acţiunilor de la finele lunii august şi din luna septembrie indică, în opinia noastră, că, după ce au luat foarte în serios iminenţa unei invazii, liderii de la Bucureşti au înţeles jocul sovieticilor şi s-au arătat dispuşi să intre într-un sistem de negociere, făcând o serie de concesii menite să liniştească temerile Kremlinului.

Serviciile sovietice de informaţii şi situaţia din Cehoslovacia şi România

Atât K.G.B., cât şi G.R.U. dispuneau de reţele consistente de informatori în Cehoslovacia şi România şi monitorizau cu atenţie evoluţiile politice ale celor două state. Dacă situaţia de la Bucureşti provoca de multă vreme dureri de cap liderilor de la Kremlin, evenimentele derulate în ianuarie 1968 la Praga nu au reprezentat, iniţial, un motiv de îngrijorare. Dubcek petrecuse mult timp în Uniunea Sovietică, absolvind cu diplomă de merit, în 1958, Şcoala Superioară de Partid din Moscova, fiind numit cu bunăvoinţă de către K.G.B. „Şaşa al nostru”[49].

Ca urmare, Departamentul 11 „Europa de Est”, din Direcţia Generală I „Informaţii Externe” a K.G.B., nu s-a îngrijorat prea mult de preluarea de către acesta a funcţiei de prim-secretar. Totuşi, foarte rapid, ofiţerii sovietici s-au lămurit că Dubcek nu este manevrat de „elementele burgheze” din partidul comunist cehoslovac, cum crezuseră iniţial, ci este chiar el un promotor al „socialismului cu faţă umană”. Pe cale de consecinţă, Andropov, preşedintele K.G.B., a devenit unul dintre cei mai fervenţi susţinători ai unei intervenţii de mână forte în Cehoslovacia, manifestându-se în acest sens în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S. din **21 martie 1968**, unde s-a discutat pentru prima dată necesitatea unor „măsuri militare”.

Din ordinul lui Andropov, K.G.B. a lansat în lunile următoare o serie de acţiuni în Cehoslovacia, constând într-un amestec bine dozat de „înşelătorie şi forţă militară”. În aceste acţiuni au fost folosiţi „ilegalii” K.G.B. care, sub identităţi de „turişti, ziarişti, oameni de afaceri şi studenţi occidentali”, s-au implicat în culegerea de informaţii, dar şi într-o serie de acţiuni operative. Totodată, Andropov a extins, fără ştirea cehoslovacilor, rezidenţa legală K.G.B. de la Praga, încercându-se identificarea

---

[49] Vasili Mitrokhin, Christopher Andrew, *Arhiva Mitrokhin. K.G.B. în Europa şi în Vest*, traducere de Ion Aramă, Editura Orizonturi, Bucureşti, 2007, p. 255.

„membrilor PCC prosovietici, demni de încredere, pentru a forma un guvern după invazia sovietică”[50].

O serie de operațiuni au fost derulate de K.G.B și pentru a furniza dovezi false despre o serie de „pregătiri” ce vizau o lovitură armată. Pe lângă „descoperirea” unei ascunzători secrete de arme de proveniență americană, undeva în apropierea frontierei cu R.F.G., „ilegalii” K.G.B. au acreditat, pe diverse căi, ideea existenței unor organizații clandestine fictive, aflate în legătură cu serviciile de informații occidentale.

Din ordinul lui Andropov, de-a lungul lunilor de criză, „K.G.B. stimula teama că Cehoslovacia ar putea cădea victimă agresiunii N.A.T.O. sau unei lovituri de stat”[51].

În cazul României, lucrurile erau mai dificile, dar sovieticii au testat și aici posibilitățile de reactivare a unor vechi agenți (Constantin Pârvulescu[52]) și au intensificat culegerea de informații despre gradul de dotare, nivelul de instruire și starea de spirit a Armatei, despre soliditatea poziției deținute de Nicolae Ceaușescu, precum și despre starea de spirit a populației. De asemenea, au fost tatonate, discret, persoanele din conducerea P.C.R. dispuse spre o colaborare cu Moscova sau care erau cunoscute ca adversare ale lui Ceaușescu (Alexandru Bârlădeanu, Alexandru Drăghici, Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, Petre Borilă).

Concluzii

Documentele de arhivă devenite accesibile cercetării istorice în ultimii ani ne conduc spre o concluzie cel puțin surprinzătoare: în pofida imenselor resurse umane, financiare și tehnice, serviciile de informații ale superputerilor au eșuat, într-o mare măsură, în estimările făcute asupra evoluțiilor politico-militare din fierbintele an 1968!

Astfel, K.G.B.-ul nu a reușit să înțeleagă natura reformelor

---

[50] *Ibidem*, p. 257.

[51] *Ibidem*, p. 261.

[52] La Plenara Comitetului Central al P.C.R. din 14 februarie 1968, Constantin Pârvulescu a avut un schimb dur de replici cu Nicolae Ceaușescu, susținând că „noi nu putem să rămânem izolați de mişcarea muncitorească şi comunistă internațională”, în contradicție cu concepția promovată de Nicolae Ceaușescu, conform căreia un partid comunist trebuia să ia în considerare, mai întâi, „nevoile poporului din care face parte”. Acest dialog fără menajamente îl conducea pe istoricul Mihai Retegan la concluzia că în P.C.R. „exista o serioasă şi fățişă opoziție la politica comunismului național promovată de Ceaușescu” – Mihai Retegan, *op. cit.,* p. 69-70.

declanșate în Cehoslovacia și faptul că ele erau rezultatul unei nevoi profunde de schimbare a sistemului politic și economic. Iluzionându-se, iniţial, că va putea controla evoluţiile de la Praga prin agenţii de care dispunea, conducerea K.G.B. a sfârşit printr-o *manipulare* a conducerii P.C.U.S. în favoarea unei intervenţii militare. Asigurările că vor fi identificate imediat forţele fidele „cauzei socialismului" și că criza politică va fi soluţionată rapid s-au dovedit la fel de iluzorii. În schimb, asigurarea dată conducerii politice că Occidentul nu va reacţiona militar s-a dovedit validă!

În cazul României, K.G.B.-ul dispunea de mai puţine surse de informaţii şi pârghii de acţiune, iar estimările au fost la fel de eronate. Ultimii consilieri sovietici din M.A.I. fuseseră îndepărtaţi încă din 1964, multe dintre reţelele informative sovietice fuseseră destructurate, membrii lor fiind chiar chemaţi la „o discuţie lămuritoare" cu organele de partid, Securitatea dispunea chiar de un compartiment secret din Direcţia Contraspionaj cu misiunea de monitorizare a acţiunilor informative sovietice. Deci, câmpul tactic din România avea o configuraţie net diferită faţă de celelalte ţări membre ale Pactului de la Varșovia și agenţii K.G.B. și G.R.U. s-au convins pe propria piele de această particularitate.

În anul 1968 tentativele de a coagula o tabără anti-Ceaușescu, formată din vechi cominterniști și din înalţi demnitari ce se visaseră succesori ai lui Dej, au eşuat lamentabil, iar presiunile politice și de natură militară s-au dovedit ineficiente. Deși Moscova alimentase subtil conducerea de la București cu informaţii controlate despre o posibilă invazie militară, efectul scontat a întârziat să apară. Nicolae Ceaușescu nu numai că nu a devenit mai maleabil în tratativele bilaterale și în reuniunile ţărilor socialiste derulate în prima jumătate a anului 1968, dar a condamnat ferm invadarea Cehoslovaciei, atunci când aceasta s-a produs, și a anunţat că România este dispusă să reacţioneze militar la orice încălcare a frontierei de stat.

Ulterior, „războiul nervilor" declanşat de manifestările de forţă organizate de U.R.S.S. de-a lungul frontierelor României a dat rezultate, dar doar pe termen scurt. Astfel, în perioada primelor luni de după invadarea Cehoslovaciei, retorica Bucureștiului a devenit mai temperată, criticile formulate la adresa comportamentului Uniunii Sovietice au îmbrăcat o formă mai blândă, românii au părut mai maleabili în cadrul negocierilor, inclusiv în cele referitoare la viitoare manevre ale trupelor Pactului pe teritoriul României. Pe termen lung, însă, strategia sovietică a eșuat: retorica lui Nicolae Ceaușescu despre neamestecul în treburile

interne și dreptul fiecărui stat de a-și stabili singur coordonatele politicii externe și căile de dezvoltare internă a revenit în scurt timp la coordonatele inițiale! Ba, mai mult, criza provocată de ameninţarea unei invazii sovietice a condus la o consolidare a poziţiei politice a lui Ceaușescu şi a contribuit la legitimarea partidului comunist ca forţă politică în măsură să apere interesele naţionale!

De cealaltă parte, analiștii C.I.A. nu au reușit să înțeleagă modul de gândire al elitei sovietice de la Kremlin, favorizând ipoteza că reformele din Cehoslovacia vor fi încetinite și controlate prin presiuni politice și economice. Chiar și când informaţiile despre mişcările de trupe sovietice indicau iminenţa unei acţiuni militare împotriva Cehoslovaciei, analiștii de la Washington au considerat că era vorba doar de măsuri de intimidare, fără nici o finalitate în teren. De asemenea, momentul exact al invaziei nu a putut fi prevăzut, iar ocuparea rapidă a Pragăi a generat o veritabilă derută la nivelul superior de comandă din S.U.A. și din N.A.T.O.

În acest sens, într-un memorandum întocmit în 22 noiembrie 1968 pentru directorul C.I.A., intitulat „Post Mortem on Czech Crisis", se recunoștea foarte deschis:

„În final, acoperirea acestei crize de către analiștii de *intelligence* a fost adecvată până în momentul deciziei de a invada Cehoslovacia. Capacitățile forțelor de a efectua invazia au fost clar afirmate. **Intenția de a invada nu a fost cunoscută decât după producerea faptelor** (subl. ns. F.B.). Lipsa capacității de a evalua cu mai multă precizie probabilitatea acestei intenții a fost punctul de eșec al *intelligence*-ului în criza cehă"[53].

Pentru situaţia de la București, analiștii americani au reacţionat, în prima fază, exact pe dos! Informaţiile colectate prin mijloace proprii din Bulgaria, Polonia şi Ungaria, cumulate cu cele din spaţiul sovietic, i-au condus pe aceștia la luarea în serios a ipotezei că Moscova intenționează să ocupe și România, ba chiar și Iugoslavia. Informaţiile primite de la alte servicii (britanice, olandeze, elveţiene) au fost citite în aceeaşi cheie de interpretare, situând în prim plan factorul militar şi neglijând aspectele politice.

---

[53] „In the final, analysts intelligence coverage of this crisis was adequate up to the point of the decision to invade Czechoslovakia. The capabilities of the forces to carry out the invasion was clearly stated. The intention to invade was not known until after the fact. The lack of ability to assess more accurately the likelihood of this intention was the point of intelligence failure in the Czech crisis" – *Strategic Warning & The Role of Intelligence. Lessons Learned from the 1968 Soviet invasion of Czechoslovakia*, Central Intelligence Agency, Washington, DC. [2010], p. 59.

Or, o analiză atentă a tuturor datelor problemei indica faptul că deplasările de trupe de la frontierele României nu erau decât o cacealma menită să-i facă pe liderii de la București să schimbe tonul discursului public, punând surdină criticilor la adresa U.R.S.S. Această strategie este confirmată de către Anatoli Dobrînin în memoriile sale: „Într-adevăr, Moscova era foarte supărată pe conducătorul român Nicolae Ceaușescu, iar trupele sovietice făcuseră manevre tactice demonstrative în apropierea frontierei cu România. În realitate, Moscova nu se gândea la o invadare a României, deoarece nu se îndoise niciodată de stabilitatea regimului comunist de acolo”[54].

Toate datele problemei ne conduc la ideea că nu a existat nici o clipă intenția reală de a invada România, beneficiile politice și strategice ale unei astfel de acțiuni fiind copleșite de costurile politice și militare pe care le implica. La această concluzie a ajuns și reputatul istoric militar Petre Otu: „Pericolul invaziei sovietice în România, în anul 1968, este o idee încă discutată. Unii susțin că acest pericol a existat. Eu nu împărtășesc această viziune. Era puțin probabil ca, imediat după invadarea Cehoslovaciei, Uniunea Sovietică să procedeze la fel și în privința României. Ar fi fost catastrofal pentru imaginea U.R.S.S. în fața întregii lumi”[55].

De altfel, după ce lucrurile se mai liniștiseră, în cadrul N.A.T.O. a fost elaborat, în 18 decembrie 1968, documentul intitulat „Evaluarea politică a noilor evoluții referitoare la situația din Europa de Est”. În cuprinsul acestuia se sublinia în mod clar că existau „puține motive ca U.R.S.S. să desfășoare o acțiune în forță față de România”:

„Factorii inhibitori ai unei acțiuni de forță erau mult mai mari, deoarece **România nu implica interesul strategic acut, prezent în cazul Cehoslovaciei, și nici nu urmărea politici interne care ar fi putut fi o amenințare pentru stabilitatea regimurilor comuniste din celelalte țări est-europene** (subl. ns. F.B.). Sensul urgenței unei «acțiuni corective» nu era atât de acut ca în cazul Cehoslovaciei. Totuși, era probabil ca guvernul sovietic, pe măsură ce oportunitățile vor apărea de la sine, să lucreze pentru subminarea politicii conducerii române și, dacă aceste eforturi se vor dovedi infructuoase, să încerce înlocuirea echipei lui

---

[54] Anatoli Dobrînin, *op. cit.*, p. 237.
[55] *Apud* Dan Gheorghe, *Documente N.A.T.O.: 1968 – anul în care România putea fi invadată de U.R.S.S.*, în „România liberă”, 29 august 2013, https://romanialibera.ro/special/documentare/documente-nato--1968---anul-in-care-romania-putea-fi-invadata-de-urss-311238

Ceaușescu cu un grup a cărui loialitate față de linia de politică externă sovietică ar fi mult mai de încredere”[56].

Dacă opţiunea invadării României ar fi fost luată în calcul în mod serios, cel mai logic ar fi fost ca atacul să se desfășoare concomitent cu cel asupra Cehoslovaciei, folosindu-se factorul surpriză și punând Occidentul în fața faptului împlinit! Din punct de vedere militar, acțiunea era perfect realizabilă și ar fi eliminat din start acțiunile românești de sensibilizare a Marilor Puteri! Dar, în mod evident, acest scenariu nu a fost luat în calcul din motivele indicate mai sus. Desigur, un răspuns tranșant nu va putea fi dat decât după desecretizarea și studierea unor fonduri de arhivă create de sovietici!

Informaţiile tactice obţinute de Securitate și de Direcţia de Informaţii Militare din Marele Stat Major cu privire la intenţiile sovieticilor cu privire la Cehoslovacia, Iugoslavia şi România s-au dovedit, în general, de bună calitate. Acest lucru a permis factorilor de decizie de la București să evite orice surpriză și să ia în avans o serie de măsuri. Deși a refuzat să creadă până în ultima clipă în posibilitatea invadării Cehoslovaciei, Ceaușescu s-a reorientat rapid și, pe baza informațiilor primite, a inițiat măsurile necesare în plan politic, diplomatic și militar, mizând corect pe faptul că U.R.S.S. nu-şi va permite o știrbire a prestigiului internațional și o gravă criză cu Occidentul prin invadarea brutală a României.

Criza lagărului socialist din vara anului 1968 a avut consecințe largi, atât în interiorul lagărului, cât și în exterior. Serviciile de informaţii ale ambelor tabere şi-au regândit coordonatele de activitate, N.A.T.O. și-a revizuit doctrina și mecanismele de avertizare timpurie, iar șabloanele de interpretare ideologică a evenimentelor internaționale au fost sever criticate de o parte și de alta a Cortinei de Fier.

În acest sens, în cadrul structurilor americane de *intelligence* au avut loc ample analize și s-au întreprins măsuri de modernizare a procesului de evaluare și valorificare a informațiilor. Șocul provocat de invadarea intempestivă a Cehoslovaciei a condus la criticarea punctelor slabe și la căutarea căilor de ameliorare a analizei de *intelligence*. În 1973, într-o pledoarie pentru schimbare și modernizare, Robert M. Gates, viitorul director al C.I.A., nota:

„La fel de importante ca problemele noastre de colectare sunt problemele noastre intelectuale în analiza Uniunii Sovietice. Întrucât

[56] Liana Radu, *loc. cit.*, p. 56-57.

liderii sovietici urmează o anumită politică pentru o perioadă de timp, analistul percepe un model de răspuns. În contextul acelui model, analistul politic interpretează și prezice comportamentul sovietic. Cu toate acestea, prea des, când politica și, prin urmare, modelul se schimbă, există un decalaj între această schimbare și percepția analistului asupra acesteia. Într-adevăr, unde eşuăm în mod constant, este în detectarea unor astfel de schimbări suficient de rapid pentru a ajuta decidentul politic"[57].

Nu în ultimul rând, trebuie remarcat că pe 16 septembrie 1968 Biroul Politic al C.C. al PCUS a aprobat documentul intitulat „O evaluare a cursului politicii externe şi a stării relaţiilor sovieto-americane", prezentat de ministrul de Externe Gromîko. În cadrul acestuia, „în mod clar şi pentru prima dată", era inclus obiectivul de creare a unei „confederaţii de state socialiste în Europa, care să corespundă unor instituţii economice şi de securitate occidentale, cum ar fi Comunitatea Economică Europeană şi N.A.T.O." De asemenea, în document se aprecia că „fermitatea cu care U.R.S.S. a acţionat în privinţa evenimentelor din Cehoslovacia i-a determinat pe liderii americani să-şi analizeze mai cumpătat potenţialul din regiune şi să constate o dată în plus hotărârea ţării noastre de a apăra interesele vitale ale Uniunii Sovietice"[58].

Pentru România, invadarea Cehoslovaciei a reprezentat o lecţie plină de învăţăminte. Atitudinea S.U.A. faţă de invazie, cumulată cu lecţia Budapestei din 1956, a convins conducerea de la Bucureşti de faptul că retorica și acțiunile pro-democratice americane, oricât de promiţătoare ar fi putut părea, nu s-au transformat într-un suport tangibil atunci când a fost necesar. De asemenea, era evident că *politica sferelor de influenţă* îşi menţinea valabilitatea, N.A.T.O. adoptând o politică de neimplicare în tot ce se petrecea dincolo de „Cortina de Fier".

Ca urmare, au fost luate măsuri militare şi de altă natură pentru a putea face faţă cât mai bine, pe cont propriu, unei ipotetice invazii. Doctrina militară a României a fost modificată, punând în centrul atenţiei conceptul de „război al întregului popor pentru apărarea patriei"[59]. Legea

---

[57] Robert M. Gates, *Through a glass darkly. The Prediction of Soviet Intentions*, "Studies in Intelligence", Volume 17, Issue 1, Spring 1973 https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/kent-csi/vol16no4/html/v17i1a06p_0001.htm

[58] Anatoli Dobrînin, *op. cit.*, p. 239.

[59] Vezi, pe larg, General-maior dr. Ilie Ceauşescu, *Războiul întregului popor pentru apărarea patriei la români. Din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre,*

nr. 14/1972 privind organizarea apărării naţionale a statuat, pentru prima dată în legislaţia ţării noastre, lupta de rezistenţă împotriva unui eventual agresor, ca expresie a hotărârii poporului de a-şi apăra fiinţa şi libertatea naţională[60]. Lupta de rezistenţă reprezenta, în concepţia P.C.R., „totalitatea acţiunilor desfăşurate de populaţie şi de formaţiunile de rezistenţă din teritoriul vremelnic ocupat împotriva forţelor străine şi a administraţiei instaurată sau pe cale de a fi instaurată de invadator" şi se realiza „printr-o multitudine de forme şi mijloace de acţiune"[61].

Pe de altă parte, au fost elaborate planuri de evacuare şi de asigurare a securităţii conducerii de partid şi de stat, au fost demarate procedurile de microfilmare a fondurilor arhivistice deosebit de importante, staţii de radio mobile şi studiouri alternative de televiziune au fost amplasate în locuri strict secrete, astfel încât conducerea ţării să se poată adresa naţiunii în cazul când studiourile Radio-televiziunii române erau ocupate de inamic. Potrivit lui I. M. Pacepa, toate măsurile ar fi fost centralizate în aşa-numitul Plan „M" (Mobilizare), elaborat în comun de Securitate şi Armată[62].

În ceea ce priveşte activitatea Securităţii, s-au produs şi aici modificări semnificative, iar componenta de culegere a informaţiilor de pe teritoriul statelor socialiste şi de monitorizare a cetăţenilor din „ţările surori" veniţi în România a fost accentuată.

Soluţia aleasă de U.R.S.S. în 1968 în privinţa României – tolerarea lui Nicolae Ceauşescu şi a echipei sale la conducere[63] şi contracararea

---

Editura Militară, Bucureşti, 1980 ; Idem, *Hărţuirea în acţiunile de luptă duse în războiul întregului popor pentru apărarea patriei*, Editura Militară, Bucureşti, 1982.

[60] „Poporul român şi-a apărat întotdeauna cu arma în mână, demn şi neînfricat, libertatea, dreptul la viaţă şi dezvoltare de sine stătătoare. Continuând aceste glorioase tradiţii, în condiţiile de azi, când victoria într-un război antiimperialist de apărare se poate obţine numai prin lupta generală a întregului popor, toţi cetăţenii ţării trebuie să fie gata să lupte, chiar cu preţul vieţii, pentru salvgardarea muncii paşnice a poporului, suveranităţii şi integrităţii patriei" – Legea nr. 14/1972, în „Buletinul Oficial", nr. 160, 29 decembrie 1972.

[61] Lt. col. Tudor Alexandru, cpt. Catană Nicolae, *Lupta de rezistenţă în cadrul războiului de apărare a patriei. Particularităţi ale participării unităţilor centrale şi teritoriale de securitate la organizarea şi ducerea luptei de rezistenţă pe teritoriul vremelnic ocupat de inamic,* în „Securitatea", nr. 1(85)-1989, p. 25.

[62] I.M. Pacepa, *Moştenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare*, Editura Venus, Bucureşti, 1993, p. 292-294.

[63] Faptul că România era percepută ca „un ghimpe în coastă" şi că liderii sovietici erau profund iritaţi de iniţiativele conducerii de la Bucureşti este atestat şi de o

politicii de independență a Bucureștiului prin toate mijloacele de decredibilizare – a avut impact pe termen lung, modelând, practic, relaţiile României cu U.R.S.S., dar şi cu Occidentul.

Interesant de remarcat este şi faptul că tactica folosită de Moscova în august 1968 pentru a „înmuia" cerbicia lui Nicolae Ceaușescu a fost folosită întocmai și în vara anului 1971. Apropierea româno-chineză, ilustrată de vizita efectuată de Ceaușescu în China în perioada 1-9 iunie, i-a iritat puternic pe sovietici, aceștia răspunzând prin concentrări de trupe (12 divizii de-a lungul frontierei României cu Basarabia și Ucraina) şi manevre militare în apropierea frontierei maritime (flota sovietică din Marea Neagră participa la o aplicaţie de mare amploare, cu nume de cod Yugo-71)[64]. Escala făcută la Moscova, la întoarcerea în ţară, şi discuţiile dure avute de Ceaușescu cu Aleksei Kosîghin îl făceau pe George Macovescu, prim-adjunct al ministrului de Externe, să concluzioneze:

„Ne trebuie multă flexibilitate și, în același timp, fermitate, multă abilitate pentru a ne păstra libertatea de manevră și pentru a evita ascuțirea conflictului. După cele întâmplate în 1968 în Cehoslovacia sunt posibile orice gesturi față de România. Întâlnirea de pe aeroportul din Moscova trebuie să dea de gândit conducerii ţării şi a partidului. Pericolul unei invazii de tipul celei din Cehoslovacia nu este înlăturat"[65].

Nu în ultimul rând, trebuie să remarcăm faptul că implicaţiile pe termen lung ale evenimentelor din 1968 şi ale politicii sovietice ulterioare au fost oarecum paradoxale. Ostilitatea vădită a liderilor de la Kremlin față de liderul român a condus la răspândirea ideii că oricine i se opune lui Ceaușescu în plan politic este, automat, un filo-sovietic, împiedicând orice

---

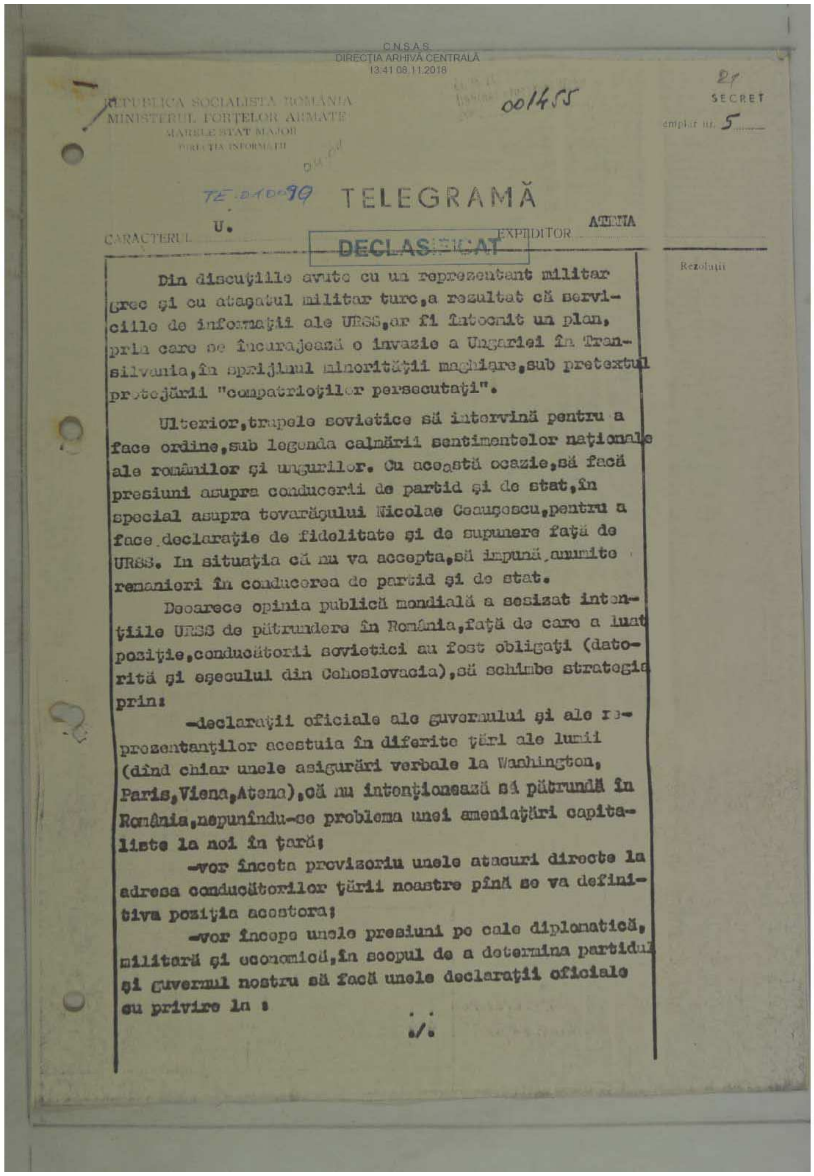
informaţie pe care Henry Kissinger i-o aducea la cunoştinţă preşedintelui S.U.A. în dimineaţa zilei de 22 august 1969, la un an după invazie. Potrivit datelor obţinute de diplomaţii americani de la Praga, în cursul întâlnirii dintre liderii cehoslovaci și cei sovietici, desfășurată în Crimeea la începutul lunii, atunci când cei dintâi au atras atenția că „violența excesivă din Cehoslovacia ar putea avea repercusiuni în Polonia, Ungaria și România", Brejnev ar fi comentat: „Vom şterge România de pe hartă atunci când ne va conveni" ("We'll wipe Romania off the map when it suits us".) – „Memorandum for the President. Morning Briefing Items", August 22, 1969 - https://nsarchive.gwu.edu/dc.html?doc=3106727-Document-2A-Kissinger-to-the-President-Morning

[64] Larry L. Watts, *Fereşte-mă, Doamne, de prieteni... Războiul clandestin al Blocului Sovietic cu România*, traducere de Camelia Diaconescu, Editura Rao, Bucureşti, 2011, p. 537-538.

[65] *Apud* Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, ediţia a IV-a revăzută și adăugită, Editura Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010, p. 505.

coagulare a unor nuclee alternative de putere la nivelul conducerii P.C.R. Efectul final al acestor politici a fost consumat în decembrie 1989, la peste două decenii de la „primăvara pragheză”, când România a fost singura ţară în care înlăturarea partidului unic s-a făcut cu vărsare de sânge!

ANEXE

C.N.S.A.S.
DIRECŢIA ARHIVĂ CENTRALĂ
13:41 08.11.2018

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL FORŢELOR ARMATE
MARELE STAT MAJOR
DIRECŢIA INFORMAŢII

001455

21
SECRET
Exemplar nr. 5

TE 010090 TELEGRAMĂ

CARACTERUL U. EXPEDITOR ATENA

DECLASIFICAT

Rezoluţii

Din discuţiile avute cu un reprezentant militar grec şi cu ataşatul militar turc, a rezultat că serviciile de informaţii ale URSS, ar fi întocmit un plan, prin care se încurajează o invazie a Ungariei în Transilvania, în sprijinul minorităţii maghiare, sub pretextul protejării "compatrioţilor persecutaţi".

Ulterior, trupele sovietice să intervină pentru a face ordine, sub legenda calmării sentimentelor naţionale ale românilor şi ungurilor. Cu această ocazie, să facă presiuni asupra conducerii de partid şi de stat, în special asupra tovarăşului Nicolae Ceauşescu, pentru a face declaraţie de fidelitate şi de supunere faţă de URSS. In situaţia că nu va accepta, să impună anumite remanieri în conducerea de partid şi de stat.

Deoarece opinia publică mondială a sesizat intenţiile URSS de pătrundere în România, faţă de care a luat poziţie, conducătorii sovietici au fost obligaţi (datorită şi eşecului din Cehoslovacia), să schimbe strategia prin:

-declaraţii oficiale ale guvernului şi ale reprezentanţilor acestuia în diferite ţări ale lumii (dînd chiar unele asigurări verbale la Washington, Paris, Viena, Atena), că nu intenţionează să pătrundă în România, nepunîndu-se problema unei ameniaţări capitaliste la noi în ţară;

-vor înceta provizoriu unele atacuri directe la adresa conducătorilor ţării noastre pînă se va definitiva poziţia acestora;

-vor începe unele presiuni pe cale diplomatică, militară şi economică, în scopul de a determina partidul şi guvernul nostru să facă unele declaraţii oficiale cu privire la :

./.

- 2 -

22

-fidelitate față de Tratatul de la Varșovia;

-participarea trupelor românești la manevrele comune și acceptarea de către România a executării acestora pe teritoriul ei;

-micșorarea schimburilor comerciale cu vestul și în special cu R.F.G.;

-creșterea schimburilor comerciale cu țările socialiste;

-schimbarea atitudinii față de Izrael;

-mărirea contribuției românești în cadrul CAER și în special la programul de ajutor extern al țărilor socialiste;

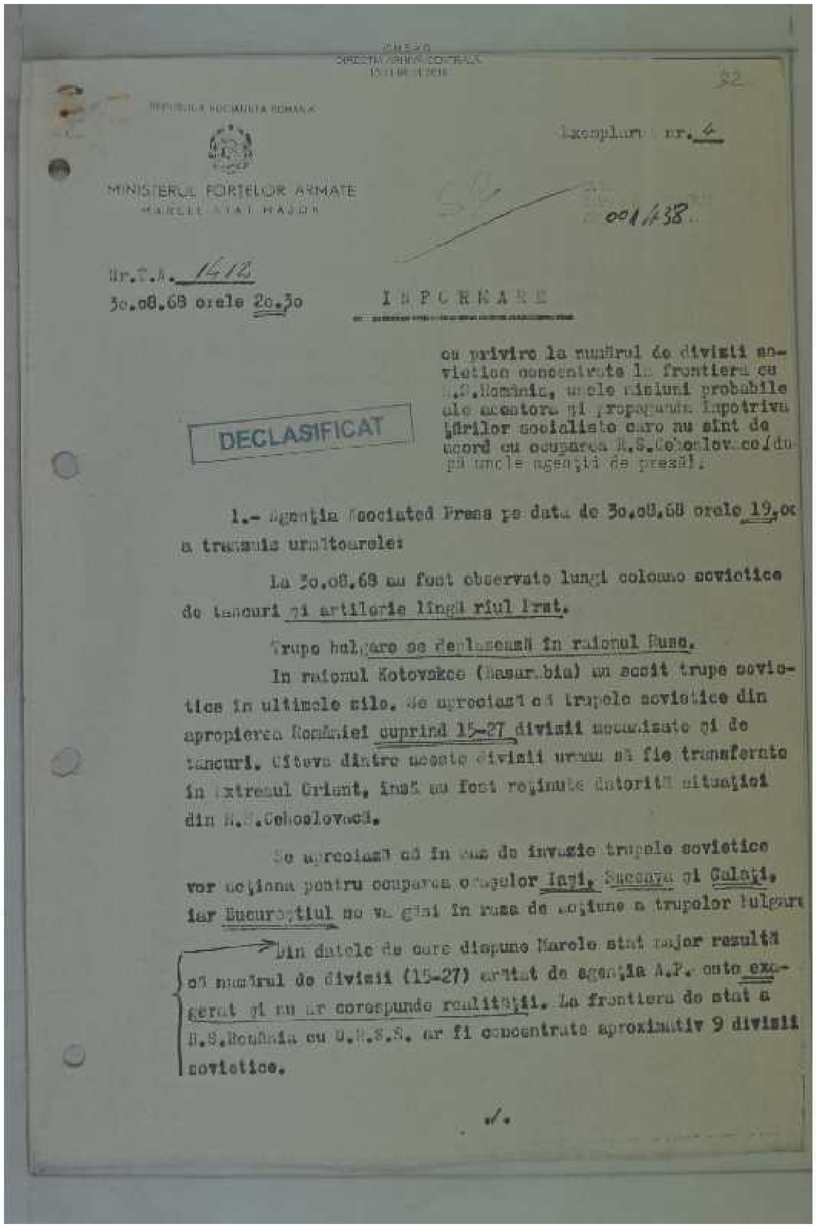
-reînoirea tratatului de prietenie cu URSS.

Ulterior în raport de poziția conducerii noastre își vor schimba și ei tactica. In prezent organele informative sovietice, sînt interesate în a afla hotărîrile luate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și I.B. Tito, la ultima întîlnire.

Apreciem că datorită eșecului din Cehoslovacia, a poziției opiniei publice mondiale și a marei majorități a partidelor comuniste și muncitorești din lumea întreagă, față de intervenția, URSS va fi obligată deocamdată să-și schimbe tactica, de la amenințarea directă la presiuni pe cale diplomatică, ideologică, militară și chiar economică, lucru dovedit de evoluția evenimentelor politico-militare din ultimele zile.

Atașat militar.

DECLASIFICAT

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL FORȚELOR ARMATE
MARELE STAT MAJOR

Exemplarul nr. 4

001438

Nr.T.A. 1418
30.08.68 orele 20.30

INFORMARE

cu privire la numărul de divizii sovietice concentrate la frontiera cu R.S.România, unele misiuni probabile ale acestora şi propaganda împotriva țărilor socialiste care nu sînt de acord cu ocuparea R.S.Cehoslovace (după unele agenţii de presă).

DECLASIFICAT

1.- Agenţia Associated Press pe data de 30.08.68 orele 19.00 a transmis următoarele:

La 30.08.68 au fost observate lungi coloane sovietice de tancuri şi artilerie lîngă rîul Prut.

Trupe bulgare se deplasează în raionul Ruse.

In raionul Kotovskoe (Basarabia) au sosit trupe sovietice în ultimele zile. Se apreciază că trupele sovietice din apropierea României cuprind 15-27 divizii mecanizate şi de tancuri. Cîteva dintre aceste divizii urmau să fie transferate în Extremul Orient, însă au fost reţinute datorită situaţiei din R.S.Cehoslovacă.

Se apreciază că în caz de invazie trupele sovietice vor acţiona pentru ocuparea oraşelor Iaşi, Suceava şi Galaţi, iar Bucureştiul se va găsi în raza de acţiune a trupelor bulgare.

Din datele de care dispune Marele stat major rezultă că numărul de divizii (15-27) arătat de agenţia A.P. este exagerat şi nu ar corespunde realităţii. La frontiera de stat a R.S.România cu U.R.S.S. ar fi concentrate aproximativ 9 divizii sovietice.

./.

87

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

MINISTERUL FORȚELOR ARMATE
MINISTRUL

Nr.T.A.o3664
21.11.1968

SECRET
Exemplarul Nr.5

DECLASIFICAT

INTRARE Nr. 001311
ziua 22 luna 11 1968

INFORMARE

cu privire la unele activități militare în cadrul forțelor armate aparținînd țărilor socialiste vecine și la diferite aprecieri despre posibilitatea pătrunderii pe teritoriul țării noastre a unor trupe sovietice, poloneze și ungurești.

Atașatul militar român la Moscova a raportat că la 2o.11.1968, atașatul militar belgian i-a cerut să fie primit foarte urgent pentru a-i comunica unele probleme.

Cu această ocazie a arătat atașatului nostru militar o telegramă primită de la organele sale superioare în care scria: "Vă informăm, din surse aliate, că forțele militare sovietice, poloneze și ungare, totalizînd un efectiv de 15o.ooo oameni, vor intra la 22.11.1968, pe teritoriul R.S.România pentru a desfășura o aplicație de comandament și stat major".

Atașatul militar belgian la Moscova a precizat, în cadrul discuțiilor, că această problemă este cunoscută și de către ceilalți atașați militari ai țărilor membre ale N.A.T.O., acreditați în U.R.S.S.

Date cu privire la pătrunderea unor trupe străine pe teritoriul țării noastre la 22.11.1968, au fost relatate și de către atașații militari japonez și suedez de la Moscova cu ocazia unor vizite făcute atașatului nostru militar, la cererea acestora, în după amiaza aceleiași zile.

.//.

88

\- 2 -

Ataşatul militar suedez a mai relatat că la 2o.11.1968, în rîndul unor diplomaţi acreditaţi la Moscova s-a discutat că la Odesa şi Chişinău au fost semnalate concentrări de trupe sovietice şi faptul că mareşalul Grecико se află la Chişinău, iar generalul de armată Stemenko se găseşte în Bulgaria.

De asemenea, Statul major general turc a comunicat ataşatului său militar de la Belgrad că, la 22.11.1968 orele o4.oo, forţe armate aparţinînd U.R.S.S., R.P.Polone şi R.P.Ungare vor intra în R.S.România, fie în cadrul unor aplicaţii sau direct pentru a interveni ulterior şi în R.S.F.Iugoslavia.

\+

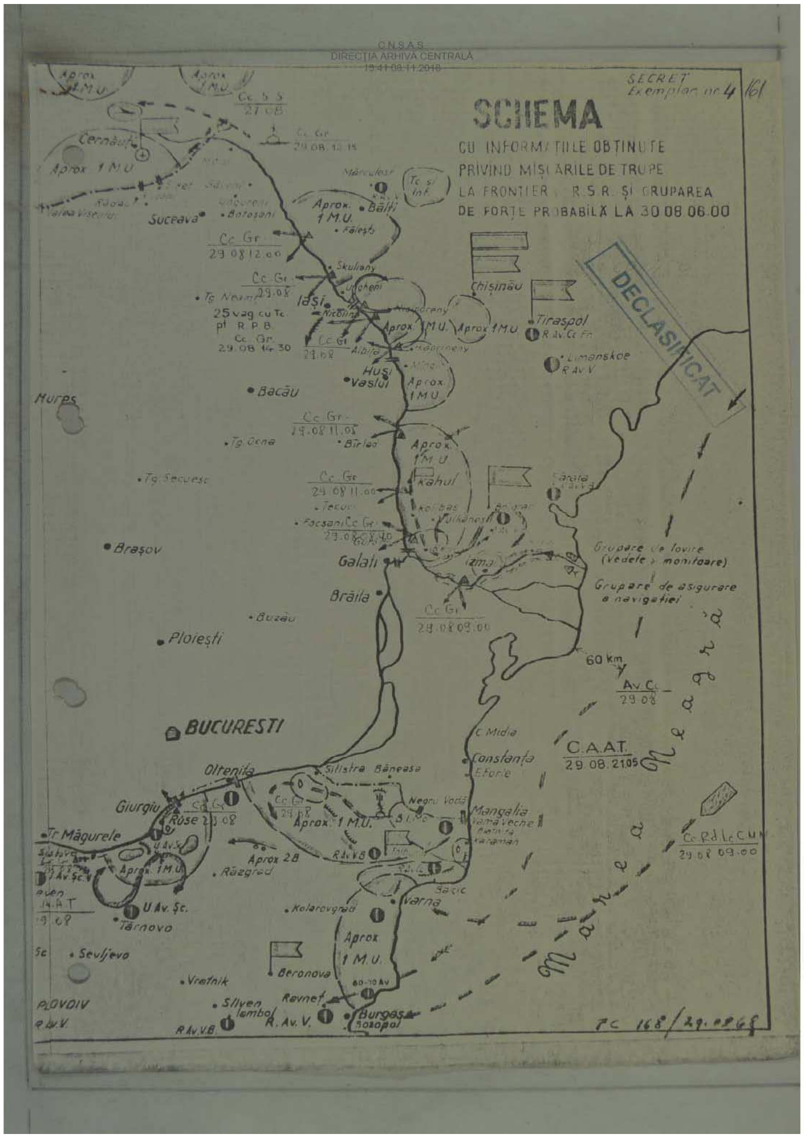
Din alte date pe care le-a obţinut, Ministerul Forţelor Armate a mai cunoscut că sîmbătă 16.11.1968 şi duminică 17.11.1968 traficul radio în reţelele marilor unităţi dispuse pe teritoriile U.R.S.S., R.P.Bulgaria, R.P.Polone şi R.P.Ungare, a crescut brusc. In zilele de 18-2o.11.1968 lucrul în reţelele radio a reintrat în normal, însă începînd cu 21.11.1968 orele o5.3o, se conturează o nouă intensificare a traficului radio.

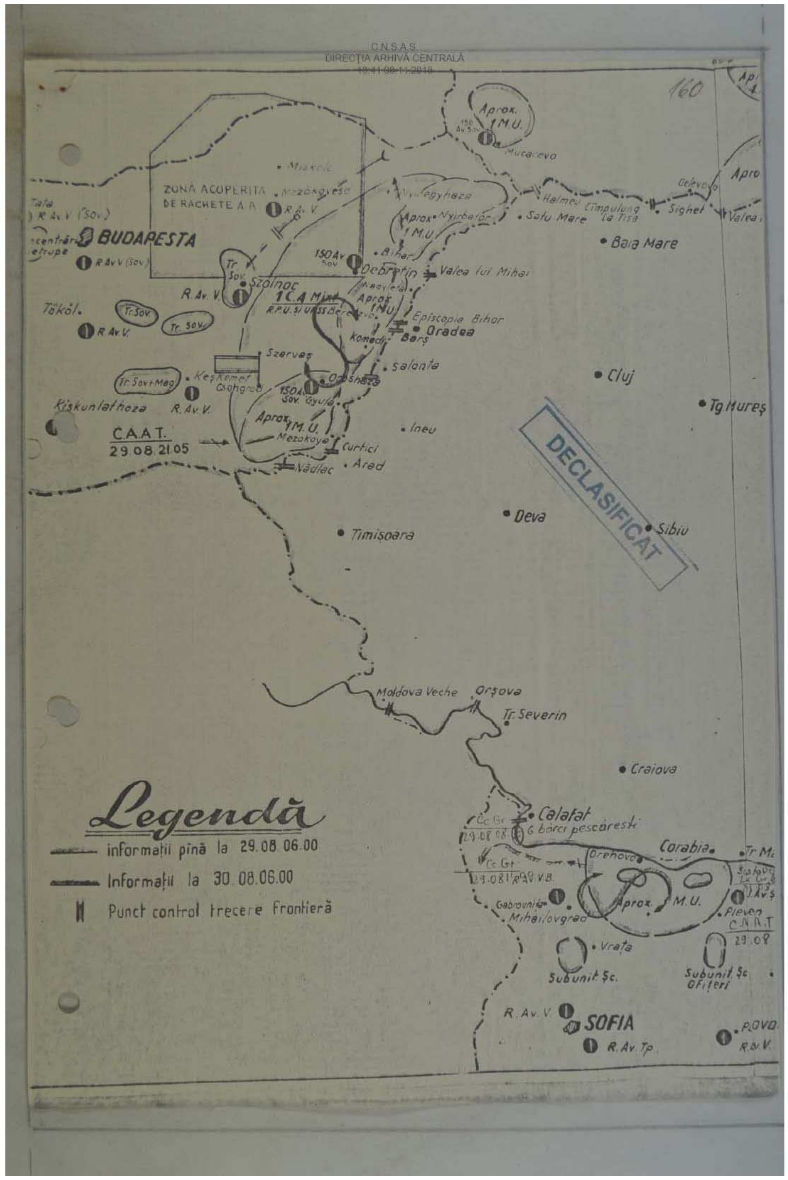
De remarcat că, aspectul lucrului radio este acelaşi în toate reţelele, fapt din care rezultă că această acţiune ar fi organizată şi condusă de un centru unic.

In această perioadă au fost identificate staţii de radio de putere mare în raioanele Odesa, Praga, Lvov, Budapesta şi Sofia. Din analiza caracteristicilor de lucru rezultă că acestea aparţin unor comandamente de mari unităţi operative.

In acelaşi timp o reţea radio identificată pe teritoriul R.P.Ungare în perioada 14-16.11.1968 a fost semnalată la 19.11.1968 pe teritoriul R.P.Bulgaria.

./.

SECRET
Exemplar nr. 4
SCHEMA
CU INFORMAȚIILE OBȚINUTE PRIVIND MIȘCĂRILE DE TRUPE LA FRONTIERA R.S.R. ȘI GRUPAREA DE FORȚE PROBABILĂ LA 30.08 06.00
DECLASIFICAT
Cernăuți
Suceava
Botoșani
Bălți
Iași
Chișinău
Tiraspol
Huși
Vaslui
Bacău
Bârlad
Brașov
Galați
Brăila
Buzău
Ploiești
BUCUREȘTI
Oltenița
Giurgiu
Constanța
Mangalia
Varna
Burgas
Grupare de lovire
Grupare de asigurare a navigației
C.A.A.T.
29.08.21.05
Marea Neagră
Aprox. 1 M.U.

C.N.S.A.S.
DIRECŢIA ARHIVĂ CENTRALĂ
160
Aprox. 1M.U.
Mucacevo
ZONĂ ACOPERITĂ DE RACHETE A.A.
R.Av.V.
BUDAPESTA
R.Av.V (Sov.)
Halmeu
Satu Mare
Cîmpulung la Tisa
Sighet
Baia Mare
150 Av. Sov.
Debreţin
Valea lui Mihai
Tr. Sov.
Szolnoc
R. Av. V.
1 C.A Mixt
Aprox. 1M.U.
Episcopia Bihor
Oradea
Borş
Tököl.
Tr. Sov.
R.Av.V.
Komadi
Szarvas
Salonta
Tr. Sov+Mag
Keşkemet
Csongrad
150 Av. Sov.
Gyula
Cluj
Tg.Mureş
Kiskunlathoza
R. Av. V.
Aprox. 1M.U.
Mezokova
Ineu
C.A.A.T.
29.08.21.05
Curtici
Nădlac
Arad
DECLASIFICAT
Deva
Timişoara
Sibiu
Moldova Veche
Orşova
Tr. Severin
Craiova
Legendă
informaţii pînă la 29.08.06.00
Informaţii la 30.08.06.00
Punct control trecere frontieră
Calafat
6 bărci pescăreşti
Corabia
Orehovo
Aprox. M.U.
Gabrovnita
Mihailovgrad
Pleven
Vraţa
Subunit. Şc.
Subunit. Şc. Ofiţeri
R. Av. V.
SOFIA
R. Av. Tp.

Liviu PLEȘA

Ideologizarea politică și politizarea cadrelor Securității în deceniul al optulea

Political Ideology and Politicization of Securitate Staff in the Eighth Decade

The politico-cultural ideology and the accentuated politicization and ideologization of the ’70s, which affected all state institutions in Romania, could not fail to manifest themselves strongly in the personnel policy of the Securitate in the eighth and ninth decades, the Securitate being in continued considered by the political power as the main state institution through which the PCR he had subordinated himself and subordinated his entire Romanian society to his exclusive benefit: the permanent maintenance of the political leadership of the state. Security being, therefore, "vital" for the communist political power, it was natural its interest to promote an institutional policy of cadres in which the emphasis should be placed on the recruitment, training and promotion of officers with the highest political-ideological level.

Nicolae Ceausescu's opinion, then assumed by the entire party, was that the more politicized and especially more ideologically politicized Securitate cadres, the more they will have the theoretical baggage of ideological-political knowledge that would allow them to identify how more correctly and more effectively the real, potential or presumed enemies of political power and then annihilate or counter them by finding those solutions and using those methods and means that bring the greatest political advantages to political power in the respective political, socio-economic context and internal and external cultural. Ceausescu wanted to transform the Securitate cadres into political activists ("political activists in a special field"), and the Securitate leaders hurried to immediately take over the concept launched by the leader of the P.C.R. As in order for a person to become a good political activist, it was necessary for him to have the highest possible political ideological level, the direct consequence was the amplification and accentuation of the process of political ideologization of the Securitate employees.

The policy of accentuating the political ideologizing of the Securitate cadres erupted directly with high accents in the summer of 1971, after the adoption by the P.C.R. of the "July theses". The Securitate leaders quickly took over the theoretical concept issued by the political power regarding the need for politicization and political ideologization of the institution's cadres and disseminated it continuously and repetitively among their subordinates.

However, over a period of several years, the actual changes in the Security's personnel policy have not been significant.

The situation will change substantially after the "Schächter case", when the development and implementation of annual and forward-looking programs in the direction of achieving the highest possible level of political ideologisation of Securitate personnel. Also, in the second half of the eighth decade, two large general operations of politicization of all Securitate employees were launched, as a result of which almost all those cadres who could not be received in the P.C.R.

At the same time, I noticed the existence of a continuous process of accentuation and amplification of the interference of the communist political power in the personnel policy of the Securitate. Taking advantage of the contexts created by the Schächter and Pacepa cases, Ceausescu personally and the political power as a whole have continuously expanded and broadened their responsibilities in terms of Security personnel policy (especially in terms of recruiting all officers and promoting, moving, sanctioning and placing in reserve of senior officers). Since 1978, Nicolae Ceausescu has received full responsibilities in terms of personnel policy in the Security (as well as in the entire MI and in the M.Ap.N.): any decision regarding officers with higher ranks was mandatory to be transposed into practice by presidential decree. Leader P.C.R. he thus took over a direct lever through which he controlled the entire personnel policy of the Securitate.

Etichete: „tezele din iulie 1971”, ofițer de Securitate ca activist politic, ideologizare politico-culturală, înscriere obligatorie în partid

Keywords: "Theses from July 1971", Security officer as a political activist, politico-cultural ideologisation, compulsory party membership

După doar câțiva ani de la preluarea puterii în partid ca secretar general al C.C. al P.C.R. (la Congresul al IX-lea al P.C.R.), perioadă în care a fost preocupat de consolidarea poziției politice obținute și de îndepărtarea de la vârful partidului a rivalilor politici reali sau potențiali, precum și de acapararea funcției de conducător al statului (ca președinte al Consiliului de Stat – din 9 decembrie 1967), Nicolae Ceaușescu a declanșat un amplu proces de ideologizare politico-culturală și de politizare a întregii activități de partid și de stat, extins apoi asupra întregii societăți din România.

Plecăm de la ipoteza că politizarea și ideologizarea accentuate din anii ’70, care au afectat practic toate instituțiile de stat din România, nu aveau cum să nu se manifeste cu pregnanță și în politica de cadre a

Securității din deceniile al optulea și al nouălea. Securitatea era în continuare considerată de către puterea politică drept principala instituție din sistemul de forță al statului, prin intermediul căreia – în virtutea atribuțiilor represive și de supraveghere și control a populației pe care i le-a acordat – P.C.R. își subordonase și își subordona întreaga societate românească în exclusivul său beneficiu: permanenta menținere la conducerea politică a statului. Securitatea fiind, așadar, „vitală" pentru puterea politică comunistă, era firesc interesul acesteia pentru promovarea unei politici instituționale de cadre în care accentul să fie pus pe încadrarea, pregătirea și promovarea unor ofițeri cu un nivel politico-ideologic cât mai ridicat. Cu cât cadrele Securității aveau un grad mai ridicat de ideologizare politică, cu atât – teoretic – erau mai atașate politicilor partidului și implicit ar fi depus eforturi mai consistente pentru îndeplinirea întocmai a directivelor politice ale puterii politice și ar fi făcut totul pentru menținerea în continuare la putere a P.C.R. În fapt, referitor la ultimul aspect, aici credem că – în cazul Securității – a fost miza reală a îndoctrinării politice și a politizării cadrelor instituției: un ofițer cu o foarte bună pregătire politico-ideologică putea identifica mult mai ușor comportamentele, manifestările și atitudinile care se opuneau sau doar contraveneau – direct sau indirect, real sau ipotetic – politicilor și ideologiei partidului și apoi puteau trece cu o șansă mult mai mare de succes la prevenirea, anihilarea, contracararea sau arestarea persoanelor respective.

În opinia noastră, primii pași în direcția accentuării politizării și ideologizării societății românești sunt vizibili la Plenara C.C. al P.C.R. din 10-11 februarie 1971, când Nicolae Ceaușescu insistă de mai multe ori pe aceste aspecte. Spre exemplu, conducătorul P.C.R. le cerea sindicatelor „să joace un rol deosebit de activ și eficace în dezvoltarea conștiinței socialiste a oamenilor muncii", evidențiind mai ales faptul că anual vin în fabrici sute de mii de oameni din mediul rural, în marea lor majoritate tineri, care „trebuie ajutați să-și ridice nivelul politic, cultural, ideologic"[1]. Foarte probabil în această perioadă activiștii ideologici ai partidului lucrau deja la elaborarea setului de măsuri politico-ideologice care va fi adoptat de conducerea P.C.R. în vara aceluiași an.

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la Plenara C.C. al P.C.R. din 10-11 februarie 1971*, în Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 5, Editura Politică, București, 1971, p. 492-493.

După cum am mai precizat și cu alt prilej, nu agreăm punctul de vedere larg răspândit în istoriografia actuală, conform căruia în 1971 Ceaușescu și-ar fi lansat ofensiva în domeniul ideologic ca un efect al vizitelor efectuate în acel an în China și R.P.D. Coreeană, fiind plăcut impresionat de amploarea cultului personalităţii din aceste ţări. Credem totuși că în mod cert conducătorului P.C.R. i-a plăcut ceea ce-a văzut[2], ceea ce însă a putut doar accelera debutul ideologizării. În opinia noastră, această teorie – pe care o considerăm eronată – nu reprezintă altceva decât o interpretare a directivelor în sensul accelerării ideologizării politico-culturale date de liderul P.C.R. în vara și toamna anului 1971 privită prin prisma exacerbării cultului personalităţii lui Ceaușescu de la finalul anilor ’80. În realitate, credem că amploarea și amplitudinea directivelor ideologice date de Ceaușescu în iulie 1971 în nici un caz nu puteau fi pregătite în numai câteva zile de la întoarcerea din Asia (trecând peste faptul că timp de aproape o săptămână el a fost în vizită în Finlanda), ci ele fuseseră deja elaborate cu ceva timp înainte, conducătorul P.C.R. așteptând doar contextul favorabil pentru a le lansa. Merită precizat și faptul că nici cultul personalităţii lui Ceaușescu nu a „explodat” în anul 1971 și nici măcar în anii imediat următori, el debutând în forţă abia în a doua jumătate a deceniului al optulea și crescând apoi treptat în intensitate.

De altfel, reliefarea de către Ceaușescu a componentelor ideologice politice și culturale este vizibilă din plin și în perioada anterioară anului 1971, mai ales începând din 1966. Spre exemplu, la 7 mai 1966

[2] În ședința Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. din 25 iunie 1971, în care delegația P.C.R. a prezentat concluziile vizitelor în Asia, Ceaușescu se exprima foarte apreciativ la adresa chinezilor: „Un aspect care merită să rețină atenția este activitatea ideologică. După părerea mea, aici au făcut o cotitură revoluționară și într-adevăr se poate vorbi de revoluţie culturală. Au dat la o parte – poate prea brusc, dar după părerea mea au făcut bine – toate aceste mentalităţi mic burgheze și au luat-o de la capăt. Toată activitatea lor culturală, de balet, de teatru, a fost pusă pe baze revoluţionare. Au spus așa: aici nu vrem în nici un fel să pătrundă concepţiile burgheze”. Liderul P.C.R. sublinia și faptul că era preocupat de aceste aspecte și înaintea vizitelor: „Înainte să plec am avut o ședință la Secretariat și acolo am stabilit să pregătim un material pentru plenară, că propaganda noastră este nemulţumitoare, că ea nu corespunde sarcinilor noastre de educare a tineretului și poporului în general. Așa că am spus-o înainte de a merge în China. Dar ceea ce am văzut în China și Coreea demonstrează că concluzia la care noi am ajuns este justă” (Elena Istrățescu, *Premise ale elaborării „Tezelor din iulie”*, în „Analele Sighet”, nr. 9/2001, p. 840).

conducătorul P.C.R. afirma: „O preocupare de seamă a partidului nostru este desfășurarea unei intense activități politico-educative în rândul maselor, propagarea largă a concepției materialiste despre lume și viață a clasei muncitoare, a principiilor etice ale socialismului”[3]. O mare atenție a fost acordată acestor aspecte de către Ceaușescu și la Consfătuirea C.C. al P.C.R. din 22 martie 1968[4], precum și în Raportul politic pe care l-a prezentat la 6 august 1969 la Congresul X al P.C.R.[5], când și-a expus o parte dintre teoriile politico-ideologico-culturale pe care apoi le va dezvolta și amplifica în vara și toamna lui 1971. Relevante pentru traiectul teoretico-ideologic care a culminat în vara lui 1971 credem că sunt și aserțiunile expuse de Ceaușescu la 18 februarie 1971, la Congresul IX al U.T.C.: „Un loc esențial în activitatea desfășurată ocupă însușirea de către

---

[3] Nicolae Ceaușescu, *P.C.R. – continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, în Idem, *România pe drumul desăvârșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura Politică, București, 1968, p. 393.

[4] Idem, *Expunere la consfătuirea de la C.C. al P.C.R. cu conducătorii organelor de partid și ai consiliilor populare județene*, în Idem, vol. 3, Editura Politică, București, 1969, p. 90-120. Spre exemplu: „Se impune ca presa, publicațiile cultural-artistice, științifice să abordeze mai pregnant în paginile lor problemele actuale ale politicii externe și interne a partidului nostru, ale dezvoltării societății contemporane, ale activității științifice și de creație literar-artistică, să militeze activ împotriva concepțiilor și influențelor idealiste, pentru promovarea concepției materialist-dialectice și istorice despre lume și viață (...) Comitetele de partid au datoria de a îndruma aceste publicații, ca și întreaga activitate ideologică, de a exercita un control permanent și eficient asupra conținutului lor” (p. 113-114).

[5] Idem, *Raportul C.C. al P.C.R. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al IX-lea și Congresul al X-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, în Idem, vol. 4, Editura Politică, București, 1970, p. 248-349. Câteva citate: „Una din îndatoririle principale ce revin frontului nostru ideologic este promovarea unei atitudini combative, militante împotriva concepțiilor retrograde, mistice, a influențelor ideologiei străine, împotriva mentalităților înapoiate, formarea trăsăturilor etice corespunzătoare noilor relații statornicite în orânduirea socialistă” (p. 323); „În educația socialistă a maselor, în informarea și formarea opiniei publice în direcțiile cerute de progresul societății noastre, presa și radioteleviziunea sunt chemate să joace un rol tot mai activ și eficient (...) televiziunea (...) trebuie să devină (...) un instrument de masă pentru perfecționarea multilaterală a omului, pentru formarea conștiinței socialiste a tuturor cetățenilor patriei noastre” (p. 325).

tineretul nostru a concepţiei celei mai înaintate despre lume şi viaţă, concepția materialist-dialectică (...) Educaţia comunistă a tineretului presupune lupta împotriva concepţiilor mistice, retrograde, a oricăror influenţe străine ideologiei şi moralei noastre, a oricăror reziduuri aparţinând mentalităţii fostelor clase exploatatoare”[6].

La 6 iulie 1971, Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. a aprobat *Propuneri de măsuri pentru îmbunătăţirea activităţii politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*, material elaborat (mai exact asumat, el fiind desigur întocmit de un grup de activiști ideologici) și prezentat de Ceaușescu la începutul ședinței[7]. Setul de propuneri avea prevederi foarte extinse și amănunțite, acoperind practic toate domeniile activităților politice, ideologice, culturale, științifice, de învățământ etc. Încă din primele fraze, Ceaușescu arăta că în opinia sa „activitatea politico-educativă constituie o parte componentă inseparabilă a operei de edificare a noii orânduiri sociale, o preocupare de seamă a partidului și statului nostru”. După ce opina că „în munca politico-ideologică și cultural-educativă continuă încă să persiste o serie de lipsuri, deficiențe și neajunsuri”, el specifica foarte clar faptul că „este necesar să se ia măsuri pentru ridicarea nivelului combativității revoluționare și a spiritului militant, partinic al întregii activități politice, ideologice și de educație comunistă a maselor desfășurate de organele și organizațiile de partid, de organizațiile de masă și obștești, de organismele de stat, de instituțiile de propagandă, ideologice și cultural-artistice”. Scopul politic al acestor măsuri: „ridicarea continuă a rolului conducător al partidului în toate domeniile activității politico-educative”[8]. De interes pentru subiectul abordat de noi este și prevederea că „Secția de Propagandă a C.C. va prezenta propuneri de îmbunătățire a organizării învățământului de partid, a formelor de pregătire politică și ideologică a cadrelor și a membrilor de partid, a maselor largi de oameni ai muncii”[9].

---

[6] Idem, *Cuvântare la Congresul al IX-lea al U.T.C.*, în Idem, vol. 5, Editura Politică, București, 1971, p. 548.

[7] Petre Opriş, *Opiniile lui Nicolae Ceaușescu despre concursurile cu premii de la televiziune şi filmele artistice occidentale (1971-1974)*, în https://www.contributors.ro/opiniile-lui-nicolae-ceausescu-despre-concursurile-cu-premii-de-la-televiziune-si-filmele-artistice-occidentale-1971-1974/

[8] Nicolae Ceaușescu, *Propuneri de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*, Editura Politică, București, 1971, p. 7-8.

[9] *Ibidem*, p. 10.

Decizia politică fiind luată de organul statutar superior de conducere al partidului, Secretariatul C.C. al P.C.R. s-a întrunit în ședință la 9 iulie 1971 pentru a stabili modalitățile concrete de implementare în practică a hotărârii Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. Și la această ședință practic a vorbit numai Ceaușescu, care a făcut mai multe propuneri precise în acest sens, toate aprobate imediat de Secretariat, care a decis ca pe baza lor să fie elaborat un set de măsuri pentru implementare. Una dintre propunerile lui Ceaușescu fusese aceea ca, în următoarele două luni, hotărârea adoptată de Comitetul Executiv al C.C. la 6 iulie 1971 să fie dezbătută nu doar pe linie de partid (de către toate organizațiile de partid din toate întreprinderile, instituţiile, orașele și comunele, ședințe în care „se vor analiza aspectele concrete ale desfăşurării activităţii politico-ideologice şi se vor adopta programe de măsuri"), ci și pe linie de stat („în ministere şi organizaţii centrale se vor dezbate cu toți salariaţii măsurile de îmbunătățire a pregătirii politico-ideologice a cadrelor din aparatul de stat și de ridicare a spiritului partinic în activitatea acestora"). Singurele instituții de stat nominalizate concret de către Ceaușescu, cărora l-a acordat chiar un punct separat, au fost cele represive (Miliția și Securitatea), ceea ce credem că denotă foarte clar faptul că se acorda o importanță primordială politizării și ideologizării cadrelor acestora. Astfel, Ceaușescu a propus, iar Secretariatul C.C. a aprobat „să se revadă structura politico-organizatorică a unităţilor M.A.I. și C.S.S., pentru a se asigura desfăşurarea unei activităţi politico-educative unitare, pe baza unui plan central, a cadrelor din Miliție și Securitate"[10].

În aceeași zi de 9 iulie 1971, după ședința Secretariatului, Ceaușescu a organizat o întâlnire cu activiștii din aparatul central al P.C.R. care munceau în domeniile ideologic, propagandistic, cultural și educativ, adică cei care aveau sarcina de a coordona transpunerea în practică în mod concret a deciziilor politice amintite, luate de Comitetul Executiv și de Secretariat. Într-un discurs fluviu, Ceaușescu și-a expus pe larg teoriile și opiniile sale privind desfășurarea activității politico-ideologice în viitorii ani, cu proiecții peste decenii și chiar până la etapa în care în România se va edifica societatea comunistă[11].

---

[10] E. Istrățescu, *op. cit.*, p. 850-851.

[11] Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative*, Editura Politică, București, 1971, p. 32-64.

În fapt, Ceaușescu considera că amplificarea și accentuarea activităților politico-ideologice erau obligatorii, ele decurgând chiar din stadiul de dezvoltare al societății spre care tindea să ajungă România în perioada imediat următoare. Mai exact, el amintea faptul că în 1969, la Congresul al X-lea, Congresul P.C.R. – „organul suprem al partidului", conform Statutului P.C.R. adoptat în 1965[12] – a votat decizia politică de a se lua toate măsurile politice, sociale și economice necesare pentru ca societatea socialistă din România să treacă în stadiul următor de dezvoltare, și anume cel de societate socialistă multilateral dezvoltată (pentru care s-a fixat și un orizont temporal maximal de 20 de ani – până la finalul cincinalului 1986-1990, ulterior pragul fiind prelungit de mai multe ori din motive obiective: în loc să progreseze, țara în fapt regresa).

Conform lui Ceaușescu, implementarea multitudinilor de transformări socio-economice pe care le presupunea trecerea la societatea socialistă multilateral dezvoltată ridica și noi probleme ideologice și teoretice. Iar cea mai importantă dintre acestea era „transformarea conștiinței oamenilor", aceasta deoarece „poporul trebuie să acționeze conștient pentru rezolvarea tuturor problemelor ce se ridică în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, să-și făurească în mod conștient viitorul". Mai exact, era necesară apariția utopicului „om nou", preconizată încă de către Lenin, care să fie preocupat mai mult de rezolvarea nevoilor societăţii comuniste, decât de cea a nevoilor personale. Liderul comunist le-a indicat foarte clar activiștilor prezenți și care era calea concretă de acțiune, și anume accentuarea ideologizării întregii populaţii a ţării: „Aceasta impune luarea tuturor măsurilor pentru intensificarea activității ideologice și educative, activitate care trebuie să aibă un rol tot mai important în formarea omului nou, în dezvoltarea conștiinței socialiste, în întreaga activitate de edificare a societății socialiste noi"[13]. Ceaușescu părea așadar a fi convins că prin acest enorm proces de ideologizare a populației României va reuși transformarea naturală a locuitorilor țării în militanți fideli și fără dubii ai societății comuniste.

La ședință, Ceaușescu a menționat și faptul că anvergura procesului socio-economic pe care puterea politică a decis să-l transpună în practică putea ridica probleme mari de rezolvat, care puteau fi surmontate numai de către cadre de partid și de stat care erau capabile de

[12] *** *Statutul P.C.R.*, Editura Politică, București, 1965, p. 41.

[13] N. Ceaușescu, *Expunere la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei...*, p. 36-37.

„cunoașterea și aplicarea creatoare a legilor obiective ale făuririi noii orânduiri". Iar pentru a fi pregătite astfel de cadre „este necesară ridicarea nivelului politic-ideologic al activului de partid și de stat, al cadrelor conducătoare, al tuturor membrilor de partid". Subiectul i-a permis lui Ceaușescu să facă o lungă expunere teoretică privind nevoia unei ideologizări și politizări cât mai accentuate a tuturor cadrelor de partid și de stat pentru ca acestea să devină în practică activiști politici ai puterii politice: „A fi conducător de partid și de stat, a fi activist de partid și de stat presupune să ai o bună pregătire ideologică marxist-leninistă. Fără aceasta, nimeni nu va putea să-și îndeplinească cum trebuie sarcinile încredințate de partid (...) Oricât de bun specialist ar fi cineva (...) nu va putea fi conducător de partid și de stat acela care nu se preocupă de ridicarea nivelului său ideologic-politic. El poate fi un bun specialist, poate fi un bun funcționar, dar nu un conducător politic. Or, noi avem nevoie de conducători politici, cu o temeinică pregătire marxist-leninistă, ideologică, teoretică, oameni care nu numai să aplice hotărârile partidului, deoarece pentru un conducător aceasta nu este suficient, ci în stare să contribuie la elaborarea tezelor teoretice, a liniei generale politice a partidului de construire a socialismului în țara noastră"[14]. Pe deplin relevant! Iar pe deasupra, Ceaușescu avea o viziune similară și în ceea ce-i privește pe membrii simpli de partid[15].

La Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971, membrii C.C. desigur că s-au declarat întru-totul de acord cu „vastul program de perfecționare și amplificare a activității ideologice și de educație socialistă" lansat de conducătorul partidului în iulie 1971, care oricum deja începuse să fie transpus în practică. Tezele ideologice lansate de Ceaușescu în iulie 1971 (și reiterate în noiembrie 1971) au fost apoi aprobate de Conferința Națională a P.C.R. din 19-21 iulie 1972, care le-a inclus în *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate*, fiind așadar validate și însușite de întregul partid. În *Rezoluția cu privire la perfecționarea activității politico-organizatorice și ideologice a partidului*, adoptată de Conferința Națională a P.C.R. la 21 iulie 1971, se

[14] *Ibidem*, p. 40-41.

[15] „Este necesar să ne preocupăm de ridicarea nivelului politic, a conștiinței comuniste a tuturor membrilor de partid, deoarece fiecare membru de partid, la locul său de muncă, trebuie să fie un activist, un luptător pentru înfăptuirea liniei politice generale a partidului nostru, pe care să o înțeleagă, să știe să o explice, să-i convingă și pe alții de justețea ei" (*ibidem*, p. 41).

prevedea faptul că toate structurile partidului aveau obligația de a acționa în direcția ideologizării întregii societăți: „Conferința Națională obligă toate organele și organizațiile de partid să se preocupe în permanență de îmbunătățirea activității ideologice și educative, să asigure folosirea deplină și îndrumarea unitară a tuturor mijloacelor de care dispune societatea noastră pentru dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor și formarea omului nou, multilateral dezvoltat”[16].

La Conferința Națională a P.C.R. din 1972, delegații prezenți au ales și Comisia însărcinată cu elaborarea proiectului de Program al P.C.R. pentru înfăptuirea societății socialiste multilateral dezvoltate, în fruntea căreia a fost ales Ceaușescu[17]. Comisia și-a finalizat misiunea în 1974, când a început dezbaterea programului în toate organizațiile de partid din țară. În final, Congresul al XI-lea al P.C.R. (noiembrie 1974) a adoptat *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*[18]. Forma finală a Programului a fost totuși adoptată de către Plenara C.C. al P.C.R. din 18 decembrie 1974. În hotărârea aferentă luată, Congresul al XI-lea aprecia că Programul „reprezintă Carta de bază ideologică, teoretică și politică a partidului, care stabilește într-o perspectivă cuprinzătoare și unitară strategia generală și orientările tactice ale politicii interne și externe a partidului și statului, pentru o perioadă de 20 până la 25 de ani”[19]. În cadrul acestui Program, un larg capitol era dedicat „activității ideologice și muncii politico-educative a partidului”. Printre prevederi, se afla și precizarea că partidul „va desfășura o largă activitate de clarificare politico-ideologică a maselor, de formare a concepției lor filozofice materialist-dialectice și istorice”, scopul final fiind „formarea omului nou, cu conștiință înaintată, făuritor al societății socialiste multilateral dezvoltate, al comunismului”[20].

De altfel, în Raportul politic al P.C.R., pe care Ceaușescu l-a susținut la Congresul al XI-lea la 25 noiembrie 1974, conducătorul P.C.R. reafirma necesitatea accentuării ideologizării societății: „Va trebui să trecem la intensificarea muncii politico-educative, la desfășurarea unei largi activități de ridicare a conștiinței socialiste a oamenilor muncii, de

---

[16] *** *Conferința Națională a P.C.R. (19-21 iulie 1972)*, Editura Politică, București, 1972, p. 504.
[17] *Ibidem*, p. 116.
[18] *** *Programul P.C.R. de făurire a societății comuniste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism*, Editura Politică, București, 1975, p. 9.
[19] *Ibidem*, p. 15.
[20] *Ibidem*, p. 156, 165.

formare a omului nou, cu o morală superioară, cu o atitudine avansată față de muncă, față de interesele generale ale societății. Formarea omului nou, constructor al socialismului și al comunismului, presupune așezarea la baza întregii activități educative a concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, a marxism-leninismului, a tot ceea ce a creat mai avansat omenirea în domeniul cunoașterii”[21].

În cuprinsul său, *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism* avea și un subcapitol special dedicat organelor represive (*Perfecționarea activității organelor M.I.*), în care se preciza că organele de Securitate „vor trebui să acționeze cu fermitate împotriva oricăror încercări de a lovi în cuceririle revoluționare ale poporului”[22].

Tot la Conferința Națională a P.C.R. din 1972, Ceaușescu a propus spre aprobare și un proiect de „norme ale relațiilor sociale noi, ale eticii și echității socialiste”, dorind așadar să reglementeze și cadrul social în care urma să-și desfășoare viața și activitatea cetățenii țării. Conferința desigur că a aprobat și acest proiect, care urma a fi dezbătut în partid și apoi supus spre validare Congresului al XI-lea al P.C.R. Cu toate că aceste norme erau discutate și aprobate doar de către membrii de partid, ele trebuia „să fie însușite de întregul popor, realizând astfel omogenizarea crescândă a societății și din punct de vedere al conștiinței membrilor săi”[23]. Congresul al XI-lea al P.C.R. a adoptat *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste* și a stabilit ca prevederile sale „să fie considerate componente ale *Programului P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*”. Codul prevedea că membrii de partid „trebuie să-și însușească materialismul dialectic și istoric – concepția revoluționară despre lume și viață a proletariatului, Programul P.C.R.”, ei fiind „datori să fie propagandiști neobosiți ai politicii partidului”. De asemenea,

[21] Nicolae Ceaușescu, *Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura Politică, București, 1974, p. 94.

[22] *** *Programul P.C.R. de făurire a societății comuniste...*, p. 127.

[23] *** *Conferința Națională a P.C.R. (19-21 iulie 1972)*, Editura Politică, București, 1972, p. 374.

comuniștii trebuia „să acționeze pentru înarmarea temeinică a oamenilor muncii cu concepția materialist-dialectică despre lume și viață”[24].

Dacă analizăm tot acest panou de decizii politice asumate apoi de întregul partid în documente programatice, toate inițiate și elaborate sub coordonarea lui Ceaușescu în decursul a mai puțin de patru ani (1971-1974), vedem că liderul P.C.R. a acordat o importanță centrală problemelor politico-ideologice. Au fost doar pașii majori în acest domeniu, pentru că ulterior Ceaușescu a continuat să fie preocupat de problemele politico-ideologico-teoretice, reinterpretând diverse concepte marxist-leniniste, inovând din punct de vedere teoretic și chiar nesfiindu-se să pună sub semnul întrebării și să dea o nouă interpretare unora dintre dogmele ideologice lansate de Lenin. Foarte probabil conducătorul P.C.R. chiar credea că pe măsură ce cetățenii României vor avea un bagaj mai ridicat de cunoștințe politico-ideologice marxist-leniniste și materialist-dialectice cu atât vor fi tot mai loiali regimului comunist și puterii politice.

În toată perioada ulterioară, până în 1989, Ceaușescu și-a reiterat periodic solicitările de accentuare a ideologizării societății[25], fără a mai fi

---

[24] *** *Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste*, în „Securitatea”, nr. 1/1975, p. 5-11.

[25] „Trebuie să intensificăm activitatea politico-ideologică de educare a tuturor oamenilor muncii” (25 ianuarie 1973 – Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la Conferința organizației municipale de partid București*, în Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura Politică, București, 1973, p. 77); „trebuie să fim mult mai activi în lupta politică, ideologică” (28 martie 1975 – idem, *Cuvântare la adunarea consacrată aniversării Academiei „Ștefan Gheorghiu”*, în Idem, vol. 11, Editura Politică, București, 1975, p. 372); „este necesar să intensificăm munca politică și cultural-educativă de ridicare a conștiinței socialiste a maselor” (7 decembrie 1977, la Conferința Națională a P.C.R. – *** *Conferința Națională a P.C.R. (7-9 decembrie 1977)*, Editura Politică, București, 1978, p. 51); „se menține încă o evidentă rămânere în urmă a activității ideologice și politico-educative față de dezvoltarea generală a societății” (19 noiembrie 1979, la Congresul al XII-lea al P.C.R. – Nicolae Ceaușescu, *Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al XI-lea și Congresul al XII-lea și sarcinile de viitor ale partidului*, Editura Politică, București, 1979, p. 82); „este necesar să se acționeze continuu pentru ridicarea nivelului politic-ideologic” (8 mai 1981 – idem, *60 de ani de slujire devotată a poporului, de luptă pentru dreptate socială și libertate națională, pentru construirea socialismului și ridicarea bunăstării maselor, pentru independența patriei, colaborare internațională și pace*, în Idem, *România pe drumul construirii*

emise însă noi documente teoretice sau programatice de către conducerea P.C.R. ori organele superioare ale partidului. Mai amintim doar faptul că, la 10 decembrie 1975, Ceaușescu solicita ca toți ofițerii armatei române să desfășoare și activități politico-ideologice: „Este necesar să crească rolul fiecărui ofiţer, care, pe lângă misiunea sa militară, are şi o misiune educativă. Trebuie să obţinem participarea completă a tuturor ofiţerilor la întreaga muncă politico-educativă. Numai așa vom putea să asigurăm înfăptuirea sarcinilor puse de partid de a face din armată o adevărată şcoală de educaţie revoluţionară; numai aşa vom putea obţine ca timpul petrecut de ostași în rândurile armatei să îi ajute nu numai la însușirea cunoştinţelor militare necesare, dar şi în ridicarea puternică a nivelului lor politic şi ideologic, în educarea lor în spiritul concepţiei revoluţionare, materialist-dialectice şi istorice despre lume şi viaţă, în formarea omului nou al societății socialiste şi comuniste"[26]. Tot în acel an, liderul P.C.R. declara că edificarea societății socialiste în România fusese posibilă numai ca urmare a ideologizării cadrelor de partid și de stat: „Putem afirma că preocuparea constantă a conducerii partidului nostru pentru ridicarea nivelului politico-ideologic al cadrelor, al activului, al tuturor comuniştilor a avut un rol primordial în desfăşurarea cu succes a întregii activităţi de făurire a socialismului, în creşterea rolului de forţă politică conducătoare a partidului în toate domeniile vieţii sociale"[27].

Acesta fiind cadrul teoretic general în care s-a desfăşurat activitatea politico-ideologică în România în deceniile al optulea și al nouălea, el desigur că și-a pus amprenta asupra politicii generale de cadre a partidului și aferent sigur că și asupra politicii de cadre a Securităţii. Dat fiind acest nou context, perioada de circa 25 de ani în care puterea politică din România comunistă nu a acordat în mod real o importanță prea mare ideologizării politice a cadrelor a luat sfârșit.

În perioada 1965-1970, în care Ceaușescu a fost preocupat aproape exclusiv de consolidarea și extinderea puterii sale decizionale în partid și în stat, evitând să facă schimbări majore în domeniile politico-teoretico-ideologice, expunerile liderului P.C.R. referitoare la politicile de cadre ale partidului și statului nu cuprind nici un fel de solicitări de ideologizare și

---

societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 22, Editura Politică, București, 1982, p. 33).

[26] Idem, *Cuvântare la adunarea activului de partid din armată*, în Idem, vol. 12, Editura Politică, București, 1976, p. 261-262.

[27] Idem, *Cuvântare la adunarea consacrată aniversării Academiei…*, p. 364.

politizare. Conducătorul partidului era interesat doar de problemele organizatorice (îndeosebi de combaterea birocratizării) și mai ales de cele privind pregătirea și perfecționarea calificării profesionale a cadrelor.

Spre exemplu, la Plenara C.C. al P.C.R. din 16 decembrie 1970, Ceaușescu susținea nevoia perfecționării continue a cadrelor din punct de vedere profesional: „Atât din experienţa noastră, cât şi din experienţa altor ţări reiese cu claritate necesitatea ca toţi salariaţii să fie obligaţi să urmeze periodic cursuri de perfecţionare după programul de lucru (...) Astăzi sarcinile economice şi sociale sunt de o asemenea complexitate, încât oricare activist de partid şi de stat trebuie să aibă cunoştinţe temeinice în domeniul conducerii şi organizării, capacitatea de a rezolva operativ şi eficient multiplele probleme noi ce se pun în diferite sectoare de activitate”[28]. În scurt timp (începând de la Plenara C.C. al P.C.R. din 10-11 februarie 1971), acestui aspect i se va da o atenție specială, va fi teoretizat și transpus în practică în toate domeniile la scară națională, prin ceea ce s-a numit mamutul proiect de „reciclare a cadrelor”.

Nici la Plenara C.C. al P.C.R. din 10-11 februarie 1971, în care s-au discutat destul de multe aspecte legate de politica de cadre, Ceaușescu nu s-a arătat preocupat de ideologizarea acestora, remarcând doar cu satisfacție „creşterea continuă a numărului de cadre, tinere şi vârstnice, cu o temeinică pregătire politică, ideologică şi profesională”. Atunci, liderul P.C.R. anunța că „partidul nostru aplică cu consecvenţă principiul îmbinării în munca de conducere a experienţei şi maturităţii cadrelor vârstnice cu elanul şi energia cadrelor tinere”[29]. Principiul ca atare, al simbiozei dintre cadrele în vârstă/vechi cu cele tinere/noi, fusese emis de către Stalin în 1939, care spunea că ambele categorii de cadre au avantajele și dezavantajele lor și așadar nu se poate opta pentru un singur tip: „sarcina noastră constă nu în a ne orienta ori spre cadrele vechi ori spre cele noi, ci în a căuta să coordonăm, să unim cadrele vechi și noi într-o singură orchestră, a muncii de conducere a partidului și a statului”[30]. Ceaușescu a reiterat principiul și la Congresul al XI-lea („Trebuie să aplicăm corespunzător criteriile privind pregătirea profesională şi politică, împrospătarea continuă cu forţe tinere, îmbinarea armonioasă a

---

[28] Idem, *Cuvântare la încheierea lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 16 decembrie 1970*, în Idem, vol. 5, Editura Politică, București, 1971, p. 359.
[29] Idem, *Cuvântare la Plenara C.C. al P.C.R. din 10-11 februarie 1971*..., p. 499.
[30] I.V. Stalin, *Raport făcut la Congresul al XVIII-lea al partidului asupra activității C.C. al P.C.U.S.*, în Idem, *Problemele leninismului*, Editura P.C.R., București, 1945, p. 735.

experienței cu elanul tineresc și combativitatea”[31]) și apoi și la Congresul al XII-lea („este necesar să se acorde o atenție deosebită îmbinării armonioase a activității cadrelor mai în vârstă, care au mai multă experiență, cu elanul și entuziasmul cadrelor tinere, păstrând un raport rațional și o structură corespunzătoare, asigurând o permanentă împrospătare a partidului”[32]).

Situația s-a schimbat însă radical după ce Comitetul Executiv și Secretariatul ale C.C. al P.C.R. au luat amintitele decizii din 7-9 iulie 1971 și după desfășurarea Plenarei C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971, care le-a validat. Cum era și firesc, primul obiectiv l-a reprezentat ideologizarea politică a cadrelor de conducere din aparatele de stat (care ne interesează pe noi) și desigur de partid. La 6 martie 1972 – când a lansat și conceptul teoretic al „rotirii cadrelor” – Ceaușescu declara că „trebuie să asigurăm ca fiecare activist cu muncă de conducere să se preocupe mai stăruitor de ridicarea continuă a nivelului pregătirii sale politico-ideologice”[33]. În *Rezoluția cu privire la perfecționarea activității politico-organizatorice și ideologice a partidului*, adoptată de Conferința Națională a P.C.R. la 21 iulie 1972, lucrurile erau expuse mult mai clar: „Pentru a-și putea îndeplini în cele mai bune condiții sarcinile ce le-au fost încredințate, cadrele care îndeplinesc funcții de conducere la diferite niveluri trebuie să se preocupe în permanență de ridicarea pregătirii lor politico-ideologice (...) să dea dovadă în întreaga lor activitate (...) de devotament nemărginit față de partid și popor, față de cauza socialismului și comunismului”[34]. În același sens s-a exprimat Ceaușescu și la 30 martie 1973: „O importanță deosebită are însușirea aprofundată de către cadrele de conducere care activează pe linie de partid și de stat a științei conducerii, de care depinde soluționarea în cât mai bune condiții a cerințelor impuse de progresul rapid și multilateral al societății noastre”[35]. Și cum putea fi însușită mai bine

---

[31] N. Ceaușescu, *Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al X-lea…*, p. 87.

[32] Idem, *Raportul C.C. cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al XI-lea…*, p. 75.

[33] Idem, *Expunere la deschiderea Colocviului privind problemele științei conducerii societății*, în Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Editura Politică, București, 1973, p. 53.

[34] *** *Conferința Națională a P.C.R. (19-21 iulie 1972)…*, p. 502.

[35] Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la adunarea festivă consacrată aniversării a 80 de ani de la crearea partidului politic al clasei muncitoare din România*, în Idem,

„știința conducerii" decât din documentele programatice politico-ideologice adoptate de P.C.R.: „Studierea documentelor Congresului al XI-lea [Programul P.C.R. și Codul eticii și echității – n.n.] trebuie să ducă la însușirea de către cadrele de conducere, de către toţi comuniştii a spiritului creator, novator al partidului nostru"[36].

La 11 aprilie 1974, la Consfătuirea cu activul de partid din ministere și instituțiile centrale, Ceaușescu va dezvolta din punct de vedere teoretic conceptul politic expus în anul anterior, referitor la transformarea angajaților instituțiilor de stat în activiști politici comuniști. Liderul P.C.R. reitera faptul că „lucrătorii din aparatul de stat nu sunt simplii funcționari, ci activiști de partid și de stat într-un sector de mare importanță", iar ca atare „și activitatea lor trebuie să se ridice la nivelul cerințelor ce se pun în fața activiștilor de partid". Acest ultim fapt era necesar deoarece „aparatul de stat central constituie un sprijin de nădejde al C.C. al partidului și suntem convinși că lucrătorii din ministere și instituțiile centrale vor face totul pentru a răspunde acestei mari încrederi". Din punct de vedere teoretic, Ceaușescu arăta că acest concept deriva din însăși teoria ideologică marxist-leninistă, anume din faptul că „întreaga activitate se desfășoară sub conducerea partidului – forța politică conducătoare a societății noastre", ceea ce „trebuie să se reflecte, în mod practic, în toate sectoarele de activitate". În acest traiect teoretico-ideologic, liderul P.C.R. arăta că „trebuie înțeles că toți membrii de partid, atât cei din conducerea instituțiilor, cât și ceilalți lucrători din aparatul de stat, poartă răspunderea directă pentru înfăptuirea hotărârilor de partid". Prin urmare, concluzia aproape că se impunea de la sine: „Trebuie să trecem hotărât la antrenarea efectivă în activitatea politico-ideologică a tuturor cadrelor din ministere, începând cu miniștrii (...) Este necesar să luăm măsuri speciale în activitatea politică, ideologică, de ridicare a nivelului ideologic al cadrelor, al comuniștilor din aparatul central. În general este necesar să ne gândim la o participare mai activă a activiștilor de partid, a comuniștilor din aparatul central la activitatea politică". Cum situația existentă (doar cca 60% din angajații din aparatul central de stat erau membrii de partid, iar în teritoriu situația era și mai „proastă") nu-l mulțumea pe Ceaușescu, el le transmitea celor prezenți că „este necesar să avem în vedere ridicarea nivelului politic și ideologic al cadrelor din aparatul de stat". Desigur, Ceaușescu știa deja că fără măsuri

---

România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, vol. 8, Editura Politică, București, 1973, p. 287.

[36] Idem, *Cuvântare la adunarea consacrată aniversării Academiei...*, p. 382.

organizatorice concrete totul n-ar fi depășit cu mult stadiul de înflăcărate luări de angajamente verbale, astfel încât a anunțat că „Secretariatul C.C. va lua în cel mai scurt timp măsuri corespunzătoare pentru a înfăptui aceste măsuri”, iar de asemenea și secțiile C.C. al P.C.R. urmau „să acorde mai multă atenţie activităţii politice şi ideologice, antrenării într-o măsură mai mare a activului de cadre care lucrează în aparatul de stat”[37].

La 23 septembrie 1977, Ceaușescu a organizat la C.C. al P.C.R. o Consfătuire cu prim-secretarii şi secretarii cu probleme organizatorice din judeţe, în cadrul căreia s-a referit deseori critic privind lipsurile din politica de cadre aplicată de partid și de instituțiile de stat: repartizări și numiri în funcții pe „criterii” clientelare, îngăduință față de abateri („există o atitudine de tolerare faţă de unele lipsuri și abateri foarte serioase”), aroganța cadrelor („Să luăm o atitudine fermă faţă de atitudinea de automulțumire şi îngâmfare a unor cadre de partid şi de stat și să le ajutăm să revină cu picioarele pe pământ (...) Îngâmfarea, automulţumirea sunt străine spiritului revoluţionar comunist”). Liderul P.C.R. era foarte nemulțumit mai ales de tolerarea abaterilor comportamentale, unele chiar cu caracter penal (corupție, delapidări etc.) și cerea măsuri ferme: „Trebuie să fim intransigenţi, să manifestăm pretenţii foarte mari faţă de activiștii şi cadrele de partid, de stat, din organizaţii obștești, din toate sectoarele. Să fim neîngăduitori cu cei care comit abateri!”. De asemenea, el atrăgea atenția asupra faptului că politica de cadre avea o poziție centrală („problema cadrelor trebuie să fie privită ca o problemă de prim ordin”) și dădea și indicații privind criteriile de care trebuia ținut cont în selecționarea și promovarea cadrelor de stat și de partid: „trebuie să pornim la alegerea cadrelor atât de la criterii politice, cât și profesionale, de la comportarea lor în viață”[38].

Aceeași schimbare semnificativă în direcția politizării și ideologizării se observă și în ceea ce privește criteriile avute în vedere de conducătorul P.C.R. referitor la promovarea cadrelor. În 1965, la Congresul al IX-lea, Ceaușescu se referea strict la criteriul competenţei profesionale: „Singurul criteriu de judecată a valorii oamenilor, care trebuie să stea la baza politicii de promovare în funcţii de răspundere, este capacitatea de a rezolva cu competenţă sarcinile, verificată în procesul

---

[37] Idem, *Cuvântare la Consfătuirea activului de partid și de stat din ministere și instituții centrale*, în Idem, vol. 10, Editura Politică, Bucureşti, 1974, p. 80, 101-104.

[38] Idem, *Cuvântare la Consfătuirea de lucru de la C.C. al P.C.R.*, în Idem, vol. 15, Editura Politică, Bucureşti, 1978, p. 68-77.

activității practice”[39]. În schimb în Programul P.C.R. adoptat de delegații partidului la Plenara C.C. al P.C.R. din 18 decembrie 1974 lucrurile erau văzute și dintr-o altă perspectivă, fără a se renunța desigur la criteriul profesional: „În promovarea cadrelor se va ține permanent seama de capacitatea profesională, de pregătirea politico-ideologică, de profilul moral și de experiența practică a fiecăruia, de fermitatea în lupta pentru realizarea liniei generale a partidului”[40].

Mai mult, la 6 martie 1972, Ceaușescu a declarat explicit că era necesară abandonarea rolului decisiv al unora dintre criteriile aplicate în trecut pentru promovarea cadrelor (vechimea în partid și originea socială), întrucât acestea singure nu mai erau suficiente în etapa de dezvoltare economico-socială în care se afla României, care reclama în primul rând cadre de conducere cu o foarte bună pregătire politico-ideologică și profesională: „În decursul anilor şi-au făcut loc şi unele păreri greșite, după care ar fi de ajuns să ai o anumită experienţă de viaţă sau – cum se spunea în trecut – să ai origine socială bună, pentru a putea rezolva orice problemă. Fără îndoială, experienţa de viaţă, trecutul revoluţionar, originea socială au importanţa lor – şi nu doresc să se înţeleagă că nu ar trebui să se ţină seama de acestea; dar ele nu sunt suficiente pentru a putea permite cadrelor noastre să conducă în mod corespunzător diferite sectoare de activitate ale societăţii. Pentru a realiza în bune condiţii marile sarcini ce stau în faţa partidului nostru se cere din partea fiecărui activist o temeinică pregătire politică şi profesională, ştiinţifică, precum şi o înaltă capacitate organizatorică şi de conducere; acestea trebuie să le considerăm, de asemenea, criterii fundamentale ale calităţii de activist de partid şi de stat”[41].

Peste numai câțiva ani însă, după ce a conștientizat în sfârșit că problemele corupției, clientelismului, favoritismului, „relațiilor” subminau serios societatea, Ceaușescu își va schimba parțial opinia și va insista deseori pentru promovare în funcții de conducere sau în structuri de conducere a unui număr cât mai mare de muncitori din producție, sperând în mod iluzoriu că folosind „conștiința de clasă” a acestora va putea contracara fenomenele amintite. Astfel, la Plenara C.C. al P.C.R. din 14 aprilie 1976, el afirma: „Nu putem fi mulţumiţi de numărul activiştilor

---

[39] Idem, *Raportul C.C. al P.C.R. cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.*, în Idem, vol. 1, Editura Politică, București, 1968, p. 75.

[40] *** *Programul P.C.R. de făurire a societății comuniste...*, p. 114.

[41] N. Ceaușescu, *Expunere la deschiderea Colocviului...*, p. 26-27.

proveniţi din rândul muncitorilor în diferite activităţi de stat, în conducerile ministerelor (…) Aceasta este nu numai o problemă teoretică, ci şi o problemă practică. Pentru a menţine spiritul revoluţionar, novator, pentru a lupta împotriva birocratismului, a tot ceea ce este legat de acesta, de spiritul mic-burghez – care se face şi se va mai face încă mult timp simţit în aparatul de stat – este necesară prezenţa activiştilor din rândul muncitorilor. Aceasta constituie garanţia unui spirit nou, revoluţionar, în aparatul nostru de stat, reflectând, totodată, în mod corespunzător poziţia clasei muncitoare în conducerea societăţii noastre socialiste"[42]. Desigur, și de această dată, Ceaușescu își va conceptualiza din punct de vedere ideologic solicitarea, sub umbrela conducerii societății de către clasa muncitoare. Spre exemplu, în raportul politic prezentat la Conferinţa Naţională a P.C.R. din 7-9 decembrie 1977, conducătorul P.C.R. susținea: „Odată ce clasa muncitoare este clasa conducătoare, clasa majoritară a societăţii, este normal şi necesar ca ea să ocupe funcţii de conducere în toate domeniile (…) se impune să ne preocupăm permanent de promovarea în şi mai mare măsură, în diferite activităţi, a cadrelor provenite din rândul muncitorilor și de lărgirea necontenită a orizontului lor politico-ideologic (…) comuniştii proveniţi din rândurile clasei muncitoare trebuie să ocupe un loc mai însemnat în toate domeniile conducerii de partid (…) Clasa muncitoare să-și creeze permanent proprii conducători în toate domeniile de activitate"[43].

Așadar, Nicolae Ceaușescu s-a deosebit în mod radical față de antecesorul său Gheorghe Gheorghiu-Dej în ceea ce privește atenția acordată teoretizării și conceptualizării politicii generale de cadre a regimului comunist în fruntea căruia se afla, precum și a numeroase aspecte concrete secvențiale și/sau sectoriale ale acesteia. Chiar dacă desigur aceasta nu i-a fost prea greu în condițiile în care practic Gheorghiu-Dej a neglijat total aceste aspecte, în opinia noastră este remarcabilă activitatea desfășurată în acest sens, cu precădere apetența sa pentru lansarea unor concepte ideologice noi aferente domeniului sau pentru inovarea celor deja existente. Însă teoria este una, iar aplicarea corectă în practică alta, un ultim deziderat care nu doar că nu va fi niciodată atins în perioada în care Ceaușescu s-a aflat în fruntea P.C.R., dar în ultimul deceniu al regimului comunist – și chiar mai devreme – va

---

[42] Idem, *Cuvântare la Plenara C.C. al P.C.R. din 14 aprilie 1976*, în Idem, vol. 12, Editura Politică, București, 1976, p. 551-552.

[43] *** *Conferința Națională a P.C.R. (7-9 decembrie 1977)*…, p. 49-50.

cădea practic în derizoriu, fiind totalmente subminat de practici de nepotism, cumetrii, clientelism, favoritism și corupție socială, care s-au adăugat celei mai ample – dar tot mai extinse și mai puternice – de birocratism. Îndeosebi ultima racilă a parazitat cu o mare amplitudine aproape toate palierele societății, statului și ale partidului din ultimele două decenii ale regimului comunist din România, în pofida multiplelor eforturi de a o combate depuse de Nicolae Ceaușescu – ce-i drept mai mult teoretice[44] decât practice, precum și singulare din ceea ce cunoaștem până acum (foarte probabil un alt aspect care a condus la eșecul desăvârșit al oricăror măsuri de limitare a fenomenului).

Importanța primordială pe care Ceaușescu și conducerea P.C.R. o acordau ideologizării cadrelor din structurile represive reiese și din faptul că, după ce la ședința Secretariatului C.C. al P.C.R. din 9 iulie 1971 Miliția și Securitatea au fost singurele instituții de stat nominalizate direct în acest sens, la 31 august 1971 s-a desfășurat o ședință a Secretariatului C.C. al P.C.R. dedicată special acestui subiect. În urma discuțiilor, membrii organului operativ superior al P.C.R. au decis să „elaboreze o hotărâre cu privire la îmbunătățirea activității politico-ideologice și de educație a angajaților din C.S.S. și M.A.I.”. Pentru ca Secretariatul să se poată baza pe planuri concrete în momentul adoptării respectivei hotărâri, s-a decis să se formeze un colectiv format din reprezentanți ai C.S.S. și M.A.I. și din activiști ai Secției Propagandă și ai Secției pentru controlul muncii de partid în C.S.S., M.A.I. și Justiție ale C.C. al P.C.R., colectiv care „va elabora un program unitar de pregătire politico-ideologică a lucrătorilor de Securitate și ai M.A.I.”. Secretariatul C.C. al P.C.R. a emis și unele indicații concrete de care urma a se ține seama în întocmirea celor două documente, și anume: delimitarea clară a răspunderilor celor două instituții în desfășurarea activităților ideologice în unitățile din subordine;

[44] Ceaușescu la Plenara C.C. al P.C.R. din 2 martie 1973: „Există încă verigi intermediare, care mențin un aparat administrativ umflat, îndeosebi funcționăresc (...) și care generează birocratism, îngreunează rezolvarea operativă a problemelor” (Nicolae Ceaușescu, *Cuvântare la încheierea Plenarei C.C. al P.C.R. din 28 februarie-2 martie 1973*, în Idem, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, Editura Politică, București, 1973, p. 185); Ceaușescu la Plenara comună a C.C. al P.C.R. și C.S.D.E.S. din 22 iulie 1975: „Să se lichideze spiritul funcționăresc, birocratic ce continuă să se manifeste încă în multe din instituțiile noastre centrale” (Idem, *Cuvântare la Plenara comună a C.C. al P.C.R. și Consiliului Economic al Dezvoltării Economice și Sociale a României*, în Idem, vol. 11, Editura Politică, București, 1975, p. 999).

precizarea clară a „rolului și răspunderilor ce revin comitetelor județene de partid, organizațiilor de partid, în organizarea programelor privind munca ideologică și educativă"; prevederea explicită a faptului că întreaga activitate politico-ideologică desfășurată în Securitate și Miliție trebuia controlată de către comitetele județene și municipale ale P.C.R. și ale U.T.C.[45].

Imediat ce puterea politică a adoptat decizia politică a accentuării ideologizării politice și politizării cadrelor Securității, conducerea C.S.S. – formată oricum integral din foști activiști politici superiori ai P.C.R. (Ion Stănescu, Grigore Răduică și Constantin Stoica) – a trecut imediat la implementarea directivei politice primite. A fost emis imediat Ordinul C.S.S. nr. 100/1971 pentru aplicarea Hotărârii Secretariatului C.C. al P.C.R. „cu privire la îmbunătățirea activității politico-ideologice și de educare marxist-leninistă a personalului C.S.S.", hotărâre care era apreciată a fi „o expresie a grijii conducerii partidului față de aparatul de Securitate". Conform prim-vicepreședintelui C.S.S., gen.-lt. Răduică Grigore, Ordinul nr. 100 „a instituit cadrul organizatoric concret al activității pe această linie, a creat condiții optime dezvoltării conștiinței politice a cadrelor de Securitate"[46].

Prima acțiune concretă a fost una organizatorică. La 1 octombrie 1971, în cadrul Direcției Personal și Învățământ din C.S.S. a fost înființat Serviciul de învățământ politico-ideologic, constituit în baza hotărârii Secretariatului C.C. al P.C.R. din 31 august 1971[47]. Serviciul era încadrat cu 34 posturi și avea atribuții ce vizau desfășurarea în bune condiții a propagandei de partid în rândul angajaților M.I., în regulamentul de organizare și funcționare a structurii stipulându-se faptul că „desfășoară activitate pentru ridicarea continuă a conștiinței socialiste a cadrelor și educarea acestora în spiritul dragostei și devotamentului nemărginit față de patrie, partid și popor, al îndeplinirii ireproșabile a sarcinilor și misiunilor încredințate"[48].

Poziția de aliniere fără ezitare la politica P.C.R. de accentuare a ideologizării cadrelor Securității reiese pe deplin și din expunerea ținută

---

[45] A.N.R, fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 94/1971, f. 5-6.

[46] Gen.-lt. Răduică Grigore, *Întărirea legalității socialiste – imperativ de permanentă actualitate și de maximă importanță pentru întreaga muncă de Securitate*, în „Securitatea", nr. 1/1972, p. 5.

[47] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.394, vol. 1, f. 144.

[48] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.221, vol. 2, f. 23.

de președintele C.S.S., Ion Stănescu la deschiderea anului școlar 1971/1972 la Școala de ofițeri activi de la Băneasa. Șeful Securității îi anunța pe viitorii ofițeri de Securitate că „s-a creat, prin hotărârea Secretariatului, un colectiv special care se va ocupa de orientarea, îndrumarea, de conducerea activității de pregătire politico-ideologică", colectiv în care reprezentatul C.S.S. era gen.-lt. Răduică, căruia C.S.S. i-a încredințat conducerea tuturor aspectelor „legate de pregătirea politico-ideologică"[49].

Ion Stănescu a precizat foarte clar și care era scopul final al ideologizării și politizării cadrelor Securității, în ce anume se dorea transformarea ofițerilor de Securitate și în baza directivelor cărui decident politic se implementa acest proces: „Să pregătim și un studiu (...) să desemnăm și profilul mai bine și aș zice, ca deziderat, să-i facem activiști politici securiști. Deziderătul pus de tov. Ceaușescu că să fie activiști politici securiști (...) în noţiunea de activiști politici înțelegem și pregătire juridică, să cunoască legile (...) să militeze"[50]. Sunt primele indicii ale teoriei transformării ofițerilor de Securitate în „activiști politici lucrând într-un domeniu special", teorie aferentă conceptului politico-ideologic expus de Ceaușescu începând din 1973 (și amintit mai sus), conform căruia angajații unei instituții de stat nu doar că trebuia să transpună în practică deciziile politice ale puterii politice, dar trebuia să devină activiști politici ai acesteia. Președintele C.S.S. va relua ideea și în anul 1972, când o va explicita și dezvolta: „În centrul preocupărilor trebuie să punem activitatea de educare partinică a întregului efectiv, cultivând și dezvoltând la toții ofițerii, maiștrii militari, subofițerii și angajații civili calitățile politice, etice și profesionale menite să facă din fiecare un adevărat activist politic, bun lucrător profesional, devotat trup și suflet poporului și partidului"[51].

Aproape concomitent, în revista internă a Securității a fost publicat un articol cu referire directă la expunerea ținută de Ion Stănescu la Școala de la Băneasa, în cuprinsul lui precizându-se că „întregul complex de măsuri politico-educative trebuie să fie axat și orientat în direcția pregătirii și formării de activiști politici, care vor lucra în aparatul de Securitate", scopul final fiind transformarea cadrelor Securității în „militanți activi pentru traducerea în viață a politicii partidului, apărători fermi ai cuceririlor revoluționare ale poporului". Autorul indica, de

---

[49] Idem, dosar nr. 12.586, vol. 4, f. 89-90.
[50] *Ibidem*, f. 90.
[51] Ion Stănescu, *Coordonate de bază ale activității noastre în etapa actuală*, în „Securitatea", nr. 2/1972, p. 9.

asemenea, și care era „materialul didactic" cu ajutorul căruia elevii școlii de la Băneasa trebuia să se formeze ca activiști politici: „Pe linia pregătirii politico-ideologice am primit indicații ca, paralel cu acordarea unui spațiu de timp mai larg pentru disciplinele respective, să se pună un accent deosebit pe studierea documentelor partidului nostru, a cuvântărilor tov. Nicolae Ceaușescu, să se evidențieze contribuția originală a partidului nostru la îmbogățirea tezaurului marxism-leninismului, să formăm și să dezvoltăm la elevi și la ofițerii-elevi convingeri comuniste ferme și înalte calități morale, specifice ofițerului de Securitate"[52].

La 13 noiembrie 1971, gen.-lt. Răduică (cel căruia, după cum am arătat, Ceaușescu îi încredințase responsabilitatea coordonării campaniei de ideologizare pronunțată a cadrelor Securității) a emis un ordin circular adresat tuturor unităților de Securitate referitor exclusiv la studierea de către tot personalul C.S.S. a documentelor Plenarei C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971, când acest organ de conducere al partidului a aprobat „tezele din iulie". Ordinul prevedea că „o sarcină primordială și de importanță deosebită a comandanților și a organizațiilor de partid în perioada următoare o constituie asigurarea studierii profunde și a însușirii temeinice de către întregul personal a documentelor Plenarei", dar mai ales că pe baza documentelor adoptate de plenară „se vor completa planurile de măsuri privind activitatea de educare marxist-leninistă și munca politico-educativă". Ordinul prevedea explicit faptul că angajații instituției de stat care era C.S.S. trebuia să-și desfășoare întreaga lor activitate, inclusiv cea profesională, pentru aplicarea în practică a ordinelor care au fost trasate Securității de puterea politică: „În spiritul expunerii tov. Nicolae Ceaușescu, al hotărârii plenarei C.C., toate cadrele, în frunte cu șefii unităților și ceilalți comuniști cu funcții de răspundere, vor trebui să acționeze în așa fel încât întreaga activitate de partid și profesională să se desfășoare în lumina cerințelor pe care conducerea partidului ni le pune în față"[53].

În același cadru, la finalul aceluiași an 1971 și mai ales în același sens, gen.-lt. Răduică vorbea pe larg într-un articol sugestiv și mobilizator intitulat *Să ridicăm activitatea de educare a aparatului Securității statului la nivelul cerințelor Programului P.C.R.*: „Imensa bogăție de idei a

[52] Lt.-col. Barbulea I., *Actualul an de învățământ în Școala militară de ofițeri de Securitate sub imperativul unor noi exigențe*, în „Securitatea", nr. 4/1971, p. 13-14.
[53] Florian Banu, Luminița Banu (eds.), *Partidul și Securitatea. Istoria unei idile eșuate (1948-1989)*, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2013, p. 515-516.

expunerii secretarului general al partidului [la Plenara C.C. al P.C.R. din 3-5 noiembrie 1971 – n.n.], a celorlalte documente ale plenarei constituie pentru toate cadrele C.S.S. un neprețuit izvor de învățăminte, cât și un program multilateral, complex, pe care îl avem de îndeplinit, alături de ceilalți comuniști, de întregul popor. Va trebui ca întreaga muncă de educare marxist-leninistă, de dezvoltare a conștiinței socialiste, partinice, revoluționare a personalului din unitățile de Securitate să se inspire din aceste documente". Care era rezultatul care se dorea a fi obținut? Nu altul decât „formarea unor cadre cu o înaltă conștiință socialistă, profund devotate partidului și poporului, gata să sacrifice totul, la nevoie chiar viața, pentru îndeplinirea misiunilor încredințate", întrucât îndeplinirea acestui deziderat „reprezintă unul din imperativele fundamentale ale muncii de Securitate în etapa actuală". De ce trebuia atins acest obiectiv? Nimic mai simplu, liderul Securității nu trebuia să-și bată prea mult capul că găsească răspunsul pentru c-o făcuse deja pentru el conducerea puterii politice: „hotărârea Secretariatului C.C. al P.C.R. cu privire la îmbunătățirea activității politico-ideologice și de educare marxist-leninistă a personalului C.S.S. arată chiar din primele sale rânduri că îndeplinirea la un nivel superior a sarcinilor ce revin aparatului de Securitate în apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului este determinată în mare măsură de existența unor cadre cu o temeinică pregătire politico-ideologică, de specialitate și militară, cu înalte calități moral-politice, profund devotate patriei și partidului"[54].

Gen.-lt. Răduică critica apoi din plin multiplele deficiențe ale modului în care se desfășurase și se desfășura pregătirea politico-ideologică a cadrelor Securității și învățământul de partid în Securitate, pe care în mod surprinzător le-a constatat abia acum, deși se afla în conducerea C.S.S. de peste patru ani (probabil directivele plenarei din noiembrie au spălat negura care-i acoperea ochii). Aspra critică avea însă un scop, deoarece tot acum a observat și faptul că „o parte din lipsurile ce se manifestă în activitatea profesională și în comportarea în societate și familie a unor cadre de Securitate se datoresc minusurilor din educația lor comunistă, neajunsurilor care au existat în domeniul pregătirii politico-ideologice și, în genere, a muncii de educație (...) în pregătirea și în

[54] Gen.-lt. Răduică Grigore, *Să ridicăm activitatea de educare a aparatului Securității statului la nivelul cerințelor Programului P.C.R.*, în „Securitatea", nr. 4/1971, p. 6-7.

comportarea unor cadre se manifestă și alte lipsuri, care dovedesc golurile din educația lor politico-ideologică"[55].

Prim-vicepreședintele C.S.S. reitera și el necesitatea politică de a se transpune în practică conceptul politico-ideologic de transformare a angajaților Securității în activiști politici, cum am văzut expus anterior și de Ion Stănescu, dar trasat desigur de puterea politică, cei doi lideri ai Securității fiind doar vectorii structurali de diseminare și implementare a lui în plan instituțional: „Munca de pregătire politică trebuie astfel desfășurată încât să facă din fiecare lucrător un adevărat activist politic, care și-a însușit temeinic politica partidului și luptă pentru înfăptuirea sa în mod competent, cu energie și combativitate partinică"[56].

În acord cu tot acest traiect teoretico-ideologico-politic pe care gen.-lt. Răduică l-a expus în respectivul articol, concluzia se impune practic de la sine: „toate cadrele trebuie să se ridice la nivelul exigențelor înalte puse de partid, să-și însușească în spirit creator marxism-leninismul"[57].

Într-un crescendo pe care-l vom constata nu de puține ori și ulterior, gen.-lt. Răduică supralicita cu de la sine inițiativă și extindea și asupra familiilor angajaților Securității aria de aplicare a directivelor politice de ideologizare-politică emise de Ceaușescu și puterea politică: „Este necesar ca, pornind de la indicațiile și cerințele conducerii partidului, să desfășurăm în toate unitățile noastre o bogată și multilaterală activitate ideologico-educativă, în sfera căreia să fie cuprinse în mod sistematic nu numai cadrele, ci și familiile lor"[58].

Tot în revista „Securitatea" și tot la finalul lui 1971, un alt ofițer spunea direct lucrurilor pe nume: „Se pune în fond o singură întrebare: Cum să acționăm pentru a executa în cât mai bune condiții sarcinile prevăzute, în conformitate cu spiritul și orientarea Expunerii tov. Nicolae Ceaușescu la recenta Consfătuire de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative și a celorlalte documente elaborate de conducerea partidului pentru îmbunătățirea activității ideologice și cultural-educative?". Și tot autorul oferea unul dintre răspunsuri: „În primul rând trebuie să studiem și să ne însușim în mod temeinic documentele de partid apărute și cele care vor

[55] *Ibidem*, p. 11.
[56] *Ibidem*, p. 8.
[57] *Ibidem*.
[58] *Ibidem*, p. 11.

apare, sarcină care ne revine desigur și ca membri de partid, dar care e strict obligatorie pentru a ne putea îndeplini în condiții optime activitatea profesională”[59].

Desigur că în 1971 nici secretarul Comitetului organizației de partid din aparatul central al C.S.S., Constantin Geică, nu putea să nu aibă o reacție, expusă tot în „Securitatea”, și el într-un articol cu un titlu relevant și, de asemenea, mobilizator: *Să îndeplinim în spiritul unei înalte responsabilități comuniste amplul și multilateralul program elaborat de partid pentru educarea marxist-leninistă a membrilor săi, a tuturor oamenilor muncii*. Pentru început, el evidenția lipsurile existente în pregătirea politico-ideologică a ofițerilor de Securitate: „Și în prezent sunt cadre care nu se preocupă cu răspundere de propria pregătire, nu studiază profund documentele de partid, manifestă superficialitate și formalism în însușirea temeinică a politicii interne și externe a partidului și statului nostru (...) Unii tovarăși consideră că ei cunosc aceste probleme, afirmând că le repetă de ani de zile. Dar cu prilejul unor controale, când s-a discutat concret pe marginea unor teze și documente noi de partid, mulți dintre aceștia nu au știut să dea răspunsuri corespunzătoare (...) De asemenea, au fost cazuri când la examenele de admitere sau de promovare a anilor de studiu din învățământul superior unii ofițeri nu au obținut notele de trecere la disciplinele de studii sociale”[60]. Geică le arată ofițerilor de Securitate și care era scopul procesului de accentuare a ideologizării politice: „Ce trebuie să se realizeze în fond prin pregătirea politică și educativă? Răspunsul nu este altul decât oameni cu o înaltă conștiință socialistă, cu calități și caractere demne de epoca pe care o trăim”. Și le expunea și motivul pentru care era „obligatorie” din punct de vedere profesional atingerea acestui deziderat politic trasat de conducerea P.C.R.: pentru a putea identifica mai ușor „dușmanii” politici și ideologici ai puterii politice comuniste (și a nu cădea victime „ideologiei” acestora), împotriva cărora apoi trebuia să ia măsuri de anihilare, contracarare sau represiune: „Nu trebuie să uităm nici un moment că ofițerul de Securitate vine în contact direct cu dușmanul și cu ideologia acestuia, că el ocupă o poziție importantă în lupta pentru apărarea cuceririlor revoluționare ale

---

[59] Mr. Mihai Nicolae, *Preocupări sporite pentru prevenirea oricăror acțiuni dușmănoase sau antisociale din rândul tinerilor*, în „Securitatea”, nr. 3/1971, p. 59.

[60] Constantin Geică, *Să îndeplinim în spiritul unei înalte responsabilități comuniste amplul și multilateralul program elaborat de partid pentru educarea marxist-leninistă a membrilor săi, a tuturor oamenilor muncii*, în „Securitatea”, nr. 3/1971, p. 5.

poporului, fapt care necesită în mod deosebit ca el să fie un luptător dârz, călit politic și ideologic”[61].

În materialul său, Constantin Geică atrăgea atenția și asupra faptului că nu era suficientă doar ideologizarea politică a ofițerilor de Securitate, ci și ideologizarea lor culturală – un aspect menționat foarte rar de liderii Securităţii – și acesta un domeniu în care existau multe lipsuri: „Munca cultural-educativă nu a fost orientată cu perseverență spre dezvoltarea trăsăturilor etice ale omului nou, pentru formarea unei opinii de masă împotriva fenomenelor negative, a mentalităților retrograde. Nu s-a acționat cu suficientă fermitate nici în direcția combaterii ideologiei burgheze și nu s-au organizat în măsura necesară acțiuni care să contribuie la cunoașterea de către toate cadrele a ceea ce este nou și valoros în domeniul culturii și științei contemporane, la însușirea concepției despre lume și societate a partidului nostru”[62].

La 4 februarie 1972, când Ceaușescu a participat la o ședință cu liderii C.S.S. de analiză a activității instituției în anul 1971, gen.-lt. Răduică evidenția măsurile adoptate de conducerea Securității în sensul ideologizării politice a cadrelor: „s-a trecut la o activitate organizată în ce privește pregătirea politico-ideologică, pentru o muncă educativă mai susţinută, înțelegând că lucrătorii noștri de Securitate, ca activiști politici, nu-și pot îndeplini corespunzător sarcinile ce le revin decât dacă au o pregătire politică corespunzătoare” și „Am luat măsuri ca în școlile noastre de ofițeri de Securitate (...) să se facă o mai profundă educație comunistă, aceasta fiind o condiție de bază, hotărâtoare, pentru ca să-și poată îndeplini sarcinile ce le revin”[63]. În același sens vorbea şi preşedintele C.S.S., tot în 1972: „Dezvoltarea continuă a discernământului politic al tuturor cadrelor ministerului va trebui să constituie una din preocupările noastre cele mai importante. Pentru formarea și dezvoltarea discernământului politic al cadrelor aparatului nostru, o însemnătate primordială are însușirea temeinică a politicii partidului”[64].

Peste numai o săptămână, la 11 februarie 1972, toate instituțiile de forță din stat (C.S.S., M.A.I. și M.F.A. – reprezentat prin Consiliul Politic Superior) au încheiat Protocolul nr. 924 privind colaborarea în domeniul

---

[61] *Ibidem*, p. 6.
[62] *Ibidem*, p. 10.
[63] A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 3/1972, f. 9, 11.
[64] I. Stănescu, *Coordonate de bază ale activității noastre…*, p. 8.

„muncii politico-ideologice” în rândul personalului acestor ministere (din partea Securităţii, documentul a fost semnat de gen.-lt. Răduică). Protocolul privea mai ales colaborarea pe partea de învățământ ideologic, începând cu anul şcolar 1972/1973: planurile tematice de pregătire politico-ideologică „vor fi elaborate pe baza consultării reciproce, iar pentru temele comune se vor edita teze, bibliografii şi alte materiale de studiu, care vor fi difuzate în toate cele trei ministere”; „lectorii ce vor fi trimişi în diferite garnizoane vor face – în funcţie de nevoi – expuneri în faţa personalului unităţilor celor trei ministere”; „la cursurile pentru perfecţionarea activiştilor din domeniul muncii ideologice şi cultural-educative organizate de M.F.A. vor fi trimise şi cadre din C.S.S. şi M.A.I.”[65].

În scurt timp, în aprilie 1972, C.S.S. și M.A.I. au fuzionat în M.I., dar Ion Stănescu şi Grigore Răduică nu doar că și-au păstrat pozițiile de conducere, ci și-au și extins influenţa decizională asupra întregului aparat represiv, ceea ce denotă încrederea maximă pe care Ceaușescu o avea în acel moment în cei doi foşti activişti politici superiori pe care-i plasase în 1967 în fruntea Securităţii. Astfel, Ion Stănescu a devenit ministru de Interne, iar gen.-lt. Răduică prim-adjunct al M.I. De asemenea, gen.-lt. Răduică şi-a extins asupra întregului M.I. aria de responsabilitate în conducerea, coordonarea şi controlul activităţii politico-ideologice a cadrelor din aparatul represiv, Ceauşescu fiind desigur foarte mulţumit de zelul și incisivitatea de care acesta dădea dovadă. În consecință, la 9 mai 1972, încă de la prima ședință a noului Colegiul al M.I., Ion Stănescu preciza că „o altă problemă asupra căreia trebuie să reflectăm foarte serios este preocuparea pentru ridicarea nivelului pregătirii politico-ideologice și profesionale a cadrelor noastre” și cerea unificarea vechilor ordine aferente ale C.S.S. și M.A.I., responsabilitate pe care desigur că i-a încredințat-o gen.-lt. Răduică[66].

Direcția în care puterea politică dorea să ducă pregătirea ofițerilor de Securitate fiindu-i foarte clară, în 1972 gen.-lt. Răduică a acționat cu o și mai mare amplitudine și perseverență în sensul ideologizării politice a angajaților Securității. Astfel, el arăta că are „o însemnătate deosebită studiul aprofundat al documentelor de partid”, iar „pentru stăpânirea în cele mai bune condiții a politicii partidului” trebuia „studiate și aprofundate documentele Congreselor al IX-lea și al X-lea ale partidului,

---

[65] A.C.N.S.A.S., fond Direcţia Secretariat-Juridică a M.I., dosar nr. 3.626, vol. 6, f. 95-97.
[66] F. Banu, L. Banu, *op. cit.*, p. 527.

ale plenarelor C.C. al P.C.R. din iunie 1967 și aprilie 1968, cuvântările tov. Ceaușescu la diferite întâlniri cu cadrele de bază ale aparatului de Securitate". Apoi, „pornind de la prețioasele îndrumări și indicații ale acestor documente", precum și de la celelalte hotărâri ale partidului, „fiecare lucrător trebuie să acționeze cu pricepere și discernământ în aprecierea oamenilor și a faptelor, în aplicarea în viață a liniei politice a partidului". El arăta că „numai devotamentul nu este suficient pentru înfăptuirea politicii partidului, ci că sunt necesare o temeinică înțelegere și cunoaștere a acestei politici". Iar cunoașterea politicii partidului îi ajuta pe ofițerii de Securitate în identificarea inamicilor puterii politice și în luarea măsurilor de contracarare în așa manieră încât să nu ridice greutăți regimului (în raport cu contextul politic intern și extern): „În baza unei pregătiri politico-ideologice multilaterale, cadrele noastre au posibilitatea să analizeze și să califice cu discernământ politic necesar faptele și fenomenele ce intră în sfera lor de activitate, să vadă care anume prezintă interes pentru apărarea securității statului. Se creează astfel condiții ca activitatea fiecărui cadru să fie orientată în mod just din punct de vedere politic"[67]. O directivă identică, dar mult mai puţin elaborată teoretic (cu toate că este posibil şi ca mesajul să fi fost în mod special simplificat din punct de vedere conceptual pentru a fi înţeles mult mai uşor de către angajaţii Securităţii), a lansat în 1972 şi noul ministru de Interne, Ion Stănescu: „Calitatea noastră de activiști politici, de cadre ale aparatului de Securitate, ne obligă să deosebim diversele nemulțumiri de acțiunile cu caracter duşmănos. Să nu ne grăbim să etichetăm pe un om ca fiind duşman, ci să verificăm cauzele care l-au determinat să se manifeste și să informăm despre aceasta organele de partid"[68].

Cu ultimul prilej amintit, prim-adjunctul M.I. gen.-lt. Răduică a fost şi printre primii conducători ai Securităţii care a afirmat obligaţia angajaţilor instituției de a-și trăi întreaga viaţă socială (inclusiv cea din afara orelor de muncă) prin respectarea strictă a prevederilor conceptului de etică şi echitate socialistă (care încă nu fusese codificat). Astfel, el afirma că toate cadrele Securității „au datoria de a se afirma permanent ca propagandiști de nădejde pe tărâmul luptei pentru așezarea relațiilor în societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste" și apoi detalia: „Este o cerință de prim ordin aceea ca, în toată activitatea sa socială, în relațiile sale persoanele cu organele de stat și

[67] Gen.-lt. Răduică G., *Întărirea legalității socialiste…*, p. 5-6.
[68] I. Stănescu, *Coordonate de bază ale activității noastre…*, p. 8.

organizațiile obștești (...) lucrătorul de Securitate să se situeze pe cele mai înaintate poziții ale respectului față de lege, de adevăr și de dreptate. El trebuie să vegheze la apărarea avutului obștesc, să respingă cu indignare necinstea și incorectitudinea, să demaște cu hotărâre abuzurile de orice fel". Transformarea cadrelor Securităţii în activişti politici comunişti trebuia să fie totală, iar crezul politic comunist trebuia să se manifeste în absolut toate împrejurările: „Afirmându-se constant ca promotori ai unei înalte conștiințe cetățenești, promovând neabătut respectul neclintit față de lege, educându-și familiile în același spirit, cadrele aparatului nostru vor dovedi prin fapte că muncesc și trăiesc în chip comunist"[69]. Și de această dată, directivele sale au fost dublate de cele ale lui Ion Stănescu: „Este necesar ca toate cadrele noastre, prin comportarea lor la serviciu, în familie și societate, să se afirme ca oameni care înfăptuiesc principiile etice ale partidului, care trăiesc în chip comunist"[70].

Cu toate că a fost mult mai puţin implicat în acţiunea de accentuare a ideologizării politice a cadrelor Securităţii (principalii actori decizionali fiind gen.-lt. Răduică şi Ion Stănescu), nici gen.-mr. Stoica Constantin (ministru adjunct al M.I., fost vicepreşedinte al C.S.S.) nu se putea deroba de la sarcina politică de a propaga şi implementa decizia politică luată de conducerea P.C.R. în acest sens. În 1972, enunţa şi el necesitatea ca toţi angajații Securității să se transforme în activiști politici ai P.C.R. și să-și desfăşoare întreaga lor activitate concretă având ca „far călăuzitor" politica partidului și contextul politic intern şi extern: „În cadrul activității de pregătire politico-ideologică, un accent deosebit va fi pus pe însușirea temeinică a concluziilor și învățămintelor ce decurg, pentru fiecare colectiv de muncă, din documentele Conferinței Naționale a P.C.R. [din 19-21 iulie 1972 – n.n.], în așa fel încât fiecare lucrător să fie un militant activ al politicii partidului și statului nostru, un apărător intransigent al realizărilor de azi și de mâine din România socialistă. În toate acțiunile noastre trebuie să manifestăm un înalt simț politic, să examinăm cu maturitate și discernământ fiecare fapt atunci când întreprindem măsuri practice"[71].

---

[69] Gen.-lt. Răduică G., *Întărirea legalității socialiste...*, p. 10-11.
[70] I. Stănescu, *Coordonate de bază ale activității noastre...*, p. 9.
[71] Gen.-mr. Stoica Constantin, *Întreaga noastră energie pentru îmbunătățirea continuă a activității, în vederea apărării cu abnegație și devotament a securității statului, a proprietății obștești și a legalității socialiste, a drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor*, în „Securitatea", nr. 3/1972, p. 4.

În acea perioadă, nu au lipsit nici opiniile unor cadre de conducere din Securitate care supralicitau ideologizarea politică a angajaţilor instituției, cerând ca pregătirea acestora să se axeze în principal pe deprinderea competenţelor politice şi abia apoi a celor profesionale, culturale şi militare. Sursa de inspiraţie politică pentru astfel de opinii se afla desigur în Hotărârea Secretariatului C.C. al P.C.R. din 31 august 1971, vectorii în cauză înțelegând rapid în ce formă dorea partidul să se desfășoare pregătirea ofițerilor de Securitate și plusând în acest sens. Spre exemplu, într-un articol apărut în 1972 în trimestrialul „Securitatea" se afirma că „la baza întregului proces de pregătire trebuie să stea studierea și însușirea profundă a documentelor de partid", proces în urma căruia să se obțină „dezvoltarea discernământului politic al ofițerilor"[72].

După cum am putut observa, imediat după ce Secretariatul C.C. al P.C.R. – în şedinţele din 9 iulie 1971 şi mai ales 31 august 1971 – a decis prevederile (îndeosebi generale, dar și concrete) de amplificare și accentuare a ideologizării politice a cadrelor Securităţii, liderii instituţiei de stat au reacţionat rapid la comanda puterii politice şi au difuzat cu intensitate şi continuu directive în acest sens privind întreg aparatul din subordine. În decurs de numai un an, gen.-lt. Răduică, dar și Ion Stănescu şi alte cadre de conducere din Securitate, au teoretizat, dar şi explicitat foarte clar angajaţilor Securităţii ce anume dorea puterea politică de la ei din punct de vedere politic, şi anume atingerea unui cât mai ridicat nivel

[72] Autorii explicitau și care era logica argumentativă a opiniei lor: *Hotărârea Secretariatului C.C. al P.C.R. cu privire la îmbunătățirea activității politico-ideologice și de educare marxist-leninistă a personalului C.S.S. și M.A.I. și la intensificarea pregătirii de specialitate și militară a acestuia* (adoptată la 31 august 1971 – n.n.) prevedea „necesitatea continuei perfecționări a pregătirii cadrelor aparatului de Securitate" și preciza („cu deosebită claritate") „obiectivele ce trebuie realizate și sarcinile ce stau în fața întregului efectiv". Întrucât acea hotărâre avea doar prevederi privind pregătirea politico-ideologică a cadrelor Securităţii (ea fiind emisă special în acest scop), autorii ignorau – în mod voit credem – faptul că Secretariatul C.C. al P.C.R. nu se pronunţase în acel document asupra întregii activităţi de pregătire a angajaţilor Securităţii şi nu ierarhizase tipurile de pregătire (profesională, politică, culturală, limbi străine, militară etc.) şi susţineau că „cerința dominantă stabilită de Secretariatul C.C. al P.C.R. este de a se acționa cu fermitate pentru formarea unor cadre cu o înaltă conștiință politică, devotate trup și suflet patriei și partidului" (col. Jeledințan E., lt.-col. Timofte C., *Pregătirea de specialitate și militară a cadrelor prin învățământul organizat în unități*, în „Securitatea", nr. 1/1972, p. 28-29).

de ideologizare politică. Perioada dintre toamna lui 1971 și toamna lui 1972 a fost practic momentul temporal în care conducătorii Securităţii au trasat subordonaţilor directivele generale, dar şi cu indicaţii concrete, în care urma să se desfășoare politica instituției de ideologizare politică a cadrelor, precum și considerentele teoretico-ideologico-politice pe care aceasta se fundamenta.

De reţinut este și faptul că în aprilie 1972, la crearea M.I. prin fuziunea dintre C.S.S. şi M.A.I., Serviciul de învăţământ politico-ideologic a fost scos din Direcţia Cadre şi Învăţământ şi promovat la rangul de structură independentă în cadrul ministerului. Atribuțiile sale au rămas aceleaşi, doar că acum au fost extinse asupra întregului aparat represiv[73].

Aparent surprinzător, în următorii câțiva ani, până către finalul deceniului opt, liderii Securităţii nu au mai fost atât de ofensivi și ampli în această direcţie, preferând doar să repete, fără mari variaţii sau inovaţii, conceptele și măsurile concrete care fuseseră enunţate de către conducătorii instituţiei în perioada 1971-1972. De altfel, nici în perioada următoare, de la finalul anilor '70 și până în 1989 nu se înregistrează schimbări majore din punct de vedere teoretic, fapt firesc până la urmă din moment ce nici puterea politică nu şi-a mai schimbat sau inovat conceptele în acest sens după ce-a adoptat *Programul P.C.R.* şi *Codul eticii și echității socialiste* (în 1974, la Congresul al XI-lea al P.C.R.).

În deceniul nouă sunt vizibile doar două modificări importante în ceea ce privește politica promovată de conducerea Securităţii de pregătire politico-ideologică a cadrelor instituției, dar ele nu vizează fondul teoretic al problemei, care a rămas neschimbat, ci doar forma ei. Și nici pe aceasta în mod intrinsec, ci mai mult de suprafaţă. Astfel, începând de la finalul deceniului opt, într-un context pe care-l vom detalia puţin mai jos, irupe din nou ofensiva propagandistică a conducătorilor Securităţii, care iarăşi cer continuu și aproape la orice expunere să se acționeze în direcţia ideologizării angajaților instituției. Dar de data aceasta procesul nu s-a mai atenuat în timp, ci din contra, s-a amplificat continuu până în 1989. De asemenea, în anii '80, o consecinţă a acestui proces a fost reprezentată de adoptarea pe scară largă a liderilor Securităţii a limbajului ideologic de lemn, care treptat se generalizează și parazitează nu numai documentele și materialele întocmite de Securitate privind activitatea politico-

[73] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.221, vol. 2, f. 23.

ideologică, ci și toate sintezele, rapoartele și planurile de măsuri profesionale întocmite de organele centrale de Securitate[74].

Dar între timp s-a petrecut un fenomen și mai important, și anume preluarea continuă și tot mai extinsă a atribuțiilor în domeniul ideologizării politice a cadrelor Securității de către organele de partid. Ne referim mai ales la organele de partid din interiorul instituției, dar tot mai multe atribuții în acest sens au primit și unele organe de partid din exteriorul M.I. Procesul a fost unul care s-a desfășurat în deceniul opt și s-a petrecut în cadrul procesului mai general de preluare de către Nicolae Ceaușescu a unor atribuții de conducere supremă – directă sau indirectă ori exercitată prin intermediul diverșilor membri ai familiei lui – în tot mai multe instituții și organisme de stat sau de stat și de partid, precum și în practic toate organizațiile de masă. În cazul Securității, acest proces a fost facilitat și chiar determinat – sau cu siguranță accentuat și accelerat – de două crize majore: „cazul Schächter" și „cazul Pacepa".

Sinuciderea dr. Schächter, în martie 1973, a determinat o schimbare radicală a politicii de cadre în M.I. și mai ales în Securitate. În urma cercetărilor efectuate după acel incident, Ceaușescu a aflat cu stupoare că organele de represiune nu doar că supravegheau activitatea

---

[74] Dat fiind vorba de faptul că până la urmă Securitatea trebuia să se ocupe în mod concret de apărarea regimului comunist, ni se pare surprinzător cum toate documentele amintite, în loc să cuprindă ordine clare și ferme, abundă de prevederi generale, ambigue, „mobilizatoare". Aproape peste tot – în cadrul unui singur document și repetat – întâlnim expresii de genul: „se vor intensifica măsurile", „se va acționa cu mai multă fermitate pentru asigurarea la un nivel calitativ superior", „se va acționa cu toată hotărârea", „se va acționa mai susținut, prin măsuri hotărâte", „se va asigura o mai responsabilă angajare", „va urmări neabătut", „să contribuie într-o măsură sporită", „se va manifesta preocupare constantă", „se va manifesta mai multă exigență", „se va realiza o mai mare implicare", „o implicare mai hotărâtă", „se va milita", „se va manifesta o mai mare perseverență", „să efectueze cu maximă răspundere și obiectivitate", „se va acorda o atenție sporită", „să asigure o implicare hotărâtă a tuturor cadrelor", „întărirea simțului de răspundere", „înfăptuirea neabătută, la parametrii superiori de exigență", „promovarea cu mai mult curaj a unor metode moderne, de natură să imprime un mai pronunțat caracter" etc. Cu asemenea prevederi, totalmente goale de conținut, opinăm că în nici un caz activitatea Securității nu putea crește în eficiență, ci din contră, respectivele documente erau de multe ori ignorate în fapt, din simplu motiv că erau atât de impregnate de prevederi politico-ideologice încât nu erau de mare folos în activitatea decizională sau de execuție.

conducerii P.C.R., dar adunau informații inclusiv despre persoana sa[75]. Liderul partidului și-a pierdut astfel încrederea în organele de Securitate și și-a concentrat eforturile pentru a-și subordona pe deplin această instituție, astfel încât în viitor să nu mai fie posibile astfel de practici.

Ion Stănescu a fost destituit de urgență, locul lui fiind luat de o persoană în care Ceaușescu avea mare încredere, Emil Bobu, pe atunci consilier al secretarului general al P.C.R., care se va dovedi a fi unul dintre miniștrii cei mai fideli conducătorului partidului, căruia de altfel îi datora ascensiunea politică. Pe parcursul unui an și jumătate, Ceaușescu a înlocuit mai mulți lideri ai Securității, ultimul care și-a pierdut postul fiind gen.-lt. Răduică (la 24 noiembrie 1974), Ceaușescu nemaiavând încredere în el și preferând să numească în extrem de importanta funcție de prim-adjunct al M.I. un simplu prim secretar de județ, care se va dovedi însă mult mai eficient – ne referim strict la aspectul ideologizării politice a cadrelor. Este vorba despre Teodor Coman, care condusese Comitetul județean de partid Tulcea din 1968, și care apoi, la 25 martie 1975, a fost numit ministru plin (Bobu fiind continuu promovat până în 1989 în funcții de stat și de partid).

Din martie 1974, în noua lui calitate de președinte al statului, conducătorul P.C.R. deținea prerogativa de a avansa ofițerii la gradul de general[76]. În ședința din 18 martie 1976, C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. a aprobat ca Ceaușescu să primească și dreptul de a-i numi/destitui pe deținătorii următoarelor funcții din cadrul M.I.: ministru, prim-adjunct al ministrului, adjunct al ministrului, secretar de stat, șeful I.G.M., șef comandament de armă, șef direcție generală, precum și pe șefii Direcției a V-a Securitate și Gardă și I.G.M.[77], atribuții care până la acea dată reveneau conducătorului Consiliului de Miniștri. Ulterior, prerogativele lui Ceaușescu în acest domeniu au fost extinse și asupra șefilor și locțiitorilor direcțiilor centrale de Securitate, precum și asupra locțiitorilor șefului I.G.M. Propunerile de numire sau destituire în/din

---

[75] Într-o ședință cu șefii M.I., el afirma următoarele: „Nu-mi puteam închipui că aveți asemenea documente" (A.N.R, fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 48/1973, f. 10).

[76] În sesiunea din 28-29 martie 1974, M.A.N. a aprobat Legea de modificare a Constituției ce instituia funcția de președinte al R.S.R., în care a fost ales Nicolae Ceaușescu. Liderul P.C.R. prelua astfel conducerea întregii administrații de stat și a forțelor armate (Dinu C. Giurescu – coord., *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București, 2003, p. 639).

[77] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.349, vol. 2, f. 228.

aceste funcții erau înaintate șefului partidului și statului direct de către ministrul de Interne, fără mijlocirea altui organ de partid sau de stat.

Analiza aferentă „cazului Schächter" – mai exact a faptului că Securitatea îl urmărea foarte atent pe Nicolae Ceaușescu – a condus rapid către concluzia că faptele au fost posibile îndeosebi din cauza faptului că angajații Securității erau lipsiți de un nivel politic și ideologic corespunzător. Analizându-se apoi și modul în care au fost transpuse în practică hotărârile Secretariatului C.C. al P.C.R. din 9 iulie 1971 și 31 august 1971 s-a descoperit că totul se reducea la simple măsuri fără mare impact, legate aproape exclusiv de conținutul procesului de învățământ și chiar și acolo schimbările constau mai mult în modificarea tematicilor politico-sociale predate decât în extinderea lor. Mai exact, gen.-lt. Răduică și Ion Stănescu vorbiseră mult (și bine, din punct de vedere politic), dar făcuseră foarte puțin, un factor care credem că în mod sigur a contat atunci când a fost luată decizia politică a destituirii primului, el fiind de altfel responsabilul direct de aceste deficiențe, în calitatea lui de conducător al activității politico-ideologice pe întregul M.I.

Emil Bobu a trecut rapid la acțiune și la 4 februarie 1974 i-a înaintat lui Ceaușescu un proiect de modificare a criteriilor de selecționare a cadrelor Securității. El propunea inversarea procentelor aferente modalităților de angajare anuale în Securitate, dorind ca 60% să fie încadrări directe și 40% absolvenți ai școlilor militare ale M.I. (în 1968 se stabilise ca 60% din noii angajați ai Securității trebuia să fie absolvenți ai școlilor de Securitate, iar restul să fie încadrări directe). Argumentul său era acela că „actualul sistem de selecționare prezintă ca principal neajuns faptul că se asigură în mică măsură încadrarea de ofițeri de Securitate din rândul activiștilor de partid și ai U.T.C., al unor cadre din aparatul de stat și al muncitorilor, tehnicienilor și specialiștilor din unitățile economice, oameni cu experiență în producție și cu o bună pregătire politico-ideologică"[78]. Pe deasupra, pentru a atinge scopul dorit – acela de a încadra în Securitate cât mai mulți activiști de partid – Bobu propunea ca cele 60% încadrări directe să fie compuse din 50% activiști de partid, cadre din aparatul de stat („activiști de stat"), muncitori, tehnicieni și specialiști din producție și din 10% absolvenți ai învățământului superior de stat[79]. Totodată – tot pentru atingerea scopului dorit – erau stipulate și

---

[78] Oana Ionel, *Criterii de încadrare a ofițerilor de Securitate (1974 și 1976)*, în „Arhivele Securității", Editura Nemira, București, 2004, p. 427.
[79] *Ibidem*, p. 428.

condiţii suplimentare politico-ideologice stricte pentru cei 50%, și anume: să aibă o activitate de minim patru ani într-o organizaţie de partid sau de stat, dintre care minim doi „în munca de partid și de tineret"; activiștii P.C.R. și U.T.C. trebuia să fie „cu experienţă în munca politică și care au urmat o școală de partid"; aveau prioritate „fii de muncitori, de activiști de partid și de stat sau ai cadrelor militare"[80]. Nu în ultimul rând, condiţionări suplimentare au fost incluse și în ceea ce-i privește pe cei 10% absolvenţi de facultăţi încadraţi direct în Securitate, care trebuia să fie nu doar membri de partid sau U.T.C., ci și persoane care „s-au remarcat printr-o participare activă la îndeplinirea sarcinilor politice și obștești", menţinându-se totodată și prioritatea pentru fiii de muncitori, de activiști de partid și de stat și ai cadrelor militare[81].

Şi în ceea ce priveşte selecţionarea persoanelor ce urma a fi încadrate în aparat după absolvirea unei şcoli de Securitate au apărut modificări referitoare la condiţiile ce trebuia îndeplinite. Pe lângă faptul că era necesar ca toţi să fie membri P.C.R. sau U.T.C. (ceea ce inerent în timp ducea la politizarea totală a aparatului Securităţii), s-a mai adăugat şi obligaţia ca toţi să fie fii de muncitori, ţărani colectiviști, activiști de partid și de stat, cadre militare ori intelectuali. Chiar și așa, 80% din candidaţi trebuia să fie muncitori sau tehnicieni cu o vechime în producţie de minim un an, activiști U.T.C. sau subofiţeri M.I.[82].

Analiza categoriilor sociale şi a originilor sociale favorizate pentru încadrarea în Securitate ne relevă faptul că pentru conducătorul M.I. şi pentru regimul comunist criteriul principal avut în vedere era cel al încrederii politice. Aveau prioritate activiştii de partid şi de stat, care-şi datorau aproape integral cariera regimului, membrii de partid care aveau studii politice și fiii angajaţilor M.I., care prezentau o mai mare încredere că vor fi loiali puterii politice și instituţiei. Din aceleași considerente erau preferaţi și muncitorii și ţăranii colectiviști sau cei cu o astfel de origine socială și pentru ei cariera de ofiţer de Securitate putând fi o trambulină socială.

Bobu a propus și o modificare majoră în ceea ce privește activitatea propriu-zisă de selecţionare a tuturor celor vizaţi pentru încadrarea în Securitate. Aceasta se făcea în continuare de către unităţile M.I., dar P.C.R. începea să aibă un cuvânt tot mai greu de spus în această direcţie. În comisiile constituite pentru a veghea la respectarea criteriilor

[80] *Ibidem*, p. 429.
[81] *Ibidem*.
[82] *Ibidem*, p. 429-430.

menționate mai sus, activiștii de partid erau predominanți, mai ales la nivel central[83]. Foarte important era și faptul că persoanele încadrate direct (ce urma să constituie majoritatea noilor angajați) deveneau cadre ale Securității doar cu recomandarea organelor locale de partid. Dorința de a muta decizia angajării cât mai mult către organizațiile de partid a dus chiar la includerea unor prevederi ce puteau avea și efecte negative. Astfel, Emil Bobu a propus ca aceste recomandări să fie făcute de către partid doar după ce candidații erau „discutați în organele sau organizațiile de partid și respectiv de U.T.C. din care fac parte, care să-și spună părerea dacă merită să devină ofițeri de Securitate"[84]. O astfel de acțiune, cu toate că scădea riscul încadrării unor persoane cu o activitate sau comportament necorespunzătoare, creștea însă exponențial riscul deconspirării ofițerilor, reducându-se ca atare și calitatea acțiunilor informativ-operative desfășurate ulterior de către aceștia. Pentru această perioadă, în care Ceaușescu urmărea să-și subordoneze total Securitatea, a contat însă mult mai mult necesitatea de a încadra în aparat persoane cât mai ideologizate și mai loiale din punct de vedere politic și social.

Propunerile lui Bobu fiind avizate favorabil de către Ceaușescu, a devenit apoi o simplă formalitate adoptarea lor de către conducerea partidului, ele fiind aprobate de către Secretariatul C.C. al P.C.R. în ședința din 1 mai 1974.

Pentru a implementa această decizie politică, Emil Bobu a dorit să-și numească o persoană de încredere la conducerea direcției centrale care avea în responsabilitate domeniul politicii de cadre. La 1 iunie 1974, el l-a numit în fruntea Direcției Cadre și Învățământ din M.I. pe col. Moise

---

[83] Comisiile centrale aveau următoarea componență: un prim-adjunct al ministrului M.I., câte un activist de la Secția Organizatorică, Secția Cadre și Secția pentru probleme militare și justiție ale C.C. al P.C.R., secretarul Comitetului de partid din aparatul central M.I., șeful Direcției Cadre și Învățământ și șeful unității centrale pe linia căreia urma a fi încadrați cei selecționați. În mod similar erau constituite și comisiile din județe: un secretar al Comitetului județean P.C.R., prim-secretarul Comitetului județean U.T.C., secretarul Comitetului P.C.R. din cadrul I.J., șeful inspectoratului, șeful Securității județene și șeful compartimentului cadre din I.J. (*ibidem*, p. 431).

[84] *Ibidem*, p. 430.

Vasile, care se va remarca prin atașamentul său față de Elena Ceaușescu și față de ministru[85].

Acţiunile lui Emil Bobu în direcţia politizării și ideologizării politice a cadrelor Securităţii – ne referim în principal la accentul pus pe activiști la încadrare –au fost nu doar continuate, ci şi extinse, dezvoltate şi accentuate de către Teodor Coman, ministrul care i-a urmat în fruntea M.I.

În 1975 a avut loc şi o „ajustare" a hotărârii din 1974 a Secretariatului C.C. al P.C.R., la nivelul conducerii M.I. şi a Securităţii luându-se decizia ca în compartimentele de informaţii interne, contrainformaţii economice şi contraspionaj să fie încadraţi numai membri de partid, nu și membri U.T.C.[86].

Având ca model spiritul hotărârilor Secretariatului C.C. al P.C.R. din 1 mai 1974 și foarte probabil în urma unor indicaţii primite de la puterea politică, la mijlocul deceniului al optulea conducerea M.I. a trecut la o campanie sistematică şi ţintită de politizare totală a întregului aparat represiv. Campania a constat atât în efectuarea de presiuni pentru înscrierea în P.C.R. a angajaților care nu erau membri ai partidului, cât și în îndepărtarea din minister a tuturor nemembrilor de partid care nu aveau perspective de a fi primiți în P.C.R. (este vorba de cei care nu îndeplineau condițiile impuse de Statutul P.C.R.), ținta finală dorită fiind atingerea procentului de 100% în ceea ce privește adeziunea politică a cadrelor M.I.

Astfel, în primăvara lui 1975, Direcţia Cadre a M.I. a primit ordinul de a trece la verificarea gradului de apartenenţă politică al tuturor angajaţilor ministerului. Raportul Direcţiei Cadre a fost întocmit la 15 iulie 1975, el fiind discutat şi aprobat de Biroul Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. în şedinţa din 12 august 1975. Conform acestui document, la 1 ianuarie 1975 în M.I. exista un total de 1.200 ofițeri ce nu erau membri P.C.R. sau U.T.C., reprezentând 6.42% din efective, precum şi 7.816 subofiţeri. Marea majoritate a acestora erau angajaţi ai Miliţiei sau ai Direcţiei Generale a Penitenciarelor. Totuşi, şi în Securitate erau 343 ofiţeri neîncadraţi politic, ceea ce reprezenta 4.23% din efectivele

[85] „A excelat prin măsuri draconice în funcţia de şef al Direcţiei de Cadre a M.I., prevalându-se întotdeauna în acţiunile întreprinse de patronajul Elenei Ceaușescu și de prietenia sa cu Emil Bobu, pe care-l considera nașul său" (Ionel Gal, *Raţiune şi represiune în Ministerul de Interne. 1965-1989*, vol. 1, Editura Do-Minor, Iaşi, 2001, p. 123).

[86] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.402, vol. 9, f. 3.

existente, la care se adăugau și 725 subofițeri. Trebuie totuși făcută și precizarea că doar 212 ofițeri de Securitate nu-și manifestaseră explicit dorința de a adera politic la regim. Restul de 131 ofițeri se aflau într-o situație oarecum ambiguă, în sensul că fuseseră membri U.T.C., dar depășiseră limita de vârstă până la care, conform Statutului U.T.C., puteau fi membri ai acestei formațiuni, iar apoi, din diverse motive, tărăgănaseră să depună cererea de trecere în P.C.R. De asemenea, marea majoritate a ofițerilor neîncadrați politic activau în unitățile centrale operative sau tehnice: 84 la C.T.O.T. (29 la U.S. T, 22 la U.S. S, 21 la U.S. R și 12 la U.S. P), 48 la U.S. F și 24 la C.I.D.[87]. Tot în aceste unități erau încadrați aproape în integralitate și subofițerii ce nu erau membri de partid. Până atunci, principala preocupare a conducerii Securității fusese să reușească să atragă în aceste unități persoane cât mai bine pregătite din punct de vedere tehnic (cadrele de acest tip erau puține, numărul de posturi tehnic-operative s-a suplimentat continuu, iar pregătirea lor nu putea fi făcută în școlile de Securitate), astfel încât problemei înscrierii în P.C.R. nu i s-a acordat o importanță extraordinară. În schimb, la unitățile informative principale (D.I.E. și Direcțiile I-IV) procentul celor înscriși în P.C.R. sau U.T.C. era foarte aproape sau chiar la maximum din efective[88].

Pentru a îmbunătăți aceste procente, Biroul Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. a decis în ședința din 12 august 1975 să se ia imediat măsuri pentru ca toate cele 131 cadre ce fuseseră membre în U.T.C. să depună cerere pentru a fi primite în P.C.R. Însă situația celor 212 ofițeri neîncadrați politic nu era tot atât de ușor de soluționat. În raportul său, Direcția Cadre a atenționat conducerea M.I. de faptul că problema primirii în partid a tuturor ofițerilor de Securitate neîncadrați politic era destul de dificil de realizat, fiind vorba în general de persoane cu o vârstă și vechime destul de înaintate (pentru aparatul de Securitate), unii aflându-se chiar în pragul pensionării. Astfel, 172 ofițeri (81%) aveau vârsta mai mare de 35 de ani, iar 80% aveau o vechime în Securitate de peste 10 ani (25% peste 20 de ani). La aceștia se adăuga și un anumit număr de ofițeri bolnavi, care se preconiza că în scurtă vreme vor fi pensionați medical. Direcția Cadre opina, așadar, că pentru aceste cadre merita prea puțin să se depună eforturi pentru primirea lor în partid. În plus, foarte

[87] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 92, vol. 8, f. 175-176.

[88] Spre exemplu, la 8 mai 1975, 97.62% din angajații Direcției IV Contrainformații militare erau membri P.C.R., iar restul de 2.38% cadre erau înscrise în U.T.C. (F. Banu, L. Banu, *op. cit.*, p. 32).

mulți din cei 212 ofițeri aveau și alte probleme suplimentare, care de altfel reprezentau și motivul pentru care până atunci nu fuseseră primiţi în P.C.R.: nu aveau studii corespunzătoare Statutului P.C.R., aveau o vârstă prea înaintată ori „obţin rezultate slabe în muncă ori au comis diferite abateri care îi fac incompatibili cu calitatea de membru de partid". Luând în considerare aceste considerente, Biroul Executiv al M.I. a decis ca toţi comandaţii de unităţi să ia măsuri doar pentru primirea în P.C.R. a cadrelor ce îndeplineau criteriile statutare, ordonându-li-se să facă propunerile corespunzătoare comitetelor de partid de care aparţineau. În cazul angajaților care nu puteau deveni membri de partid ori nu mai prezentau perspective urma, să se treacă la îndepărtarea lor din Securitate, „făcându-se, până la 30 dec. a.c., propuneri de trecere a lor în rezervă pentru limită de vârstă, pe caz de boală ori ca necorespunzători sau, de la caz la caz, luându-se măsuri pentru trecerea lor în alte sectoare de muncă"[89].

Efectele acestei campanii agresive de politizare a cadrelor Securităţii au devenit vizibile în foarte scurt timp. La 10 noiembrie 1975, la ședința Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al M.I., gen.-col. Doicaru raporta că 69.22% din angajaţii Securităţii erau membri P.C.R., iar în subsidiar procentul ofițerilor membri de partid urcase la 90.32%[90]. Era doar un stadiu intermediar. La 20 februarie 1976, Teodor Coman i-a înaintat lui Ceaușescu un raport în care anunța cu mândrie că – la Securitate – 97.80% din ofiţeri şi 83.79% din subofiţeri erau membri ai P.C.R. și ai U.T.C.[91].

La sfârşitul lunii mai 1976 a avut loc o nouă şedinţă a Secretariatului C.C. al P.C.R., în care s-au aprobat condiţiile de recrutare a angajaților M.I. Mai exact, după cum i se adresa ministrul Teodor Coman lui Ceaușescu, criteriile adoptate la 1 mai 1974 au fost analizate şi revizuite „în conformitate cu indicaţiile date de dvs.". Dar în ceea ce privește Securitatea, nu s-au adus modificări majore faţă de sistemul aflat în uz, procedurile de selecţionare şi încadrare a noilor angajaţi şi a cursanţilor școlilor M.I. fiind păstrate neschimbate. La ședința Secretariatului C.C. al P.C.R., Ceaușescu și-a reafirmat dorința ca în aparatul represiv să fie încadrate persoane cu o bună pregătire ideologică, dublată de o origine socială corespunzătoare: „Ministerul de Interne este primul organ de partid și de stat, este organul direct al partidului și am greșit un timp că n-

[89] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 92, vol. 8, f. 177-178.
[90] *Ibidem*, vol. 10, f. 8.
[91] A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Secţia Administrativ-Politică, dosar nr. 4/1976, f. 132.

am urmărit să-l încadrăm cu cadre corespunzătoare (…) Securitatea nu este că luăm omul din sat şi îl băgăm să fluiere pe stradă. Aici realmente trebuie activişti de partid". Iar opiniile sale au fost nu doar întărite, ci chiar supralicitate de János Fazekas, care a propus ca toţi activiștii de partid şi de stat încadraţi în Securitate să fi urmat obligatoriu şi o şcoală de partid, pentru a exista siguranţa că „aceşti oameni din punct de vedere ideologic sunt pregătiţi"[92]. Ideea lui Fazekas nu a întrunit însă adeziunea Secretariatului C.C., probabil pentru că ar fi atras după sine o restrângere serioasă a bazei de selecţie, fiind destul de greu de găsit un număr mare de tineri care să aibă şi studii superioare şi studii politice şi o vechime de minim trei ani în muncă.

Tot la această ședință, Secretariatul C.C. al P.C.R. a luat însă și decizia politică de a crește gradul de accentuare a politizării cadrelor Securității, hotărând ca în viitor în Securitate să fie angajați exclusiv membri de partid, indiferent pe ce cale se făceau încadrările (direct, transfer sau din școli ale M.I.). Conducerea M.I. și-a însușit imediat această decizie politică a puterii politice, relevant fiind credem faptul că într-un raport al M.I. din decembrie 1976 se arăta că au fost aplicate hotărârile Secretariatului C.C.al P.C.R. din iunie 1976 și „în Securitate au fost încadraţi numai membri de partid", cu precizarea suplimentară că situația acelor angajați care nu erau membri de partid sau U.T.C. „trebuie să facă obiectul unei atente examinări de către organele și organizaţiile de partid și comandanţi"[93].

Anul 1977 poate fi şi el considerat – precum 1971 – ca un an de vârf al politicii de ideologizare politică a cadrelor Securităţii şi, în general, a tuturor cadrelor din aparatul represiv. Principalul și practic singurul actor decizional major implicat direct a fost ministrul Teodor Coman, dar credem că acesta a fost doar pârghia cu ajutorul căreia Ceauşescu şi-a impus indirect directivele de politizare și ideologizare politică a angajaților Securității. Iar Teodor Coman și-a jucat foarte bine rolul de instrument docil şi mai ales foarte zelos în mâinile conducătorului P.C.R. Spre exemplu, la 13 aprilie 1977, ministrul de Interne i-a înaintat lui Ceaușescu un raport în care susținea următoarele: „Sarcinile încredinţate de conducerea partidului, de dumneavoastră personal, organelor M.I. (…) imprimă activității cadrelor un pronunţat caracter politic și cer din partea

---

[92] O. Ionel, *op. cit.*, p. 425-426.
[93] A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Secţia Administrativ-Politică, dosar nr. 4/1976, f. 149.

acestora un profund simț partinic și discernământ politic (...) Totodată, prin specificul activității pe care o desfășoară, cadrele M.I. sunt puse adeseori în situația de a lucra nemijlocit cu elemente viciate, înapoiate, cu concepții retrograde, străine ideologiei, eticii și echității socialiste, fapt care necesită un ascuțit spirit ofensiv”[94].

La 11 august 1977, Secretariatul C.C. al P.C.R. a adus noi completări hotărârii sale din 1974 și a decis ca avizul final pentru încadrarea unei persoane în M.I. să fie dat de Comisia centrală de analizare și avizare a propunerilor de încadrări directe a ofițerilor în M.I. și a candidaților selecționați pentru pregătirea prin instituții militare de învățământ și abia apoi decizia să fie pusă în practică prin ordin al ministrului. Se făcea astfel un nou pas important în direcția mutării centrului decizional, în ceea ce privește angajarea în M.I., dinspre factorul profesional înspre cel politic. Nu doar că această comisie primea dreptul de a decide dacă o persoană putea fi încadrată în Securitate sau nu (până atunci veghea doar la respectarea criteriilor de selecție), dar și componența acesteia a fost modificată, activiștii de partid având un rol predominant. Astfel, Comisia centrală era formată din: adjunctul șefului Secției Cadre a C.C., adjunctul șefului Secției pentru problemele militare și justiție a C.C., un secretar al C.C. al U.T.C., secretarul Consiliului Politic al M.I., un membru din conducerea M.I. și șeful Direcției Cadre și Învățământ. Comisiile similare din județe erau compuse din: un secretar al Comitetului Județean P.C.R. (care era și președintele comisiei), șeful Secției Organizatorice a Comitetului Județean P.C.R., prim-secretarul Comitetului Județean U.T.C., secretarul Comitetului de partid din I.J. al M.I., șeful I.J. al M.I. și șeful Biroului Cadre al I.J.[95].

Peste numai câteva zile, la 18 august 1977, ministrul Teodor Coman i-a înaintat lui Ceaușescu *Programul de măsuri privind perfecționarea pregătirii cadrelor M.I.*, pe care conducătorul P.C.R. l-a avizat pozitiv și l-a trimis Secretariatului C.C. al P.C.R. spre aprobare (adică practic tot lui). Credem că scurta, dar masiva, grevă a minerilor din Valea Jiului a precipitat atât desfășurarea ședinței amintite a Secretariatului C.C. al P.C.R., cât și elaborarea programului de mai sus, dar nu opinăm că le-a și determinat, elaborarea măsurilor adoptate începând cu siguranță în perioada anterioară grevei, cel mai târziu în primăvara acelui an.

Spre deosebire de promisiunile pompoase ale gen.-lt. Răduică, programul întocmit de Teodor Coman cuprindea prevederi ample și

[94] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.408, vol. 5, f. 123.
[95] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.417, vol. 12, f. 3.

precise referitoare la pregătirea politico-ideologică a cadrelor Securităţii. Această activitate urma să se desfăşoare pe o durată de trei ani, fiind organizată de către organele de partid din unităţi şi de către şefii de unităţi. Toate cadrele din fiecare unitate erau împărţite în grupe constituite pe compartimente și structuri de muncă profesională, iar învăţământul politico-ideologic se desfăşura în timpul orelor de program și consta în activităţi de pregătire (expuneri, dezbateri, informări), urmate de studiu individual. Structura tematică era centrată pe trei mari domenii politico-ideologice: „probleme fundamentale ale activității de partid și de stat"; „socialismul științific și problemele dezvoltării economico-sociale a României"; „probleme ale materialismului dialectic şi istoric şi ale rolului ştiinţei şi tehnicii în progresul economico-social al ţării". Obiectivele procesului de învăţământ erau şi ele bine precizate: „înţelegerea locului şi rolului organelor M.I. în etapa actuală"; „dezvoltarea devotamentului faţă de patria socialistă, partid și popor"; „formarea cadrelor în spiritul înaltei principialităţi de partid, a umanismului revoluţionar, dezvoltării răspunderii în îndeplinirea misiunilor încredințate". Se preciza că lectorii și propagandiștii ce urmau să predea angajaților Securității trebuia să fie cu prioritate secretari şi membri ai B.O.B. sau ai comitetelor P.C.R., cadre didactice ce predau ştiinţe sociale în şcolile M.I. etc., iar „periodic, propagandiştii vor fi informaţi cu problemele politice şi ideologice actuale". În fiecare unitate de Securitate centrală şi judeţeană „se va extinde şi diversifica propaganda prin conferinţe politico-ideologice" şi cel puţin lunar lectori de partid vor informa cadrele „cu problemele actuale ale situaţiei interne şi internaţionale, cu diferite confruntări de idei din lumea contemporane, cu probleme ştiinţifice şi ideologice noi şi concluziile ce se desprind din acestea pentru munca M.I."[96].

Programul mai stipula și mărirea numărului de ofițeri de Securitate trimiși să urmeze cursurile facultăților Academiei de Științe Social-Politice „Ştefan Gheorghiu" (la zi sau la fără frecvenţă), precum și cursurile pentru perfecționarea pregătirii politico-ideologice a cadrelor de partid și de stat organizate de aceeași academie, precum și cele ale Facultăţii Militare Politice a M.F.A., dar şi ale şcolilor inter-judeţene de partid și cursurile de activiști politici organizate de Consiliul Superior Politic al Armatei[97].

---

[96] A.M.R., fond Microfilme, rola AS1-335, c. 934-936.
[97] *Ibidem*, c. 936-937.

După aprobarea lui de către Secretariatul C.C. al P.C.R., programul a fost defalcat pe ani, în programe anuale. La 24 octombrie 1977, Teodor Coman i-a trimis lui Ceaușescu propunerile referitoare la pregătirea politico-ideologică, de specialitate și militară a cadrelor M.I. aferente fiecărui an de învăţământ. Ministrul de interne arăta că „pregătirea politico-ideologică va fi organizată potrivit prevederilor Programului de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative" și că pentru acest domeniu vor fi alocate anual între 100 și 110 ore de învăţământ[98].

Experiența acestui prim program, pe trei ani, a stat ulterior, în ultimul deceniu comunist, la baza unor mult mai elaborate proceduri birocratic-organizatorice privind politica de cadre în Securitate, trecându-se la întocmirea unor foarte amănunţite planuri de măsuri la aproape toate niveluri structurale instituționale superioare centrale și teritoriale. Mai întâi, la fel ca în toate sectoarele societăţii românești, a fost elaborat un *Plan unic de perspectivă de selecționare, pregătire și promovare a cadrelor* din întreaga Securitate, aferent cincinalelor în curs (1981-1985 și 1986-1990), iar la începerea fiecărui an, la nivelul D.S.S. se întocmea un *Program de măsuri*, care cuprindea prevederi defalcate ale planului cincinal. Imediat după ce Biroul Executiv al Consiliul de Conducere al D.S.S. aproba acest program de măsuri anual, Serviciul Cadre și Învăţământ din D.S.S. trecea la transpunerea în practică a celor decise la nivel superior privind politica de cadre, la defalcarea planului anual pe unităţi centrale și județene de Securitate, precum și la instruirea aferentă a cadriștilor din toată ţara.

De asemenea, programe de măsuri anuale similare erau elaborate ulterior de către toate direcţiile centrale, fiecare dintre ele având în vedere politica de cadre nu doar în unitatea centrală, ci și în compartimentele corespondente din unităţile teritoriale – din S.J.-uri – desigur, dacă acestea existau. Spre exemplu, în programul său de măsuri, Direcția III Contraspionaj nu se ocupa doar de cadrele care o compuneau, ci și de toate cadrele din serviciile, secţiile și birourile de contraspionaj din județe. La rândul lor, fiecare S.J. întocmea propriul program de măsuri, privind transpunerea în practică la nivelul cadrelor din județul respectiv a planurilor D.S.S.

[98] A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Secţia Administrativ-Politică, dosar nr. 3/1977, f. 124.

Spre exemplu, la 24 aprilie 1985, șeful Serviciului Cadre și Învățământ din D.S.S. a emis un *Instructaj pentru șefii organelor de cadre din inspectoratele județene ale M.I.*, în care – într-un autentic limbaj de lemn – cerea ca factorii de responsabilitate din Securitate să facă totul în direcția ideologizării politice a subordonaților lor: „Potrivit hotărârilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 26-27 martie 1985, în vederea înfăptuirii la cote superioare de calitate și eficacitate a politicii de cadre a partidului în aparatul de Securitate, este necesar ca organele și organizațiile de partid, cadrele cu funcții de conducere, să asigure, prin întreaga lor activitate, cunoașterea aprofundată și aplicarea neabătută de către toate efectivele de Securitate a istoricelor hotărâri adoptate de cel de-al XIII-lea Congres al P.C.R., a ideilor, tezelor și orientărilor cuprinse în opera secretarului general al partidului, tov. Nicolae Ceaușescu, a ordinelor și indicațiilor comandantului suprem al Forțelor Armate ale R.S.R. O sarcină deosebit de importantă este aceea de a se acționa mai hotărât pentru dezvoltarea spiritului revoluționar”[99].

Astfel de prevederi se vor regăsi în toate documentele de acest tip emise de conducerea Securității până la finalul regimului comunist. Spre exemplu, în Planul de măsuri al D.S.S. pe anul 1989[100], întocmit la 17 ianuarie 1989, se preciza că „șefii profesionali, cu sprijinul efectiv și permanent al Consiliului Politic, al organelor și organizațiilor de partid, vor asigura aprofundarea și însușirea temeinică de către întregul personal a tezelor, ideilor și orientărilor cuprinse în magistrala expunere a tov. Nicolae Ceaușescu la înaltul forum al democrației muncitorești-revoluționare din noiembrie 1988[101]”.

Solicitări de creștere a gradului de politizare și ideologizare a cadrelor Securității erau făcute în continuare de către liderii instituției și în anul 1989, ca și cum anual trebuia depășite noi și noi recorduri în această direcție. Astfel, la ședința Consiliului de Conducere al D.S.S. din 15

---

[99] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.312, vol. 11, f. 2.

[100] Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 522.

[101] La finalul lui noiembrie 1988, „într-o atmosferă de vibrantă angajare patriotică”, „sub semnul unității depline a întregului nostru popor în jurul partidului, a secretarului său general”, s-au desfășurat „lucrările comune ale Plenarei C.C. al P.C.R., consiliilor și birourilor executive ale organismelor democrației muncitorești-revoluționare și organizațiilor de masă și obștești” („România liberă”, 29 noiembrie 1988, p. 1).

iulie 1989 s-a luat decizia de a li se ordona șefilor unităților centrale și teritoriale de Securitate de a lua, cu sprijinul Consiliului Politic al M.I., „măsuri mai ferme în vederea implicării tuturor factorilor politici și de comandă pentru sporirea aportului activităților politice, de pregătire și cultural-educative în toate unitățile”[102].

Revenind la anul 1977, trebuie să menţionăm că în acel an conducerea P.C.R. a operat şi o altă modificare organizatorică majoră pentru subiectul de care ne ocupăm, şi anume crearea Consiliului Politic al M.I. În perioada 1968-1977, controlul de către P.C.R. a activităţii politice din M.I. se realiza atât prin intermediul organelor centrale de partid (C.C. al P.C.R.), cât şi prin cel al structurilor locale de partid (comitetele judeţene, municipale şi orăşeneşti ale P.C.R.), cărora le erau subordonate organizaţiile de partid din unităţile centrale, respectiv teritoriale ale M.I. Ideea înfiinţării unui consiliu politic care să conducă şi să controleze din punct de vedere politic toate organele de partid din M.I. probabil că a fost mai veche, deoarece nu doar că exista modelul Consiliului Politic Superior care conducea toate organele de partid din M.F.A., dar chiar în structura M.I. existau deja două consilii politice, unul care conducea activitatea politică din cadrul Comandamentului Trupelor de Securitate şi altul pe cea din cadrul Comandamentului Trupelor de Pompieri.

Implementarea ideii credem că s-a vehiculat mai demult, dar cu siguranţă ea a devenit imperativă după greva minerilor din Valea Jiului, desfăşurată de altfel în contextul protestatar intern mai larg din prima parte a anului 1977 („mișcarea Goma”, „Grupul 77” „cazul Iosif Ţon” etc.)[103]. La 9 august 1977, Teodor Coman i-a înaintat lui Ceaușescu un raport în care propunea înfiinţarea Consiliului Politic al M.I., cu motivaţia că „în actuala structură organizatorică se întâmpină greutăţi datorită faptului că la nivelul M.I. nu există un organ de partid care să asigure conducerea și îndrumarea întregii munci politico-educative, pregătirea militară și de specialitate a cadrelor”[104]. După ce propunerea a primit avizul lui Ceaușescu, ea a fost adoptată de către C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. în ședința din 20 septembrie 1977, care a decis înființarea Consiliului Politic al M.I., care conducea întreaga activitate politică din minister și

[102] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.312, vol. 22, f. 262.
[103] A se vedea excelentul volum Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970-1980*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, București, 2014.
[104] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.408, vol. 5, f. 81.

răspundea direct în fața C.C. al P.C.R. („conducerea muncii politice în M.I. se înfăptuiește de către C.C. al P.C.R.”)[105].

În regulamentul de funcţionare al Consiliului Politic al M.I. se arăta că rolul acestei structuri era acela de a asigura „înfăptuirea rolului conducător al P.C.R. în M.I.” şi de a face „controale asupra modului cum se înfăptuiesc sarcinile rezultate din hotărârile de partid asupra creşterii rolului și influenţei organelor și organizaţiilor de partid în viaţa unităţilor şi a formaţiunilor M.I.”. De asemenea, era foarte clar precizat și rolul tuturor organelor de partid din M.I., anume acela de „a asigura cunoașterea și înfăptuirea de către întregul personal a politicii partidului şi statului, a Programului P.C.R. (...) a ordinelor şi indicaţiilor comandantului suprem al forțelor armate – tov. Nicolae Ceaușescu”. Printre atribuţiile Consiliului Politic al M.I. se afla şi aceea de a exercita controlul purităţii politice asupra întregii activități de presă și tipărituri din minister[106].

Consiliul Politic al M.I. a primit şi dreptul a aproba – prin organele sale din unităţi – selecţionarea şi încadrarea cadrelor, promovarea lor în funcţii şi înaintarea în grad, acordarea unor distincţii sau luarea unor măsuri disciplinare. Însă înainte de a-și da avizul, Consiliul Politic al M.I. era obligat să se consulte cu comitetele judeţene de partid sau cu Comitetul Municipal P.C.R. București[107], ceea ce constituia o altă pârghie prin care P.C.R. se putea asigura de propulsarea unor persoane loiale și docile în M.I.

La 12 aprilie 1978, Secretariatul C.C. al P.C.R. a aprobat componenţă nominală a Biroului Consiliului Politic al M.I., în fruntea căruia, ca secretar, a fost instalat Ion Savu[108], care a fost numit în mod automat și adjunct al ministrului de Interne. De reținut este și faptul printre membrii Biroului Consiliului Politic al M.I. a fost inclus și Nicu Ceaușescu (care deținea și funcția de secretar al C.C. al U.T.C.)[109], ceea ce denotă și mai mult interesul special pe care conducătorul P.C.R. îl acorda

---

[105] Într-o ședință anterioară, din 15 septembrie 1977, C.P.Ex. al C.C. al P.C.R. avizase regulamentul de organizare și funcționare al consiliului (*ibidem*, f. 2).
[106] *Ibidem*, f. 108-114.
[107] *Ibidem*, f. 112.
[108] Florica Dobre (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R. 1945-1989. Dicționar*, studiu introductiv de Nicoleta Ionescu-Gură, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 528.
[109] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.408, vol. 5, f. 2.

politizării și ideologizării politice a aparatului represiv. Conducerea Consiliului Politic al M.I. a suferit însă foarte rapid o modificare de substanţă, determinată de „cazul Pacepa". La 5 septembrie 1978, Ion Savu a fost schimbat din funcţie, fiind înlocuit cu Nicolae Gârbă, care a deţinut această poziţie până la 6 noiembrie 1984[110].

Un nou moment care a influenţat politica de cadre a Securităţii a reprezentat-o fuga din ţară a gen.-lt. Pacepa Mihai, prim-adjunct al șefului D.I.E. În august 1978 a fost înfiinţată o Comisie de anchetă a cazului Pacepa, formată din persoane pe care Ceaușescu le considera a-i fi foarte fidele: gen.-mr. Vlad Iulian, gen.-mr. Macri Emil, col. Vasile Gheorghe și col. Moţ Ion. Comisia a cercetat activitatea a sute de ofiţeri de Securitate, întocmind peste 2.500 de rapoarte până în primăvara anului 1980, când și-a încetat activitatea[111]. Pe lângă efectele directe (destituirea și chiar trecerea în rezervă a unor ofiţeri de rang înalt), cele descoperite de comisia de anchetă a determinat și schimbări importante în politica de personal, mai ales în ceea ce privește cadrele de conducere.

După cum am văzut, ingerinţele lui Ceaușescu în politica de cadre a Securităţii au crescut constant în intensitate în a doua parte a anilor '70, iar „cazul Pacepa" l-a determinat să treacă la măsuri radicale în acest sens, el nemaiavând încredere deplină în conducătorii M.I. sau ai Direcţiei Cadre a M.I. La 20 octombrie 1978, Consiliul de Stat a emis Decretul nr. 411, prin care Nicolae Ceaușescu, în calitatea sa de președinte al R.S.R. și implicit de comandant suprem al forţelor armate, primea atribuţii depline în ceea ce privește politica de personal în M.I. și M.Ap.N. Conform acestui act normativ, orice hotărâre privindu-i pe ofiţerii cu grade superioare (de la maior în sus) urma să fie transpusă în practică numai prin decret prezidenţial. Este vorba despre promovarea în funcţie, avansarea în grad, mutarea la altă unitate, trecerea în rezervă etc. Secretarul general al P.C.R. a preluat astfel o pârghie directă prin care putea controla întreaga politică de personal și mai ales promovarea cadrelor de la vârf. În ceea ce-i privește pe ofiţerii cu grade inferioare, deciziile similare referitoare la aceștia erau luate printr-un ordin al ministrului de Interne, dar numai cu acordul Secţiei pentru problemele militare și justiţie a C.C. al P.C.R.[112].

---

[110] F. Dobre, *op. cit.*, p. 284-285.

[111] Liviu Ţăranu, *O figură din umbra politicii românești: generalul Eugen Luchian*, în „Caietele C.N.S.A.S.", nr. 5/2010, p. 87.

[112] A.C.N.S.A.S., fond D.M.R.U. a M.I., dosar nr. 7.429, vol. 4, f. 63. Vezi și Mihai Burcea, Marius Stan, Mihail Bumbeș, *Dicţionarul ofiţerilor și angajaţilor civili ai*

De asemenea, în 1979 Ceaușescu a luat decizia înființării unui organ ce urma să coordoneze întreaga politică de cadre de conducere la nivel naţional. Astfel, a fost constituită Comisia C.C. al P.C.R. pentru problemele de cadre de partid și de stat, care avea atribuțiile de a selecta persoane şi de a face propuneri pentru numiri în funcţii, precum şi de a solicita destituirea acelor cadre de conducere care aveau o activitate nesatisfăcătoare. Comisia era condusă de un Birou, ce aviza fiecare propunere de numire sau destituire făcută de aparatul din subordinea sa. În fruntea Biroului Comisiei se afla acel membru al Secretariatului C.C. al P.C.R. care răspundea de problemele de cadre. Printre şefii Biroului Comisiei pentru problemele de cadre de partid şi de stat s-au numărat Constantin Dăscălescu (1979-1982) – care deținea în paralel și funcția de șef al Secţiei Cadre a C.C. al P.C.R. – și Constantin Radu (1984-1987)[113]. Inițial, după avizul Biroului, președintele comisiei înainta propunerile de angajare către Secretariatul C.C. al P.C.R. care își dădea sau nu acordul final. După puţin timp procedura a fost schimbată, iar propunerile erau înaintate direct lui Ceauşescu, în calitatea acestuia de secretar general al P.C.R., intermedierea Secretariatului fiind astfel eliminată. În ceea ce privește personalul Securităţii şi al M.I., atribuţiile Comisiei C.C. al P.C.R. pentru problemele de cadre de partid şi de stat vizau doar funcţiile superioare de conducere din aparatul central și teritorial, accentul punându-se pe numirea/destituirea șefilor de unităţi şi a locțiitorilor acestora.

Nu în ultimul rând, în legătură strânsă cu contextul de mai sus, la 1 decembrie 1979 a debutat iarăşi un amplu proces de reanalizare a gradului de politizare a cadrelor Securității (în fapt, a întregului personal al M.I.) și mai ales a motivelor pentru care angajaţii apolitici nu erau înscriși în P.C.R. sau U.T.C. Serviciul Cadre şi Învăţământ al D.S.S. a transmis directive precise în acest sens către toate unitățile de Securitate, iar la 3 decembrie 1979 a organizat și o ședință de instructaj cu responsabilii de cadre din acestea[114].

Acțiunea a fost demarată ca urmare a constatării faptului că imperativa operațiune de politizare a cadrelor Securităţii inițiată în 1975 nu s-a finalizat cu rezultatele dorite de puterea politică. Astfel, într-o

Direcţiei Generale a Penitenciarelor, vol. 1, *Aparatul central (1948-1989)*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 29-30.

[113] F. Dobre, *op. cit.*, p. 203, 496.

[114] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.313, vol. 7, f. 18.

statistică din 21 februarie 1978 privind gradul de apartenență politică a tuturor angajaților M.I., datele referitoare la Securitate arătau bine doar în ceea ce privește politizarea ofițerilor (95.64% membri P.C.R., 2.76% U.T.C., 1.60% fără partid), ele fiind moderate în ceea ce privește subofițerii și maiștrii militari (75.13% P.C.R., 11.45% U.T.C., 13.42% fără partid) și foarte slabe în cazul angajaților civili, unde procentul nepolitizaților depășea jumătatea (38.58% P.C.R., 10.67% U.T.C., 50.71% fără partid)[115].

În luna decembrie 1979, nivelul aderenţei la partid a fost verificat foarte strict în fiecare unitate centrală şi teritorială de Securitate, angajaţii care nu erau membri P.C.R. fiind indicaţi nominal, cu precizarea stadiului în care se aflau (membru U.T.C., „va fi primit în P.C.R. în 1980", „se află în atenția BOB pentru pregătire în vederea primirii" etc.) sau a motivului pentru care nu au fost primiţi în partid. De reținut credem că este și faptul că, deși abia în urmă cu trei-patru ani se încheiase amintita campanie intensă de politizare a cadrelor Securității inițiată de ministrul Teodor Coman, al cărei obiectiv asumat direct a fost atingerea procentului de 100% angajați membri de partid, nu exista nici o unitate centrală de Securitate care să fie încadrată numai cu membri de partid sau U.T.C. În fapt, în anumite unități, procentele angajaților politizați nu erau deloc mulțumitoare pentru conducerea Securității. Ce-i drept, situația era nesatisfăcătoare îndeosebi la unitățile tehnice (14.5% apolitici la U.S. R, 10% la U.S. S, 13.3% la U.S. F, 14.4% la C.I.D., 8.8% la U.S. P), dar în mod surprinzător și la Direcţia V Securitate și gardă (9.6% cadre nepolitizate)[116].

În general, cauza pentru care mulţi dintre angajații Securității încă nu erau membri de partid a constituit-o tărăgănarea trecerii din U.T.C. în P.C.R. În consecinţă, imediat au fost luate măsuri pentru ca toţi membrii U.T.C. să fie primiţi în partid, unii fiind înscrişi chiar în acea lună, restul la începutul anului 1980. Ofițerii care lucrau acoperiți în diverse instituții trebuia să depună cererile de adeziune la organizațiile de partid de acolo și nu la unitatea de Securitate de care aparţineau[117].

Existau însă şi categorii de personal a căror situaţie era mai complicată şi a căror primire în partid fie nu a fost acceptată, fie a fost amânată până la remedierea problemelor. Astfel, angajaţii ce aveau peste 50 de ani erau consideraţi a fi prea în vârstă pentru a mai fi primiţi în partid, mai ales că oricum urmau a fi pensionaţi în curând (la vechime sau

[115] F. Banu, L. Banu, *op. cit.*, p. 603.
[116] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.313, vol. 7, f. 1.
[117] *Ibidem*, f. 32.

pe caz de boală). Apoi, marea majoritate a celor care nu erau înscrişi nici în P.C.R. şi nici în U.T.C. erau subofiţeri sau angajaţi civili. Însă unii dintre aceştia nu aveau pregătirea corespunzătoare pentru a putea fi membri de partid. Este vorba de îngrijitoare, telefoniste sau muncitori cu doar patru clase primare, toţi fiind incluşi în categoria „personal TESA cu pregătire sub nivelul cerinţelor normelor de partid". Cele mai multe cazuri de acest gen se regăseau la unitățile tehnice centrale, mai ales la U.S. R Transmisiuni (22 persoane). De asemenea, o altă categorie de cadre neîncadrate politic era constituită din acei angajaţi ce nu au fost primiţi în partid întrucât comiseseră diverse abateri comportamentale, aveau „situaţia familiară neclarificată" (se aflau în divorţ) ori erau bolnavi şi se propunea clasarea medicală. Și de această dată, cele mai multe astfel de cazuri se regăseau la U.S. R. În cazul altor cadre, acceptarea în partid a fost amânată şi din cauza activităţii profesionale slabe a celor în cauză: „indisciplinat", „rezultate necorespunzătoare" etc. Existau însă şi motive politice pentru care anumite cadre nu erau primite în partid: „are rude directe cu probleme social-politice", „rude în străinătate", „rude apropiate din partea soţiei în ţări capitaliste", „soţul fost legionar, condamnat pentru activitate legionară" etc.[118].

Eforturile de politizare integrală a angajaților Securității au continuat cu intensitate și în deceniul nouă, dar fără a se înregistra vreun succes relevant, doar o palidă îmbunătățire a cifrelor din 1979. Spre exemplu, la finalul anului 1986 un procentaj de 92.7% din angajații U.S. P erau membri ai P.C.R.[119], adică nu un foarte mare progres față de cel de 91.2% existent la finalul lui 1979.

Concluzii

Concluzionând, în opinia noastră, în deceniul opt se constată o preocupare intensă a puterii politice (mai exact a conducerii P.C.R.) și în mod special a lui Nicolae Ceaușescu, secretarul general al P.C.R., în direcțiile ideologizării politice și politizării cadrelor din aparatul represiv, cu un accent special pe angajații Securității. După ce și-a consolidat și extins aria decizională și puterea informală în partid și în stat, Ceaușescu și-a canalizat eforturile în sensul menținerii acestora (în paralel desigur cu continua lărgire a sferelor economico-sociale și organizaționale ale societății pe care le-a acaparat direct sau prin intermediul membrilor

[118] *Ibidem*, f. 23.

[119] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.312, vol. 19, f. 45.

familiei sale). Conducătorul P.C.R. știa foarte bine că într-un stat dictatorial instrumentul cel mai eficient prin intermediul căruia avea cele mai mari șanse să-și atingă scopul dorit (subordonarea și controlarea masivă a întregii societăți) era reprezentat de organele represive și mai ales de cel mai eficace dintre ele, Securitatea. Iar pentru ca Securitatea ca instituție să-și îndeplinească sarcinile primite de la puterea politică într-un mod cât mai apropiat de cel dorit de aceasta, era necesar ca angajații Securităţii să aibă un nivel politic și ideologic cât mai ridicat, pentru a putea decela interesul politic al momentului și ca atare să-și plieze activitatea informativ-operativă desfășurată în funcție de acesta („țintele" avute în atenție, metodele și mijloacele folosite etc.).

Opinia liderului P.C.R., asumată apoi de întregul partid, era aceea că cu cât cadrele Securității erau mai politizate și mai ales mai ideologizate politic cu atât mai mult vor avea bagajul teoretic de cunoștințe ideologico-politice care să le permită să-i identifice cât mai corect și mai eficient pe inamicii reali, potențiali sau prezumați ai puterii politice și apoi să-i anihileze sau contracareze găsind acele soluții și folosind acele metode și mijloace care să aducă cele mai mari avantaje politice puterii politice în respectivul context politic, socio-economic și cultural intern și extern. Mai exact, după cum am văzut, Ceaușescu a dorit transformarea cadrelor Securității în activiști politici („activiști politici într-un domeniu special"), iar liderii Securităţii s-au grăbit să preia imediat conceptul lansat de conducătorul P.C.R. Cum pentru ca o persoană să devină un bun activist politic era necesar ca aceasta să aibă și un cât mai ridicat nivel ideologic politic, consecința directă a constituit-o amplificarea și accentuarea procesului de ideologizare politică a angajaților Securității.

Politica de accentuare a ideologizării politice a cadrelor Securităţii a irupt în vara lui 1971 direct cu accente înalte. După ce Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. a luat decizia politică, Secretariatul C.C. al P.C.R. a detaliat modalitățile de transpunere în practică. Conducătorii Securităţii (cu precădere gen.-lt. Răduică) au preluat cu rapiditate conceptul teoretic emis de puterea politică privind nevoia de politizare și ideologizare politică a cadrelor instituției și l-au diseminat continuu și repetitiv în rândul subordonaților lor. Cu toate acestea, o perioadă de câțiva ani modificările efective în politica de cadre a Securității nu au fost de amploare, ele fiind vizibile în general numai în ceea ce privește pregătirea politică a ofițerilor.

Situația se va schimba substanțial după „cazul Schächter”, mai exact după ce Ceaușescu a impus în fruntea M.I. doi lideri politici care-i foarte fideli (chiar slugarnici), ne referim la Emil Bobu și mai ales la Teodor Coman, vectori decizionali prin intermediul cărora conducătorul P.C.R. și-a atins scopul dorit. În timpul mandatelor acestora s-a trecut la elaborarea și aplicarea unor programe anuale și de perspectivă în direcția atingerii unui nivel cât mai ridicat de ideologizare a cadrelor Securităţii. De asemenea, în a doua jumătate a deceniului opt au fost declanșate două ample operațiuni generale de înscriere în P.C.R. a tuturor angajaților Securităţii, în urma cărora au fost îndepărtate din instituție aproape toate acele cadre care, din diverse motive, nu puteau fi primite în partid.

Însă, în opinia noastră, în practică și în timp, sistemul de ideologizare politică a cadrelor Securităţii a avut nu doar reale efecte negative, dar a și eșuat lamentabil în implementare. Chiar dacă, până la finalul deceniului al nouălea, angajații Securității erau obligați să urmeze lunar o formă de pregătire ideologică și politică (de regulă desfășurată în unități – câte un anumit număr de ore lunar – ori prin studiu individual), în realitate totul se făcea formal, birocratic, doar mimându-se „pregătirea”. Mai exact, opinăm că pregătirea politico-ideologică a avut un efect concret complet nul, doar un număr infim de ofițeri de Securitate fiind în mod real convinși de teoriile bombastice, mobilizatoare și redactate într-un stufos limbaj de lemn ale lecțiilor și temelor expuse. Aceasta deși suntem departe de a crede că nu au existat și astfel de ofițeri – îndeosebi din cei foarte carieriști, care au sesizat că cu cât mai mult făceau dovada deținerii, înțelegerii și aplicării în activitatea profesională a unui cât mai extins bagaj conceptual aferent ideologiei politice a momentului cu atât aveau o șansă mai mare de a promova în funcții. Însă opinia noastră este că la finalul deceniului al nouălea nu era deloc redus numărul cadrelor de Securitate care – în pofida celor 15 ani de ideologizare politică agresivă (măsuri concrete în acest sens au fost luate abia după 1975) – nu mai credeau absolut deloc în fiabilitatea regimului comunist și în capacitatea puterii politice, în fruntea căreia se găsea familia Ceaușescu, de a conduce cu un minimum de eficiență statul și societatea.

În fapt, credem că intensa campanie de ideologizare politică desfășurată în rândul cadrelor Securităţii în ultimii 15 ani ai regimului comunist a avut în realitate chiar un efect negativ, dacă avem în vedere faptul că toți angajații instituției erau obligați să aloce lunar un anumit

număr de ore acestei „pregătiri”, în detrimentul pregătirii profesionale, culturale sau militare ori a activității profesionale propriu-zise. Procesul de învățământ ideologico-politic era cronofag și mare consumator de energii mai ales pentru cadrele de conducere, care erau obligate să elaboreze, să planifice, să conducă, să coordoneze, să controleze și să raporteze întreaga activitate desfășurată de subordonații lor în acest sens.

O concluzie similară credem că se poate trage și în ceea ce privește efectul real al campaniilor intensive și extensive de politizare totală a angajaților Securității, dar cel puțin aici rezultatele procentuale concrete obținute arătau foarte bine din punct de vedere scriptic (în a doua parte a anilor ’80 peste 90% sau chiar peste 95% din cadrele Securităţii erau înscrise în P.C.R. sau U.T.C.). În fapt, și succesul real al campaniei de politizare a cadrelor Securităţii a fost foarte serios subminat de faptul că aceasta a fost golită de conținut. Înscrierea în P.C.R. făcându-se cu toptanul, la ordin, imperativ, de multe ori sub presiune, cu raportarea nominală la conducerile D.S.S. și M.I. a „oilor negre” care încă nu erau membri de partid, ea nu avea cum să atragă după sine vreo reală schimbare în bine în activitatea profesională desfășurată de angajații membri de partid (prin creșterea conștiinciozității lor) ori în limitarea abaterilor comportamentale ale acestora. Întreaga operațiune a avut un ridicat nivel de formalism, ceea ce de multe ori a golit-o de conținut.

În strânsă legătură cu aspectele analizate mai sus, evidențiem și procesul continuu de accentuare și amplificare tot mai extinse a ingerințelor puterii politice comuniste în politica de cadre a Securității. În 1967-1968, după ce și-a consolidat pozițiile obținute în conducerile partidului și ale statului, Ceaușescu a recurs la o practică normală utilizată și de antecesorul său de la conducerea puterii politice, și anume instalarea unor activiști politici de încredere în fruntea Securității. Ulterior însă, profitând de contextele create de cazurile Schächter și Pacepa, Ceaușescu personal și puterea politică în ansamblul ei și-au extins și lărgit continuu atribuțiile în ceea ce privește politica de cadre a Securităţii (mai ales în ceea ce privește încadrarea tuturor ofițerilor și promovarea, mutarea, sancționarea și trecerea în rezervă a ofițerilor superiori). Practic, începând din 1978, în baza Decretului Consiliului de Stat al R.S.R. nr. 411, Nicolae Ceaușescu, în calitatea sa de președinte al R.S.R. și implicit de comandant suprem al forţelor armate, a primit atribuţii depline în ceea ce privește politica de personal în Securitate (ca de altfel în întreg M.I. şi în M.Ap.N.): orice hotărâre privindu-i pe ofițerii cu grade superioare era obligatoriu să fie transpusă în practică prin decret prezidențial. Conducătorul P.C.R. a

preluat astfel o pârghie directă prin care a controlat întreaga politică de personal a Securităţii şi mai ales promovarea și trecerea în rezervă a cadrelor de conducere din unitățile centrale și teritoriale de Securitate.

Luminița BANU
Florian BANU

Securitatea şi Sănătatea – câteva repere privind monitorizarea sistemului sanitar românesc (1948-1989)

Securitatea and Health - Some Landmarks Regarding the Monitoring of the Romanian Sanitary System

The historical reconstruction of a more accurate picture of the Romanian health system during the communist regime is particularly difficult. If for the progress made and the outstanding achievements achieved in those years there are numerous press articles, photo and video materials, as well as memoirs, the situation is completely different in terms of negative aspects, not a few, in the field of health care. For reasons that are easy to understand, the media of the time and the specialized works of the time silenced material shortages of all kinds, reprehensible behaviors and their consequences. As always, in the official view, everything had to be bright, and society's march towards a "multilaterally developed socialist society" could only be a triumphant one. The published memoirs of some doctors (quite a few, by the way) also pass, most often, superficially over such aspects.

In this context, an exceptional source of information is represented by the Securitate archive. The issue of public health has been on the work agenda of the Securitate since the first years of operation. In general, the issues related to this field were monitored by the structures of the Directorate of Internal Information and involved the general information supervision of medical units (dispensaries, polyclinics, hospitals, maternity hospitals, sanatoriums), but also research institutes and public health departments. Since the late 1960s, a so-called "problem file" has been set up within the central and territorial structures of the Securitate, entitled "Health". Within it were centralized all the information regarding the medical assistance, the state of health of the population, the medical research activity, information obtained through "specific means and methods".

Etichete: spitale, sănătate, medici, vaccin, Securitate, regim comunist

Keywords: hospitals, health, doctors, vaccine, Securitate, communist regime

„...Medicul de obicei nu vrea să priceapă că medicina și administrațiunea sanitară, cu igiena și medicina preventivă, sunt lucruri deosebite, precum nici guvernele nu pricep că, față cu specializarea doctrinelor medicale, nu este permis a se pune în fruntea administrațiunilor sanitare persoane care nu sunt anume pregătite pentru aceasta, căci nu este permis ca medicul să-și facă educațiunea sa sanitară în costul sănătății și vieții unui popor întreg. Medicii români sunt toți buni soldați, dar cu condițiunea ca și conducătorii să fie luminați și specializați în științele sanitare. Fiecare pas al unui conducător neorientat este o greșeală dezastruoasă"[1].

Aceste cuvinte ale doctorului Victor Babeş, scrise în 1901, și-au dovedit din plin valabilitatea, de-a lungul întregului secol trecut, indiferent de culoarea politică a partidelor aflate la guvernare, după cum stau mărturie documentele din arhive.

Eterna „grea moștenire" a sistemului sanitar

În momentul instaurării regimului comunist, situația sistemului sanitar românesc era departe de a fi una de invidiat. Autoritățile recunoşteau că „nu avem o cifră exactă a medicilor din țară", dar evaluau „cam la 10.000 numărul total al medicilor practicanți"[2]. Dintre aceștia, aproximativ 1.000 locuiau și practicau, sub o formă sau alta, în mediul rural, iar restul de 9.000 își practicau meseria în oraşe. La începutul anilor '40, existau în România un număr de 234 de medici „de circumscripții urbane", adică o proporție de un medic la 12.500 de locuitori, dar, dacă se făcea raportarea la numărul total de medici practicanți, reieșea un medic la 390 de oameni. În schimb, lucrurile stăteau mult mai prost în mediul rural, unde numărul de medici rurali era considerat de autorități drept „insuficient" în „aproape toate județele țării". De exemplu, în județul Tutova existau 10 medici rurali pentru 12.695 de locuitori, iar în județul Cetatea Albă, 16 medici asigurau asistența medicală pentru 21.188 de locuitori. Media era, în mediul rural, de **un medic la 15.500 de locuitori**.

Nici din punct de vedere al unităților spitalicești situația nu era mai bună. Numărul total de spitale era de 379, cu un total de 24.696 paturi, revenind un pat la 772 de locuitori. De asemenea, existau 795 de farmacii urbane și 715 farmacii rurale[3].

---

[1] Dr. V. Babeş, *Regenerarea poporului român*, București, Stabilimentul grafic I.V. Socecŭ, 1901, p. 6.
[2] „Enciclopedia României", vol. I, București, Imprimeriile Naționale, 1936, p. 514.
[3] *Ibidem,* p. 506.

În mod evident, sănătatea publică era într-o situaţie alarmantă. După cum se consemna chiar în „Enciclopedia României", o lucrare îndeobște elogioasă la adresa stărilor de lucruri din ţară, „ceea ce domină în marea noastră mortalitate generală este proporţia enormă a mortalităţii infantile. În această privinţă ne găsim în faţa unui fenomen cu totul particular: suntem şi astăzi la cifra record de acum 50 de ani, pe care n-o mai aflăm nicăieri în lume și pe care n-am reuşit să o modificăm cu nimic"[4]. Mai exact, mortalitatea infantilă era „de aproape 20%". Adică, **o cincime din copiii care se nășteau în fiecare an mureau înainte de a intra în al doilea an de viaţă**! În cifre absolute, din aproximativ 600.000 de copii care se nășteau anual, aproximativ 120.000 mureau până la vârsta de un an. Așadar, statistic, **în fiecare zi mureau nu mai puțin de 328 de bebeluși**!

După cum recunoşteau oficialităţile vremii, „**marea masă a populaţiunii noastre este practic lipsită de orice asistenţă medicală**" (subl. ns.). Potrivit datelor Institutului Central de Statistică, dintr-un total de 511.901 copii născuţi în anul 1935 în comunele rurale, numai 36,6% nașteri au fost asistate de moașe cu diplomă și 0,7% de medic, restul, adică 62,7%, au fost îngrijite de moașe empirice, lipsite de cele mai elementare noţiuni medicale.

Ilustrativ este și faptul că din copiii cu vârsta până la un an, morți în cursul anului 1936, **numai 22,2% au fost văzuţi de un medic**! 78,8% au murit fără nici cea mai elementară asistenţă medicală. Raportat la totalul deceselor – copii și adulţi – abia 31,7% beneficiau de îngrijire medicală, iar restul de **68,3% mureau fără a fi fost măcar văzuţi de un medic sau de personalul medical auxiliar**[5].

Bolile făceau ravagii, numărul cazurilor de paludism, sifilis şi tuberculoză fiind îngrijorător de mare. De asemenea, pelagra, trahomul, cancerul, febra tifoidă, dizenteria, difteria, scarlatina, pojarul, tusea convulsivă afectau un număr îngrijorător de mare de români.

Nici nu putea fi altfel, în condiţiile în care sărăcia apăsa asupra unor largi segmente ale populaţiei, atât urbane, cât și (mai ales!) rurale. Concluziile unui studiu sociologic întreprins în 1938, anul de vârf al economiei României Mari, asupra a 765 de familii din cartierul bucureștean Tei, familii „atinse în mod grav de pauperism", „care s-au declarat incapabile să lupte mai departe pentru existenţa lor, fiind nevoite să apeleze la ajutorul asistenţei sociale", sunt edificatoare. Astfel, întreaga

[4] *Ibidem*, p. 511.
[5] *Ibidem*, p. 514.

populaţie cercetată, în număr de 2.782 persoane, locuia în 805 camere, dintre care 436 au fost găsite „nesalubre".

După cum se exprima autoarea anchetei sociologice:

„Am considerat ca nesalubre camerele de un cubaj mic, mai mic decât 2x3 m, camerele igrasioase, fără ventilaţie suficientă, fără soare sau fără lumină. Aceste camere sunt un permanent atentat la sănătatea oamenilor care le locuiesc. Nu trebuie să ne închipuim că încăperile care au fost clasificate ca salubre, ar fi spaţioase, luminoase și bine mobilate. Sunt simple încăperi locuibile, fără pericol sanitar iminent. În cele 722 locuințe cercetate, s-au găsit 478 bolnavi adulţi, 502 copii anemici și 210 copii bolnavi. Deci, 43% din populaţia ce locuieşte în aceste încăperi prezintă o gravă problemă sanitară. (...) Copiii sănătoși în aceste familii formează aproape o excepţie. La 13 familii, de câte 6 copii, locuind deci 8 persoane într-o singură încăpere insalubră, avem 28 copii anemici și subalimentaţi și 19 copii bolnavi"[6].

Peste aceste stări de lucruri au venit dictatura carlistă, apoi cea legionaro-antonesciană, războiul și instaurarea regimului comunist.

Politica de asistenţă medicală a regimului comunist: „a pornit cu dreptul și a sfârșit cu stângul"!

Aprecierea făcută de un ţăran din satul Surani („Comunismu' a-nceput cu dreptu' și-a sfârșit cu stângu'!"), consemnată de sociologul Aurora Liiceanu[7], reflectă foarte bine (și) evoluţia sistemului sanitar românesc, căci, într-adevăr, politica sanitară a cunoscut o serie de modificări de-a lungul celor patru decenii de existenţă a regimului.

Preluând situaţia dezastruoasă prezentată sumar în rândurile de mai sus, accentuată catastrofal de ravagiile provocate de al Doilea Război Mondial, apoi de seceta și foametea care au urmat în anii 1946-1947, liderii comuniști au abordat de timpuriu problema stringentă a ameliorării asistenţei medicale. Astfel, încă în „Raportul politic" prezentat de Gh. Gheorghiu-Dej la Conferinţa naţională a partidului comunist, din octombrie 1945, se arăta:

„O atenţie deosebită trebuie dată problemei sănătăţii publice. Este lucru știut că, în special la ţară, asistenţa medicală este aproape

[6] Veturia Manuilă, *Pauperismul și criza familială într-un cartier mărginaș al Bucureștilor (Tei),* în „Sociologie românească", anul IV, nr. 4-6, aprilie-iunie 1939, p. 171 și p. 173.

[7] Aurora Liiceanu, *Nici alb, nici negru. Radiografia unui sat românesc. 1948-1998*, București, Editura Nemira, 2000, p. 19.

inexistentă, datorită atât tendinţei medicilor de a profesa la orașe, cât și interesului slab din partea statului.

a) Trebuie să fie făcute înlesniri medicilor pentru a se așeza în mediul rural și, în același timp,
b) Să se înfiinţeze cât mai multe dispensare la sate, dotate cu materialul necesar combaterii mai ales a bolilor sociale.

Prin îndrumările și ajutorul medicilor vom putea schimba condiţiile de igienă – foarte relative astăzi – în care trăieşte ţărănimea şi vom face să scadă procentul – foarte ridicat – al mortalității infantile”[8].

Dar, desigur, de la bunele intenţii şi până la realizarea acestora drumul este lung. Cel puţin la nivel teoretic şi declarativ, grija faţă de sănătatea publică a reprezentat, în mod constant, o prioritate. Dar, în practică, progrese semnificative şi investiţii cu adevărat impresionante în domeniul sănătății s-au făcut doar pe parcursul a două decenii.

Primele măsuri au fost luate chiar începând din anul 1946, când ponderea cheltuielilor Ministerului Sănătăţii în totalul cheltuielilor bugetului de stat a crescut de la 1,7%, cât fusese în 1945, la 6,42%, permițând, astfel, demararea unor campanii antiepidemice de amploare pentru limitarea ravagiilor produse de tifosul exantematic şi de febra tifoidă. În același an au fost create nu mai puţin de 535 de posturi noi de medici, 200 de posturi de externi, 100 de posturi de interni, 1900 de posturi noi pentru personalul sanitar auxiliar, fiind înființate 60 de circumscripții rurale noi[9].

În prima etapă s-au făcut eforturi pentru soluționarea unei serii de probleme nerezolvate ale sistemului de sănătate publică, printre care se număra și „incidența foarte ridicată a bolilor infecţioase”[10]. În acest sens, trebuie amintit „Planul de redresare sanitară”, adoptat de guvern în februarie 1948[11], având ca principal obiectiv *combaterea tifosului*

[8] Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediţia a III-a, București, Editura pentru Literatură Politică, 1953, p. 79.

[9] Florin Marius Pavelescu, *Ciclurile economice, evoluția demografică și funcționarea sistemului sanitar din România în perioada 1859-1999,* Bucureşti, Editura Expert, 2013, p. 138.

[10] *Ibidem,* p. 263.

[11] „Monitorul oficial”, 4 februarie 1948; la art. 1 al Jurnalului Consiliului de Miniștri se preciza că „întreaga națiune și toate resursele ei se mobilizează pentru realizarea planului de ridicare a stării sanitare, având ca prim obiectiv campania de combatere a tifosului exantematic”. Planul de combatere a tifosului cădea în sarcina unei comisii interdepartamentale, condusă de ministrul Sănătății și

exantematic, dar și măsurile luate ulterior pentru *reducerea impactului negativ al unor boli sociale cu incidență relativ ridicată* în perioada interbelică, pentru care se introducea tratamentul gratuit şi obligatoriu[12].

O atenţie deosebită s-a acordat *ameliorării sistemului de ocrotire a sănătății mamei și copilului*, prin înfiinţarea Oficiilor Judeţene de Ocrotire a Mamei şi Copilului (septembrie 1948), urmată de adoptarea H.C.M. nr. 297/1952 „privind ocrotirea copilului".

De asemenea, între anii 1948-1953 au fost înfiinţate mai multe institute şi instituţii specializate în *studiul unor maladii* sau în *elaborarea politicilor de sănătate publică*: Institutul de Fiziologie Normală și Patologică, Institutul de Inframicrobiologie, Institutul de Oncologie, Institutul de Neurologie, Institutul de Igiena Muncii și Boli Profesionale, Inspecția Sanitară de Stat, Centrul de Hematologie.

Cu toate acestea, între anii 1948-1958 dificultățile produse de schimbarea de regim politic și de formă de proprietate (naționalizarea spitalelor, clinicilor, laboratoarelor și farmaciilor), resursele financiare insuficiente, lipsa personalului calificat au făcut ca progresele în domeniul sanitar, deși vizibile, să fie lente. Cu toate acestea, *ameliorarea generală a situației sanitare este incontestabilă*. De exemplu, între anii 1948-1955, la nivel naţional, rata mortalităţii a înregistrat o tendinţă de reducere de la 1,560% la 0,967%, ceea ce este echivalent cu o diminuare cu circa 38%. În acelaşi timp, rata mortalităţii infantile s-a redus de la 14,27% în anul 1948, la 7,82% în anul 1955[13].

Stabilizarea economică a regimului și dispariția poverii plății despăgubirilor de război, precum și a plăților externe pentru proprietățile naționalizate, au permis trecerea într-o nouă etapă, astfel că în anii '60 și '70 s-a produs un veritabil salt calitativ și cantitativ în acordarea asistenței medicale. În această perioadă au fost construite numeroase dispensare,

---

formată din: ministrul Afacerilor Interne, ministrul Industriei și Comerţului, ministrul Finanţelor, ministrul Educaţiei Naţionale, ministrul Apărării Naţionale, ministrul Comunicaţiilor, ministrul Cultelor, ministrul Muncii și Asigurărilor Sociale și ministrul Cooperației.

[12] Vezi Decretul nr. 141/1953 „privind prevenirea şi combaterea bolilor venerice" – „Buletinul oficial", nr. 11, 9 aprilie 1953. Pericolul social reprezentat de această categorie de boli era cu totul deosebit, mortalitatea prin sifilis, de exemplu, situându-se la cote alarmante. De exemplu, în 1934 aceasta era de 9,4 la 100.000 de locuitori, iar în 1940 de 8,7 – G. Banu, *Tratat de medicină socială, vol. IV – Tuberculoza. Bolile venerice,* Bucureşti, Casa Şcoalelor, 1944, p. 435.

[13] Florin Marius Pavelescu, *op. cit.*, p. 232-233.

policlinici și mari spitale, au fost înființate laboratoare, institute de cercetare şi fabrici de medicamente, iar învăţământul medical a atins dimensiuni fără precedent. Concomitent, boli care făceau ravagii odinioară au fost eradicate sau reduse la o proporţie insignifiantă.

Semnificativ este faptul că în perioada 1960-1965 numărul de paturi de spital a sporit cu peste 14.000[14], iar la Congresul al IX-lea al P.C.R. s-a decis „intensificarea eforturilor pentru dezvoltarea și îmbunătățirea asistenței medicale spitalicești", prin alocarea a cca. 35% din totalul investițiilor alocate pentru ocrotirea sănătății. Aceasta urma a se concretiza prin punerea în funcţiune a „circa 7.000 de paturi în spitale moderne, de mare capacitate" şi începerea construirii unor unităţi însumând peste 5.000 de paturi, care urmau a intra în funcţiune după 1970. Pe de altă parte, circa 33% din investiţiile pentru ocrotirea sănătăţii erau destinate dotării reţelei sanitare cu utilaje și aparatură medicală modernă, în măsură să amelioreze calitatea actului medical.

Din păcate, acest avânt incontestabil a fost stopat cu brutalitate odată cu debutul anilor '80, perioadă în care regimul a intrat într-o criză generalizată, pe fondul măsurilor nechibzuite luate în vederea achitării cât mai rapide a datoriei externe. Sistemul sanitar a fost rapid afectat de politica generalizată a economiilor drastice şi contraproductive, impusă cu duritate de factorul politic. Unităţile medicale au fost scufundate în întuneric şi frig, medicamentele şi materialele sanitare de bază au devenit tot mai greu de obţinut, conexiunile cadrelor medicale cu mediul științific internaţional au fost întrerupte, corupţia şi dezinteresul angajaţilor din sistemul sanitar, de la brancardier şi bucătăreasă, până la şeful de secţie sau directorul de spital, au devenit tot mai frecvente.

Arhiva Securității – sursă istorică valoroasă pentru istoria sistemului sanitar românesc

Evident, reconstituirea istorică a unui tablou cât mai fidel al sistemului sanitar românesc din perioada regimului comunist este deosebit de dificilă. Dacă pentru progresele înregistrate și realizările deosebite atinse în acei ani există numeroase articole de presă, materiale foto și video, precum și relatări memorialistice, situația este cu totul alta în ceea ce privește aspectele negative, deloc puține, din domeniul asistenței medicale. Din motive lesne de înțeles, mass-media vremii și lucrările de specialitate din epocă treceau sub tăcere lipsurile materiale de

[14] *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. 19-24 iulie 1965*, București, Editura Politică, 1965, p. 753.

tot felul, comportamentele condamnabile şi consecinţele acestora. Ca întotdeauna, în viziunea oficială, totul trebuia să fie luminos, iar marşul societăţii spre o „societate socialistă multilateral dezvoltată” nu putea fi decât unul triumfal. Memoriile publicate ale unor medici (destul de puţine, de altfel) trec şi ele, cel mai adesea, superficial peste astfel de aspecte.

În acest context, o sursă excepţională de informaţii este reprezentată de arhiva Securităţii. Încă de la înființarea sa, în august 1948, Securitatea a primit din partea Partidului Comunist misiunea de a monitoriza societatea românească în integralitatea sa. Construită ca o „suprastructură de supraveghere globală”, Securitatea avea de dat seamă în fața Partidului de tot ce se întâmpla în cele mai variate domenii. Astfel, dincolo de căutarea permanentă a „dușmanilor poporului” în rândul membrilor fostelor partide politice și de lichidarea oricăror forme de opoziție politică, Securitatea primise competențe de urmărire a celor mai diverse activități și evenimente: de la preocupările literare ale scriitorilor, până la accidentele industriale, de la activitatea religioasă a cultelor și sectelor, până la starea de spirit a tinerilor, de la reacțiile stârnite de publicarea unei cărți sau lansarea unui film, până la organizarea unor simpozioane și conferințe științifice.

În acest context, *problema sănătății publice* s-a situat pe agenda de lucru a Securității încă din primii ani de funcționare. În general, aspectele ținând de acest domeniu erau monitorizate de structurile Direcției „Informații interne” și presupuneau supravegherea informativă generală a unităților medicale (dispensare, policlinici, spitale, maternități, sanatorii), dar și a institutelor de cercetare și a direcțiilor de sănătate publică. Începând de la finele anilor ’60, în cadrul structurilor centrale și teritoriale ale Securității s-a constituit un așa-numit „dosar de problemă”, intitulat „Sănătate”. În cadrul acestuia erau centralizate toate informațiile referitoare la asistența medicală, starea de sănătate a populației, activitatea de cercetare medicală, informații obținute prin „mijloace și metode specifice”.

Documentele din aceste „dosare de problemă” oferă date extrem de interesante asupra realităților din sistemul sanitar românesc, nu de puţine ori cu totul altele decât cele atent cosmetizate, destinate publicității prin mass-media vremii sau includerii în rapoarte de activitate oficiale.

La fel ca şi în alte domenii sociale, Securitatea monitoriza, cu mijloacele şi metodele specifice, situaţia sistemului sanitar şi starea de

spirit generată de criza tot mai profundă în care acesta se afunda. Pe lângă aspectele ţinând de activitatea de poliţie politică (semnalarea criticilor formulate de cadrele sanitare la adresa conducerii regimului și a politicilor implementate, precum și intenţia unor cadre de a emigra legal sau ilegal), Securitatea a reușit să realizeze o „radiografie" foarte exactă a sistemului sanitar. Documentele păstrate în arhivă sunt de o valoare istorică deosebită, întrucât permit o reconstituire fidelă a dificultăţilor extraordinare şi a atmosferei apăsătoare care deveniseră „starea de normalitate" a societății românești pe finalul existenței regimului comunist. Consultarea acestor documente ne permite decelarea unor „linii de forță" nevăzute, care, din nefericire, par să guverneze evoluțiile din domeniul sanitar, dincolo de succesiunea regimurilor politice, fiind regăsibile, uneori, chiar până în stricta contemporaneitate.

Anii '70 – primele semnale de alarmă

Cercetarea atentă a documentelor de arhivă relevă faptul că încă de la jumătatea anilor '70 evoluția sistemului de sănătate intrase pe o pantă descendentă, proces ireversibil provocat de numeroase și complexe cauze. Fără îndoială, situaţii de criză, acte iresponsabile şi deficienţe de funcţionare fuseseră semnalate şi până atunci, dar acum se produce trecerea de la *situații punctuale* la *criza de sistem*. Semnalele primite au determinat conducerea Direcţiei I „Informaţii interne" să intensifice măsurile în dosarul de problemă „Sănătate", inclusiv prin deschiderea unor noi dosare de obiectiv. Astfel, în 7 octombrie 1974 s-a deschis dosarul de obiectiv „Institutul pentru controlul de stat al medicamentului şi cercetări farmaceutice"[15], urmat după numai două zile de deschiderea dosarului de obiectiv „Ministerul Sănătății"[16].

Pentru exemplificare, vom arăta că, la nivelul Capitalei, în noiembrie 1976 Securitatea deținea „date și informații" din care reieșea că „în sectorul medico-sanitar există unele deficiențe și stări de lucruri necorespunzătoare, care afectează buna desfășurare a activității de ocrotire a sănătății".

Astfel, în urma analizelor de laborator efectuate de SANEPID (Serviciul Sanitar-Epidemiologic, instituția vremii care avea responsabilitate asupra igienei publice și combaterii bolilor contagioase), se constatase că spitalele Colțea, Brâncovenesc, Spitalul de Copii „Grigore Alexandrescu", Institutul pentru ocrotirea mamei și copilului „Emilia

[15] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.723, vol. 24, f. 1.
[16] *Ibidem*, vol. 16, f. 1.

Irza", Institutul de Oncologie, Institutul de Ftiziologie, Spitalul dermato-venerian, precum și unele secții și servicii ale altor unități sanitare, erau contaminate și existau „situații ce favorizează apariția unor infecții intraspitalicești".

În urma controalelor, în vederea eliminării factorilor de risc pentru bolnavii spitalizați, fuseseră emise decizii de suspendare temporară a activității pentru nouă unități sanitare. De altfel, din cele 50 de unități din subordinea Direcției Sanitare a municipiului București, numai 12 aveau autorizație sanitară de funcționare[17].

Ocrotirea mamei și a copilului – între slogane și realitate

În pofida politicii oficiale a regimului, de încurajare a creșterii demografice, a nenumăratelor declarații despre condițiile optime create pentru mame și nou-născuți, realitatea era sumbră! Potrivit informațiilor culese de Securitate, specialiștii considerau că deficitul de 1.400 de paturi, care se înregistra în cele zece unități de asistență profilactico-curativă a mamei și copilului din București, neîncadrarea unor posturi de medici cu specializarea obstetrică și ginecologie (13,5 norme pentru activitatea spitalicească și 8,5 norme pentru cea ambulatorie), precum și vârsta înaintată a medicilor din acest sector (cu o medie de 55 ani), reprezentau factori care conduceau la *scăderea natalității* și *creșterea mortalității materne*.

Cifrele seci arătau că specialiștii aveau dreptate. Astfel, în București, în trimestrul I/1976, natalitatea fusese de 13,3%, față de 14,7% în aceeași perioadă a anului 1975, iar sporul natural se redusese la 2,8%, față de 3,9%. În schimb, avorturile spontane crescuseră de la 6.267, la 6.751, iar întreruperile de sarcină din motive sociale urcaseră de la 9.580, la 10.253 cazuri.

Atenția acordată nou-născuților și mamelor era departe de a fi cea cuvenită, astfel că episoade tragice erau semnalate în întreaga țară. De exemplu, în luna august 1976, la Secția de pediatrie a Spitalului din Huși decedaseră 24 de copii, iar, la scurt timp, alți șapte copii au decedat,

---

[17] Florian Banu, *Informațiile Securității despre corupția și infecțiile din spitale. Adevărul dureros despre sistemul de sănătate*, în „Evenimentul istoric on line", 10 aprilie 2020, https://evenimentulistoric.ro/informatiile-securitatii-despre-coruptia-si-infectiile-din-spitale-adevarul-dureros-despre-sistemul-de-sanatate-ii.html

întrucât, după cum consemna Securitatea, cadrele medicale se făceau vinovate de „neîndeplinirea atribuţiunilor de serviciu”[18].

Corupția, indolența și incompetența – racile vechi ale personalului medical

În ceea ce privește etica profesională a cadrelor medicale, nici aici situația nu era mai bună. Potrivit informațiilor obținute de Securitate, existau în continuare cazuri când „personalul medical condiționează internările, tratamentele, intervențiile chirurgicale și îngrijirea bolnavilor de obținerea unor avantaje materiale, îndeosebi în specialitățile: obstetrică – ginecologie, chirurgie și stomatologie”.

Pentru amploarea fenomenului, este elocvent faptul că numai în semestrul I/1976 și numai în Capitală fuseseră condamnați pentru infracţiunea de „luare de mită” un număr de nouă medici și trei cadre medii sanitare. O sursă consistentă de venituri pentru unele cadre sanitare era reprezentată și de întreruperile ilegale de sarcină, 12 medici aflându-se, în mai 1976, în cercetare pentru infracţiunea „provocarea ilegală a avortului”[19]. Sumele obţinute ilegal erau considerabile, Securitatea deţinând informaţii elocvente despre unele cazuri. Astfel, un medic de la Spitalul Câmpulung îşi construise o casă cu piscină ce valora „mai mult de 300.000 lei”, un medic chirurg de la Spitalul TBC Iași depusese la CEC suma de 200.000 lei „pentru construcţia unei vile”, în vreme ce despre un alt chirurg, de la Spitalul Mogoșești, Ilfov, se obţinuseră informaţii din care reieşea că deţine suma de 600.000 lei, încercând să plece din ţară prin procurarea unui paşaport fals, pentru care era dispus să plătească 100.000 de lei.

Neajunsuri serioase, cu implicaţii sociale deosebite, fuseseră identificate de Securitate și în domeniul măsurilor antiepidemice. De la începutul anului și până la 1 noiembrie 1976, fuseseră înregistrate în 17 județe nu mai puțin de 54 de focare de toxiinfecții alimentare și opt infecţii intraspitalicești, care afectaseră 4.354 persoane. Dintre acestea, 2.426 persoane au fost internate, totalizând 11.899 zile spitalizare și concedii medicale, cu costurile economice aferente. Din nefericire, se înregistraseră și 26 de decese.

Din cercetările întreprinse, a rezultat că toxiinfecțiile au fost provocate, în principal, de activitatea necorespunzătoare de prevenire și

---

[18] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.723, vol. 16, f. 8.
[19] *Ibidem*, f. 24.

au afectat, în special, copii și tineri, fiind înregistrate mai ales în grădinițe și creșe, școli, cămine studențești, cantine, internate.

O mare problemă pentru românii bolnavi o reprezenta şi lipsa medicamentelor, atât în spitale, cât și în farmacii. Potrivit datelor centralizate de Securitate, în semestrul I al anului 1976, „Centrala Industrială de Medicamente și Coloranți" nu livrase Ministerului Sănătății, ori livrase cu întârziere, peste 200 sortimente de medicamente!

Datele precum cele trecute în revistă mai sus erau comunicate de către conducerea Ministerului de Interne factorilor cu putere de decizie la nivel guvernamental sau la nivelul conducerii secțiilor C.C. al P.C.R., dar, după cum rezultă din documentele emise ulterior, fără prea mari rezultate.

Nici măcar cei din vârful piramidei puterii, presupuși a avea puteri absolute, nu erau capabili să disloce comportamente ancestrale, intrate în „obiceiul pământului". De exemplu, practicile oneroase ale unor cadre medicale, care își „comercializau" serviciile, au fost reclamate şi de minerii din Valea Jiului, pe parcursul grevei desfăşurate în august 1977, fiind binecunoscute chiar de Nicolae Ceaușescu.

Astfel, secretarul general al P.C.R. relata în cadrul şedinţei de lucru din 4 august 1977, a doua zi după ce revenise din Valea Jiului, problemele ridicate de minierii greviști cu privire la domeniul sanitar:

„Aici au fost critici foarte serioase, că este foarte prost organizată asistenţa. În primul rând, nu există numărul de medici care este prevăzut. În al doilea rând, că sunt necinstiţi, iau bani şi că trebuie daţi afară şi aduşi oameni cinstiţi. Nu asigură o asistenţă corespunzătoare. Aici s-au ridicat lucruri foarte serioase. (...) Acolo, împreună şi cu Controlul muncitoresc, cu Procuratura, cu Ministerul de Interne să facem o verificare temeinică şi să vedem dacă lucrurile se confirmă. Toţi cei care se fac vinovaţi să fie scoşi de acolo, să luăm măsuri de a trimite imediat oameni care să locuiască acolo. Trebuie şi acolo analizat, nu cunosc cum este asigurată reţeaua şi dacă luăm din fiecare în parte să vedem să se asigure o deservire bună".

Evident, asigurările că totul e minunat nu au întârziat, Nicolae Nicolaescu, ministrul Sănătăţii, precizând că „Hunedoara este mai bine asigurată decât toate judeţele. Petroşanii au un spital de 496 paturi şi se termină altul cu 700 paturi. Petrila 160 paturi. Lupeni 381, Vulcan 280 paturi. Asigurarea este bună. Faţă de normele stabilite, numărul de medici nu ar fi mai mic decât cu 6-7".

Nicolae Ceaușescu a rămas imperturbabil, readucând în atenție problema corupţiei din sistemul sanitar, ridicată insistent de mineri:

„Reproşul a fost că se ia bani. S-a spus că iau bani și fac favoritisme și nu-și fac datoria. Nimeni nu a ridicat un cuvânt că nu primesc concedii. Reproșul a fost că nu au asistenţă corespunzătoare şi că pentru orice li se cere bani. (...) Ceea ce se pune acum este să mergeţi acolo, să vedem problemele acestea, că se cer bani și să vedem organizarea sistemului de funcţionare, pentru că acum, eu sunt convins – așa cum este și în București – dacă te duci după amiază la spital nu găsești medic, adică nu mai există sistemul ca medicul – care nu lucra pe schimburi – era înainte și dimineața, și după amiaza, venea şi noaptea. Practic, după masă nici în București nu găsești medici. Rămâne câte unul mai nepriceput. (...) În general, asistența sanitară și ordinea și disciplina în spitale lasă de dorit. Nici la Elias nu este mai bine, este dezordine și indisciplină. (...) Eu vă rog să vedeţi toate acestea. Eu nu spun că tot ce s-a spus este 100% adevărat, și oamenii pot să exagereze... Că se iau bani, sunt convins 100%, pentru că, începând cu Bucureştii, se iau bani. Nu te poţi duce să faci un tratament mai serios, fără să plătești. Acesta este un lucru cunoscut și trebuie să punem cu hotărâre capăt. (...) Acum trei ani sau patru, când am făcut noul sistem de salarizare, au crescut salariile la medici cu 40%. Acum cresc cu 30% pentru ei. Nu se poate așa. Aceasta înseamnă, în fond, că ei se îmbogățesc pe seama muncitorilor, oamenilor muncii, și nu putem admite acest lucru”[20].

Evident, în pofida măsurilor drastice cerute de Ceaușescu, stările de lucruri negative au persistat și în perioada următoare, subiectul fiind reluat după mai puţin de două luni, cu același succes îndoielnic.

În timpul şedinţei plenare a Comitetului Central al Partidului Comunist Român din zilele de 26-27 octombrie 1977, când s-au analizat cauzele grevei și măsurile luate pentru remedierea neajunsurilor, Ilie Verdeţ informa conducerea partidului că minerii au criticat „deservirea medicală necorespunzătoare în unităţi şi aprovizionarea nesatisfăcătoare în unele perioade cu anumite produse agroalimentare și industriale în Valea Jiului”.

Lui Nicolae Ceaușescu se pare că nu-i plăceau formulele edulcorate folosite de Verdeţ, căci, potrivit stenogramei şedinţei, l-a întrerupt pe acesta destul de vehement:

---

[20] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 91/1977, f. 4-7.

„Tov. Nicolae Ceaușescu: Deci și cei din sectorul medical, inclusiv comportamentul medicilor.

Tov. Ilie Verdeţ: Comportamentul medicilor, în sfârşit, deservirea proastă.

Tov. Nicolae Ceauşescu: Adică faptul că cer bani.

Tov. Ilie Verdeţ: Mă rog, spuneau clar, a ajuns la modă, orice tratament îl faci numai dacă suplinești cu ceva prin mituirea personalului medical, adică personalului de doctori sau personalului mediu”[21].

„Măsurile ferme”, anunţate împotriva unor astfel de persoane arghirofile, s-au dovedit incapabile şi în anii următori să disloce „unitatea de monolit” a sistemului sanitar şi să instaureze mult dorita etică şi echitate în relaţiile dintre pacient şi medic. Un singur exemplu este grăitor. În „Analiza stadiului muncii de securitate în problema Sănătate în perioada semestrului II/1987”, realizată de Serviciul I/2, din Inspectoratul M.I. – Securitate al județului Constanța, se consemna:

„A sporit numărul persoanelor din acest domeniu semnalate că încalcă normele deontologiei medicale, cu preocupări mercantile și condiționarea exercitării actului medical de obținerea unor foloase materiale, aspecte care generează stări de nemulțumire în rândul populației. În perioada de referință au fost sesizate șase cazuri de acest gen organelor de miliție”.

Producţia de vaccinuri – între politică, orgolii ştiinţifice şi concurenţă profesională

Nu o dată calitatea actului medical, efectuarea unor operaţii dificile în premieră, cercetarea medicală erau grevate de mărunte păcate omenești, dar care puteau afecta dramatic numeroși cetățeni nevinovaţi. Pentru a argumenta această afirmație, vom oferi în continuare un exemplu punctual din anul 1977. Și atunci, ca și acum, România se confrunta, periodic, cu epidemii de gripă. În lupta cu această boală, țara noastră dispunea de două unități de cercetare de elită: Institutul „Dr. I. Cantacuzino” și Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, ambele din București.

Primul institut a fost înființat la 1 aprilie 1921, prin Înaltul Decret emis de Regele Ferdinand I, sub denumirea de Institutul de Seruri și Vaccinuri „Dr. I. Cantacuzino”. O situație rară și un omagiu deosebit adus

[21] Idem, dosar nr. 121/1977, f. 33.

unei activități de excepție: Ion Cantacuzino era în viață și în plină activitate de cercetare.

Profesorul Ion Cantacuzino (25 nov. 1863 – 14 ianuarie 1934) era o personalitate de excepție. Triplu licențiat (Filozofie, Științe Naturale și Medicină), a obținut un doctorat la Paris, cu teza „Cercetări asupra modului de distrugere a vibrionului holeric în organism", și a lucrat apoi la Institutul „Pasteur". A revenit în țară și a fost numit profesor la Facultatea de Medicină din București, unde a fondat și condus „Laboratorul de Medicină Experimentală" încă din 1901.

Ion Cantacuzino a desfășurat o bogată activitate de cercetare privind vibrionul holeric și a realizat o metodă de vaccinare antiholerică, numită „Metoda Cantacuzino", metodă folosită și astăzi în ţările unde se mai semnalează cazuri de holeră. El a avut un rol esenţial în campaniile de luptă împotriva epidemiilor de tifos exantematic și holerei, în timpul campaniei militare din Bulgaria (1913) și a Primului Război Mondial, precum și în campania antimalarică. Tot datorită lui Ion Cantacuzino, România a fost a doua țară din lume, după Franța, care a introdus în 1926 vaccinul BCG („Bacilul Calmette-Guérin") împotriva tuberculozei, care făcea ravagii în țara noastră.

Sub îndrumarea sa și a succesorilor săi, școala științifică ce s-a format în și pe lângă Institutul „Cantacuzino" a concentrat eforturile de cercetare în domeniile microbiologiei și patologiei experimentale, favorizând dezvoltarea acestora în România. Potrivit art. 2 din legea de înființare, institutul avea „însărcinarea de a prepara toate serurile și vaccinurile trebuincioase direcţiei generale sanitare, de a face lucrările de laborator necesare pentru diagnosticul științific și profilaxia boalelor contagioase, cum și cercetările în legatură cu perfecţionarea metodelor tehnice pentru aceste scopuri".

Grație unei munci susținute, Institutul „Cantacuzino" a devenit, treptat, unul dintre cele mai importante centre de cercetare în domeniile științelor biomedicale, igienă și epidemiologie, patologie comparată și patologie infecțioasă, biochimie, enzimologie, imunologie etc., cu rezultate recunoscute pe plan mondial. Este suficient să amintim că în cadrul acestui institut a fost creat în 1960 celebrul „Polidin", în anii următori producând seruri de diagnostic anti-Salmonella, anti-Shigella, anti-E. coli, noi antigene de diagnostic, anatoxine purificate și adsorbite, vaccin și ser antirabic, antitularemic și antibrucelos.

Cealaltă instituție de cercetare, deși mai recentă, era la fel de impresionantă prin calitatea științifică a activității derulate. Institutul de

Virusologie a fost fondat în anul 1949, cu denumirea inițială de „Institutul de Inframicrobiologie”, de către prof. Ștefan S. Nicolau (15 feb. 1896 – 15 oct. 1967), fost student și asistent al medicului gălățean Constantin Levaditi, descoperitorul virusului poliomielitei.

Ștefan S. Nicolau și-a susținut doctoratul la Sorbona în anul 1925 și a acumulat o experiență uriașă în cadrul Institutului „Pasteur” din Paris, unde a lucrat și studiat timp de aproape 20 de ani (1920-1939), obținând mai multe premii pentru cercetările sale. Revenit în țară, a predat *Microbiologia* la Facultatea de Medicină din Iași, apoi, din 1942, *Inframicrobiologia*, la Facultatea de Medicină din București. A publicat numeroase lucrări originale în domeniul herpesului, turbării, febrei aftoase, febrei galbene, hepatitelor virale, iar manualele universitare elaborate de el au fost traduse în mai multe limbi de largă circulație.

Ca un omagiu postum, institutul pe care l-a creat în 1949 a primit numele său în anul 1968. Activitatea institutului a fost dedicată atât cercetărilor fundamentale, cât și studiilor clinice aplicate în epidemiologie virală, vaccinuri virale, infectivitate cu acid nucleic viral, imunitate în infecții virale, chimioterapie antivirală.

Așadar, România dispunea în anii ’70 de două unități de cercetare de elită, create de două personalități medicale de talie mondială, ambele institute dispunând de o bază materială impresionantă și de specialiști pe măsură. Cu toate acestea, activitatea de cercetare era grevată de mărunte păcate omenești, care aveau, însă, consecințe uriașe asupra stării sănătății publice. Pentru a elimina astfel de posibile consecințe, în februarie 1977, ministrul de Interne, Teodor Coman, a semnat o notă prin care sesiza factorii de decizie pe linie de partid și de stat asupra riscurilor medicale identificate „prin mijloace specifice”.

Mai precis, potrivit datelor obținute de Securitate, Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau” și Institutul „Dr. I. Cantacuzino” realizaseră în anul 1976, fiecare separat, un vaccin antigripal de concepție românească 100%.

În general se susține că existența concurenței este benefică. Nu și de data aceasta! Punându-se problema trecerii la producția de masă, Ministerul Sănătății a optat pentru promovarea vaccinului produs de Institutul de Virusologie „Ștefan S. Nicolau”, având drept criteriu de bază doar faptul că acesta era mai ieftin decât cel realizat de Institutul „Dr. I. Cantacuzino”.

Această decizie a fost apreciată de mai mulți specialiști ca fiind greșită, iar cunoscătorii culiselor lumii medicale nu se fereau să afirme că

„această opțiune se datorează relațiilor interpersonale, neprincipiale, dintre factorii de conducere din Ministerul Sănătății și ai celor două institute – foarte bune cu Institutul de Virusologie și proaste cu Institutul «Dr. I. Cantacuzino» - relații în urma cărora s-au mai făcut concesii cu implicații negative asupra sănătății publice”[22].

Potrivit datelor culese de Securitate de la specialiști în domeniu, *vaccinul antigripal inactivat, administrabil pe cale endo-nazală*, realizat de Institutul de Virusologie, ar fi fost testat încă din anul 1956 de un grup de cercetători din Polonia și abandonat pentru „slaba sa eficacitate”. Ulterior, o firmă de prestigiu din Olanda, „Philips Duphar”, a reluat aceste încercări, dar a renunțat la producția vaccinului din cauza ineficacității sale. În anul 1972 slaba eficiență a acestui vaccin fusese recunoscută chiar de către autorii săi, printr-un studiu publicat în numărul 23 al revistei „Studii și cercetări de inframicrobiologie”.

După cum subliniau autorii notei amintite, „în prezent, chiar institutul de virusologie în discuțiile oficiale susține că la persoanele vaccinate se obține o imunitate antigripală în proporție de 40%, iar din testările făcute de Secția pentru controlul de stat al serurilor și vaccinurilor rezultă o eficacitate de numai 14-15%”.

Pe de altă parte, *vaccinul antigripal injectabil* produs de Institutul „Dr. I. Cantacuzino” era apreciat de specialiști drept „foarte eficient și competitiv pe piața internațională”, fiind confirmat ca atare prin testările Secției pentru controlul de stat al serurilor și vaccinurilor și prin studiile comparative efectuate în străinătate. Vaccinul obținut de Institutul „Dr. I. Cantacuzino” era considerat „cel puțin egal vaccinului olandez *Duphar* și superior produsului similar francez”.

În finalul notei, ministrul Teodor Coman aducea în atenție un alt factor de risc la adresa sănătății publice:

„Actualmente, în combaterea gripei se folosește un vaccin importat din U.R.S.S., vaccin preparat pe o tulpină foarte veche, care nu corespunde tipurilor de virusuri gripale în condițiile factorilor de mediu din țara noastră. Fiind sesizat Ministerul Sănătății că, în urma controalelor făcute, vaccinul importat a fost găsit necorespunzător – dând și unele accidente – în luna decembrie 1976 a analizat această problemă în ședința Biroului Executiv, unde s-ar fi concluzionat că «vaccinul nu poate fi returnat din motive politice»”[23].

---

[22] *Apud* Luminița Banu, *Vaccinurile antigripale în atenția Securității,* în „Enigmele istoriei”, anul I, nr. 4, 30 aprilie - 27 mai 2020, p. 24-28.
[23] *Ibidem.*

De altfel, Securitatea informase organele de partid încă din anul 1968 asupra problemelor generate de acest tip de vaccin. Mai precis, în 5 martie 1968, Inspectoratul de Securitate al județului Caraș-Severin aducea la cunoştinţa Comitetului Judeţean P.C.R. faptul că salariaţilor din întreprinderile oraşului Reşiţa li se aplica un vaccin antigripal, importat din U.R.S.S. Acesta, potrivit datelor colectate, „nu dă rezultatele preconizate, deși este un medicament foarte scump". Ba, mai mult, „în ultimii doi-trei ani", „după fiecare perioadă de vaccinări antigripale, urmează o perioadă de epidemii de gripă masivă"! În raportul adresat prim-secretarului județean se arăta că, „din datele statistice cunoscute de organele noastre, numai la Circumscripţia medicală nr. 9 de la Combinatul Siderurgic Reşiţa în cursul anului 1967 s-au înregistrat în urma vaccinării 103 cazuri de viroze gripale cu 529 zile de concediu medical, 29 de cazuri de gripă cu 136 zile de concediu medical și altele"[24].

După cum am arătat, astfel de rapoarte au rămas fără urmări practice, vaccinul fiind importat și administrat în continuare. Rațiunile politice triumfaseră, însă, în fața interesului cetățeanului.

Anii '80 – coşmarul sistemului sanitar românesc

Racilele sistemului şi incapacitatea factorilor de decizie de a interveni în mod adecvat pentru soluţionarea problemelor multiple au făcut ca la începutul anilor '80 situaţia din sistemul sanitar să devină de-a dreptul îngrijorătoare. Atât cadrele sanitare, cât şi pacienţii se confruntau cu o suită de hotărâri arbitrare, luate fără o consultare reală a specialiştilor, hotărâri care, în loc să amelioreze stările de lucruri, afundau sistemul într-o criză de proporţii.

Multe cadre sanitare intuiseră faptul că regimul a intrat în declin și se îndreaptă spre catastrofă, astfel că au renunțat să mai spere la o ameliorare a situației generale, optând pentru soluții individuale de salvare a carierei şi chiar a vieţii personale, în ultimă instanţă. Cea mai frecventă formă de scăpare din mecanismul disfuncţional care punea sub semnul întrebării însăși meseria de medic era părăsirea țării.

O notă a Securității, întocmită în 25 septembrie 1982, reliefa faptul că în ultimii zece ani se stabiliseră legal în străinătate un număr de 4.353 de cadre medicale. Totodată, din cele peste 16.000 de persoane din sistemul sanitar care călătoriseră în străinătate în acest interval de timp, 1470 cadre medicale refuzaseră înapoierea în ţară. Dintre aceștia, 65%

[24] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 117, vol. 1, f. 117.

aveau studii superioare (medici, farmacişti, biochimişti, chimişti), iar 35% aveau pregătire medie. Deci, în intervalul 1972-1982, asistenţa sanitară din România pierduse nu mai puţin de 5.823 de cadre medicale[25].

Ponderea principală era deţinută de medicii internişti şi de stomatologi, în vreme ce în cazul cadrelor cu pregătire medie, locul I revenea tehnicienilor dentari. Din punct de vedere al naţionalităţii, 75% dintre cei care părăsiseră ţara erau români, 12% maghiari, 10% germani şi 3% evrei. Ţările care primiseră un număr mai mare de cadre medicale româneşti erau: R.F.G. (765), S.U.A. (94), Austria (72), Franţa (70), Elveţia (63), Italia (46).

Din analiza informaţiilor efectuată de Securitate reieşeau câteva aspecte interesante. Astfel, deşi se recunoştea că principala cauză a emigrării (mai ales în rândul specialiştilor internişti, stomatologi, chirurgi, ginecologi) era „dorinţa de a realiza avantaje materiale mai substanţiale", erau identificate şi alte motive, la fel de puternice. Astfel, din interceptarea corespondenţei, a convorbirilor telefonice şi prin folosirea reţelei informative, reieşise că marea majoritate a celor care au refuzat înapoierea în ţară fuseseră animaţi de motive precum:

- „Lipsa de posibilităţi de afirmare pe plan profesional sau nemulţumiri de ordin personal;
- Atmosfera necorespunzătoare, bazată pe favoritism şi corupţie, existentă în unele unităţi medicale;
- Dificultăţile întâmpinate în ceea ce priveşte promovarea şi participarea la anumite manifestări medicale din străinătate;
- Lipsa de grijă şi de încredere a unor specialişti faţă de cadrele tinere, în formare"[26].

Dacă mediul sanitar era subminat din interior de astfel de neajunsuri, pacienţii se confruntau, la rândul lor, cu numeroase probleme ţinând de păstrarea sau recuperarea stării de sănătate. De exemplu, o notă a Direcţiei I, din 12 martie 1980, evidenţia o parte din lipsurile care afectau populaţia:

„Din datele ce le deţinem rezultă că lipsa filmelor radiologice şi insuficienţa unor produse medicamentoase au generat unele nemulţumiri şi comentarii necorespunzătoare în rândul bolnavilor şi personalului medico-sanitar.

Frecvente nemulţumiri s-au semnalat datorită lipsei de vitamine şi medicamente specifice sezonului rece, pentru afecţiuni cardio-vasculare,

[25] Idem, dosar nr. 16.596, vol. 10, f. 107;
[26] *Ibidem*, f. 108;

tocmai în perioada când acestea au fost cerute cu prioritate.
De asemenea, s-au înregistrat numeroase reclamaţii ale cetățenilor, adresate unor organe locale şi centrale ale administraţiei de stat.
Insuficienţa produselor farmaceutice a avut drept consecinţă şi creșterea numărului zilelor de incapacitate de muncă".
Cauzele acestei stări de lucruri erau identificate cu precizie – politica nechibzuită de limitare a importurilor şi blocajele survenite în lanţ în procesele interne de aprovizionare:
„Motivând lipsa de materii prime sau auxiliare din import, capacităţi limitate de sinteză, lipsa ambalajelor – carton, fiole etc. - , neprimirea la timp a unor substanţe indigene, întreprinderile producătoare, în anul 1979, nu au livrat Ministerului Sănătăţii, la nivelul cantităţilor contractate, 121 produse, în valoare de circa 191.000.000 lei. În anul 1980, numai în luna februarie, unităţile producătoare de medicamente sunt deficitare faţă de Ministerul Sănătăţii la un număr de 84 produse farmaceutice, în valoare de peste 60.000.000 lei"[27].
Lipsa unor medicamente era agravată de **atitudinea iresponsabilă a unor angajaţi din sistemul sanitar**, începând de la cadrele inferioare şi mergând până la persoanele din conducerea unor mari unităţi spitalicești, ajungându-se la episoade tragice, soldate cu pierderea a numeroase vieţi omenești.
Astfel, potrivit datelor centralizate de Direcţia I, în perioada decembrie 1979-februarie 1980 la Maternitatea Ploiești s-a produs o infecţie intra-spitalicească deosebit de gravă, soldată cu decesul a 37 nou-născuţi. Din cercetările efectuate de Securitate, rezultau următoarele cauze:
„-Apariţia şi întreţinerea episodului infecţios s-a datorat – după aprecierea specialiştilor – deficienţelor serioase în circuitele funcţionale ale maternităţii şi nerespectării regulilor de profilaxie a infecţiilor interioare, facilitate şi de faptul că cele două clădiri ale maternității și secţiei de pediatrie nu asigurau condiţiile corespunzătoare de spitalizare (nu au nici autorizaţie de funcţionare).

-Factorii de conducere nu au respectat indicaţiile din luna ianuarie a.c., după declanșarea infecţiei intra-spitalicești ale Centrului sanitar antiepidemic Ploieşti, de a se închide temporar secţiile de obstetrică, ginecologie şi pediatrie, pentru a se executa măsurile de igienizare şi

[27] Institutul Revoluţiei Române din Decembrie 1989, Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *„Amorsarea" Revoluţiei. România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, studiu introductiv, selecţia documentelor şi indice de nume Florian Banu, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2012, p. 85.

sterilizare ce se impuneau.

-Personalul medical, considerat de specialişti insuficient în raport cu solicitările mereu crescânde ca urmare a sporirii naşterilor şi internărilor de copii, a subapreciat efectele dăunătoare ale răspândirii microbului care a declanşat infecţia intra-spitalicească respectivă"[28].

Nu de puţine ori, profesionalismul şi profilul moral al unor cadre sanitare lăsau foarte mult de dorit. Un raport al Inspectoratului Județean M.I. - Securitate Ilfov, din 3 decembrie 1980, consemna faptul că „au fost semnalate cazuri când, unii medici și chiar personal mediu, pretind și condiţionează consultaţiile, tratamentele, internările în spitale etc., în schimbul unor sume de bani sau alte bunuri, fapte ce au generat o serie de comentarii negative în rândul populației și îndeosebi al bolnavilor". Cine nu era „atent" cu medicul corupt avea parte de un tratament „aparte". După cum consemna Securitatea, astfel de medici, „când sunt de gardă, fac vizite și manifestă preocupare numai față de această categorie de pacienţi, trecând nepăsători pe lângă ceilalţi bolnavi, motivând că nu sunt în atenţia lor, «ci a medicului X»".

Pentru pacienții care nu-și cunoșteau „obligația" de a-l „răsplăti" direct pe medic se aplicau metode directe. De exemplu, medicul anestezist al Maternității Județene Ilfov obişnuia să meargă prin saloanele cu bolnave „nu pentru a stabili starea sănătății lor, ci ca să le amintească faptul că personal le-a dat anestezie în timpul operaţiilor, că «viaţa lor a fost în mâinile sale», ca prin acest procedeu să poată primi avantaje materiale de la bolnavele în cauză"[29].

În alte cazuri, abaterile de la îndatoririle legale de serviciu culminau prin „folosirea de către unii medici, la adresa pacienților și personalului din subordine, a unor cuvinte jignitoare, injurioase, triviale etc".

În același timp, informaţiile obţinute arătau că „unii medici nu respectă întocmai programul de lucru, lipsesc de multe ori motivaţi sau nemotivaţi, pleacă cu mult timp înaintea terminării programului sau sunt cazuri când au părăsit garda, plecând în Capitală pentru rezolvarea unor probleme personale". Exemplele inserate în raport sunt numeroase, dar menţionăm aici doar cazul șefului Secţiei Pediatrie de la Policlinica Fundulea. La adresa acestuia existau mai multe semnalări referitoare la faptul că „în timpul programului consumă băuturi alcoolice, nu manifestă suficientă preocupare pentru cunoaşterea stării de sănătate a copiilor din sectorul său de activitate, lipseşte săptămânal o zi sau două de la program,

[28] *Ibidem*, p. 90.

[29] A.C.N.S.A.S, fond Documentar, dosar nr. 11.723, vol. 14, f. 244.

sub pretextul zilelor «restante de concediu», este interesat mai mult în rezolvarea unor probleme personale”[30].

Pe de altă parte, hrana bolnavilor internați în spitale era deplorabilă. Raportul amintit evidenția faptul că „regimurile alimentare sunt mai mult fictive, iar distribuirea se face de către personalul de curățenie (fapt interzis de normele în vigoare) și nu de către personalul mediu sanitar, sub supravegherea medicului de gardă”. Ca urmare, „au fost cazuri când bolnavii s-au revoltat că nu au primit hrana la timp sau calitatea ei era sub orice critică, sesizând conducerea spitalului de mai multe ori, dar care nu a luat măsurile necesare de remediere a lipsurilor”.

Situația din Ilfov era departe de a fi una izolată, ci, potrivit rapoartelor Securității, astfel de cazuri se regăseau în mai toate județele. De exemplu, în 14 februarie 1984 Serviciul I/2, din Inspectoratul Județean M.I.-Securitate Constanța, informa Direcția I din D.S.S. că în cursul anului 1983 la Spitalul Cernavodă s-a instaurat „o stare de spirit necorespunzătoare” în rândul pacienților și a personalului medical, din cauza „lipsei de condiții igienico-sanitare (lipsa apei curente, igienă necorespunzătoare, lipsa unor cadre medicale de specialitate)”. În fața unor astfel de realități cutremurătoare, marea majoritate a pacienților solicitau „externarea și efectuarea tratamentului la domiciliu”[31].

Faptul că nu era vorba de o situație punctuală, izolată, ci de o veritabilă criză de sistem, este dovedit de numeroase alte documente similare. De exemplu, Inspectoratul Județean M.I.-Securitate Arad îl informa, în 18 ianuarie 1985, pe prim-secretarul Comitetului județean al P.C.R. asupra stării de nemulțumire care exista în spitale din cauza „temperaturii scăzute din saloane, lipsei de apă caldă, întreruperilor frecvente în furnizarea energiei electrice și cantităților insuficiente de medicamente existente în farmacii”[32].

Stările de lucruri descrise în informarea expediată prim-secretarului județean creionează o realitate cumplită, a unei țări aflate într-o criză profundă, agravată de măsuri total iraționale, dictate de personaje incompetente ajunse în funcții de decizie. Astfel, „starea de nemulțumire și nervozitate” a cadrelor medicale era provocată, printre altele, de „dispoziția potrivit căreia în cadrul unităților medicale curentul electric să fie întrerupt pe timpul nopții, urmând ca tratamentele și intervențiile de urgență să se facă la lumina de siguranță”. Cei care concepuseră astfel de

[30] *Ibidem*, f. 245.
[31] Idem, dosar nr. 16.596, vol. 10, f. 122-123.
[32]Idem, dosar nr. 117, vol. 3, f. 40.

dispoziţii „înțelepte" se gândiseră la toate: secţiile spitalelor fuseseră dotate cu… felinare! Acestea nu puteau fi, însă, folosite din cauza… lipsei petrolului! „Din această cauză, consemnau ofiţerii de securitate, consultațiile de noapte sau deplasările medicilor pe secţii se fac uneori la lumina brichetelor".

Lipsa apei calde necesară igienei personale crea mari nemulţumiri, mai ales în rândul femeilor internate. Starea de spirit a pacienților era deosebit de tensionată la Spitalul TBC care, deşi beneficia de un sistem propriu de încălzire, din lipsă de combustibil, încălzea saloanele numai o oră pe zi. Această situaţie favorizase „apariţia unor complicaţii grave datorate frigului, dar mai ales faptului că, în aceste condiții, saloanele nu au putut fi dezinfectate".

Situaţia era departe de a fi unică. La Secţia Boli Contagioase a Spitalului Municipal, din cauza temperaturii scăzute din saloane, mai mulţi pacienţi „au făcut complicaţii pulmonare deosebite, situaţii în care li s-a recomandat internare la domiciliu, deşi specificul afecţiunilor contagioase impune izolare şi supraveghere medicală severă". Ofiţerii de securitate atrăgeau atenţia că „externarea unor asemenea bolnavi comportă riscul de declanșare a unor epidemii la nivel de masă".

În acest context, nu este de mirare că autorităţile erau îngrijorate de situația creată la nivel național, dar se dovedeau incapabile să soluționeze criza. De exemplu, un control efectuat la nivelul judeţelor Cluj, Constanța, Harghita și Iași a relevat faptul că mortalitatea infantilă, în loc să scadă, se afla în creștere. După cum reieșea din analiza efectuată, în anul 1985 mortalitatea infantilă se cifra în judeţul Constanţa la 30,7 la mia de născuţi-vii, Iași – 26,9, Harghita – 23,2. Ca și cum nu era suficient de grav, se remarca faptul că „pe zone ale judeţelor, structura acestui indice cunoaşte valori de până la 45 la mia de născuţi-vii în mediul rural"[33].

Explicaţii privind această tristă realitate pot fi obținute prin extrapolarea unor situaţii surprinse într-un raport întocmit la 6 februarie 1986 de un colectiv de anchetă, constituit la ordinul direct al prim-ministrului Constantin Dăscălescu, care a analizat cauzele unei noi infecţii intraspitalicești de la Maternitatea Ploiești, soldată cu moartea a șapte copii nou-născuţi[34].

Din respectivul colectiv de anchetă au făcut parte Alexandrina Găinuşe, viceprim-ministru al guvernului, Victor Ciobanu, ministrul Sănătăţii, Paula Ruianu, de la Secretariatul General al Consiliului de

[33] Idem, dosar nr. 16.596, vol. 10, f. 146;
[34] Idem, dosar nr. 11.723, vol. 14, f. 337-343.

Miniștri, Ovidiu Petrescu – Procuratura Generală, Eugen Pălănceanu – Direcția Cercetări Penale din Inspectoratul General al Miliției, Sergiu Mănescu și Alexandru Calomfirescu – Institutul de Igienă și Sănătate Publică, Mircea Georgmăneanu – Institutul pentru Ocrotirea Mamei și a Copilului.

Din cuprinsul raportului reţinem faptul că „principala cauză care a determinat apariţia infecţiei o constituie încălcarea flagrantă a normelor şi regulilor de igienă, care au particularităţi cu totul deosebite pentru noii născuţi şi cu atât mai mult pentru copiii născuţi prematur şi cu risc septic". În urma controlului efectuat, s-a constatat că „biberoanele și sondele nu erau dezinfectate, iar colectarea și administrarea laptelui de mamă se făcea în mod cu totul necorespunzător, în vase nesterilizate, descoperite, în contact permanent cu aerul din încăperi, viciat de agenții patogeni din atmosferă". De asemenea, „dezinfectarea și manipularea scutecelor, rufăriei și așternuturilor nu s-a făcut în condiții severe de igienă, creând astfel posibilitatea transmiterii infecţiei de la un copil la altul". S-a mai reţinut drept cauză și existenţa în maternitate a unor „circuite funcţionale necorespunzătoare și neeficiente", precum și „lipsa de educaţie sanitară a asistentelor şi infirmierelor din compartimentele de nou-născuţi prematuri şi cu risc septic, în ceea ce priveşte respectarea cu strictețe a igienei personale".

Deşi maternitatea în cauză era nouă şi dotată „cu cele mai bune condiţii tehnico-materiale şi de spaţiu", factorul uman lăsa de dorit. Colectivul de anchetă sublinia faptul că, după apariţia primelor semne de boală, „cadrele medico-sanitare din secţia respectivă nu au luat măsuri imediate de izolare a copiilor bolnavi și de investigare bacteriologică a acestora. Medicii care aveau în îngrijire acești copii, cu o superficialitate de neadmis în sectorul sanitar, s-au mulţumit să administreze copiilor bolnavi antibiotice, fără investigaţii de laborator prealabile, și, mai mult decât atât, nu și-au îndeplinit obligaţia legală de a informa imediat organele ierarhice superioare despre apariţia infecţiei". Conducerea spitalului a fost informată doar a doua zi după moartea primilor trei bebeluși.

Evident, răspunderile depăşeau cadrul secţiei şi chiar al maternităţii, întrucât nici forurile cu atribuţii de control nu-şi făcuseră datoria. În acest sens, raportul consemna că, din cauza faptului că între directorul Direcţiei Sanitare şi directorul maternităţii „existau frecvente neînțelegeri și conflicte", controalele efectuate de inspectorul Direcţiei Sanitare „au fost făcute sporadic, fără să se stabilească şi să se aplice măsuri, situaţie ce s-a

soldat cu implicaţii negative asupra respectării ordinii şi disciplinei, a conduitei deontologice a cadrelor medico-sanitare din spital".

În urma anchetei ordonate de premier s-au aplicat o serie de sancţiuni, mai mulţi medici fiind destituiți din funcţie, unii retrogradați, s-au aplicat sancţiuni „pe linie de partid" (vot de blam cu avertisment), amenzi de câte 1.000 de lei sau diminuarea retribuţiei cu 10% pe trei luni. Aparent severe, astfel de sancţiuni nu erau însă de natură să sperie pe nimeni, astfel că lucrurile au mers mai departe în aceiași manieră.

O dovadă în acest sens o constituie, printre altele, o notă a Inspectoratului Județean M.I.-Securitate Galaţi, din 11 noiembrie 1987, în care se arăta că, „datorită slabei preocupări a unor cadre medicale privind acordarea asistenţei de specialitate, la Spitalul de pediatrie Galaţi se înregistrează indici de creştere a mortalității infantile". În cadrul spitalului respectiv decedaseră în lunile august-septembrie 1987 nu mai puţin de 37 de copii, majoritatea în Secţia Reanimare, condusă de dr. Tîrnoveanu Gheorghe[35].

Potrivit informaţiilor deţinute de Securitate, „pe fondul unor nemulţumiri personale, legate de neocuparea unui post la Facultatea de medicină și ulterior a funcţiei de director al spitalului", dr. Tîrnoveanu manifesta „dezinteres în rezolvarea sarcinilor profesionale" şi tolera „o atmosferă de lucru necorespunzătoare în secția pe care o conduce". Mai exact, asistentele, infirmierele și îngrijitoarele „nu supraveghează permanent copiii, nu asigură condiții de igienă corespunzătoare, care să prevină apariția unor infecţii intraspitalicești".

Situaţia era departe de a fi singulară. Un raport al Inspectoratului Județean M.I.-Securitate Vrancea, din 22 decembrie 1988, reținea în rândul aspectelor negative din domeniul sanitar următoarele:

„- crearea unor facilităţi la nivelul conducerii Direcţiei Sanitare, favorizând unii medici pe baza unor relaţii amicale sau familiale, situație ce creează animozităţi, lipsă de principialitate și superficialitate în executarea controlului în unitățile sanitare;

- existența unor relaţii imorale între cadre medicale, tendința de înavuţire"[36].

De altfel, în prea multe cazuri, relaţiile personale dintre cadrele medicale se reflectau negativ asupra pacienților. Simpatiile sau adversitățile dintre angajaţii unităţilor medicale influenţau, uneori dramatic, soarta unor oameni nevinovaţi. De exemplu, potrivit unui

[35] Idem, dosar nr 117, vol. 4, f. 81;

[36] Idem, dosar nr. 11.723, vol. 14, f. 198-199.

raport al Direcţiei I, din 20 aprilie 1988, la Spitalul orășenesc Rădăuţi, „două asistente medicale certate cu etica profesională încearcă să compromită unii medici falsificând rezultatele unor analize de laborator, ceea ce s-a soldat cu decesul unor bolnavi sau cu agravarea stării sănătăţii acestora, ca urmare a tratamentului eronat prescris”[37].

În alte cazuri, incompetenţa profesională în prelucrarea unor analize avea efecte tragice. Raportul amintit menţiona un caz de malpraxis înregistrat la Fălticeni, unde, ca urmare a unor analize de laborator eronate, o intervenţie chirurgicală efectuată asupra unei paciente în vârstă de 26 de ani, mamă a patru copii, s-a soldat cu decesul acesteia. Cazul, după cum consemnau ofițerii de securitate, a stârnit „îngrijorarea pacienților” și a sporit „neîncrederea acestora în competența profesională a cadrelor medicale”[38].

Sistemul sanitar din anul 1989 „radiografiat” de Securitate: corupţie, lipsuri, dezinteres, neajunsuri

Pentru a ilustra această afirmaţie, vom schiţa un tablou sumar al sistemului sanitar românesc în anul 1989, anul în care românii au ajuns la capătul răbdării şi au decis schimbarea, întocmit exclusiv pe baza datelor obţinute de Securitate şi raportate factorilor de decizie politică şi profesională.

Astfel, de-a lungul întregului an 1989 „notele de analiză” a situaţiei din domeniul sanitar, realizate de inspectoratele județene de securitate, scot în evidenţă, chiar în formule edulcorate, starea dezastruoasă a sistemului sanitar, subminat constant de lipsuri materiale, incompetenţă, corupţie, dezinteres.

Printre problemele cele mai des semnalate în acest tip de documente se numărau:

-„condiționarea efectuării actului medical de obținerea unor foloase materiale sau aplicarea unui tratament privilegiat grefat de cele mai multe ori pe lipsa de răspundere și modul defectuos de îndeplinire a atribuțiunilor de îndrumare și control din partea unor factori de decizie”; în acest sens, într-o altă notă, se preciza că „multe cadre medicale, în special medici, obţin avantaje materiale de la pacienţi, de la simple cadouri, până la importante sume de bani, aspect ce creează o stare de nemulţumire din partea oamenilor muncii care au nevoie de asistenţă medicală”;

[37] *Ibidem*, f. 92.
[38] *Ibidem*.

-„crearea unor facilităţi sau lipsă de principialitate din partea unor cadre din conducerea Direcţiei Sanitare”;

-„rezultatul terapeutic este în multe cazuri influenţat nefavorabil datorită nerespectării deontologiei medicale, în special la dispensarele rurale, dar şi de tendinţele de mercantilism şi chiar condiţionare a actului medical de obţinerea unor avantaje materiale”;

-„comentarii necorespunzătoare şi stări de spirit negative atât în rândul cadrelor medicale, cât şi al populaţiei, generate de lipsa de medicamente, de la cele mai uzuale, până la cele de strictă necesitate, peste 300 de medicamente recomandate curent lipsind din farmacii”;

-„lipsa ori calitatea necorespunzătoare a instrumentarului medical”[39];

-„exploatarea necorespunzătoare a aparaturii medicale”;

-„neajunsuri în activitatea cadrelor medicale cu atribuţii pe linia controlului stării de igienă în colectivităţi”;

-„contribuţia redusă a medicilor ce compun Centrul Sanitar Antiepidemic în combaterea unor factori de risc cauzatori de maladii în dispensarele şcolare, creşe şi grădiniţe, ca de altfel în asigurarea întregii stări de igienă în colectivităţi”;

-„apariţia unor focare incipiente de infecţii intra spitaliceşti, datorate dezinteresului manifestat de factorii de decizie în exercitarea atribuţiilor de îndrumare şi control”;

-„comentarii necorespunzătoare privind sistemul socialist din ţara noastră, susţinerea unor idei privind necesitatea reformării marxismului”;

-„comentarii necorespunzătoare la adresa conducerii superioare de partid şi de stat din ţara noastră”;

-„preocupări de plecare ilegală din ţară, pe fundalul unor nemulţumiri de ordin personal şi sub influenţa propagandei emigraţioniste desfăşurate de unele posturi de radio reacţionare”.

Sănătatea copiilor – între retorica oficială şi realităţile spitaliceşti

Regimul se dovedea incapabil să asigure o asistenţă medicală de calitate chiar şi pentru copii, cei care reprezentau viitorul naţiunii. Retorica politicii de încurajare a natalităţii şi de creştere a sporului demografic era infirmată de stările de lucruri îngrozitoare din unităţile medicale.

---

[39] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.723, vol. 15, f. 51.

De exemplu, în luna martie 1989, la Spitalul de obstetrică-ginecologie din Râmnicu Vâlcea era raportată o epidemie în saloanele de nou-născuţi, soldată cu **decesul a patru copii și îmbolnăvirea a încă 27 nou-născuţi**, care au necesitat transferul la Spitalul Judeţean, secţia Pediatrie. Ancheta epidemiologică, desfăşurată cu sprijinul unor cadre de specialitate de la Facultatea de Medicină din Craiova şi de la Institutul de ocrotirea mamei și copilului București, a ajuns la concluzia că la originea epidemiei se aflau două cadre medii şi două infirmiere, care suferiseră de dizenterie și care se trataseră „pe cont propriu", precum și patru mame de nou-născuţi, cu același diagnostic[40].

Nepăsarea faţă de sănătatea copiilor nu era un caz izolat, exemplele fiind suficient de numeroase la nivelul întregii ţări și îmbrăcând diferite forme. Astfel, Securitatea județeană Sibiu raporta Direcţiei I, în 14 august 1989, faptul că la nivelul judeţului „s-a înregistrat o creştere a cazurilor de boli transmisibile faţă de aceeași perioadă a anului precedent". Situația era îngrijorătoare, cifrele arătând astfel:

- Rujeolă: 390 cazuri, faţă de șase cazuri în semestrul I al anului 1988;
- Rubeolă: 824 cazuri, faţă de 227;
- Scarlatină: 244 cazuri, faţă de 206;
- Hepatită: 772 cazuri, faţă de 559.

Principalele cauze identificate erau nerespectarea condiţiilor igienico-sanitare în colectivităţile de copii, lipsa de operativitate în depistarea și izolarea cazurilor și insuficienta preocupare a cadrelor medicale faţă de investigarea în scop profilactic a surselor de îmbolnăvire. Raportul menţiona și faptul că, în opinia unor medici, creşterea cazurilor de boli transmisibile se explica și „prin lipsa cantităților suficiente de vaccin ori a altor medicamente ce trebuie administrate copiilor între 6 luni și 9 ani, datorită căruia fac obiectul tratamentului profilactic doar copiii până la 2 ani" [41].

Investigațiile efectuate de Securitate cu privire la acest ultim aspect au scos la iveală faptul că, deși Ministerul Sănătăţii onorase solicitările Direcţiei Sanitare, livrarea medicamentelor în cantităţile necesare nu putea fi făcută deoarece Centrul Sanitar Antiepidemic Judeţean Sibiu nu dispunea de... condiţii de păstrare a vaccinului, neavând în dotare un agregat frigorific de mare capacitate!

---

[40] *Ibidem*.

[41] *Ibidem*, f. 185.

Ca urmare, după cum consemnau cu îngrijorare ofiţerii de securitate, „în rândul unor cadre medicale şi părinţi ai copiilor cu astfel de afecţiuni ne-au fost semnalate comentarii negative”. Pe lângă raportul înaintat structurii centrale de Securitate, toate aceste aspecte fuseseră aduse şi la cunoştinţa Comitetului judeţean Sibiu al P.C.R.

Nu o dată, factorii de decizie din unităţile sanitare încercau să camufleze realitatea dureroasă din sistem, chiar cu riscul pierderii vieţii sau îmbolnăvirii grave a pacienţilor. Astfel, în 24 iulie 1989, Direcţia a III-a „Contraspionaj” informa Direcţia I „Informaţii interne” asupra faptului că intrase în posesia unui raport privind „evoluţia infecţiei cu virusul imunodeficienţei umane (HIV1)” şi două anexe ale acestuia referitoare la incidenţa infecţiei cu HIV1 şi a SIDA la om.

Din lista pacienţilor infectaţi reieşea că 11 cazuri fuseseră depistate la Clinica de pediatrie a Spitalului Clinic Fundeni, fapt ce alarmase conducerea Ministerului Sănătăţii. Din datele obţinute de Direcţia a III-a reieşea că „pentru a evita raportarea situaţiei conducerii superioare de partid şi de stat, factorii responsabili din Ministerul Sănătăţii acţionează în vederea minimalizării artificiale a gravităţii şi temporizării urgenţei unor măsuri”[42].

Lipseau medicamentele, dar şi… medicii

Desigur, nici adulţii cu probleme de sănătate nu erau într-o situaţie mai bună, ba chiar dimpotrivă. Inspectoratul Judeţean de Securitate Suceava raporta în 4 aprilie 1989 „situaţia deosebită” creată în judeţ de **lipsa insulinei**, necesară pentru tratamentul celor 500 de bolnavi de diabet, aflaţi în evidenţa Direcţiei Sanitare. Deşi Oficiul Farmaceutic avusese pentru trimestrul I al anului o repartiţie de 6.000 de fiole de insulină cristalizată, din producţia internă, fuseseră livrate numai 1.600 de fiole. De asemenea, din repartiţiile pentru „Heparină” şi „Nalidixic”, necesare la tratarea unor boli infecţioase şi prevenirea trombozelor, în trimestrul I al anului 1989 nu fusese livrat nici măcar un flacon[43].

Sistemul medical nu mai reuşea să asigure buna funcţionare nici măcar pentru unităţile medicale care aduceau venituri în mult râvnita valută forte. După cum consemna o notă a D.S.S. din 15 mai 1989, în rândul cetăţenilor străini aflaţi la tratament în unităţile medicale care aparţineau Institutului Naţional de Geriatrie şi Gerontologie, unitate de elită a sistemului sanitar românesc, cu o reputaţie internaţională

[42] *Ibidem,* f. 176.
[43] *Ibidem,* f. 64.

consolidată, „au apărut nemulţumiri determinate de lipsa seringilor din material plastic şi acelor de seringă care se folosesc o singură dată". Oficiu farmaceutic central asigurase doar parţial comenzile pentru aceste produse, astfel că apăruse riscul ca pacienţii străini, care refuzau seringile şi acele refolosibile, să renunţe la tratamente şi să părăsească ţara, promovând în exterior o imagine cu totul nefavorabilă României.

Oricât de grea era situaţia sistemului sanitar din mediul urban, lumea satului românesc se afla într-o situaţie încă şi mai deplorabilă. Lipsite în multe cazuri de elementele de confort specifice finalului de secol XX, satele româneşti apăreau drept un veritabil loc de deportare pentru medicii români. Cei mai mulţi medici apelau la tot soiul de artificii pentru a evita repartizarea la o unitate medicală din mediul rural, iar sistemul stagiului obligatoriu la terminarea facultăţii se dovedea ineficient. Chiar şi atunci când erau obligaţi să lucreze la un dispensar sau spital comunal, medicii optau, cel mai adesea, pentru o locuință în cel mai apropiat oraş, făcând naveta până la locul de muncă, cu consecințele care derivau din această situație.

În acest sens, un raport din 21 iunie 1989 al Securității județene Vaslui consemna:

„Dacă în mediul urban, în general nu există probleme deosebite pe linia acordării asistenţei medicale, asemenea probleme se ridică în mediul rural, deoarece sunt dispensare fără medici titulari, consultațiile fiind acordate aici de medici stagiari ce sunt trimiși să lucreze pentru o perioadă de 1-6 luni. Atât în cazul medicilor titulari, cât și stagiarilor desemnaţi să lucreze în mediul rural, se constată absenţe îndelungate de la program, uzându-se de concedii medicale fictive, de învoiri de la factorii de decizie locali etc." [44].

Spitalul – feudă personală intangibilă

Desigur, formula aleasă de ofițerii de securitate din Vaslui, conform cărora în mediul urban nu existau „probleme deosebite", era un simplu eufemism, pentru că documentele întocmite de alte structuri abundă în contra-exemple. Unitățile medicale fuseseră transformate în multe cazuri în veritabile „domenii feudale", guvernate cu mână de fier de câte un „senior" local și de vasalii săi. Astfel de medici „întreprinzători", cu complicitatea conducerii politice și a organelor de control, luaseră „în antrepriză" câte o unitate medicală, transformând-o într-o sursă de

[44] *Ibidem*, f. 136.

venituri personale și de beneficii de altă natură. Oricine se împotrivea acestei „privatizări” era marginalizat și eliminat fără cruțare de șefii intangibili, cu conexiuni multiple cu factorii de putere!

Elocventă pentru atmosfera care se instaurase în multe dintre unităţile medicale din România este o „informare” din 13 septembrie 1989, furnizată Inspectoratului Judeţean de Securitate Prahova de un medic de la Spitalul orășenesc Mizil.

Potrivit informării, directorul spitalului, medicul D.M., „se complace într-o atmosferă relaţională cu câţiva dintre subalterni”, trecând cu vederea abuzurile și abaterile profesionale și neluând nici un fel de măsuri pentru buna desfăşurare a activităţii unităţii pe care o conducea:

„Astfel, de aproape 4 ani de zile, zilnic, cu mici excepții, la ora 11 se servește masa în farmacia spitalului, grupul incluzând farmacista şefă, sora şefă (secretara BOB), contabilul şef, asistenta farmacistă A.T., doctor P.P. și , uneori, doctor G.N.

Aceste mese se prelungesc până spre ora 16, fapt ce conduce la anumite nereguli, importante fiind cele legate de asistenţa medicală şi eliberarea medicamentelor pe condici. Legat de acest ultim aspect, de fiecare dată când sunt eliberate medicamentele sau alte accesorii sanitare (feșe, vată etc.), sunt date incomplet, de multe ori condiționate de îndeplinirea altor activități în folosul personal al farmacistei șefe, aspecte de natură să atingă tratamentul medicamentos al bolnavilor sau asistenţa medicală de urgenţă”[45].

Se pare că farmacista şefă și asistenta şefă conduceau, de fapt, Spitalul orășenesc Mizil. Cea dintâi avea o relaţie sentimentală cu directorul, „cauză care-i face pe toți să tacă”, după cum relata cu năduf medicul „turnător”. Ca urmare, aceasta, pe lângă condiţionarea eliberării medicamentelor pe secţii, proceda fără nici o jenă la comercializarea unor medicamente în exteriorul spitalului, ajungând chiar să vândă și laptele praf special „Robebi”, destinat copiilor distrofici, cu toate că rețetele erau gratuite!

Asistenta șefă, care era totodată și, foarte important, secretara Biroului Organizaţiei de Bază (BOB) a P.C.R., adică șefa „politică” a spitalului, își valorifica la maxim poziția deținută:

„Respectiva se comportă abuziv cu întreg personalul, zilnic primește la plecare sacoșa cu alimente de la bucătărie, iar femeile de serviciu ale spitalului lucrează, pe rând, la domiciliul său, fiind folosite pentru

---

[45] *Ibidem*, f. 266.

probleme gospodărești”.

Pe lângă prânzurile zilnice luate în farmacia spitalului, zilele onomastice erau serbate tot în spital de către distinsa asistentă, „cu bunuri alimentare și asistență de bucătărie din spital”. În acest context, una dintre infirmiere ar fi afirmat că „de când lucrează în spital nu a văzut în mâncarea bolnavilor piepţi sau copane de pasăre, acestea fiind reținute”.

Se pare că doamna cu pricina era o veritabilă gurmandă, căci medicii mai tineri se plângeau că intrarea lor în rândul membrilor de partid ar fi fost condiționată de... organizarea unor mese îmbelșugate! Câtă vreme aceste mese au întârziat să fie oferite, dosarele de primire în partid au întârziat și ele! De asemenea, asistenta șefă înțelegea să tragă și „un ce profit” financiar din funcția sa, astfel încât se auto-ponta fictiv, „obligând subalternele la rotaţii mai dese”!

Dincolo de favorurile sentimentale oferite de farmacista șefă, directorul spitalului primea și el frecvent pachete cu alimente de la doi magazioneri, precum și diverse cantităţi de benzină, „luată de la salvările spitalului și decontată pe foile de parcurs, în mod fictiv, prin repetarea curselor”.

O rotiță indispensabilă în acest mecanism al corupţiei și abuzului se dovedea a fi contabilul şef N.C., omul prin pixul căruia „treceau” alimentele, medicamentele şi benzina, fiind la curent cu tot ce mişcă în spital. Acesta nu ezita să folosească și el mâna de lucru gratuită, astfel că personalul necalificat al spitalului a fost folosit timp de două luni pentru repararea casei proprietate personală.

Acest admirabil colectiv părea a fi la adăpost de orice probleme, căci „puţinele controale făcute nu au relevat nimic, din cauza unor anunţuri prealabile”, după expresia doctorului care se decisese să informeze Securitatea! Un control economic din partea Miliției, dar și controalele *Sanepidului* și cele pe linie profesională, anunțate din vreme de amici bine plasaţi, trecuseră cu bine peste întreprinzătorii plasați în fruntea spitalului!

Având în vedere că nici Securitatea nu a mai existat decât trei luni de zile după primirea acestei informări și demararea investigaţiilor, presupunem că redutabila echipă a pășit cu fruntea sus în noul regim, care le oferea posibilităţi multiple de valorificare a abilităților, îndelung exersate, de ocolire a legii!

Criza sanitară din România – subiect al mass media internaţionale

Desigur, situaţia de criză generalizată din sistemul medical nu mai era un secret pentru nimeni! Românii cu probleme de sănătate se convingeau pe propria piele în ce consta „mult clamata „grijă faţă de om”, iar medicii se lămuriseră de mult cum funcţiona „autoconducerea” şi „autogestiunea”, precum și „organismele democratice, revoluționare”. Ca urmare, tot mai mulţi alegeau calea de a se face auziți, de a dezvălui lipsurile și abuzurile prin trimiterea unor scrisori către posturile occidentale de radio. Emisiunile acestora erau atent monitorizate de Securitate, atât pentru a încerca identificarea persoanelor care alimentau cu informații aceste posturi, cât și pentru verificarea unora dintre informații în teren. Transcriptul acestor emisiuni asigură cercetătorului o imagine încă și mai vie decât rapoartele întocmite de ofiţerii de securitate, întrucât aceștia, oricât de curajoși ar fi fost, erau obligaţi să folosească expresii edulcorate pentru a descrie realităţile terifiante din sistemul de sănătate.

Iată câteva exemple edificatoare asupra genului de informații expediate cu orice risc în Occident şi ajunse apoi la cunoștința radioascultătorilor români. În 13 septembrie 1989 postul de radio BBC a difuzat un comentariu și câteva fragmente din scrisoarea unui medic din Cluj, care formula un apel pentru ajutor din partea Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, pentru ameliorarea situaţiei medicale din România:

„Sunt un doctor român care nu mai suportă să vadă situația dezastruoasă la care s-a ajuns în domeniul medical din România datorită incompetenței autorităților. Încerc aproape o suferință fizică văzând ce a devenit aici practica medicală. Situaţia nu e nouă, a început de fapt acum zece ani, și rezultatul este că oamenii mor” [46].

Medicul enumera apoi principalele neajunsuri ale sistemului sanitar: lipsa celor mai elementare articole medicale, lipsa de medicamente de bază, erorile personalului medical, salarizarea insuficientă, degradarea generală a condițiilor de viaţă, politizarea deciziilor medicale și administrative.

Referindu-se la penuria de produse de bază, corelată cu salariile mici, medicul nota:

„Se moare și din cauza erorilor personalului medical și nu e greu de înţeles de ce. Când problema numărul unu a surorilor, și a personalului

[46] *Ibidem*, f. 189.

medical în general, este: va avea ce mânca astăzi familia? Şi, când ştiu că nu vor găsi mai nimic, dacă aşteaptă să stea la cozi după terminarea programului, nu te poţi aştepta să mai îngrijească pacienţii în mod corespunzător și, mai ales, să urmărească starea lor. În plus, salariile de mizerie îi afectează până şi pe cei mai devotaţi".

În 1 octombrie 1989, postul de radio „Europa Liberă" a difuzat, în cadrul emisiunii „De vorbă cu ascultătorii", scrisoarea unui medic care atrăgea atenţia că nou-născuţii „mor destul de des din pricina frigului din maternităţi, fie că se îmbolnăvesc de pneumonie, fie că se întrerupe curentul şi mor în incubatoare, dacă s-au născut prematur"[47].

Cu puţin timp înainte de izbucnirea Revoluției Române, în 12 decembrie 1989, același post de radio difuza conținutul unei scrisori semnată „un clinician deznădăjduit", care se referea la deficiențele cronice în asigurarea cu medicamente, aparatură medicală și materiale sanitare:

„Oare, până când? Oare, până unde?, sunt întrebările purtate în sufletul fiecărui medic român. Deși toți se înțeleg din priviri, nici unul nu îndrăznește a rosti adevărul.

Adevărul, mai mult decât îngrijorător, este faptul că în ultimul an, într-un anumit spital de copii se intră în gardă, tot mai des, având la dispoziţie numai o fiolă de soluție de hidrocortizon și se speră că în nopţile acelea să nu sosească nici o urgenţă care ar putea fi rezolvată doar prin administrarea acestei substanţe. La același spital de copii, cele două infirmiere, repartizate pe cele două etaje ale clădirii, nu au posibilitatea practică de a schimba la timp atâția sugari, câte trei într-un pat în perioadele de vârf ale verii.

Majoritatea mamelor nu li se permite intrarea odată cu sugarul, iar cele care au mai mult noroc sau găsesc mai multă înțelegere dorm în șezut, alături de copilul bolnav, deoarece nu există saloane pentru mame.

S-a întâmplat ca în supa de morcovi sau în zeama de orez dată sugarilor cu sindrom diareic să crească germeni virulenţi, rezistenţi. (...) De ce ne-ar şoca prezenţa gândacilor cu zecile, a muștelor şi ţânţarilor, în secţia de pediatrie, dacă aceste insecte sunt tolerate în spitalul de boli infecţioase, unde reprezintă vectorii germenilor și unde raportul de gardă este urmat aproape în mod constant de ridicarea problemei inexistenței antibioticelor, în afara penicilinei, și unde, pentru depistarea antigenului hepatitei virale B, se folosește o metodă ce nu are acuratețe, abandonată în Vest de acum 10 ani. (...)

---

[47] *Ibidem*, f. 227.

Geneticianul diagnostichează tot mai multe sindromuri genetice apelând la colegii din Vest, pentru a-i trimite, din spirit umanitar, reactivul necesar, fără de care nu se poate stabili un diagnostic ferm şi care lipseşte de ani de zile în România socialistă.

Dacă s-a ajuns până acolo încât chirurgul îşi procură din resurse personale relaxantul muscular «curara» pentru intervenţiile chirurgicale, de ce ne-am mai mira că bolnavul este rugat să-şi aducă singur vată, tifon şi antibioticele necesare în vederea viitoarei operaţii?

Este o tristă realitate că Fabrica «Azo-Mureş» nu mai livrează filmele necesare pentru realizarea radiografiilor şi, astfel, chiar cea mai renumită clinică de reumatologie din ţară rezervă radiografii doar cazurilor excepţionale, alături de faptul că, pentru infiltraţiile intra-articulare, bolnavii sunt nevoiţi a-şi procura singuri, pe căi ocolite şi extrem de costisitoare, fiolele necesare.

Din lipsă de anestezice locale, endoscopiile, amigdalectomiile, epizootomiile se practică, vrând-nevrând, mai puţin uman, apelând la rezistenţa psihică a bolnavului" [48].

Sistemul sanitar românesc de ieri şi de azi – *Corsi e Ricorsi*?

După numai zece zile de la difuzarea acestei emisiuni radiofonice, regimul comunist din România se prăbuşea sângeros şi o atmosferă de speranţă şi încredere se aşternea peste societatea românească. Din păcate, deşi au trecut trei decenii de la această schimbare de regim, sistemul sanitar românesc continuă să fie subminat de multe dintre vechile racile şi bolnavii să se confrunte cu multe dintre atitudinile nocive şi lipsurile endemice care apar semnalate în documentele Securităţii.

Numirea pe criterii politice în funcţii de decizie profesională a unor persoane de o competenţă îndoielnică, achiziţiile la preţuri supraestimate de echipamente, materiale şi medicamente, lucrări de reparaţii sau construcţie executate cu „firme de casă", lipsa unor medicamente şi reactivi, condiţionarea actului medical de oferirea de către pacienţi a unor sume de bani sau a diverse foloase reprezintă subiecte prezente în mod constant în presa cotidiană şi fac obiectul unor anchete ale organelor de specialitate. Toate acestea cu preţul deteriorării stării de sănătate a populaţiei şi pierderii inutile a unor vieţi omeneşti.

După mai bine de un secol de la formularea lor, opiniile formulate de eminentul dr. Victor Babeş rămân, din nefericire, de o stringentă

[48] *Ibidem*, f. 342-344.

actualitate:

„Până când guvernanții nu vor fi pătrunși și la noi de adevăratul patriotism, care consistă în lupta pentru regenerarea națiunii, nici un funcționar sanitar nu va putea obține nimic. Până atunci, banii destinați pentru sănătatea publică vor fi întrebuințați în mod greșit, întocmai cum se întrebuințează greșit banii pentru învățământul medical. (...)

Așadar, întâia condițiune pentru regenerarea națiunii române trebuie să fie respectul adevăratei științe de către guvernanții țării, independența serviciului sanitar de influențe politice și aprecierea justă a acelor persoane care vor fi chemate să conducă serviciile sanitare ale țării. Toate acestea nu vor cauza cheltuieli noi, din contra, guvernul va dispune de sume însemnate pentru asanarea publică, sume care astăzi se cheltuiesc în zadar”[49].

[49] Dr. V. Babeş, *Regenerarea poporului român*, București, Stabilimentul grafic I.V. Sococŭ, 1901, p. 7 și 9.

Valentin GHEONEA

Securitatea versus Dracula – turism şi ideologie în România comunistă[1]

The Securitate versus Dracula, tourism and ideology in communist Romania

Beginning with the eighth decade of the twentieth century, the communist regime in Romania implemented a policy of openness to Western countries, determined by economic reasons. A consequence of this integration strategy in the western economic system was the increase in the number of international tourists travelling to Romania. Some of these tourists wanted to travel through the lands of Transylvania where the action of the novel Dracula by Bram Stoker takes place. Due to the existence of a name similarity between Bram Stoker's character and a 15th century Romanian voivode, surnamed Dracula, the Romanian authorities tried, for ideological reasons, to offer touristic itineraries that would separate the fictional Dracula from the real one. This survey, based on documents from the archives of the former political police of the Romanian communist regime, shows the involvement of the Securitate in propaganda and control actions aimed at foreign tourists who wanted to travel to Transylvania searching for the vampire Dracula.

Etichete: comunism, turism, Dracula, poliție politică, ideologie, folosirea istoriei.
Keywords: communism, Dracula tourism, political police, ideology, use of history

Studiul de faţă își propune prezentarea metodelor prin care instituția Securităţii a intervenit în gestionarea unei activităţi turistice – itinerariile pe urmele vampirului Dracula - care punea în pericol imaginea de ţară a României comuniste. Am pornit de la punerea în context istoric a problemei studiate, arătând originea mitului Dracula și cum și-a făcut el apariția în România. În final, am încercat să oferim și o teorie cât mai pertinentă asupra motivațiilor Securităţii privind interferenţa în aspecte ce ţin de ideologia regimului comunist din România.

Cele mai valoroase contribuţii asupra relaţiilor dintre mitul lui Dracula și turismul din România îi aparţin lui Duncan Light, profesor la Bournemouth University, din Marea Britanie. Începând cu anul 2007,

[1] O versiune anterioară a fost prezentată în cadrul Conferinței naționale a Şcolii Doctorale de Istorie, Universitatea Bucureşti, „Provocări şi perspective în cercetarea doctorală”, 22-23 ianuarie 2021.

Duncan Light a scris o serie de articole, reunite mai târziu într-o carte[2], referitoare la turismul pe urmele lui Dracula, desfăşurat în România comunistă. În aceste studii, autorul ne dă o imagine corectă asupra problemei, dar, ca urmare a naturii surselor folosite (interviuri sau câteva publicaţii din epocă), realitatea istorică a fost surprinsă, de multe ori, doar parţial. Studiul nostru, prin introducerea materialelor inedite de arhivă, îşi propune să nuanţeze şi chiar să corecteze anumite afirmaţii ale lui Duncan Light.

Introducere

Statul, prin politicile sale, joacă un rol important în dezvoltarea turismului, nu doar prin legislaţia pe care o elaborează sau prin măsurile de planificare pe care le impune, dar şi prin semnificaţiile culturale şi ideologice ce le imprimă acestui domeniu. Statele vor încerca să promoveze forme de turism care se potrivesc identităţii lor culturale sau politice. În domeniul turismului, prin alegerea locurilor oferite spre vizitare, statele încearcă să creeze şi să promoveze identitatea naţională, formele de solidaritate locale şi naţionale. Turismul a devenit şi o componentă a politicii externe şi a relaţiilor internaţionale. Prin această pârghie, ţările caută să-şi promoveze o imagine pozitivă în lume şi să se asigure de recunoaşterea şi aprecierea internaţionale a caracterului cultural unic al identităţii lor.

Statele se pot confrunta şi cu cereri turistice pe care nu le agreează dar care îi scapă de sub control, aşa cum avem exemplul turismului sexual în unele ţări asiatice[3]. Dacă în ţările democratice putem vorbi, mai degrabă, de politici economice intervenţioniste, făcute prin măsuri fiscale sau de susţinere financiară, în regimurile comuniste planificarea în orice domeniu era coordonată de stat, economia fiind dirijată total. În cazul României, turismul pe urmele lui Dracula, iniţiat în anii '70 de unele firme străine de turism, este un exemplu de provocare la care a trebuit să răspundă statul comunist. Bazate pe mitul vampirului, a unei Transilvanii arhaice plină de superstiţii, itinerariile Dracula nu corespundeau deloc cu imaginea de ţară progresistă pe care România dorea să o ofere lumii.

Romanul *Dracula* a fost scris de irlandezul Bram Stoker în 1897 şi încă de la apariţie s-a bucurat de un succes extraordinar, în special în

[2] Duncan Light, *The Dracula Dilemma. Tourism, Identity and the State in Romania*, London, Ashgate- Routledge, 2012.

[3] Idem, *Dracula Tourism in Romania. Cultural Identity and the State*, în „Annals of Tourism Research", vol. 34, nr.3/ 2007, pp. 747-748.

lumea anglo-saxonă. A fost tipărit în sute de ediții și s-au ecranizat zeci de filme. În Occident, au apărut și societăţi literare, cluburi de pasionaţi, chiar şi reviste academice care se ocupă cu studierea romanului. Romanul este povestea contelui Dracula din Transilvania și a încercărilor acestuia de a pune stăpânire pe lumea civilizată, începând cu Marea Britanie. Cu toate că doar începutul și sfârșitul naraţiunii se petrec în Transilvania, acest ţinut a fost indisolubil legat de numele vampirului Dracula și a căpătat în lumea occidentală un statut de teritoriu plin de superstiţii, magie şi vampirism.

Apariția problemei Dracula

Regimul comunist din România nu a dus niciodată o cruciada împotriva romanului gotic sau a cărților ce aveau ca subiect o Transilvanie barbară şi populată de vampiri: *Frankenstein* de Mary Shelley a apărut în românește în 1973, *Castelul din Carpați* de Jules Verne s-a bucurat de numeroase ediții, iar în 1981 a fost publicat *O mie și una de fantome* de Alexandre Dumas – în care se regăsește ca protagonist un vampir, descendent al voievodului Țării Românești Constantin Brâncoveanu. Potrivit lui Duncan Light, prin 1970, chiar romanul *Dracula* era gata să apară într-o traducere românească[4], dar scandalul care a urmat a pus capăt brusc acestui proiect editorial. Ce se petrecuse de fapt?

Totul a pornit de la doi profesori de istorie americani, dintre care unul de origine română, Radu Florescu, iar celălalt de origine irlandeză, Raymond McNally, expert în istoria Rusiei și a Europei de Est. În 1972, aceştia au publicat lucrarea *In Search of Dracula: A True History of Dracula and Vampire Legends*[5]. În cartea respectivă, cei doi autori avansau ideea că Bram Stoker, când a creat personajul Dracula, l-a avut ca model pe voievodul valah Vlad Ţepeş, văzut ca un domn crud, maniac, dereglat mintal, ahtiat după violență și vărsător de sânge. Vlad Ţepeş a fost un voievod al Țării Românești, din secolul XV, supranumit în epocă Dracula (fiul Dracului[6]), cunoscut din povestirile medievale germane și rusești ca

---

[4]Idem, *When was Dracula first translated into Romanian?*, în „Journal of Dracula Studies", nr. 11/ 2009, p. 45.

[5] Radu Florescu, Raymond McNally, *In Search of Dracula: A True History of Dracula and Vampire Legends*, Greenwich, New York Graphic Society, 1972.

[6] Vlad al II-lea, tatăl lui Vlad Țepeş, a fost primit în Ordinul Dragonului de către Sigismund de Luxemburg, rege al Ungariei şi împărat al Sfântului Imperiu Romano-German. Simbolul acestui ordin era un dragon (draco în latină) şi de aici Vlad al II-lea a fost supranumit Vlad Dracul.

un domnitor crud, a cărui pedeapsă favorită era tragerea în țeapă. Lucrarea respectivă, cu siguranță una de conjunctură, menită a profita de popularitatea vampirului Dracula, a produs furori în rândul publicului american. Potrivit lui Constantin C. Giurescu, care avea informația chiar de la Radu Florescu, de la data apariției și până în 1975, cartea s-a vândut în 270 de mii de exemplare, având și numeroase traduceri, cu banii din drepturile de autor Radu Florescu permițându-și cumpărarea unei locuințe[7]. Bineînțeles, în perioada comunistă cartea nu s-a tradus în limba română, apariția ei trebuind să aștepte până în anul 1992[8].

Dacă, până la publicarea cărții, fanii personajului Dracula credeau că opera lui Stoker este pură fantezie, considerând chiar că și Transilvania este un ținut mitic, inventat, o dată cu apariția lucrării, aceștia au avut revelația că povestea ar putea avea un sâmbure de adevăr. Au dorit să călătorească pe urmele vampirului Dracula și să viziteze Transilvania pentru a compara descrierile din carte cu peisajele naturale. Unii turiști căutau rădăcinile literare ale personajului Dracula, și în acest scop, în 1973, s-a înființat la Londra *Societatea literară Dracula*, condusă de doi actori britanici, Bernard Davies și Bruce Wightman. În timp ce turiștii americani și cei japonezi căutau, în special, latura supranaturală a poveștii. Imediat după publicarea cărții, Florescu și McNally au conceput un pachet turistic de vizitare a Transilvaniei pe urmele lui Dracula. O agenție de turism din New York, „General Tours", a organizat aceste tururi, numite *Spotlight on Dracula: An Adventure in Transylvania*, și a intrat în legătură cu șeful Biroului de turism românesc din New York. Era vorba de un traseu de 18 zile prin locurile în care se petrecea acțiunea romanului. Primul grup de turiști americani a sosit în România pe 9 septembrie 1972.

Regimul comunist din România a privit, însă, cu neîncredere aceste inițiative occidentale. Care era de fapt problema acestor itinerarii turistice și care erau nemulțumirile autorităților române legate de ele? În fapt, itinerariile stabilite de agențiile de turism occidentale, bazate pe cartea *In Search of Dracula*, erau concepute de Radu Florescu, fiind un amestec de peisaje geografice din romanul Dracula și repere istorice ținând de voievodul Vlad Țepeș. Această practică era de neconceput pentru partea română, care considera că se produce astfel o confuzie

[7] Constantin C. Giurescu, *Jurnal de călătorie*, Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1977, p.116.
[8] Radu Florescu, Raymond T. Mcnally, *În căutarea lui Dracula*, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1992.

pernicioasă între vampirul Dracula şi Vlad Ţepeş, adică vampirizarea domnitorului. Potrivit unei note către Securitate a informatorului „Leonte”, funcţionar al Direcţiei Turism Extern din Ministerul Turismului, funcţionarii români responsabili cu organizarea traseului turistic nu au făcut nimic pentru a corecta ideile greșite privitoare la figura lui Vlad Ţepeş şi identificarea lui cu vampirul Dracula, care subsumau itinerariul conceput de Florescu. Reprezentanţii Ministerului Turismului chiar au facilitat confuzia, românii schimbând firma unui han din oraşul Bistriţa în „Coroana de Aur” (numele unui han din romanul Dracula) şi evacuând parterul unei casei din Sighișoara, unde se presupune că s-a născut Vlad Ţepeş, pentru a-l transforma în muzeu[9].

Vlad Ţepeş: Istorie și propagandă

Încă din anul când a apărut lucrarea lui Florescu și McNeally, pentru a combate confuzia dintre vampirul Dracula și voievodul român, considerată drept o defăimare a României și a istoriei ei, autorităţile comuniste au conceput o intensă campanie de propagandă adresată străinilor. Birourile de turism românești din străinătate au început să tipărească pliante turistice în care se punea accentul pe figura istorică a lui Vlad Ţepeş. În acest scop, în vederea documentării problemei s-a făcut apel la istorici profesioniști. Matei Cazacu, un specialist în istorie medievală, a redactat un studiu pentru Ministerul Turismului iar istoricul Constantin C. Giurescu, cu ocazia unui turneu de conferinţe la Universităţile din SUA, a susţinut prelegeri despre Vlad Ţepeş[10]. Tot pentru uzul turiştilor străini, au fost publicate în revista „Hollidays in Romania” (o revistă de propagandă turistică pentru exterior) materiale care promovau trasee turistice pe urmele lui Vlad Țepeș, întotdeauna subliniindu-se faptul că nu există nicio legătură între Dracula și voievodul valah. În paralel a început și activitatea de propagandă la adresa publicului românesc, cu toate că acesta nu cunoștea cartea lui Bram Stoker. Ca o consecinţă, autorităţile române şi-au descoperit brusc un interes pentru Ţepeş, iar în 1976 s-a hotărât sărbătorirea a 500 de ani de la ultima sa domnie, care nu a durat decât 2 luni. Dacă, până atunci, regimul comunist nu publicase decât o singură broşură de 50 de pagini despre Ţepeş[11], începând cu 1976, se publică mai multe monografii semnate de

---

[9] Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), fond Rețea, dosar nr. 303601, vol. 2, f. 77.

[10] Constantin C. Giurescu, *op. cit.*, pp. 320-355.

[11] Grigore Popescu, *Vlad Țepeş*, Bucureşti, Editura Științifică, 1964.

Ștefan Andreescu[12], Manole Neagoe[13] și Nicolae Stoicescu[14], ultima publicată și în ediții în engleză[15] și în japoneză[16], adresate direct turiștilor din acele ţări. Toate aveau un ultim capitol unde se vorbea despre falsitatea legăturii dintre Dracula din roman și voievodul real. În privința cruzimii ieşite din comun a lui Ţepeş, se afirma că el a fost un om al timpului său, violenţa fiind parte din epocă. Tot acum se publică şi o ediție a povestirilor medievale despre Vlad Țepeș, în care se subliniau exagerările autorilor în privința cruzimilor voievodului şi motivele care le-au determinat[17]. În ziare și reviste de popularizare a istoriei apar, de asemenea, și o sumedenie de articole despre Vlad Țepeș și faptele sale de eroism. De asemenea, în 1979, iese pe piaţă şi filmul artistic *Vlad* Ţepeş, în regia lui Doru Năstase, produs în colaborare cu Ministerul Apărării Naţionale, care promova imaginea unui domnitor justiţiar care și-a apărat ţara împotriva Imperiului Otoman. Filmul a fost planificat încă din 1974 şi a fost unul dintre cele mai solicitate pelicule pentru difuzarea în străinătate. Înainte de premiera oficială, filmul a fost vizionat de Nicolae Ceaușescu, care şi-a dat acordul pentru difuzarea lui. Casa de filme producătoare a intrat în contact cu Radu Florescu pentru a facilita vânzarea sa în Statele Unite. Pelicula a fost distribuită în mai multe ţări occidentale printre care Marea Britanie, Franţa, Republica Federală Germania, Japonia sau Australia[18].

---

[12] Ştefan Andreescu, *Vlad Țepeş (Dracula): Între legendă şi adevăr istoric*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976.

[13] Manole Neagoe, *Vlad Țepeş, figură eroică a poporului român*, Bucureşti, Editura Politică, 1977.

[14] Nicolae Stoicescu, *Vlad Țepeş*, Bucureşti: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976.

[15] Idem, *Vlad Țepeş, Prince of Walachia*, Translated by Cristina Krikorian, Bucharest, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1978.

[16] Nu am reuşit identificarea ediției în limba japoneză. Informația a fost preluată din Duncan Light, *Dracula Tourism in Romania...*, p. 756.

[17] Ion Stăvăruş, *Povestiri medievale despre Vlad Țepeş-Draculea. Studiu critic şi antologie*, Bucureşti, Editura Univers, 1978.

[18] Adrian Epure, *Din culisele cinematografiei: Cum a ajuns filmul Vlad Țepeş să fie văzut ca un rebut de către ştabii* comunişti, „Adevărul", 28 noiembrie, 2016. Disponibil la: https://adevarul.ro/news/sport/din-culisele-cinematografiei-ajuns-filmul-vlad-Tepes-vazut-un-rebut-stabii-comunisti-1_5837064d5ab6550cb8cfb7d0/index.html. Consultat pe 28.07.2021.

Această ofensivă propagandistică, conjugată în interior și în exterior, începută încă din 1972, ne duce la concluzia că obsesia regimului comunist pentru Vlad Ţepeş provine din intenţia iniţială de a contracara romanul Dracula, și nu din dorința lui Nicolae Ceaușescu de a se identifica cu acest domn controversat, cum se consideră de către istoriografia română. Existau figuri mult mai importante la care s-a apelat pentru crearea unei mitologii naționale și asocierea lor cu figura Conducătorului comunist: Mircea cel Bătrân, Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul. Desigur, această cauză primară a fost ocultată fără intenție pe parcursul celebrării lui Vlad Ţepeș, care s-a desfășurat până la finalul regimului comunist, originea sa devenind neclară, rămânând din ea doar festivismul autoreproducător al regimului.

Securitatea versus Dracula

Cum s-a implicat Securitatea în chestiunea Dracula? Încă din 1972, Direcţia a III-a a Securităţii, care se ocupa de problemele de contraspionaj, deschide un dosar numit *Problema Dracula*, în care sunt introduse informații privitoare la disputa Dracula-Țepeș și date despre turiştii străini şi preocupările posibil nocive ale acestora la adresa ţării. Pentru a aduna aceste date, Securitatea apela la informatori din rândul ghizilor ONT (Oficiul Naţional de Turism), care aveau rolul de a-i supraveghea pe turiştii străini şi de a le şi face propagandă oficială. Cel mai harnic informator al Securității, care a activat pe această linie, sub numele conspirativ „Leonte", era cu adevărat pasionat de problemă – în acest sens, după 1989 și-a deschis propria asociație de promovare a turismului și a personajului Dracula – *Transyvanian Society of Dracula* – continuând încercările de separare vampir-voievod.

Activitatea lui „Leonte" în problema Dracula s-a desfăşurat pe o perioadă de 18 ani, din 1971 până în 1988, cel puțin, și se pare că această activitate îi aducea satisfacții profesionale și îi dădea posibilitatea să-și impună propriile concepţii asupra turismului Dracula. Profitând de statutul de informator al Securității, „Leonte" va încerca să transmită structurilor represive informații care îi serveau interesele personale. Astfel, într-o notă informativă din august 1972, „Leonte" atrăgea atenția Securității că: „Singurul nostru produs turistic care interesează cu adevărat piața anglo-americană este itinerariul Dracula Vlad Ţepeş". Cu toate că el însuși a propus Ministerului Turismului un itinerariu turistic, se plângea informatorul, funcționarii din minister preferau să folosească programul conceput de profesorii Florescu și McNally, fiind tentați de

banii americanilor. Acest program american, spunea „Leonte", „este de foarte slabă calitate şi va duce la ruinarea singurului nostru produs turistic pentru piaţa americană. /.../ Sursa a atras atenţia în scris ministerului asupra acestui amestec străin în politica turistică a României, a făcut critica programului american şi a contra-propus un program. Programul Dracula este astfel torpilat cu sau fără ştiinţă: se pierd venituri în valută comparabile cu cele aduse de întregul nostru litoral în anii cei buni, dar fără atâtea investiţii, ci numai printr-o organizare adecvată"[19]. Se observă aici abilele încercări ale lui „Leonte" de a-şi face cunoscută propria sa agendă, folosind în acest scop teme naţionaliste şi determinându-i pe ofiţerii de Securitate să propună măsuri de verificare a persoanelor reclamate, pentru a vedea dacă nu există interese materiale ilicite.

Un an mai târziu, însă, în mai 1973, Leonte deplângea calitatea slabă a traseului Dracula, făcut de români şi îl lăuda pe cel american. În acest scop, făcând şi un sondaj de opinie în rândul turiştilor străini, care îi servea interesele: „În luna aprilie a sosit în ţară un grup de 130 elevi de liceu americani, însoţiţi de consilieri. Au făcut o excursie de 5 zile - Bucureşti- Curtea de Argeş (cetatea Poenari)-Sibiu-Sighişoara-Braşov-Bucureşti, adică pe itinerariul mic Dracula-Vlad Ţepeş. Conform liniei stabilite de ONT Carpaţi, ghizii şi-au concentrat explicaţiile pe viaţa lui Vlad Ţepeş. La capătul excursiei sursa a iniţiat un sondaj de opinie, Concluzia generală, unanimă, a fost că acesta nu este un itinerariu Dracula, că nu are legătură cu imaginea pe care o au americanii despre el. Că este un itinerariu Vlad Ţepeş, nou şi aparte de Dracula". Ofiţerul de Securitate, care coordona activitatea lui „Leonte", atrăgea atenţia că informatorul a mai semnalat că există pericolul ca acest traseu să fie compromis în faţa turiştilor americani, încă din toamna anului 1972. Motivele care determinau ca acest traseu să-şi scadă din valoare erau, potrivit ofiţerului, lipsa unei pregătiri a traseului în conformitate cu pliantul şi documentarul lansate pe piaţa americană de profesorul Radu Florescu şi că ghizii nu cunoşteau cum legenda l-a transformat pe Vlad Ţepeş în Dracula. În rezoluţia sa, şeful ofiţerului propunea ca aceste probleme să fie discutate cu conducerea ONT pentru a preîntâmpina compromiterea totală a traseului turistic, care în forma prezentată în pliantele americane a făcut să atragă o seamă de excursionişti[20].

---

[19] A.C.N.S.A.S., fond Reţea, dosar nr. 303601, vol. 2, f. 76.
[20] Ibidem, f. 104.

Într-o sinteză a problemei Dracula, făcută de același informator „Leonte”, acesta prezenta esenţa nemulțumirilor sale, totul îmbrăcat într-un limbaj naţional-patriotic, pentru a capta atenţia Securităţii: „Din anul 1897 până în 1972 romanul <Dracula> nu a implicat în mod serios istoria și cultura ţării noastre. Florescu şi Mcnally s-au documentat în România cu concursul instituţiilor noastre. În 1972 ei au publicat cartea *In Search of Dracula*, în care se face legătura explicită între contele vampir Dracula şi voievodul Vlad Ţepeş. /…/ Florescu s-a îmbogăţit pe baza sacrificării istoriei ţării sale de dragul aşteptărilor publicului american. Cartea a inspirat zeci de romane şi filme care înnegresc figura istorică a lui Ţepeş – iar mai recent şi a altor conducători de ţară de la Burebista până la preşedintele R.S.R.. O tendinţă în creştere este identificarea vampirismului cu comunismul (folclorul ţării noastre nu cunoaşte vampirismul – care este o categorie de provenienţă englez-irlandeză). Cercurile iredentiste folosesc pretextul Dracula pentru a face afirmaţii în favoarea lor, pentru a denigra trecutul istoric al României şi imaginea prezentă a României socialiste. /…/Există tendinţa de a vampiriza şi denigra întreaga noastră istorie, cu accente clare iredentiste. Ministerul Turismului a respins la început nişte itinerarii Dracula, compuse de Florescu în stil vampirist, apoi a încredinţat exploatarea unui itinerariu *Dracula - legendă și adevăr* către ONT Carpaţi Bucureşti. Comercialiştii (sic!) de la ONT, necunoscători ai istoriei şi culturii noastre, au ajuns să facă contrapropagandă ţării noastre din neştiinţă, vampirizând traseul Țepeș, lansând obiective Țepeș sub titlul de Dracula, care înseamnă exclusiv vampir în vest, neglijând instrucţia ghizilor, instrucţia proprie şi orice fel de propagandă externă corectă”[21].

„Leonte” oferea și soluții la problemă, propunând corectarea traseului Dracula: „Cu un traseu clar care delimitează legenda de adevăr şi cu o propagandă externă luată în mâinile noastre, ;i nu încredinţată ziariştilor străini (tributari unor clişee), putem oferi occidentului, sub pretextul propagandei turistice, adevărurile asupra istoriei noastre, continuității, apartenenței Transilvaniei etc”. Informatorul mai propunea și formarea unei echipe de conferenţiari români, printre care și el, care să ţină prelegeri în străinătate nu doar despre Dracula, ci și asupra altor probleme sensibile. O cerință imperioasă a lui Leonte era și ca itinerariul

[21] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 16319, vol. 20, ff. 43-44.

Dracula să fie coordonat de Direcţia Turism International, unde lucra și el, și nu de alte organisme concurente[22].

Un an mai târziu, în 1977, „Leonte" consemna cu încântare, într-un raport către Securitate: „Într-un gest de apărare a istoriei și culturii noastre populare de vampirizări gratuite, ministerul Turismului a creat itinerariul *Dracula Adevăr și legendă* (itinerariu propus chiar de Leonte – n.n.-V.G.) care să ofere punctul de vedere românesc turiștilor pasionaţi de mitul Dracula. Din păcate, ONT Carpaţi București a început să ofere tururile scurte Dracula de 2-5-7 zile, care pot cuprinde numai aspecte legate de Dracula Istoric, turiștii sunt dezorientaţi de afirmaţiile ghizilor că Ţepeș nu are nimic de-a face cu contele Dracula, întrucât nu li se oferă și latura romantică, pentru a face comparații și a înțelege. Majoritatea ghizilor nu au citit romanul lui Bram Stoker Dracula și nu pot susține demonstrarea diferenţei care există între cele 2 personaje. /.../ În condițiile actuale de dispută a apartenenţei Transilvaniei, itinerariul turistic *Adevăr și legendă Dracula*, poate fi folosit din plin ca propagandă turistică la afirmarea drepturilor noastre în privința Transilvaniei"[23].

„Leonte" propunea eliminarea tururilor rivale Dracula „scurte", care crează „confuzii şi nemulţumiri" şi înlocuirea lor cu tururile complete, ce cuprindeau atât ramura de ficţiune, cât şi cea de istorie. Ca urmare a acestei note Direcţia a III-a a Securităţii decidea ca informaţiile primite de la „Leonte" să fie folosite pentru întocmirea unui material documentar despre itinerariul turistic Dracula şi activitatea dăunătoare a unor ziarişti occidentali de a „defăima realitatea istorică"[24].

În ciuda aparenţelor, Securitatea nu se lăsa totuşi manipulată de agenda informatorului „Leonte", care încerca să-și impună propriul traseu turistic și să le distrugă pe celelalte. Când ofițerilor li se părea că acesta își depășea atribuțiile, i se arăta care sunt chestiunile de care trebuie să se ocupe: Astfel, într-o notă din 21 august 1979, „Leonte" propunea organizarea unei conferinţe cu titlul „Ficţiune şi istorie în numele Dracula", cu ocazia Congresului internaţional de istorie de la Bucureşti, din august 1980: „Prilejul va fi folosit în același dublu scop, de prezentare a adevărului istoric în problema Transilvaniei şi de combatere a identității dintre ficțiune și istorie în numele Dracula. Colocviul va atrage și o numeroasă presă și televiziuni, care vor fi capacitate pe evenimentul 2050 ani. Organizatori să fie Institutul de Istorie «Nicolae Iorga» şi Ministerul

---

22 Ibidem, f. 45.
23 Ibidem, f. 91.
24 Ibidem, f. 93.

Turismului. Să se invite ziariști verificaţi și echipe TV, care să accepte în prealabil redarea punctului românesc de vedere în prezentarea chestiunii Dracula. Toate prezenţele turistice româneşti în străinătate vor avea ca element obligatoriu Transilvania – /…/ de căutare a prilejurilor de propagandă a adevărului istoric, sub pretext de propagandă turistică." Propuneri la care ofițerul de legătură a răspuns: „Sursei i s-a recomandat să se abțină în viitor de a da rețete la o asemenea problematică sensibilă şi să se limiteze doar la posibilităţile de propagandă a turismului de a contracara efectele nefaste în exterior ale teoriilor retrograde iredentiste"[25].

După câte am văzut, în notele sale, pentru a capta atenția ofițerilor de Securitate, „Leonte" folosea tema iredentismului legând-o de problema Dracula ori de câte ori avea ocazia. Astfel, nemulțumit că *Societatea britanică Dracula* propunea itinerarii ce se bazau doar pe urmărirea peisajelor din romanul *Dracula*, care contraveneau concepţiei sale despre problema Dracula, „Leonte" atrăgea atenția într-o notă informativă din 16 decembrie 1976 că *Societatea Dracula* este o organizaţie iredentistă, folosită probabil și de serviciul britanic de informații[26]. Având drept atribuție permanentă combaterea iredentismului, Securitate a acordat o atenție deosebită acestei probleme. Într-o notă a Direcţiei a III-a Contraspionaj, din ianuarie 1980, privind influenţa propagandei iredentiste maghiare în străinătate asupra unor cetăţeni englezi şi americani, se sublinia că „Cercurile iredentiste din Occident se folosesc în continuare de pretextul Dracula pentru denigrarea și falsificarea trecutului istoric al României. O activitate susţinută în acest sens desfășoară membrii *Societății Dracula*. Înființată în anul 1972, ca societate literară cu sediul la Londra, al cărui ţel declarat este să studieze romanul Dracula şi sursele lui de inspiraţie. Manifestând interes pentru identificarea reședinței contelui Dracula, societatea organizează excursii anuale în România, în care scop conducerea acesteia a <reactualizat> harta Transilvaniei din anii 1880-1890, perioada desfăşurării acţiunii din romanul sus menţionat. Pe această hartă localitățile figurează cu denumiri maghiarizate, iar graniţele au fost marcate după vechile trasee, menţionându-se că regiunea este parte integrantă a Ungariei. Bernard Davies, secretar al *Societății Dracula*, a încercat în anii 1974 și 1975 să introducă în ţara noastră, pentru uzul turiştilor britanici, o broșură cu

[25] A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 303601, vol. 2, f. 302.

[26] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 16319, vol. 20, f. 21.

conţinut vădit iredentist, scrisă de el, intitulată *Țara contelui Dracula*. În urma poziției ferme a Ministerului Turismului, care l-a obligat să corecteze broşura potrivit adevărului istoric sau să renunţe la aducerea acesteia în ţară, Bernard Devies nu a mai revenit în România până în prezent”[27].

Considerate un potențial pericol iredentist, grupurile de turiști aduse în țară de *Societatea Dracula* erau puse sub supraveghere informativă în timpul excursiilor, Securitatea apreciind că este necesar „să se identifice toate persoanele cu care vor intra în contact pe timpul deplasării lor”. În acest sens, într-un raport din octombrie 1979, al Securității Bistrița Năsăud către Direcția a III-a, se relata că un operator de televiziune, care făcea parte din grup, pe timpul vizitării orașului a oprit, la întâmplare, pe stradă, cetăţeni cărora le-a luat interviuri. Persoanele contactate în acest mod au fost luate în verificări de Securitate, stabilindu-se astfel că interviurile luate făceau referire la legenda Dracula. Pe toată perioada prezenței lor pe raza județului, atât grupul de turiști, cât și reprezentanții televiziunilor vest germane au fost însoţiţi de persoane din reţeaua informativă. De asemenea, au fost interpuse informatori verificaţi din rândul minorităților naţionale, iar unii turiști au fost controlaţi la locul de cazare prin amplasarea de microfoane[28].

Din document se observă că Securitatea punea în aplicare un dispozitiv destul de vast pentru a-i controla pe turiști, prin încadrarea cu informatori, prin implicarea unor persoane aparent de pe stradă, în fapt oameni puși să transmită un mesaj de influențare, sau prin plasarea de microfoane în camerele de hotel.

Dracula – O operaţiune secretă de relaţii publice

Un alt episod semnificativ al interferenței Securității în turismul Dracula a avut loc în aprilie 1987, cu ocazia vizitei unei echipe de la televiziunea „ABC” din SUA. Conform unei scrisori de intenție, parvenită Ministerului Turismului din România, televiziunea dorea realizarea unui material despre Transilvania și legenda lui Dracula, ce urma să fie difuzat în cadrul emisiunii *Good Morning America*. Programul urma să se numească *Haunted Europe* și era axat pe o serie de subiecte macabre: „The Bog People of Danmark” (cadavre mumificate în mlaștini), catacombele Parisului, castele bântuite din Anglia, monstrul din Loch Ness etc. Echipa

27 Ibidem, f. 63.
28 Ibidem, f. 57.

dorea să viziteze și să filmeze locații din București, Snagov, Brașov, Bran, Sighişoara şi Târgoviște. Itinerariul şi documentarea programului s-au făcut la sugestia aceloraşi profesori Radu Florescu şi Raymond McNally, care au făcut și recomandări asupra specialiștilor români ce urmau să ofere consultanţă – Ștefan Andreescu, de la Institutul de istorie „Nicolae Iorga", Mihai Pop, de la Institutul de folclor, și profesorul Virgil Cândea, de la *Asociaţia România* (o organizaţie de propagandă culturală în străinătate). Reprezentanţii Ministerului Turismului au propus ca echipei să i se alăture şi informatorul „Leonte", specialist din minister.

Vizita echipei de filmare a căpătat o importanţă deosebită pentru Securitate, datorită faptului că printre membrii ei se număra și Ronald Prescott Reagan, fiul preşedintelui SUA la acea dată. În acest scop, au fost activate unităţi ale Securității ce aveau în preocupări domeniul informaţiilor externe şi al contraspionajului şi s-au cerut măsuri de instalare de microfoane în hotelul unde urmau să fie cazaţi reporterii.

Interesant este faptul că, dacă în scrisoarea de intenție, trimisă de producătorul emisiunii, titlul programului era *Haunted Europe*, în informările dintre funcţionarii de la Ministerul Turismului, însărcinaţi cu pregătirea itinerariului, note ajunse şi la Securitate, titlul emisiunii a devenit *Vlad Ţepeş/ Dracula – Legendă și Adevăr*. În plus, intenţiile americane de a filma locuri sinistre din Europa erau transformate de funcţionarii din Minister, aceștia apreciind că echipa de televiziune va face un reportaj detaliat despre Vlad Ţepeş/ Dracula. Pentru a se obţine aprobările de vizită și filmare de la Secţia de Propagandă a Comitetului Central al Partidului Comunist Român, se spunea, într-un mod laudativ, că România este una dintre cele patru ţări din Europa unde se vor face reportaje pe baza unor fapte și figuri istorice deosebite[29]. Această viziune distorsionată a realităţii a ajuns şi la Securitate, care considera că televiziunea „ABC" vine în România pentru a realiza reportaje turistice.

Serviciile turistice puse la dispoziție în România urmau a fi asigurate de Oficiul Naţional de Turism, iar organizarea traseului, partea de propagandă, va fi în responsabilitatea Direcţiei Turism Internațional din Ministerul Turismului. Pe 9 aprilie 1987, Direcţia Turism Internaţional a solicitat Biroului de turism de la New York să facă intervenţii, pe lângă producătorii ABC, pentru adăugarea la traseu şi a localității Bistrița–Năsăud, cu Pasul Bârgău (Tihuța), în scopul de a-l diferenţia mai bine pe Vlad Ţepeş de vampirul Dracula. Recunoaştem aici înterferenţa lui

[29] Ibidem, vol. 16, ff. 1-4.

„Leonte", funcţionar în cadrul Direcţiei Turism Internaţional, de a-și impune, din nou, propria viziune asupra traseului turistic Vlad Ţepeș-Dracula. Intervenţia va fi, în cele din urmă, fără succes, echipa de filmare invocând lipsa timpului necesar. În legătură cu Ron Reagan, persoană de interes, Securitatea aprecia că acesta are o atitudine rezervată faţă de ţara noastră, urmând ca prin condiţiile excelente puse la dispoziţie pe parcursul sejurului, această conduita să se schimbe. În condiţiile în care relaţiile dintre România și SUA se aflau în plină criză, ca urmare a chestiunii respectării drepturilor omului impusă de preşedintele Reagan ca o condiţie de reînnoire a Clauzei naţiunii celei mai favorizate, regimul de la București dorea, în felul acesta naiv, să câştige bunăvoinţa părţii americane. În acest sens, prin colaborarea mai multor departamente ale Securităţii se propunea iniţierea unei acţiuni de influenţare pozitivă și dezinformare a echipei de televiziune[30].

Ministerul Turismului considera că subiectul ales de televziunea „ABC" „ne dă posibilitatea să prezentăm poporului american România și istoria ei, realizările poporului român în anii construcţiei socialismului şi în acest cadru, valorile noastre turistice și culturale". Se mai aprecia că, datorită acestui film, itinerariul turistic românesc *Adevăr și Legendă, Dracula* va beneficia de o „publicitate masivă" în străinătate[31].

Pentru realizarea în bune condiţii a acţiunii de propagandă, la 21 aprilie 1987, Securitatea a elaborat un plan de măsuri cu numele de cod „Cineaștii": „În scopul realizării unei supravegheri informative corespunzătoare a acestui grup, influenţării lor pozitive și pentru prevenirea întreprinderii unor acţiuni defavorabile ţării noastre /…/ grupul va fi încadrat informativ cu sursa „George", ghid interpret la ONT". Ghidul a fost pregătit pentru a da răspunsuri corespunzătoare eventualelor întrebări ale americanilor și pentru a exercita o influenţă pozitivă asupra lor. Pe lângă grup a fost interpus și informatorul „Leonte", însărcinat cu propaganda în cadrul Ministerului Turismului, împreună cu informatori ziaristi de la agenţia de ştiri *Agerpres*. Alţi informatori au fost propuși pentru încadrarea americanilor la locul de cazare, iar, la hotelul din București, echipa de filmare a fost cazată în camere prevăzute cu microfoane. Ca urmare a planului de acţiune, au fost luate măsuri pentru a preveni contactarea membrilor grupului de către cetăţeni cunoscuţi cu comportări protestatare sau care intenţionau să le înmâneze memorii. Au

[30] Ibidem, ff. 9-18.
[31] Ibidem, ff. 21-22.

fost informate prin telex toate unităţile de Securitate din judeţele prin care urma să treacă echipa de televiziune. Miliţia a fost solicitată să „asaneze" locurile de cazare, obiectivele turistice şi toate mediile frecventate de reporterii americani, de „elemente parazitare, fără ocupaţie, afaceriste sau imorale"[32]. Printr-o responsabilitate conjugată a Securităţii și a Ministerului Turismului s-a făcut programul complet al vizitei, cuprinzând itinerariul amănunțit al echipei și locurile de filmare şi s-au obţinut, în cel mai scurt timp, aprobările necesare pentru filmare şi pentru participarea experţilor solicitaţi.

La sosirea pe aeroportul din București, Ronald Prescott Reagan a fost întâmpinat de şeful Biroului de turism de la New York (aflat în țară), care l-a salutat în numele conducerii Ministerului Turismului, și au fost făcute intervenţii pentru a „exclude orice deficienţe în executarea formalităților de frontieră și vamă". Planul de acţiune al Securităţii mai prevedea paza discretă a camerelor de cazare și luarea de măsuri pentru buna deservire la restaurant şi în alte locuri unde se vor solicita servicii. Cei doi ghizi, informatori ai Securităţii, urmau să însoțească grupul în permanenţă. Prin ei va fi plasată grupului versiunea „corectă" cu privire la Vlad Ţepeş, printr-un material pus la dispoziţie de Serviciul „D" al Securităţii (departament ce se ocupa cu acţiuni de influenţare şi dezinformare în străinătate). Direcţia I (informaţii interne) a Securităţii le-a asigurat pregătirea contrainformativă atât lui Ştefan Andreescu, cât şi lui Mihai Pop, care au fost ceruţi în mod expres de membrii grupului pentru a-i însoţi ca specialişti în problemă. S-au dat dispoziții pentru îndepărtarea persoanelor cunoscute că ar putea prezenta în mod „tendenţios" anumite realităţi din ţară, mai spune documentul, „și se vor pregăti persoane competente, corecte şi loiale care să ia contact cu membrii grupului. Să nu se întreprindă măsuri care ar putea fi interpretate ca acțiuni de șicanare. Să nu se creeze impresia că sunt supravegheați"[33].

Planul Securităţii se va dovedi, în cele din urmă, eficient. Într-o notă a informatorului „George" se specifica faptul că șeful echipei de filmare, producătorul Jeff Simon, a fost plăcut impresionat de solicitudinea şi amabilitatea celor care i-au întâmpinat: „În privinţa României, Jeff Simon a părut binevoitor, comentând elogios ospitalitatea, programul artistic şi masa servită. La începerea programului artistic de la

32 Ibidem, ff. 25-26.
33 Ibidem, ff. 43-45.

restaurant, a spus că în România este o atmosferă mai liberă decât în Rusia”. Cel mai important lucru pentru oficialitățile române era ca și fiul președintelui american să fie mulțumit. Informatorul „George” prezintă o caracterizare a lui Ron Reagan, din care reiese în special modestia acestuia: „Ron Reagan pare destul de modest, nu încearcă să impresioneze sau să se detaşeze de ceilalţi membri. De la aeroport a zis «Eu sunt omul din spatele camerei de înregistrat, şeful este Jeff Simon». Ca îmbrăcăminte este mai puţin conformist şi hainele sale sunt de o neglijenţă căutată. Nu consumă aproape deloc băuturi alcoolice (am înţeles că preferă berea). Încă de la sosire a părut crispat, dar spre finalul serii s-a mai relaxat. Nu pare foarte inteligent sau erudit, nu cred că ştie prea multe despre România sau Dracula. Nu trebuie acordată o atenţie excesivă lui Ron Reagan, în detrimentul celorlalţi, deoarece şeful grupului este Jeff Simon, lucru subliniat atât verbal cât și prin compartarea sa modestă de până acum”[34].

Influențarea echipei de televiziune s-a făcut, de asemenea, cu mare grijă, având loc în cadrul unor discuții lejere, în jurul unor mese servite la restaurant. În acel cadru dezinhibat, specialiștii solicitaţi de echipa de filmare, pregătiţi în prealabil de Securitate, îi vor orienta pe oaspeţi în privința viziunii oficiale asupra relației Dracula – Vlad Ţepeş. În acest sens, informatorul „George” descrie cum s-a desfăşurat o ședință de lucru la micul dejun, la care au participat mai mulţi oficiali, printre care și informatorul „Leonte”, istoricul Ștefan Andreescu și profesorul Virgil Cândea. Specialiștii au explicat echipei de filmare originea legendei și faimei lui Vlad Ţepeş, superstiţiile şi tradiţiile populare, multe dintre acestea dispărute și considerate a fi legate de ignoranță și lipsă de cultură. Americanii au fost puși la curent cu faptul că imaginea lui Dracula, vampirul din cultura occidentală, este complet necunoscută în România și li s-a explicat profilul psihologic și psihiatric al voievodului Vlad Țepeș – Dracula din cultura română. Dar această viziune prozaică, demistificatoare a românilor venea în contradicție cu scopurile realizatorilor americani, care doreau să producă un material mai captivant. După cum transmitea informatorul „George”, americanii „au înţeles adevărul despre Dracula, dar nu îl pot reflecta şi accepta în totalitate pentru a nu le compromite proiectul de film. Jeff Simon a spus că şeful le-a comandat un film simplu şi accesibil”. Dar, potrivit mărturiei părtinitoare a lui „George”, care dorea să sublinieze că misiunea de

[34] Ibidem, ff. 54-56.

influenţare a avut succes, echipa de filmare se va conforma, totuși, unora dintre cerinţele românești: „S-a stabilit că în concepţia producătorilor /.../ modificată substanţial în urma discuţiilor avute cu partea română, filmul va debuta cu prezentarea reliefului pitoresc al Transilvaniei, după care va prezenta figura legendară a lui Vlad Tepeș. În comentariu se va sublinia că personajul creat de scriitorul englez Bram Stoker este unul real, însă nu în felul homeric în care a fost prezentat, ci a fost un conducător al acestor locuri în urmă cu sute de ani”[35].

Într-o adevărată acţiune de propagandă, itinerariul de filmare al echipei de televiziune a fost îmbogăţit de autorităţile române cu multe alte puncte turistice nesolicitate, aflate pe traseu. Astfel, echipa de filmare a fost întâmpinată în fiecare oraș de pe parcurs de către oficiali ai Ministerului Turismului, care i-au dus să viziteze diverse muzee considerate importante pentru identitatea românească. Li s-a prezentat tradiţiile folclorice ale României, li s-au oferit mese la restaurante cu spectacole populare şi au participat chiar şi la o nuntă ţărănească. În documentele Securităţii se subliniază cu satisfacţie efectul pozitiv pe care acest tratament special l-a avut asupra lui Ron Reagan, care, entuziasmat de atmosfera de sărbătoare, a oferit cadouri nuntașilor şi s-a filmat în mijlocul lor. Aceste adevărate scene de potemkiniadă au avut, potrivit Securităţii, un efect major de influenţare pozitivă, cu atât mai eficientă, cu cât dădea iluzia de naturaleţe şi spontaneitate. Dacă, la început, potrivit Securităţii, fiul președintelui american a avut o atitudine rezervată, treptat s-a angrenat în discuţii, fiind surprins de contrastul propriilor imagini ce şi le creasе despre România. A fost impresionat de spontaneitatea localnicilor contactaţi şi de ospitalitatea poporului român. Americanii au fost plăcut surprinşi de sprijinul primit pe timpul prezenţei lor în România. Dorind să verifice credinţele unor ţărani bătrâni cu privire la Dracula, la negarea acestora au concluzionat că mitul Dracula este creaţia folclorului occidental, care nu are nicio legătură cu Vlad Ţepeş[36].

Întreaga operaţiune a fost pusă la cale de Securitate şi de oficialii români cu o perfectă discreţie şi dozaj al gradului de interferenţă din exterior. Astfel, se spunea într-o notă a Securităţii din 28 aprilie 1987, cu ocazia filmării în Sighişoara întregul program a fost lăsat la latitudinea oaspeţilor, gazdele prezentând sumar doar unele date despre „adevărul istoric” cu privire la Dracula – prin intermediul unei muzeografe, pregătită

---

[35] Ibidem, ff. 79-80.

[36] Ibidem, ff. 90.91.

din timp, special în acest scop. Echipei de filmare i s-a dat posibilitatea să pună întrebări localnicilor cu privire la vampirul Dracula și să tragă singuri concluzia că personajul sângeros Dracula este o creaţie occidentală fantezistă. Criteriul de selecţie a celor intervievați, potrivit aceluiași document, a fost faptul că aceștia au apărut în preajma oaspeților și prin intermediul translatorilor li s-a explicat despre ce-i vorba și ce trebuie să răspundă. În final, se specifică în document, „întreaga acţiune de filmare s-a desfăşurat în bune condiţii, fără agitaţie şi gălăgie, oaspeţii nepunând nici un fel de întrebări, neinteresându-se de nicio problemă. Anterior sosirii lor în cetate s-au întreprins măsuri de îndepărtare a unor persoane neavenite din zona preconizată a fi vizitată. S-au luat măsuri de curăţenie și ordine în zona vizată. S-au întreprins măsuri discrete de securitate și pază a grupului și mașinilor cu care au venit, fără ca acestea să fie sesizate de oaspeţi”[37].

În cele din urmă, personajul căruia îi era destinată această punere în scenă, Ron Reagan, a concluzionat că România este o ţară superbă şi şi-a exprimat regretul că acţiunea de filmare s-a încheiat. La sfârşitul vizitei, ofiţerii de Securitate raportau cu satisfacţie că „s-a creat cadrul adecvat pentru influenţarea pozitivă a opiniilor cineaştilor americani cu privire la voievodul Vlad Ţepeş şi, în general, despre R[epublica] S[ocialistă] România”. Iar cu sprijinul serviciilor externe de informații se va urmări modul în care va fi redactat și difuzat reportajul în SUA[38].

Concluzii

Intervențiile Securității în problema Dracula au avut, în general, un rol de control și prevenire, instituţia nu era interesată, propriu-zis, de dezbaterile istoriografice legate de acest subiect, ci doar de efectele lor asupra politicii statului comunist. Din acest motiv, ofiţerii de Securitate reduceau chestiunea la lucruri familiare lor, pentru care aveau instrucțiuni clare de rezolvare - ne referim la iredentism (revendicările maghiarilor asupra Transilvaniei), la legăturile românilor cu străinii sau la prevenirea actelor de corupţie ale funcţionarilor români. Chestiunea atât de importantă pentru „Leonte”, a traseelor Dracula și a departajării figurii Dracula-Țepeș, nu prezenta interes în sine pentru Securitate, ci doar prin prisma implicațiilor asupra imaginii țării. Turiștii pe urmele lui Dracula au fost urmăriți de Securitate nu pentru că vampirizau imaginea voievodului,

[37] Ibidem, ff. 101-102

[38] Ibidem, f. 98.

ci pentru că erau considerați agenți ai iredentismului, deoarece hărțile și pliantele lor prezentau o Transilvanie ungurească, ca în urmă cu o sută de ani. Propaganda istorică era lăsată în seama istoricilor regimului, care erau trimiși în străinătate să țină conferințe, în timp ce propaganda turistică era făcută de Ministerul Turismului, prin intermediul ghizilor sau a birourilor de turism din străinătate. În ciuda părerii generale despre o Securitate atotputernică, aceasta nu putea lua decizii în privința direcţiei politice sau economice de urmat, ci făcea doar propuneri către forurile politice sau supravegheau felul cum erau aplicate deciziile deja luate.

În privința vizitei echipei de filmare de la televiziunea „ABC", acţiunile Securităţii au avut un caracter de relații publice, prin care se urmărea crearea unei imagini pozitive asupra regimului politic și a condiţiilor de viață din România, iar problema Dracula a fost folosită în subsidiar. Importanţa acordată fiului președintelui american Ronald Reagan, în această acţiune de influenţare, nu face decât să ne clarifice asupra concepţiei patrimoniale despre putere pe care o împărtășeau oficialii români în anii '80 ai secolului XX. O reprezentare derivată din exacerbarea cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu, care își plasase membrii familiei în poziţii importante de putere. În acest fel, oficialităţile române au ajuns să considere că relațiile României cu SUA s-ar putea îmbunătăți prin influențarea fiului lui Ronald Reagan.

Turismul pe urmele lui Dracula a funcţionat pe toată perioada regimului comunist din România într-o zonă gri, cu reglementări imprecise, concepute de așa-numiţii specialiști, fie din cadrul Ministerului Turismului, fie de la niveluri locale de decizie. În acest sens, avem exemplul informatorului „Leonte", funcţionar de nivel mediu, care încerca să-și imprime propria viziune asupra traseelor Dracula, bazându-se pe relațiile sale cu Securitatea. În conceperea traseelor Dracula, responsabilii din turism trebuiau să țină seama de un anumit spirit național-patriotic, imprimat de la un nivel superior de structurile ideologice ale statului. Ideile-forţă ale acestor îndrumări se refereau la Transilvania ca un străvechi ţinut românesc (chiar dacă până în anul 1918 a aparţinut altor state), la bogăţia şi diversitatea culturii populare autohtone, la istoria glorioasă a ţării. Toate aceste teme trebuiau prezentate turiştilor străini care vizitau România. Din acest motiv, itinerariile turistice Dracula, sprijinite exclusiv pe legenda contelui vampir, nu puteau fi acceptate de oficialii români şi erau combinate cu itinerarii ce conţineau monumente ale conștiinţei naţionale, locuri ale memoriei istorice a regimului comunist. Identitatea creată în jurul vampirului Dracula şi a lui Vlad

Țepeș nu a putut fi manageriată mulțumitor de către români, pentru a diferenția clar cele două personaje. Neputând accepta că mitul și iraţionalul definesc fundamental existenţa umană, într-o luptă imposibilă cu ficţiunea, regimul comunist a încercat să raţionalizeze imaginaţia și să o supună propriei ideologii.

II. Recenzii. Note de lectură

Cristina Preutu, Anatol Petrencu (coordonatori), *Fațete ale comunismului în România și în R.(A.)S.S. Moldovenească: politică, societate și economie*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, 2020, 285 p.

O manifestare care să reunească istorici din întreaga Moldovă, într-o încercare de a reflecta asupra efectelor unei jumătăți de secol în care comunismul a trasat diferit drumul parcurs de cele două teritorii românești, nu-și putea afla un loc mai potrivit decât istorica sa capitală a Iașilor. Având un format unic în plan istoriografic românesc, prin încercarea de reunire a cercetătorilor de pe ambele maluri ale Prutului care se ocupă de această problemă, proiectul s-a materializat, începând cu 2018, într-o serie de conferințe anuale, cu titlul *Fațete ale comunismului în România și în R(A)SS Moldovenească: politică, societate și economie*, desfășurată la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza". Un număr impresionant de istorici încearcă să aprofundeze modul de evoluție al societății în care un sistem politic, în esență comun, a desenat realități distincte în ambele teritorii. Fiind sprijinită, inițial, printr-un proiect de finanțare câștigat prin competiție deschisă de către Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, la ediția următoare Primăria Iași se va implica financiar, prin programul „Iași – capitală culturală a tineretului".

Urmare firească a ecoului pozitiv de care s-a bucurat acțiunea în lumea academică, în 2020 este publicat un volum coordonat de Cristina Preutu, lector universitar doctor la Facultatea de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza”, și de Anatol Petrencu, profesor universitar doctor habilitat al Universității de Stat din Moldova. Tomul, cuprinzând 18 din lucrările prezentate la primele două conferințe internaționale, din 21-22 iunie 2018 și 31 octombrie 2019, face parte din prestigioasa Colecție Historica, ce îl are ca îndrumător pe prof. univ. dr. Alexandru-Florin Platon de la Facultatea de Istorie din Iași. De asemeni, are ca referenți științifici pe prof. univ. dr. George Enache, de la „Universitatea Dunărea de Jos” din Galați, și pe prof. univ. dr. Sergiu Musteață, de la Universitatea de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Așadar, încă dintru început se impune înalta factură academică a lucrării, prin prezența unor reputați istorici, autori a mai multor volume și studii cunoscute atât pe plan național, cât și peste hotare. Publicarea la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași îi confirmă, o dată în plus, valoarea, Comisia de Științe Umaniste a Consiliului Național al Cercetării Științifice, grație activității constante în susținerea unor înalte standarde științifice, încadrând editura în categoria A, certificându-i, astfel, poziția pe cea mai înaltă treaptă în ierarhia editorială.

Asemeni operatorului de imagine aflat în colajul fotografic ce îmbracă prima copertă, ce încearcă să înregistreze cu aparatul de filmat momente reprezentative, în carte se regăsesc, pe o peliculă de hârtie de această dată, diverse aspecte care definesc societatea în întregul său, cu particularitățile specifice celor două entități românești. Sunt surprinse, astfel, cronologic, modul în care s-a ajuns la această situație, la redefinirea claselor sociale, prin eliminarea elitelor, a oponenților, a întregului sistem politico-economic anterior și, în final, la impunerea și consolidarea treptată a noului model de guvernare în toate sectoarele statului. Sunt cuprinse, ca într-un film cu acțiune pe mai multe planuri, diferite episoade ale colectivizării, industrializării, învățământului, relațiilor internaționale, atât în mod unitar, cât și revelând cazuri aparte, fiecare fiind prefațat de un conspect și de cuvintele cheie în limba engleză, fapt ce contribuie la un acces mai facil pe plan științific extern.

După cuprins, primele cadre aparțin celor doi coordonatori, care, printr-un scurt *Cuvânt înainte*, încearcă să contureze principalele etape ale demersului academic ce a stat la baza unei noi pagini deschise în scopul cunoașterii unui capitol istoric închis recent.

Din stânga Prutului, Elena Negru caută să elucideze *Construcția identitară în RASS Moldovenească și destinul elitei politice și culturale*. Pornind de la înființarea, în 1924, în stânga Nistrului, a R.A.S.S.M., în vederea unei alipiri ulterioare a Basarabiei la statul sovietic, putem urmări încercarea de constituire, propriu-zis, a unei națiuni artificiale „moldovenești", cu o limbă care „nu era înțeleasă nici de către cei pentru care a fost creată". În cinci subcapitole sunt prezentate, pe rând, politicile de „moldovenizare" și de „indigenizare" a cadrelor, ajungându-se, în finalul anilor '30, la decimarea „elitelor" politice și culturale, a foștilor tovarăși de drum care au devenit ei înșiși victime. În fond, prin încercările succesive de creare a unei noi identități etno-culturale, a reconstrucției lingvistice și a rescrierii istoriei, se urmărea eliminarea oricărei piedici în calea rusificării.

Ca o continuare firească, Anatol Petrencu trece *De la noua politică economică, prin „nimicirea chiaburilor", la colectivizarea completă a agriculturii*. Pornind de la un procent de abia 9% țărani colectiviști, în urma Plenarei Comitetului Central al PC(b) al U.R.S.S. din noiembrie 1929, care „a constatat o cotitură radicală a maselor de țărani săraci și mijlocași de a se înscrie în colhozuri", conducerea R.A.S.S.M. s-a angajat să încheie colectivizarea în doar câteva luni de zile. În continuare, putem vedea intimidările, teroarea declanșată și deportările chiaburilor (a căror clasă a fost raportată ca lichidată la sfârșitul anului 1931) în diferite colțuri ale țării sovietelor, încercările de fugă peste graniță, în România și Polonia, și foametea care a urmat colectivizării realizate în proporție de 70,2%.

Rămânând în cadrul rural, Mariana S. Țăranu urmărește *Adaptarea administrației sătești la modul de viață sovietic în primii ani ai celei de-a doua ocupații sovietice a Basarabiei (1944-1949)*, în special a cadrelor locale, a comsomoliștilor și a organizațiilor de femei. Folosirea preponderentă a mărturiilor orale, a presei timpului și a documentelor inedite se evidențiază prin cazurile particulare care alcătuiesc o imagine de ansamblu a comportamentului noilor funcționari și a raportării populației la aceștia. Promovați pe baza loialității de care dădeau dovadă și având doar o pregătire mediocră, aceștia dispuneau, împreună cu activiștii de partid, ce dețineau ponderea majoră în activitatea de ideologizare, de o putere discreționară asupra consătenilor și, de cele mai multe ori, dădeau naștere la ilegalități și violențe, după propriile interese. Studiul, împărțit în două subcapitole, se încheie, de altfel, cu o anexă în

care se poate vedea gradul rudimentar de pregătire al câtorva active sătești.

Păstrându-se tot în raza colosului de la Răsărit, Daniel Lazăr îi aduce în atenție pe *Primii comuniști români și „dragostea de țară". Considerații asupra unor cedări teritoriale către URSS*, mai exact în nordul Deltei Dunării. Prezentând succint Convenția de Armistițiu din 12/13 septembrie 1944 și Tratatul de Pace de la Paris din 10 februarie 1947, prin care este recunoscută frontiera de Est pe brațul Chilia, fixată în urma Acordului româno-sovietic din 28 iunie 1940, se ajunge la semnarea primului document internațional parafat de R.P.R., *Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală cu U.R.S.S.* din 4 februarie 1948. Se conturează aici atitudinea obedientă a delegației conduse de prim-ministrul Petru Groza, care nu doar că a considerat pierderea teritoriala „benefică", dar, mai mult, a dus în derizoriu discuția, afirmând ca „va avea ca repercusiuni pentru țara noastră doar reducerea cantității de caviar recoltat". Ca urmare, tratatul a fost dublat de un Act adițional/Protocol, care consfințea ocupația abuzivă, începând cu toamna anului 1944, a brațului Chilia, cu ostroavele Dealerul Mare, Dealerul Mic, Tatarul Mic, Maican și Măcin și a brațului Stari Stambul, precum și de un simplu Proces-verbal, prin care era cedată și Insula Șerpilor.

Pătrunzând în Arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova (A.S.I.S.R.M.), Alexandru Malacenco scoate la lumină mai multe documente inedite, cu ajutorul cărora prezintă *Serviciile de securitate în teritoriile „eliberate" în primii ani postbelici*. Împărțind teritoriile acaparate de U.R.S.S. după război în două categorii, anexate sau controlate, studiul încearcă să traseze o paralelă între politica Uniunii Sovietice în „reformarea" structurilor de securitate în țările din lagărul socialist, având ca exemplu România și Polonia, și restabilirea N.K.G.B. sovietic în R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Letonă, sesizând diferite similitudini și particularități. Atât în țările aflate în sfera sa de influență, cât și în teritoriile încorporate, serviciile de securitate, create după model sovietic, se subordonau partidului autohton, loial Moscovei, precum și consilierilor sovietici, emisari politici ai Kremlinului, și organelor centrale de informații. Acestea aveau rolul de a anihila structura politico-socială existentă, de a înlătura, cu ajutorul armatei și al organelor de partid, orice obstacol în calea comunizării. Dețineau, așadar, un rol esențial în instaurarea și consolidarea regimurilor de democrație populară și de implementare a politicilor de sovietizare.

Parte a demersului său doctoral, Dan-Alexandru Săvoaia deschide un alt episod în construirea socialismului, oferind *O perspectivă de jos în sus asupra structurilor sindicale din România (1944-1947)*. Având ca fundament un document inedit, datat septembrie 1947, și anume memorandumul unui funcționar al Foreign Office, Hubert Gee, adresat lui Ernest A. Bell, membru al celei mai importante centrale sindicale din Marea Britanie, Trades Union Congress, studiul privește transformările survenite în mișcarea sindicală autohtonă, după 23 august, din perspectivă externă. Este surprins modul în care comuniștii își întăreau pozițiile, prin diferite stratageme, în cadrul unei organizații tot mai influente pe plan economic și politic, lăsând să se întrevadă rolul jucat în procesul de naționalizare și de epurație din întreprinderi. Anexa din final reproduce organigrama descrisă pe larg în cele trei subcapitole.

Menținându-se pe aceeași linie de studiu, Alexandru Țîrdea, într-un veritabil elan constructiv, încearcă, în cel mai cuprinzător capitol, *Întreceri socialiste și stahanovism în România comunistă (1949-1953)*, să găsească originile și să compare fenomenul în spațiul noilor democrații populare din Europa centrală și de est, unde a fost exportat dinspre Uniunea Sovietică, aici pierzându-și importanța, începând cu finalului deceniului al patrulea. Observând modul de evoluție, mai exact de involuție, sunt reliefate diferitele etape ale răspândirii celor două practici și ale impactului acestora în societate. Odată cu mecanizarea producției, însă, utilitatea întrecerilor dispare, acestea descrescând treptat în intensitate și ajungând, spre finalul perioadei, simple ornamente propagandistice în cadrul unor spectacole regizate, în care rolurile erau împărțite colaboratorilor regimului.

Revenim în Moldova, de unde Maria Zinovii pornește în a șasea ediție a proiectului *„Expedițiile Memoriei Tiumeni” – mărturii ale unor deportați din spațiul românesc*, o încercare de reconstituire a celor trei valuri de deportări din 1941, 1949 și 1951, cercetarea locurilor de destinație fiind indisolubil legată de o cunoaștere în profunzime a vieții celor dislocați în diferite părți ale U.R.S.S. Urmând, așadar, expedițiilor din Kazahstan, în regiunile Karaganda și Alma Ata, Irkutsk, Krasnoiarsk, Novosibirsk și Tomsk, în 2019, în regiunea Tiumeni, mai ales în zonele Tobolsk, Vagai și Armizon, membrii echipei reușesc să identifice supraviețuitori ai deportărilor și să completeze arhiva orală cu noi mărturii siberiene, din care câteva sunt prezente în cel de-al doilea subcapitol al lucrării.

Lidia Pădureac luminează, în continuare, una din cele mai negre

pagini scrise de regimul sovietic în istoria Moldovei, *Comunism prin înfometare: bolnavii „D” în Basarabia sovietizată*. Potrivit statisticii oficiale, peste o cincime din populație, aproape 400.000 de oameni, ajunsese, în vara anului 1947, să se îmbolnăvească de distrofie alimentară, iar 70% nu aveau resurse alimentare de existență. O mare parte din cele peste 200.000 de decese înregistrate, o zecime din populație, a fost consecința acestei situații. Foametea generalizată, provocată de fiscalitatea excesivă și de răspunsul lent și insuficient al autorităților sovietice, aflate în deplină cunoștință de cauză, conduc autoarea la concluzia potrivit căreia acestea „reprezintă argumente incontestabile pentru a pune sub acuzare oficială și publică actele de injustiție care țin de trecutul comunist-sovietic al Basarabiei”. Structurat în patru subcapitole și completat de două anexe ce conțin date statistice despre numărul bolnavilor, studiul impresionează prin subiectul abordat și informațiile oferite.

Pornind de la construcția socială de tip comunist și de la Constituția din 1936, cu doar două clase, muncitorimea și țărănimea, de care era legată „pătura socială” a intelectualității, Liliana Rotaru caută să descopere *Premise ale „ingineriei sociale” în învățământul superior din RSS Moldovenească*, prin care intelighenția trebuia recreată, cu scopul de a se constitui într-un sprijin pentru puterea sovietică. Încercând o radiografie a situației socio-demografice a Basarabiei, se remarcă o diminuare constantă a numărului populației, anexele din final fiind un exemplu în acest sens, precum și o modificare structurală, ca urmare a evenimentelor ce au avut loc în deceniul al cincilea al secolului trecut. Aceste aspecte, mai mult sau mai puțin fortuite, au facilitat procesul de modificare a identității, alături de artă, literatură sau propagandă acționând învățământul și educația. Într-o regiune cu caracter preponderent rural și agrar se vor înființa șapte instituții de învățământ superior, ce vor contribui la transformarea societății.

Străbătând un teritoriu bine cunoscut, constituind parte a demersului său doctoral, cel al colectivizării agriculturii din Romania, Adrian Constantin Rotar identifică o zonă încă sumar explorată istoriografic și se adâncește în descoperirea unor *Mijloace coercitive și represive la finalul colectivizării în Regiunea Suceava (1961-1962)*. Fiind o zonă cu o geografie variată, alcătuită din teritorii deosebite din punct de vedere istoric și având o populație eterogenă, aceasta a ridicat o serie de piedici pe care regimul a căutat să le înlăture prin toate mijloacele ce-i stăteau la îndemână. Documentele de arhivă, dar, mai ales, mărturiile

orale ale supraviețuitorilor, vorbesc despre variate metode, prin convingere, amenințări, șantaj, arestare și, în final, violență, ajungându-se până la suprimarea fizică. Chiar și așa, procesul care a depășit durata unui deceniu a fost unul anevoios, raionul Dorohoi fiind ultimul din țară care a raportat încheierea colectivizării.

Paul Nistor deschide secțiunea de politică externă, scriind un capitol de *Relații diplomatice și culturale româno-americane (1961-1964). Probleme generale și speciale*. Opt subcapitole trasează drumul parcurs, pornind de la o deplină neîncredere și ostilitate, până la o colaborare în plan economic și cultural și la o strângere a relațiilor atât inter-umane, cât și instituționale. Din punct de vedere politic, se constată o nouă linie, atât din partea Statelor Unite, care s-au arătat mai receptive față de o conlucrare cu blocul socialist, cât și din partea României, care vedea în strângerea relațiilor cu statele capitaliste o alternativă la raporturile economice cu țările de democrație populară. Deși punctate de suișuri și coborâșuri inerente, cauzate atât de situația internațională, cât și de politica internă, stabilizarea regimului, cu detașarea de Moscova, criza rachetelor din Cuba și modificarea legislației economice americane, ce bloca relațiile comerciale cu Estul, au dus la o apropiere neașteptată între București și Washington.

Urmând linia diplomatică a studiului anterior, Valeriu-Bogdan Preda se oprește asupra celei de-a doua jumătăți a deceniului șapte și analizează relațiile dintre *România și statele germane în perioada 1965-1968*. Creată de sovietici ca „vitrină a socialismului”, în urma celui de-al Doilea Război Mondial, Republica Democrată Germană era în căutarea legitimității, mai ales că Germania Federală se declarase singurul stat german, recunoscut pe plan internațional. O reunificare a celor două entități fiind tot mai îndepărtată, din cauza apartenenței la sisteme politico-militare diferite, dezvoltarea unor relații normale era singura cale, idee susținută și de către statul român. Consecvent politicii de apropiere față de Vest, dar interesat și de consolidarea relațiilor cu R.D.G., care privea România ca pe o oportunitate în realizarea obiectivelor, regimul de la București, la rândul său, a încercat să-și urmeze propriile interese, îmbunătățindu-și imaginea pe plan internațional și intensificându-și semnificativ relațiile comerciale, politico-diplomatice și culturale cu R.F.G.

O notă aparte în economia întregului volum îl constituie *Agentul închipuit, Ion Cicu*. Stăruitor cercetător al arhivelor Securității, Silviu B. Moldovan scoate la lumină, dintre filele îngălbenite ale dosarelor aflate la

C.N.S.A.S., cazul real al unui spion imaginar, plăsmuit de mintea puțin mai înfierbântată a unui om obișnuit și lăudăros, ce încerca, probabil, să obțină reacții admirative și, implicit, un statut superior în ochii interlocutorilor, prin expunerea unor momente fictive, fără nicio acoperire în plan real, din perioada când lucrase în străinătate, ca simplu muncitor agricol. Cu toate acestea, dosarul său de verificare, întocmit de organele de Securitate, reprezintă o dovadă a seriozității cercetărilor întreprinse, în urma unor discuții private, total inofensive, dar care atrăseseră atenția și care, într-un context mai nefavorabil, ar fi putut să complice mult lucrurile. Cele trei anexe cu care se încheie lucrarea sunt o dovadă în acest sens.

Rămânând în „beciurile” Securității, ca bun cunoscător al arhivelor, Liviu Țăranu analizează *Aspecte ale represiunii personalităților de dreapta în România anilor '70 si '80*. Primul subcapitol, consacrat „problemei PNL”, cuprinde câteva instantanee de la întâlnirile pe care fruntașii liberali din „Grupul celor patru înțelepți” le organizau și la care se „comentează dușmănos evenimentele politice și internaționale”. Cea de-a doua parte îl aduce în prim-plan pe Petre Țuțea, ale cărui vorbe, inspirat alese, îi definesc foarte bine personalitatea și sunt folosite ca motto al întregului studiu. Documentele extrase din dosarul său de urmărire evidențiază gradul de intruziune în viața personală, agentura informativă, interceptarea corespondenței și tehnica operativă constituind câteva dintre metodele utilizate. Conștienți că sunt supravegheați în continuare, chiar și după eliberarea din închisoare, mișcările liberalilor erau limitate și orice încercare de acțiune sortită eșecului, spiritul, însă, a continuat să rămână treaz. Urmaș al unei ilustre familii, inginerul Ion (Oni) C. Brătianu, care, la vârsta de 76 de ani, trimite către Europa Liberă o serie de texte critice la adresa regimului reprezintă o mărturie în acest sens. În pofida multor voci singulare care s-au făcut auzite, mișcarea de dizidență nu a avut, totuși, un caracter generalizat.

Începând cu Gheorghe Gheorghiu-Dej, care, prin retragerea trupelor sovietice și prin „Declarația din aprilie”, a dat tonul distanțării de Moscova, Simion Gheorghiu se oprește asupra lui *Nicolae Ceaușescu și țările blocului socialist la sfârșitul Războiului Rece*. Studiind atitudinea liderului de la București, cu ocazia unor evenimente politice importante, autorul constată că modul acestuia de reacție suferă transformări fundamentale, odată cu trecerea timpului și cu propriul interes. Astfel, dacă, în 1979, condamna intervenția sovietică în Afganistan, în 1988 blamează retragerea. Neacceptând, în 1981, intervenția militară în Polonia,

o cere în 1989, odată cu numirea unui prim-ministru necomunist. Dacă aprilie 1968 a reprezentat momentul de maximă independență, prin refuzul de a participa, alături de țările Tratatului de la Varșovia, la reprimarea „Primăverii de la Praga”, în decembrie 1989 se situează pe poziții diametral opuse, respingând semnarea, alături de aceleași țări, a unei rezoluții de condamnare a invadării Cehoslovaciei. De altfel, în timp ce în tot blocul estic bate vântul schimbării, în condițiile *perestroikăi*, politica Bucureștiului devine tot mai anacronică.

Odată cu schimbarea regimului și deschiderea către masele muncitoare ia naștere un amplu program de transformare a întregului lanț de stațiuni de la țărmul mării, în vederea creșterii numărului locurilor de cazare și de atragere a cât mai multor turiști români și străini, cele câteva fotografii reproduse în lucrare fiind grăitoare. Au loc mai multe etape constructive și de modernizare și se desfășoară anual un însemnat număr de manifestări culturale și sportive, care așază litoralul pe harta celor mai importante destinații europene. Sesizând, totuși, o neconcordanță între propaganda oficială și realitatea din teren, Delia Roxana Cornea investighează în arhivele Securității *Turismul românesc pe litoralul socialist: propagandă versus realitate*. Din documentele identificate, din care o parte, conținând opinii despre condițiile oferite, sunt transcrise în lucrare, reiese că nu întotdeauna standardele promise erau respectate, chiar dacă, de cele mai multe ori, pentru turiștii străini, aducători de valută forte, acestea erau îndeplinite. Turiștii români simțeau anual o discrepanță crescută în ceea ce privește tratamentul aplicat celor două categorii. Condițiile tot mai deficitare și restricțiile alimentare din ce în ce mai mari creșteau gradul de nemulțumire. Este, de asemenea, interesant de urmărit și modul de percepție a realității de către personalul care, la rândul său, trebuia să depășească o seamă de impedimente. Chiar dacă marea majoritate își putea permite un sejur, dacă achiziționa biletele din timp, realitatea consemnează un șir de neajunsuri de care se lovea odată ce ajungea la fața locului.

Continuând incursiunea în arhiva C.N.S.A.S., Cristina Preutu încearcă să deslușească mai multe *Aspecte ale activității Radioteleviziunii Române în anii '80*, când măsurile de austeritate impuse de plata datoriei externe au dus la o scădere accentuată a nivelului de trai al întregii populații, concomitent cu o creștere a rolului Securității în monitorizarea socială și instituțională. Se acționează, astfel, în direcția stăpânirii situației operative, a cunoașterii bazei de lucru, a stărilor de spirit și a valorificării informațiilor obținute. Confruntată cu o recepție defectuoasă în zonele de

graniță, ca urmare a unor neajunsuri de ordin tehnic, cu echipamente uzate moral și fizic și cu o politică de investiții îndreptată mai ales spre economii, ajungând la finalul decadei la minime cheltuieli de subzistență, și acelea după restrângerea la maximum a activității, televiziunea devine o palidă copie a ceea ce fusese cu unul-două decenii în urmă. Orice încercare de redresare, în condițiile în care fondurile lipseau, nu putea avea rezultatul scontat. Într-o lume a benzilor magnetice color, un film alb-negru pe 16 mm. încearcă să supraviețuiască.

În continuarea studiilor prezentate, sunt oferite câteva cuvinte *Despre autori*. Pleiada de doctori în istorie, de la institute prestigioase din cele două state românești, vorbește de la sine despre valoarea opului ce se detașează pe fundalul aparițiilor editoriale ce dezbat trecutul recent, constituindu-se într-o inițiativă ce pune, pentru întâia dată, pe un drum comun eforturile specialiștilor din România și Republica Moldova. Prezența, printre autori (12 din România și 6 din Republica Moldova), a unui număr de cinci doctoranzi – contribuțiile acestora la volumul asupra căruia ne-am îndreptat atenția constituind părți din demersurile lor doctorale –, după cum mărturisesc cei doi coordonatori ai volumului, în chiar cuvântul înainte, se constituie într-o inițiativă lăudabilă de a încuraja formarea tinerilor istorici în spirit academic și a susține, astfel, dialogul, prin deschiderea către un cadru mai larg de exprimare a opiniilor științifice, modul uneori diferit de percepție și interpretare a faptului istoric fiind datorat diferitelor școli de gândire. Ca element comun, însă, putem evidenția o temeinică documentare a temelor dezbătute, mulți dintre autori având vechi stagii de cercetare în arhive și biblioteci, cele mai importante arhive din Romania și din Republica Moldova: A.O.S.P.R.M. (Arhiva Organizațiilor Social-Politice a Republicii Moldova), A.S.I.S.R.M. (Arhiva Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova), S.A.S.B. (Serviciul Arhivei de Stat din Bălți), A.N.I.C. (Arhivele Naționale Istorice Centrale), A.C.N.S.A.S. (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității), A.M.A.E. (Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe), lucru ce se observă cu prisosință în bogatul aparat critic ce însoțește lucrările redactate. Coordonatorilor le revine marele merit de a fi legat unitar, într-un volum, studii reprezentative pentru crearea unei imagini fluide a perioadei, știut fiind cât de dificil este să poți proiecta un film alcătuit din fragmente eterogene de istorie. Grija pentru detalii este definitorie pentru modul remarcabil în care cadrele se derulează, înfățișând cursiv multiplele fațete ale

comunismului în România și în R(A)SS Moldovenească, din politică, societate și economie.

În final, ultimele file ale volumului sunt dedicate numeroaselor apariții din Colecția Historica, alături de care se așază, în mod meritoriu, primul tom, din, sperăm, o cât mai lungă serie.

Instituțiile implicate în susținerea manifestărilor științifice, dintre acestea: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, Institutul de Istorie al Academiei Române de Știință din Chișinău, Centrul de Excelență – Institutul de Istorie Socială „Pro Memoria" din Chișinău fiind doar câteva, ne îndreptățesc convingerea că această acțiune va continua, aducând cu sine noi contribuții la înțelegerea istoriei străbătute în ultima jumătate a secolului trecut.

Theodor Bărbulescu

Andreea Iuliana Bădilă, *Drepturile omului în „Epoca de Aur”. Documentele Securității*, Editura IRRD ’89, București, 2019, 409 p.

Cercetătorilor interesați de perioada comunistă a istoriei României le sunt cunoscute preocupările științifice ale d-nei Bădilă privind adoptarea Actului Final de la Helsinki, privind desfășurarea reuniunilor C.S.C.E. ulterioare, în care s-a analizat modul de implementare a Actului Final, și privind activitatea diplomatică desfășurată de România aferent acestor momente. În mod binevenit, cercetătoarea și-a extins aria de interes științific și asupra modului în care România condusă de Nicolae Ceaușescu (semnatar al Actului Final) a respectat în practică unele dintre deciziile pe care și le-a asumat la Helsinki, mai exact a prevederilor privind garantarea libertăților și drepturilor omului.

Volumul de față reprezintă, așadar, o modalitate de finalizare a acestor preocupări științifice, fiind puse la dispoziția cercetătorilor, dar și a cititorilor interesați, documente create de fosta Securitate având ca subiect tema respectării (în fapt a nerespectării/încălcării) drepturilor omului în România comunistă din deceniile al optulea și al nouălea. Obiectivele de cercetare pe care editoarea le-a avut în vedere la selectarea documentelor publicate au fost foarte bine evidențiate în structura lucrării, care a fost împărțită în patru arii tematice: „încălcarea dreptului la libertatea de exprimare”, „încălcarea dreptului la viața privată”, nerespectarea libertății de circulație în afara țării și ingerința abuzivă în viața familială prin interzicerea avorturilor. Numărul documentelor nu este foarte mare (139), dar ele sunt pe deplin relevante, fiind selectate

judicios pentru a acoperi temporal și tematic obiectivele pe care d-na Bădilă și le-a propus la elaborarea lucrării. Nu chiar toate documentele editate au fost întocmite de către Securitate, deși ele au fost identificate în dosarele Securității (spre exemplu documentele nr. 105 și 106).

Cercetătoarea a optat să editeze în acest volum aproape numai documente întocmite de fosta Securitate (rapoarte, planuri de măsuri, note informative), identificând corect faptul că în România comunistă a anilor ’70-’80 drepturile omului au fost încălcate în mod cvasi-majoritar de către instituția represivă de stat care a fost Securitatea ori prin intermediul acesteia. Securitatea a fost însă doar instrumentul structural de stat prin care puterea politică a aplicat în practică deciziile politice de încălcare sau nerespectare – generală ori punctuală – a drepturilor și libertăților românilor din țară. De asemenea, trebuie precizat și faptul că chiar dacă uneori abuzurile în respectarea drepturilor omului erau comise în mod oficial de către diverse alte instituții de stat (organe de pașapoarte, de grăniceri, Comisia guvernamentală de vize și pașapoarte, procuratură etc.), cum foarte elocvent demonstrează documentele editate de d-na Bădilă, aceste abuzuri erau comise de către instituțiile respective la cererea și sub coordonarea Securității. Nu în ultimul rând, evidențiem faptul că unele dintre rapoartele Securității publicate demonstrează faptul că multe dintre încălcările libertăților românilor erau comise cu consultarea, cu sprijinul sau la cererea organelor de partid centrale sau locale, ceea ce demonstrează faptul că puterea politică în ansamblul său (nu doar Ceaușescu sau membrii conducerii P.C.R.) se face vinovată de ordonarea și comiterea acestor abuzuri.

Mai exact, pentru Ceaușescu și P.C.R., Actul Final de la Helsinki a constituit o simplă fițuică, căreia îi acordau credit doar privind acele puncte de care erau interesați (recunoașterea granițelor țării, colaborare diplomatică și economică, dezarmare europeană etc.). Desigur, acest fapt nu are cum să ne mire sau să fie vreo surpriză, câtă vreme nu doar Ceaușescu și conducerea P.C.R. din vremea sa, dar nici antecesorul acestuia în fruntea partidului (Gheorghiu-Dej) și nici fostele conduceri ale partidului, n-au respectat (și nu vor respecta vreodată) în mod integral nici măcar prevederile Constituțiilor și ale legilor interne pe care regimul comunist le-a adoptat în perioada 1945-1989. Și cu atât mai puțin s-au preocupat și se vor preocupa de documentele internaționale pe care România le-a ratificat.

Sau poate că totuși ultima noastră afirmație nu-i pe deplin adevărată, după cum am crezut până ce am lecturat prezentul volum. În

extinsul și bine argumentatul studiu introductiv cu care volumul se deschide, autoarea a reușit nu doar să ne ridice mai multe semne de îndoială, ci și să ne determine să-i acordăm dreptate. Astfel, ne-a captat atenția mai ales precizarea că președintele Jimmy Carter s-a folosit de prevederile Actului Final privind respectarea drepturilor omului pentru a adopta „o poziție fermă față de orice încălcare a acestora în statele comuniste" (p. 28). Președintele S.U.A. a fost influențat în acest sens de Zbigniew Brzezinski, consilier prezidențial pe probleme de securitate națională, care i-a arătat că prevederile Coșului III permiteau S.U.A. să intervină indirect în afacerile interne ale statelor comuniste. Este de reținut faptul că aceste intervenții se făceau în favoarea respectării de către statele comuniste a drepturilor... propriilor lor cetățeni. Ca efect imediat, „sub administrația Carter, activitatea postului de radio «Europa Liberă» intră într-o nouă etapă, concentrându-se cu predilecție asupra tematicilor dedicate drepturilor omului" (p. 28), ceea ce apoi va da un puternic impuls criticilor, protestatarilor și dizidenților din statele comuniste și desigur și din România. Iar ca urmare, Ceaușescu și puterea politică din România au cedat – nu de puține ori – acestor presiuni externe (unele extinse și/sau virulente), dar și interne (ne referim la acei protestatari care aveau curajul de a-și menține atitudinea și manifestările indiferent de măsurile represive luate împotriva lor de Securitate și de regim sau la acei protestatari care amenințau cu comiterea unor acte extreme dacă nu li se satisfăceau solicitările legitime și legale) și au fost nevoiți să respecte prevederile actelor internaționale privind drepturile omului pe care România le-a semnat și ratificat.

De asemenea, în strânsă legătură cu contextul amintit mai sus, documentele ne relevă și un fapt surprinzător, și anume cel că protestatarii români au învățat rapid (îndeosebi sub influența emisiunilor „Europa Liberă", dar și printr-un indirect efect de bumerang al popularizării propagandistice de către regimul comunist a faptului că România a semnat Acordul Helsinki) ca în solicitările lor să se prevaleze de prevederile Constituției R.S.R. și ale legilor votate de M.A.N. și să ceară puterii politice comuniste să nu facă nimic altceva decât să respecte actele normative pe care chiar ea le-a adoptat (adoptate desigur fără a-și închipui că cineva din țară va avea vreodată curajul să-i ceară să nu încalce drepturile și libertățile pe care – din exclusive interese propagandistice interne și externe – le stipulaseră cu atâta larghețe în legile țării).

La 8 februarie 1977, Paul Goma, soția lui și alte șase persoane au semnat *Scrisoarea deschisă adresată participanților la Conferința de la Belgrad*, făcută publică a doua zi de „Europa Liberă”, în care denunțau îngrădirea de către România a drepturilor de emigrare și de călătorie liberă în afara țării, precum și încălcarea altor drepturi ale omului (libertatea cuvântului, secretul corespondenței și al convorbirilor, dreptul la asociere). Semnatarii precizau faptul că aceste drepturi «figurează în Actul final de la Helsinki», precum și în Constituția României, dar în practică ele nu erau respectate (p. 31-32). Ilustrativ este și faptul că semnatarii au atașat scrisorii și Constituția R.S.R. Spre stupoarea regimului, în zilele imediat următoare un număr foarte mare de persoane au aderat la conținutul scrisorii, s-au întâlnit cu Goma pentru a o semna ori și-au exprimat sprijinul pentru ideile cuprinse în scrisoare.

Iar dacă tot au primit și exemplarul Constituției și în scrisoare s-a făcut referire la Actul Final de la Helsinki, Ceaușescu și Securitatea au decis să reacționeze într-un mod „pe deplin constituțional, legal, democratic și în spiritul” Actului Final de la Helsinki. Într-un plan de măsuri din 17 martie 1977, conducerea M.I. ordona Securității să ia următoarele măsuri: „Se va iniția o acțiune permanentă de tracasare prin telefon a lui Paul Goma, în scopul de a-l timora și determina să nu mai răspundă la apeluri (...) Se va organiza ca aproape zilnic să primească scrisori și anonime cu conținut de intimidare, descurajare, protest și amenințare” (p. 306). Și din nefericire, era doar începutul, pentru ca la 30 martie 1977, în ședința C.P.Ex. al C.C. al P.C.R., Nicolae Ceaușescu efectiv să irumpă cu violență verbală contra lui Goma și a susținătorilor acestuia: „Nici un fel de mișcare, întrerupt telefonul, orice legături (...) Fără nici un fel de discuții și cu toți care vor proceda așa” și chiar a cerut ca aceștia nu doar să fie discutați în colectivele de muncă, dar dacă muncitorii „vor să-i bată, să-i bată”. Iar C.P.Ex. s-a declarat în unanimitate pe deplin de acord cu conducătorul partidului. *No comment* în privința legalității. Context în care nu ne mai miră ordinul dat a doua zi de col. Borșan, șeful Direcției I Informații interne, referitor la măsurile ce urma a fi luate asupra lui Paul Goma: „înlăturarea oricăror posibilități ale acestuia de a intra sau menține legături directe cu persoane din străinătate ori din țară (cu excepția rudelor apropiate)”, „blocarea telefonului acestuia și preluarea de către organele de Securitate a convorbirilor cu persoane care încearcă să intre în contact cu el”, „blocarea oricăror convorbiri telefonice cu străinătatea ale persoanelor ce au intrat în contact ori intenționează să ia legătura cu Paul Goma” (p. 311-312). După cum se vede, puterea politică și Securitatea

nu-i apreciau pe cititorii Constituției României și ai Actului Final de la Helsinki.

În siajul pasajului de mai sus, în opinia noastră unul dintre principalele puncte forte ale volumului este acela că evidențiază extrem de clar măsurile represive ilegale generalizate și continue luate de Securitate în anii '70-'80, după ratificarea Actului Final de la Helsinki: instalare T.O. (nu doar în locuințe, ci și la locurile de muncă ale obiectivelor), interceptare și blocare corespondență și convorbiri telefonice, toate decise și aplicate fără avizul nici unui reprezentant al organelor de justiție și doar pe baza unor simple suspiciuni. Spre exemplu, conform unui ordin din februarie 1987 al adjunctului șefului S.J. Cluj referitor la Doina Cornea, „vor fi blocate toate convorbirile telefonice pe care încearcă să le stabilească ori să le primească", măsură represivă ilegală și neconstituțională care pe deasupra urma a fi aplicată „pe o perioadă nedeterminată" (p. 365). În aceste condiții, pare superfluu să ne mai punem întrebarea ce mai rămânea din art. 33 al Constituției R.S.R., care prevedea că „secretul corespondenței și convorbirilor telefonice este garantat". Publicarea unor documente care conțin pasaje precum cele de mai sus demonstrează fără putință de tăgadă – întrucât sunt chiar ordinele și rapoartele cadrelor principalei instituții represive de stat – implicarea Securității (ca instituție executantă, dar și decidentă) în abuzuri și acte represive ilegale și neconstituționale, fapte pentru care în orice stat democratic făptașii ar fi trebuit și trebuie să răspundă din punct de vedere penal (desigur, dacă faptele nu s-au prescris). Pentru represivele organe de Securitate dorința oamenilor de a li se respecta drepturile și libertățile legale și constituționale se pare că era de domeniul ridicolului, după cum o atestă o notă din 1987 semnată de șeful S.J. Cluj, col. Ioniță Nicolae, referitoare la Doina Cornea, care era acuzată că „încearcă să pozeze în victimă a organelor de Securitate" pentru „simplele" motive că Securitatea i-a respins cererea de plecare în Franța în vizită la fiica ei și că „nu poate comunica cu fiica ei ca urmare a blocării de către noi a convorbirilor internaționale" (p. 369-370).

Documentele editate surprind și alte crase abuzuri ale organelor de represiune și ale regimului. Spre exemplu, în 1973, inginerului Gheorghe Nicolau „i-a fost avizată negativ cererea de călătorie temporară în Italia și Brazilia, pentru tratament medical, cu acordul Ministerului Sănătății, pe motiv că părinții săi nu și-au reglementat situația față de țară". Pus în fața acestei situații inumane (în țară nu se putea trata – motiv pentru care de altfel Ministerul Sănătății și fusese de acord cu plecarea lui

la tratament în afara țării), desigur că cel în cauză n-a așteptat liniștit să moară din lipsă de tratament medical, ci a încercat pe toate căile să plece din țară, fapt pe care de altfel l-a expus foarte clar și Securității. În martie 1977, inginerul Nicolau l-a vizitat pe Goma și a semnat scrisoarea deschisă, Securitatea l-a anchetat, dar el „a adoptat o poziție dușmănoasă, declarând că nu renunță în nici un fel la intenția sa de a pleca definitiv din țară (...) afirmă că este hotărât să folosească toate mijloacele pentru satisfacerea dorinței sale «legitime» și că orice i s-ar întâmpla refuză să se încadreze în muncă până când nu i se va rezolva cererea de plecare definitivă în străinătate". Reacția Securității? A sesizat Miliția că inginerul Nicolau nu vrea să ocupe un loc de muncă, Miliția l-a luat din arestul Securității și l-a dus la Biroul Forțelor de Muncă București, unde însă „a refuzat în scris să accepte încadrarea în muncă, indiferent de postul ce i s-ar oferi, singura lui dorință fiind plecarea definitivă din R.S.R." și pe deasupra – fapt foarte notabil în opinia noastră – pe procesul-verbal de refuz a consemnat și faptul că aducerea lui la acel birou de către Miliție era ilegală. Desigur că organelor represive nu le-a păsat de opiniile lui, astfel că Miliția l-a luat și de aici și l-a dus direct la Judecătoria Sectorului 7, unde un judecător pe loc a hotărât încadrarea lui obligatorie în muncă pe termen de un an (p. 261-262). Toate aceste fapte s-au petrecut la 2 aprilie 1977, așadar la numai două zile după ce Nicolae Ceaușescu – cu acordul întregii conduceri a puterii politice – vituperase contra „elementelor dușmănoase" care aveau curajul să ceară respectarea Constituției, legilor țării și a prevederilor Actului Final de la Helsinki.

Un caz așadar pe deplin relevant, în care vedem nu doar abuzurile în sine, ci și colaborarea concentrată dintre instituțiile statului în realizarea actelor abuzive. Desigur, nu dorim să exonerăm în vreun fel Securitatea de vină, întrucât – după cum este vizibil peste tot în volum – ea a avut principalul rol represiv, fie direct, fie indirect prin ordonarea și coordonarea măsurilor represive și abuzive în cauză. În același timp, ținem să atragem și noi atenția – iar documentele din volum oferă un puternic suport argumentativ – că nu doar Securitatea singură opera măsuri represive și abuzive sau nu doar Securitatea și Miliția ori alte structuri din aparatul de forță al M.I., ci și instituții aparținând puterii judecătorești sau alte instituții civile.

De asemenea, în aceeași ordine de idei, dorim să subliniem și implicarea în transpunerea în practică de către Securitate a măsurilor represive (avertizări, demascări publice, „dezbateri" în colectivele de muncă) și a reprezentanților sindicatelor, a conducerilor instituțiilor sau

unităților economice în care munceau „elementele dușmănoase” care cereau respectarea drepturilor lor constituționale, a comitetelor oamenilor muncii și, nu în ultimul rând – a reprezentanților organizațiilor de bază de partid sau U.T.C. (secretari b.o.b., membrii ai comitetului de partid din fabrică etc.). Cum foarte bine reliefează documentele publicate, toți aceștia erau practic manipulați de Securitate precum niște marionete, ei transpunând în practică ordinele represive ale Securităţii în domenii în care instituția din cadrul M.I. n-avea atribuții oficiale pentru a interveni. Spre exemplu, conform unui raport al S.J. Cluj din 1987, referitor la Horațiu Leontin Iuhas, inginer la Centrul de Calcul Minier Cluj și fiul Doinei Cornea, „în cursul acestui an a fost atenționat de directorul instituției în fața colectivului de conducere să-și determine mama să înceteze legăturile cu «Europa Liberă» și să respecte legile statului nostru, în caz contrar impunându-se măsuri de schimbare a lui din actualul loc de muncă” (p. 372). Într-un plan de măsuri anterior, conducerea S.J. Cluj a ordonat subordonaților care se ocupau de cazul Cornea să discute cu directorul în cauză, „i se va reproșa” c-a semnat recomandarea ca Iuhas să călătorească în Franța și apoi „va fi solicitat să acționeze asupra lui Iuhas pentru a lua atitudine față de activitatea dușmănoasă desfășurată de mama și sora lui (...) îi va da clar de înțeles că dacă aceste activități ostile nu încetează, nu va putea fi menținut în actualul loc de muncă” (p. 353). Prin urmare, în opinia noastră, nu pot fi exonerate de vina participării la producerea unor acte represive sau abuzive nici aceste persoane care erau de acord să transpună în practică ordine ale Securităţii în domenii în care instituția nu avea atribuții oficiale.

Documentele din volum evidențiază și faptul cum Securitatea se folosea pentru atacarea și compromiterea dizidenților de elaborarea și trimiterea în străinătate – la „Europa Liberă”, la redacțiile mass-media, la diverse persoane influente din emigrația română – a unor scrisori sau articole „scrise” (în fapt doar semnate, ele fiind redactate de ofițeri ai Serviciului D Dezinformare, cu sprijinul Direcției I și al D.I.E.) de către oameni de cultură sau știință români. Spre exemplu, la 24 ianuarie 1978, într-un amplu plan de măsuri ce urma a fi aplicat pentru „compromiterea, contracararea și anihilarea” lui Paul Goma, Direcţia I își propunea: „Trimiterea de scrisori postului de radio «Europa Liberă», unor persoane din emigrație, redacțiilor principalelor publicații care difuzează interviurile lui Paul Goma, scrisori redactate de personalități literare din țară, prin care să-și exprime dezacordul cu sprijinul ce se acordă unui impostor (...) Pe filiera Constantin Drăgan vom publica în străinătate

materiale care vizează demascarea lui Paul Goma ca agent al unei puteri străine. Materialele vor fi pregătite din țară”. În același material, Serviciul D raporta cu mândrie „elaborarea a 10 articole demascatoare, destinate presei străine și a emigrației române”, care prin U.M. 0920 urmează „să fie exploatate în contextul intensificării măsurilor de compromitere și neutralizare a lui Paul Goma în străinătate” (p. 327-328). Fenomenul cooptării intelectualilor de către Securitate în acțiunile ei a luat o mare amploare în anii ’80 și către finalul regimului Ceaușescu, instituția de forță reușind – prin diverse căi – să-și atragă în propriul folos represiv semnăturile și contribuția unui deloc mic număr de intelectuali români cu notorietate din toate domeniile, cu precădere din cel cultural. Chiar dacă unele dintre aceste persoane nu au fost informatori oficiali ai Securităţii, nu au semnat angajamente de colaborare și nici măcar nu au furnizat Securității informații referitoare la cei din jurul lor, prin acceptarea faptului ca Securitatea să se folosească în acțiunile ei de numele și semnăturile lor, opinăm că și aceștia și-au adus contribuția la implementarea unor acte represive ale instituției.

Documentele editate ne relevă și alte surprize – plăcute din punct de vedere științific (aspectele în cauză fiind până acum cam „ascunse sub preș” de istoriografie), dar neplăcute din punct de vedere moral, și anume ele atestă din plin și atitudinea ostilă dizidenților a unor pretinși oameni de cultură, chiar a unora considerați – atunci, dar și acum – drept personalități culturale, pentru care se pare că lupta pentru libertăți și drepturi civile reprezenta o prostie fără margini, ceea ce – în opinia noastră – ridică serioase semne de întrebare asupra faptului dacă ei într-adevăr pot fi considerați oameni de cultură (poate doar dacă avem în vedere cultura servilismului). Spre exemplu, Zigu Ornea susținea că «atitudinea lui Paul Goma este a unui nebun ori provocator», în timp ce regizorul Alexandru Tocilescu și ziaristul Leon Kalustian „și-au exprimat indignarea față de agențiile de presă și comentatorii străini care acordă o asemenea importanță unui om care la noi nu reprezenta nimic”, ei considerându-l pe Goma drept: «un pigmeu folosit ca o rotiță fără nici o importanță de acest angrenaj tendențios de propagandă» (p. 324). În mod similar, în 1987, Constantin Noica a vizitat-o pe Doina Cornea, dar atunci când „obiectiva a încercat să-și exprime nemulțumirile că din cauza blocării mijloacelor de comunicație nu poate lua legătura cu fiica sa, Constantin Noica nu a dat nici o importanță acestei chestiuni”, opinia lui referitoare la dizidentă fiind aceea că aceasta este „o persoană cu care nu are ce discuta” (p. 378-379). Desigur, putem să punem totul pe seama

invidiei acestor „oameni de cultură” față de curajul Doinei Cornea ori al lui Goma, dar faptul că expresiile lor sunt folosite în rapoartele Securității poate ridica și alte semne de întrebare.

În aceeași notă, remarcăm totodată și nu puținele cazuri în care unii intelectuali nemulțumiți de realitățile din România anilor ’80 nu semnau un protest dacă-l semna un anumit alt intelectual pe care nu-l aprecia (cazul eșecului lui Mircea Dinescu de a întocmi un memoriu de protest cu mai mulți semnatari), ceea ce desigur că a ușurat extrem de mult munca Securității în a crea disensiuni, care aproape întotdeauna și-au atins scopul. Ca un comentariu marginal, după ’89 Goma a fost deseori criticat că a făcut compromisuri dureroase în redactarea scrisorii adresate lui Ceaușescu în ’77, ceea ce în opinia noastră este adevărat, dar în același timp nu mai puțin adevărat este și faptul că aceste compromisuri au contribuit în mod semnificativ la asigurarea succesului deosebit al acțiunii protestatare (numărul foarte mare de semnatari și de aderenți) și nu au permis Securității să bagatelizeze protestul ca o acțiune izolată a unei singure persoane.

De asemenea, documentele editate de cercetătoare reliefează indirect și un alt aspect interesant, ținând de istoria post-comunistă, și anume faptul că aproape toate afirmațiile denigratoare și versiunile false lansate în anii ’80 de Securitate referitor la disidenții politici s-au regăsit apoi în arsenalul propagandistic utilizat de puterea politică a primilor ani de după decembrie ’89 pentru atacarea și discreditarea foștilor disidenți care s-au atașat partidelor de opoziție (relevant mai ales este cazul Doinei Cornea). Cum desigur era previzibil (și credem inevitabil), nocivitatea acțiunilor Securității s-a extins și timp de mulți ani după ce instituția a fost desființată în mod oficial.

Am reținut, totodată, și faptul că Vasile Paraschiv era urmărit prin D.U.I. de Direcția I, dar în 1982 el era „în evidență și pe linia problemei «Acțiuni de atentat care pun în pericol securitatea statului»”. Și oare în ce constau atentatele lui Paraschiv la securitatea statului comunist în care teoretic puterea politică se afla la conducere în numele clasei muncitoare? În faptul că dorea să înființeze în mod legal un sindicat, ceea ce era dreptul său constituțional. De fapt chiar mai mult decât atât: în faptul că în mai 1982 a mers în audiență la președintele U.G.S.R. și i-a prezentat în scris 15 propuneri privind reorganizarea sindicatelor (p. 268), așadar nici măcar nu mai încerca să înființeze un sindicat care să nu fie o organizație de masă a P.C.R., ci dorea reformarea sindicatelor deja existente, fapt pentru care a acționat perfect legal înaintând niște propuneri scrise

conducerii U.G.S.R., de care aceasta putea sau nu să țină seama. Iar pentru a contracara activitatea „teroristului”, regimul s-a purtat vitejește și a recurs la metode insidioase de influențare pozitivă indirectă (I.C.R.A.L. a fost trimisă să-i solicite mamei lui Paraschiv „să dea jos balcoanele” de la apartament pe motiv că acestea au fost închise fără aprobare). De altfel, ca o mică digresiune, acesta este doar unul dintre multele exemple – pe care documentele editate le atestă din plin (în fața casei Doinei Cornea au fost montate reflectoare puternice pentru a nu putea dormi noaptea, în același scop o mașină a Miliției era lipită de casa lui Leontin Iuhas și noaptea ambala puternic motorul) – care relevă cercetătorilor și cititorilor micile mizerii la care regimul comunist din „epoca de aur” se cobora să le ia contra opozanților și protestatarilor și a rudelor acestora, sperând în mod iluzoriu în temperarea „obiectivelor” sub efectul lor – adăugat celor cauzate de marile greutăți ale traiului de zi cu zi care au afectat populația României în anii ’80.

Un alt principal punct forte al volumului, din punctul noastre de vedere desigur, este faptul că aduce la cunoștința cercetătorilor și cititorilor documente întocmite de fosta Securitate referitoare la aplicarea în practică a politicii nataliste inițiate de regimul comunist din România la mijlocul anilor ’80. Informațiile cuprinse în aceste documente foarte bine selecționate sunt extrem de relevante atât în ceea ce privește reacțiile foarte critice și ostile ale populației față de această politică (inclusiv ale cadrelor medicale care trebuia s-o aplice) – în contextul degradării majore a condițiilor de viață și trai din România acelui deceniu, cât mai ales în ceea ce privește condițiile subumane existente în casele și leagănele de „ocrotire și îngrijire” a copiilor.

Astfel, un raport din 1984 al S.J. Arad evidenția opinia unei profesoare cu doi copii, care afirma că «preferă să moară decât să mai facă un copil, deoarece a ajuns în situația de a-i trimite la școală flămânzi, iar în ultimul timp trăiește tot mai dureros drama unor situații când aceștia îi reproșează că nu le cumpără produse lactate, dulciuri, carne sau alte alimente indispensabile hrănirii copiilor și preferate de aceștia, dar pe care nu le găsește pe piața organizată de stat» (p. 215). Opiniei ei era însă departe de a fi singulară, pentru că în raport se mai arăta și că „în rândul unor categorii de muncitori de la diferite întreprinderi din județ, recentele hotărâri privind politica demografică a P.C.R. au stârnit aprinse reacții care au degenerat adesea în denigrări, calomnii și injurii la adresa principiilor de bază ale politicii interne a P.C.R.”, iar pentru a-și argumenta opiniile „aceștia invocă existența unor greutăți și probleme de

ordin economico-social” (p. 216). Chiar și mai tranșantă era opinia unei o muncitoare din județul Mureş, conform unui raport înaintat Direcției I de S.J. Mureş în același an: «De ce să aducem pe lume cât mai mulți copii, când nu avem cu ce să-i creștem, nu avem alimente, unt, lapte? Nu ne ajung banii să le cumpărăm îmbrăcăminte și încălțăminte, care este foarte scumpă și de proastă calitate. Prețul creșelor și căminelor este prea mare. Mai bine să ne rezolvăm necazurile existente și apoi să dăm naștere la mai mulți copii. Acum nici medicamente nu se mai dau gratuite decât pentru copii celor foarte săraci» (p. 236).

Fără comentarii este însă o notă a Securității București din noiembrie 1987, referitoare la „unele aspecte negative privind starea igienico-sanitară și asistența medicală” din leagănele și casele de copii din București, care atestă care era situația reală în aceste unități de „îngrijire” a copiilor: „dezinteres în supravegherea, evaluarea și apărarea sănătății copiilor” ceea ce – coroborat cu „personal de îngrijire insuficient” – „explică dezvoltarea intelectuală redusă a unor colectivități de (...) copii deja handicapați moral și social”, „uși și ferestre degradate”, „veselă insuficientă”, „insuficiența fondurilor destinate materialelor de curățenie”, „baremul insuficient pentru îmbrăcăminte, încălțăminte, obiecte de igienă individuale și cazarmamentul copiilor”, „temperatură inferioară mult sub normele igienice în sezonul rece”, „presiune scăzută a gazelor, cu mari dificultăți în pregătirea meselor în condiții de deplină securitate sanitaro-antiepidemiologică” etc. Totul culmina – da, se putea și mai rău! – cu „insuficiența aprovizionării cu apă potabilă”!!! (p. 247). Iar toate acestea se întâmplau nu în vreun orășel izolat din vreun colț al țării ori din creierul munților, ci chiar în capitala țării. Unde încă era bine. Situația oribilă existentă în casele de copii din orășele izolate a fost văzută din plin de români și străini la tv în 1990 (cei care au avut puterea să vadă acele filmări cu un foarte puternic impact traumatic).

Ceea ce izbește cercetătorul și cititorul acestor documente este faptul că absolut nicăieri nu există vreo propunere făcută de vreun angajat al Securității privind îmbunătățirea gravelor situații constatate sau privind semnalarea celor aflate la organele de partid ori la instituțiile civile abilitate să le rezolve. În fapt, Securitatea era interesată doar de un singur aspect, și anume ce măsuri să ia pentru ca cetățenii străini care doreau să înfieze copii din România să nu afle despre ororile din leagănele și casele de copii. Spre exemplu, atunci când directoarea Spitalului „Grigore Alexandrescu” a sesizat faptul că la Leagănul de copii nr. 1 din București copiilor li se fac injecții de către personal necalificat („ceea ce ar putea

duce la accidente dintre cele mai mari”) și că „hrana copiilor este sub orice critică”, conducerea Securității București a fost preocupată doar de „venirea cetățenilor străini în obiectiv” (pentru înfiere) și a dispus „să se creeze un organ de control” a acestora (p. 245).

De altfel, dorința regimului comunist de a ascunde față de cetățenii străini condițiile subumane din casele de copii mergea până acolo încât le refuzau acestora accesul la copiii aleși pentru înfiere până la finalizarea procedurii, chiar și în situațiile în care respectivii copii erau foarte bolnavi, neîngrijiți și nealimentați și părinții adoptivi doreau să-i ajute. Spre exemplu, în 1988, un agent al Securității București informa că numai în casele și leagănele de copii din București se aflau „sute de copii înfiați cu forme legale și care din cauza interdicției de a fi vizitați și îngrijiți de către părinții înfietori s-au deteriorat sub aspectul sănătății”, care au condus inclusiv la decese de copii înfiați înainte de a fi luați de către familii. Informatorul arăta foarte clar că „situația a devenit deosebit de gravă pentru familiile înfietoare, care află despre sănătatea copiilor înfiați, fără a avea voie să le aducă sau să le expedieze medicamentele necesare și fără a avea voie să-i viziteze”, consecința fiind că cetățenii străini înfietori opinau pe bună dreptate că „nici la penitenciare nu există asemenea restricții” (p. 248).

Documentele editate în capitolul „Planningul familial și avortul” atestă faptul că deși puterea politică din ultimul deceniu al regimului Ceaușescu intervenea brutal în viața familială prin interzicerea avorturilor sub pretextul aplicării unei politici de stat pro-nataliste, ea era complet dezinteresată atunci când trebuia să asigure și condițiile aferente pentru îngrijirea acestor copii. Mai mult, soarta cea mai dramatică au avut tocmai sutele de mii de copii care s-au aflat exclusiv în grija statului, care au fost nevoiți să „trăiască” (iar mulți dintre ei să și moară) în condiții de coșmar pentru o ființă umană. Documentele publicate în volum sunt un foarte bun argument în sprijinul aserțiunii că regimul comunist din România a adoptat această politică din exclusive interese propagandistice, în realitate nepăsându-i de asigurarea unor condiții reale favorabile nașterii și creșterii copiilor.

În încheiere, nu putem decât să o felicităm pe editoare pentru tematica aleasă și pentru foarte buna selecție a documentelor, care în opinia noastră aduc în atenția cercetătorilor și cititorilor numeroase aspecte foarte puțin sau chiar deloc cunoscute ale României comuniste din anii ’70-’80. În fapt, mai exact, a unor aspecte cunoscute la modul general ori presupuse a se fi întâmplat, dar care până în prezent nu au fost

documentate din punct de vedere istoriografic decât în prea puține cazuri individuale. Mai exact, volumul aruncă o mult-așteptată lumină asupra unor teme și subiecte (dizidența din anii '70-'80, încălcarea libertăților și drepturilor românilor) care au fost îndelung discutate în societatea românească (uneori chiar foarte aprins – mai ales atunci când, din nefericire, li s-a dat și o conotație politică în confruntările politice post-decembriste), despre care s-a scris la fel de mult, dar care până acum au fost tratate la modul general, simplist și reducționist, de prea puține ori cu referiri concrete și documentate, în timp ce publicarea acestor documente constituie un puternic suport argumentativ pe care cercetătorii perioadei comuniste ori ai regimului Ceaușescu îl pot folosi cu încredere ca bază în fundamentarea analizelor lor științifice.

Liviu Pleșa

Victor Rizescu, *Statul bunăstării pe filieră românească. Fracturi ale derzvoltării şi rupturi ale memoriei*, Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2020, 152 p.

Victor Rizescu este conferenţiar la Facultatea de Ştiinţe Politice din Bucureşti, având studii de istorie și filosofie la Universitatea din București și la Universitatea din Oxford, deţinând și un doctorat la Universitatea Central – Europeană. Îmbinând cu competență activitatea didactică cu cea de cercetare – lucru destul de rar întâlnit în zilele noastre – Victor Rizescu a publicat numeroase cărţi şi studii în reviste de specialitate din ţară şi străinătate. Cercetările sale se ocupă, în special, de relațiile dintre tiparele ideologice și politicile publice în istoria României, aruncând o privire nouă asupra genealogiei şi evoluției ideilor politice românești.

Volumul recenzat face parte din aceleași preocupări novatoare ale autorului, iar cititorul potențial nu trebuie să se lase amăgit de condensarea lucrării, subiectul dintre coperte fiind tratat într-o manieră intensă, plin de idei sclipitoare ce merg în contracurentul canonului istoriografic contemporan. Autorul a reuşit să îmbine și să contopească cu succes o serie de studii și comunicări anterioare, dându-le coerență în cadrul capitolelor volumului, rezultatul fiind de o rară credibilitate ştiinţifică.

Pe scurt, teza cărţii afirmă că începutul statului bunăstării pe filieră românească şi a politicilor sale sociale este tratat de istoriografia românească, în ciuda discursului anticomunist post-decembrist, cu instrumentele conceptuale și de analiză create de factorii ideologici din

perioada comunistă. Autorul susţine că reconstituirea procesului de apariţie a drepturilor sociale în România ne determină să plasăm în plan secundar factorii de schimbare văzuţi în mod tradiţional ca principalii responsabili de adoptarea elementelor de legislație a muncii și de promovare a celor mai timpurii manifestări ale politicii sociale. Victor Rizescu consideră că nu militantismul socialist şi sindicalismul muncitoresc, asociat de regulă cu acesta, sunt îndrituite să-și afirme preponderenţa în cadrul naşterii politicilor sociale din România, ci alte forţe au acest merit. E vorba despre pledoariile liberale cu orientare de stânga, avansate prin departajare faţă de curentele dominante ale liberalismului european sau celui românesc. Sunt propuse apoi ca declanșatoare a politicilor bunăstării ideile de sorginte corporatistă privitoare la reprezentarea intereselor profesionale, precum şi mişcarea de reprezentare profesională a claselor mijlocii, constituită din meseriaşi, mici industriași și membri ai profesiunilor intelectuale.

Respingerea interpretărilor istorice elaborate în timpul regimului comunist, apreciază Victor Rizescu, a lăsat totuşi vie una dintre concepţiile investite cel mai pregnant cu o funcţie legitimatoare de către regimul totalitar. Anume cea de absenţă aproape totală a politicii sociale practicată de regimul burghez. Relaţia indisolubilă între militantismul sindical și creșterea cumulativă a formelor de protecţie socială a fost deja reliefată de clasici ai domeniului, încă de la sfârşitul secolului XIX, ca reprezentând firul conducător al respectivelor tipare evolutive. Singura naraţiune românească a genului, vorbește doar despre firavul sindicalism muncitoresc precomunist, aproape fuzionând cu firava mişcare socialistă și profund politizat din această cauză, ca despre unica forţă acţionând în direcţia schimbării dezirabile prin confruntarea cu inerția tuturor celorlalte clase sociale sau partide politice. Anticomunismul necritic, avertizează autorul, se aliază inconștient cu reziduurile academice ale comunismului pentru a lăsa neatinsă sau cvasi nemodificată o interpretare puţin credibilă. Autorul apreciază că dreptul muncii şi politicile sociale implementate în România precomunistă au avut la bază reglementări anglo-saxone transpuse la noi prin filieră franceză. Maniera aclimatizării pe filieră franceză a demersurilor legitimatoare a ideii intervenţiei mediatoare a statului în raporturile dintre muncă și capital, cât şi corelaţiile sale cu reglementările libertăţii sindicale pe filieră liberală, prin diferenţiere faţă de politizarea socialistă şi etatizarea corporatistă a sindicalismului, fac obiectul cărţii recenzate.

Volumul cuprinde mai multe capitole, nenumerotate, reprezentând, aşa cum am menţionat anterior, integrarea unor articole sau conferinţe anterioare ale autorului. Primul capitol, intitulat *De la emanciparea muncii la protecția socială*, se ocupă de politica reprezentării profesionale în România începutului de secol XX. În România, procesul de elaborare a legislaţiei muncii şi a politicilor sociale a început, potrivit lui Victor Rizescu, la sfârșitul secolului XIX ca o continuitate la nivelul terminologiei în raport cu instituţiile premoderne. Astfel, „Legea pentru organizarea meseriilor", din 1902, și cea pentru „Organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești", din 1912, au promovat o politică de încurajare a meşteşugurilor şi a micii industrii în fața concurenţei străine și a marii industrii locale, aflate la începuturile sale, având în centru ideea organizării întregii ramuri pe baza organizaţiilor corporative, a căror denumire evoca breslele tradiționale, desființate încă din 1873. Noile reglementări se întemeiau pe principiul apartenenței aproape obligatorii a meșteșugarilor, muncitorilor, calfelor şi ucenicilor la structurile breslelor şi corporațiilor, reglementare a legii Missir, din 1902, care spunea că, odată ce o parte a meseriașilor dintr-o localitate au hotărât crearea unei corporaţii, ceilalţi meseriaşi din aceeaşi meserie trebuia să facă parte din ea. Cei ce nu voiau să se afilieze corporaţiei, nu-şi mai puteau exercita meseria.

Mişcarea socialistă, prin vocea lui Cristian Racovski, a practicat cea mai coerentă critică a acestor reglementări, văzute ca reacţionare, premoderne și precapitaliste, nefiind decât o distorsiune a capitalismului, rezultând din fuziunea perversă dintre elemente ale capitalismului şi remanenţe ale feudalismului şi neavând nimic în comun cu liberalismul occidental. Racovski acuza și caracterul mixt al acestor reglementări, care puneau laolaltă atât pe patroni, cât și pe salariaţi, împiedicând în acest fel o reglementare autentică a relațiilor dintre muncă și capital. Soluția văzută de militantul socialist erau sindicatele muncitorești, constituite prin opoziţie faţă de patronate şi care poartă „cea mai curată marcă europeană". Subliniind că lupta politică este o prelungire a luptei sindicale și că „numai cu socialismul un sindicat justifică menirea sa istorică", socialiștii promovau o anexare tactică şi simbolică a sindicalismului muncitoresc, continuată după Primul Război Mondial la concurenţă cu comunismul. Această practică de prezentare a sindicalismului muncitoresc drept singura formă legitimă de reprezentare profesională, ce a determinat evoluţia dreptului muncii și a politicilor sociale, ca fiind o consecinţă a presiunilor exercitate de mișcarea muncitorească – socialistă

și comunistă – a fost continuată odată cu instaurarea comunismului, perpetuată și în postcomunism.

În același timp, tezele centrale din afara taberei socialiste, menite să promoveze principiile protecţiei sociale, erau clar exprimate, prin opoziţie la socialism, în cele două legi incriminate de Racovski. Reprezentarea profesională era văzută, în diferite analize liberale de stânga din epocă, ca înglobând asociaţiile profesionale cu caracter patronal, cele ale funcţionarilor, ale meseriașilor și micilor industriași, alături de organizaţiile muncitorești. De altfel, departe de a fi niște legi desuete și inadecvate, cum le considera Racovski, cele două reglementări, de la 1902 și 1912, erau inspirate din legiferări austriece, maghiare și germane, cât și din celebra lege Waldeck-Rousseau „pentru crearea sindicatelor profesionale" de la 1884, principiile căreia aveau să fie transpuse în legea sindicatelor profesionale, promovată de Grigore Trancu-Iași în 1921, remarcabilă prin concepţia sa modernă asupra organizării sindicatelor profesionale de salariaţi, profesionale sau mixte.

În următoarele două capitole ale lucrării, este tratată în special problema corporatismului, nu ca fundament politic al ideologiilor de dreapta, ci prin prisma contribuției sale la dezvoltarea politicii sociale, înainte și după 1945. Căutând justa măsură între teoriile ce prezintă corporatismul îngemănat cu fascismul, fie el și cu „faţă umană", sau cele care argumentează în favoarea lui ca reprezentând forma cea mai optimă a capitalismului, capitolul propune studierea cazului românesc al corporatismului, capabil să ofere sugestii semnificative în analiza acestui fenomen. În general, lucrările lui Mihail Manoilescu, teoreticianul român prin excelență al corporatismului, sunt considerate de către analiștii postbelici ai acestei teorii ca fiind nutrite de curente de gândire internaţionale și fiind dedicate unui public străin, fără a avea rădăcini în viaţa culturală și în dezbaterile ideologice ale ţării sale. Fascismul local a fost descris, în general, ca neinfluenţat de ideile corporatiste. Cu toate acestea, ideea corporatistă a fost implicată, alături de cea sindicală, în transformările sociale și în medierea dintre muncă și capital în perioada interbelică românească.

Preocupările sale în direcţia abordării istorice a politicii sociale, mărturisește Victor Rizescu, s-a desprins dintr-o interogaţie asupra naturii ideologiei fasciste autohtone. Potrivit autorului, tendința recentă a studiilor comparative asupra dreptei radicale este de a atribui acesteia o viziune modernizatoare sau modernistă, mai degrabă decât una tradiţionalistă, tendinţă menită să descrie fascismul ca o acțiune politică

revoluționară și nu reacționară. O lumină asupra acestei orientări poate fi aruncată studiind ideologiile dreptei – inclusiv cea fascistă – prin prisma decalajelor de dezvoltare, prin identificarea transformărilor suferite de idei în interacțiune cu mediul social particular. În felul acesta, se poate observa că fascismul românesc, și în general cel est-european, spre deosebire de dimensiunea fenomenului franco-italian (fascismul german fiind un caz intermediar), a avut o componentă modernistă mult mai redusă, aproape inexistentă. Încercările de a revendica un caracter modernist al fascismului est-european, egal cu cel al formelor occidentale, sunt puse de autor pe seama intențiilor de „deorientalizare" a discursurilor despre periferie, care, în acest caz, și-ar rata ținta. Aceste concluzii nu impietează însă asupra descrierii fascismului ca revoluționar, în forma revoluției conservatoare.

O testare a teoriilor despre modernismul fascist, în context românesc, îndeosebi a celor despre fascismul italian, văzut drept o încercare de depășire a handicapurilor subdezvoltării periferice și semiperiferice, prin mobilizarea energiilor naționale, cu ajutorul autoritarismului, poate explica, consideră autorul, proiectul corporatist de contracarare a facționalismului liberal și burghez și a secționalismului luptei de clasă, care fractura orizontal corpul social în spiritul sindicalismului. Spre deosebire de proiectul liberal și cel sindicalist-socialist, corporatismul ar promova structurarea societății în jurul grupurilor profesionale, delimitate prin linii separatoare verticale. Astfel, corporatismul românesc s-a creat prin juxtapuneri documentare provenind din tabăra legionară, dar și din segmente importante ale dreptei interbelice: carlismul și antonescianismul, direcția național-creștină, cea nationalist-democrată și cea a conservatorismului remanent. Spre exemplu, proiectul de stat etnocratic al lui Nichifor Crainic, personaj apropiat de dreapta național-creștină, a fost un program de reconstrucție corporatistă, cu dimensiune etnocratică subsidiară. De altfel, noțiunea de corporatism a fost cuvântul cheie al ziarului său, *Calendarul*, apărut în 1932. Cu adevărat revelatoare în cadrul cercetărilor sale, apreciază Victor Rizescu, a fost descoperirea că acțiunea lui Crainic, din 1932, nu a făcut decât să preia și să transforme idei avansate în cadrul unei mișcări „la firul ierbii", în sfera organizațiilor de reprezentare profesională a claselor mijlocii, dominate de structurile asociative ale profesioniștilor intelectuali, coagulată în Confederația Generală a Asociațiilor Profesionale, condusă de arhitectul Ion D. Enescu, cunoscut drept un consecvent rival al lui Manoilescu. Lansată în 1930, revista sa, *Drum Nou*,

a fost obsedată de construirea unui stat al breslelor, menit să contracareze parazitismul bugetivor al clasei politice, prin constituirea unui parlament al grupărilor profesionale care să substituie pe cel reprezentat naţional. Enescu a continuat elaborarea proiectelor corporatiste de reconstrucţie a statului, în 1938-1939, intersectându-se cu proiectele carliste, care prevedeau împărţirea corpului electoral în categorii profesionale. Alte forme de corporatism din epocă, concurente cu cel al lui Manoilescu, promovau forme moderate de „corporatism social”, conceput ca adăugând elemente de reprezentare profesională la reprezentarea politică parlamentară. Autorul concluzionează că, în spaţiul românesc, tranziţia de la organizarea tradiţională de breaslă la libertatea sindicală modernă a fost marcată de supravieţuirea, în forme diverse şi recurente, a vechiului spirit corporatist, mergând până la afirmarea deschisă a proiectului antisindical în timpul regimurilor politice de dreapta dintre 1938-1944, ambele proiecte, cel corporatist şi cel sindical, înregistrând doar succese parţiale.

Capitolul al patrulea – *Liberalismul de stânga pe filieră românească. O victimă a politicii memoriei?*, tratează aspecte ce ţin de ideologia liberalismului de stânga din România. Constituită în jurul ideii de intervenţie mediatoare necesară a statului în relaţiile dintre capital şi muncă, ideologia legitimatoare a politicii sociale din anii 1920 a fost exprimată în articolul 21 al constituţiei din 1923, unde se afirma că „toţi factorii producţiunii se bucură de o egală ocrotire” şi prin urmare „statul poate interveni, prin legi, în raporturile dintre aceşti factori pentru a preveni conflicte economice şi sociale”. Procesul cristalizării ideii de drepturi sociale, ca parte integrantă a democraţiei liberale şi de instituire a aşezămintelor statului bunăstării în România interbelică, a avut loc, atrage atenţia autorul, în virtutea unui dialog doctrinar al stângii liberale cu tradiţia socialismului marxist. Liberalii de stânga din epocă, ca de exemplu, economistul I.N. Angelescu, promovau ideea schimbării repartizării bogăţiilor, astfel încât să cointereseze toate clasele sociale la dezvoltarea economică şi socială. Spre deosebire de ideologia socialistă, teoretizările liberale promovau ideea unui „spirit de solidaritate între toţi factorii sociali, o tovărăşie [...] între muncă şi capital”, subliniind, însă, că legislaţia de reglementare a raporturilor dintre muncitori şi patroni nu are de-a face cu mişcarea socialistă, chiar dacă „au multe părţi asemănătoare, dar au şi deosebiri fundamentale”. În viziunea liberală a deceniului trei, politica libertăţii sindicale era promovată prin opoziţie cu politizarea socialistă a sindicalismului muncitoresc. Ea a fost, însă, supusă şi presiunii

exercitate dinspre dreapta, de tabăra corporatistă. Ascensiunea perspectivei corporatiste asupra politicii sociale și a reprezentării profesionale, sprijinită de ziarele *Cuvântul, Curentul* și *Calendarul*, cu referire la modelul italian, care a fost ulterior propulsată de mișcarea asociațiilor profesionale a claselor mijlocii, pentru a fi, în cele din urmă, revendicată politic de Liga Național-Corporatistă a lui Mihail Manoilescu, din 1933, a blocat, însă, în mare măsură, viziunea liberală de stânga. Ocultarea memoriei liberalismului de stânga, petrecută în perioada comunistă, atrage atenția Victor Rizescu, a fost perpetuată după 1989, prin tendința de identificare a liberalismului cu dreapta, prin opoziție cu stânga, tratată ca eminamente comunistă. Valorificarea culturii de dreapta precomunistă, folosită drept instrument de combatere a memoriei comunismului, a făcut greu inteligibilă manifestarea liberalismului românesc cu vocație socială.

Ultimul capitol al lucrării, intitulat *Așezămintele statului social în România*, își propune prezentarea unei teoretizări unitare a dezvoltării politicii sociale în România, pe tot parcursul secolului XX, trecând peste fracturile sale istorice. Potrivit autorului, încă din 1948, partidul comunist s-a preocupat de organizațiile profesionale, subliniind că sarcina lor era aceea „de a ajuta partidul să sădească în inima și cugetul maselor muncitoare conștiința faptului că succesul operei mărețe de clădire a orânduirii socialiste nu poate fi decât rodul efortului muncitorimii aliate cu țărănimea muncitoare". O asemenea definiție se revendica de la teoria și practica sovietică a sindicalismului, în care se sublinia că „raporturile dintre sindicat și stat diferă de la un caz la altul, în raport cu caracterul statului. Aceasta însemnând că, spre deosebire de țările capitaliste, unde lupta sindicală se lovea de opoziția furibundă a întregului aparat de stat, în țările democrației populare statul reprezintă interesele maselor populare și, în consecință, sindicatele sprijină măsurile guvernelor respective, care legiferează conform intereselor oamenilor muncii". O clarificare doctrinară care, la vremea respectivă, nu căpătase încă valența limbii de lemn a propagandei, ci care era menită să explice încă, în primii ani de preluare a puterii, problema atitudinii ce trebuia urmată de organizațiile muncitorilor față de lupta de clasă și față de partidele ce o promovau. Intervențiile de acest fel ofereau o rezolvare tranșantă a problemei dacă sindicatele trebuie sau nu să facă politică într-un stat capitalist, argumentând că, în lipsa politizării, sindicatele ar ajunge unelte ale patronilor.

Acum apare și interpretarea oficială a procesului de dezvoltare anterioară a sindicalismului și a politicii muncii, prin care se aprecia că, în perioada dinaintea instaurării comunismului, protecţia clasei muncitoare era pură demagogie, fiind promovată în folosul exclusiv al claselor dominante și întemeindu-se pe o legislaţie de protecţie aparentă a muncii. Legitimat pe plan internaţional prin revenirea României în Organizaţia Internaţională a Muncii, în 1956, ca urmare a admiterii în O.N.U., cu câteva luni mai devreme, cadrul funcţionării sindicatelor, ca structuri ale statului și identificarea lor cu politica partidului, a inclus obligativitatea contractului colectiv de muncă. Într-o lucrare din 1970, Ilie Ceaușescu sublinia că masele populare trebuiau cointeresate la sporirea bunurilor materiale, o idee formulată oarecum asemănător și de liberalul de stânga I.N. Angelescu, în perioada interbelică. Altfel spus, caracterul obligatoriu al contractului colectiv de muncă, după cum spunea același Ilie Ceaușescu, „este generat de necesitatea soluționării în cele mai bune condiții a problemelor eficienței economice a întreprinderilor socialiste".

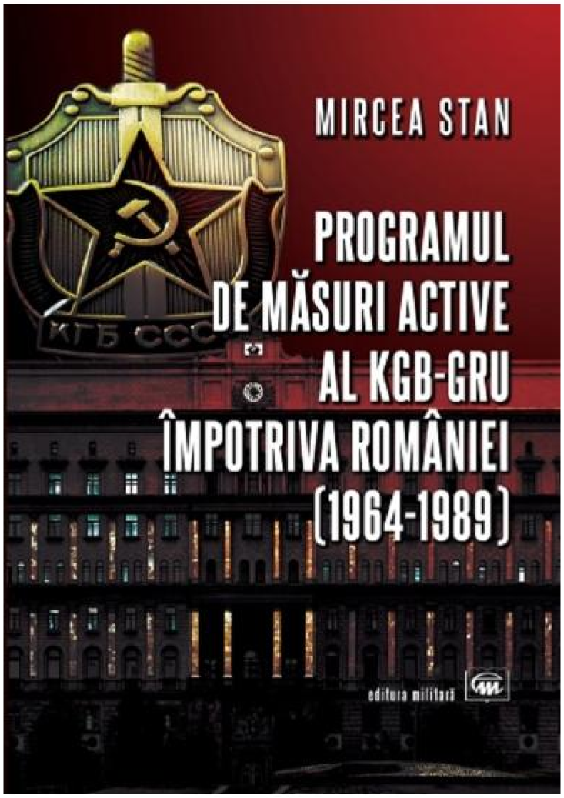
Principiul dreptului la muncă, alături de reglementarea problemei sindicale și a chestiunii contractului colectiv de muncă, afirmă autorul, au alcătuit fundamentul concepției comuniste asupra statului social. Constituind o inovaţie în raport cu legislația precomunistă, dreptul la muncă a fost prevăzut în articolul 19 al primei constituții comuniste, din 1948. Printr-un efect pervers, principiul dreptului la muncă a introdus și baza legală a diverselor forme de muncă obligatorie. În acest sens, codul muncii, intrat în vigoare la 8 iunie 1950, statuează regimul „obligaţiilor temporare de muncă", prevăzut să funcţioneze „în cazuri excepţionale, pentru preîntâmpinarea și lupta contra calamităților și pentru acoperirea lipsei brațelor de muncă". În timp, cel de al doilea cod al muncii, din 1972, vorbea despre „dreptul și datoria de a desfășura o muncă utilă pentru societate". De altfel, comentariile din epocă afirmau că „dreptul la muncă și datoria de a muncii sunt inseparabile". În ciuda faptului că pretenția de a rezolva chestiunea socială, a constituit un vector legitimator al regimului comunist, Victor Rizescu atrage atenția că Raportul Comisiei Tismăneanu, din 2007, pare să trateze ca nesemnificativă problema reglementării juridice a muncii și a activității sindicale în vremea comunismului. Ea pare a fi înglobată în afirmaţii ironice sau depreciative. În timp ce cercetătorii români critică reglementarea muncii în comunism, atrăgând atenţia asupra degenerării muncii profesionale spre munca forţată, existenţa celei mai lungi săptămâni de lucru din Europa, nerespectarea repausului duminical, a restrângerii concediilor de boală

sau maternale, asupra sindicatelor care nu își îndeplineau menirea de a apăra interesele salariaților, savanții străini sunt mult mai nuanțați. Spre exemplu, Daniel Chirot, profesor la Universitatea din Washington, aprecia în 1978 că, „în spatele politicii de forță de care s-a folosit pentru a promova schimbarea economică, partidul comunist din România a ferit populația de efectele cele mai neplăcute ale procesului de diseminare a presiunilor pieței, asociate cu modernizarea rapidă". Tot același cercetător sublinia că intelectualii locali înclinați „să se plângă în legătură cu nivelul de trai scăzut și cu lipsa libertății personale înțeleg cu greu aspectele banalizate ale unui sistem social capabil să ofere o minimă protecție în fața presiunilor impersonale ale pieței". În concluzia acestui capitol final, se apreciază că, „abordările istorice consacrate perioadei comuniste tind să consacre o judecată negativă generalizatoare asupra etapei respective de dezvoltare a așezămintelor statului social. Elaborarea ei treptată pare să fie solidară, însă, cu supraviețuirea perspectivei comuniste asupra începuturilor politicii sociale, desfășurate pe parcursul epocii anterioare".

După trecerea în revistă a ideilor fecunde prezentate de Victor Rizescu, putem aprecia că volumul de față își îndeplinește pe deplin menirea de a prezenta cititorului o viziune originală și stimulantă asupra evoluției politicilor sociale în România secolului XX. Nu ne rămâne decât să sperăm că cercetătorii români ai fenomenului vor prelua și exploata reflecțiile autorului.

Valentin Gheonea

Mircea Stan, *Programul de măsuri active al KGB-GRU împotriva României (1964-1989)*, Bucureşti, Editura Militară, 2021, 532 p.

Într-o epocă în care nu trece o zi fără ca mass-media să nu amintească termenii „război hibrid", „fake-news" sau „război asimetric", un volum precum cel realizat de domnul Mircea Stan și publicat de prestigioasa Editură Militară nu poate trece neobservat.

Și cum ar putea fi altfel, dacă ţinem seama că toate conceptele de mai sus își pot revendica rădăcinile în mult mai puţin cunoscutele „măsuri active"? Potrivit autorului, în lexiconul serviciilor secrete sovietice, „măsurile active" sunt definite ca acele acţiuni ale agenţilor operativi întreprinse „cu scopul de a exercita influenţă asupra aspectelor politice relevante dintr-o ţară-ţintă, asupra politicii externe, soluţionării problemelor internaţionale, în vederea inducerii în eroare, subminării și slăbirii sale, perturbării planurilor ostile și a realizării altor planuri" (p. 163).

Interesul pentru o astfel de cercetare este sporit de faptul că ea se focalizează pe aplicarea acestor măsuri de către statul-hegemon al lagărului socialist împotriva unui stat vecin și aliat. Tensiunile dintre România și U.R.S.S., devenite publice mai cu seamă după celebra „declaraţie de independenţă" din aprilie 1964, au fost atent studiate după 1990, pe măsură ce arhivele regimului comunist deveneau accesibile cercetătorilor, dar componenta secretă, a aşa-numitelor „măsuri active", a continuat să rămână până în prezent prea puţin descifrată.

Din această perspectivă, meritul domnului Mircea Stan constă tocmai în asumarea temerară a unui proiect de cercetare pe această temă, de o anvergură și o dificultate deosebită, dus la bun sfârșit în cadrul școlii doctorale „Informaţii și Securitate Naţională” a Academiei Naţionale de Informaţii „Mihai Viteazul”, sub îndrumarea prof. univ. dr. Cristian Troncotă.

Concepută iniţial ca o teză de doctorat, lucrarea pe care o aducem în atenţie reprezintă rodul unor ani de cercetare asiduă în biblioteci și arhive, pentru colectarea informaţiilor primare, urmaţi de un proces laborios de analiză și interpretare a acestora și de redactarea unui text final plăcut la lectură, în măsură să captiveze cititorul.

Motivaţiile care au stat la baza demarării cercetării, precum și obiectivele de cercetare sunt enunţate în introducerea volumului. Astfel, autorul precizează că, pornind de la insuficienţa studiilor referitoare la „filonul profesional al instituției Securității” și la relațiile dintre aceasta și instituţiile similare, dar și ţinând seama de „implicaţiile controlului exercitat de factorul politic” asupra instituției, și-a conturat obiective de cercetare foarte clare:

- Evaluarea controlului politic exercitat de Partid asupra Securităţii și a impactului avut asupra activităţii profesionale;
- Analiza conceptuală a relațiilor dintre Securitate și K.G.B.;
- Cercetarea dimensiunii războiului informaţional dus de U.R.S.S. împotriva României, în cooperare cu alţi membri ai Organizaţiei Tratatului de la Varșovia;
- Analiza situaţiei existente în anii ’80 la nivelul eșalonului de conducere al Departamentului Securităţii Statului, „pentru a identifica persoanele duplicitare”;
- Documentarea implicării factorului extern în „tranziția de regim din 1989”.

Pentru atingerea acestor obiective, autorul și-a focalizat atenția, mai cu seamă, pe documentele de arhivă. În acest sens, a studiat cu prioritate dosare din mai multe fonduri aflate în arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, iar „al doilea pilon de cercetare” a fost reprezentat de fondurile arhivistice gestionate de Arhivele Naţionale Istorice Centrale. Perspectiva istoriografică a fost întregită prin informaţiile extrase, printr-o muncă minuţioasă, din dosare din arhiva diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe, precum și din cadrul Arhivelor Militare Române.

Sursele documentare interne, accesibile fizic, au fost completate de cele disponibile în format digital, în cadrul unor proiecte internaţionale de cercetare sau declasificate de către deţinătorii legali, potrivit actelor normative din ţările respective.

Desigur, autorul a făcut şi o cercetare profundă a literaturii de specialitate, începând de la lucrări clasice consacrate Războiului Rece şi mergând până la articole şi studii de nişă, publicate în reviste de specialitate din ţară şi străinătate.

Volumul, structurat pe nouă mari capitole, urmate de concluzii, beneficiază atât de o *prefaţă*, semnată de prof. univ. dr. Cristian Troncotă, cât şi de o *postfaţă*, realizată de reputatul istoric Dumitru Preda. Aşa cum era de aşteptat, autorul a pus la dispoziţia cititorilor şi o foarte valoroasă bibliografie, o listă a abrevierilor folosite, precum şi un excelent instrument de căutare în volum – indicele de persoane. Nu în ultimul rând, se cuvine amintit şi faptul că volumul este însoţit de un amplu rezumat în limba engleză, în măsură să facă mai larg accesibile informaţiile esenţiale din lucrare.

Ţinem să subliniem, încă de la început, faptul că una dintre principalele calităţi ale volumului este aceea că, în pofida subiectului deosebit de sensibil, poate fi citită cu maxime beneficii atât de către istoricii profesionişti, cât şi de persoanele fără pregătire de specialitate, care doresc pur şi simplu să înţeleagă mai bine deceniile Războiului Rece şi, în ultimă instanţă, lumea contemporană.

Pentru a face posibilă această „accesibilizare" a cercetării sale ştiinţifice pentru un public cât mai larg, autorul a realizat ample incursiuni în trecutul unor mecanisme diplomatice, a prezentat pe larg evoluţia unor concepte, contextualizând bogat evenimentele şi acţiunile majore din domeniul confruntărilor secrete.

Astfel, am remarcat extrem de bine documentata analiză a evoluţiei conceptului de *securitate*, „de la Westfalia până în zilele noastre", cu evidenţierea mutaţiilor survenite pe eşichierul internaţional de la „epoca imperiilor", până la cea a Războiului Rece. La fel de utilă este şi construirea unei perspective ample asupra percepţiilor Rusiei în domeniile *securităţii* şi *diplomaţiei*, cu interesante analize asupra originilor *mesianismului rus*, a genezei opticii de „cetate asediată" permanent, dar şi asupra particularităţilor psihologice ale poporului rus.

„Punerea în temă" a lectorului, prin larga contextualizare, este completată în chip fericit prin furnizarea instrumentarului de bază pentru a înţelege esenţa problemei abordată. Ca urmare, componentele

„programului de măsuri active” sunt atent prezentate: definiții clare, succinte, scopuri, mijloace, forme de manifestare, principalii vectori de acțiune.

Aceeași strategie de captare a interesului cititorului a fost folosită și în cazul focalizării treptate a analizei asupra măsurilor active folosite de U.R.S.S. împotriva României. Astfel, autorul trasează în prealabil un cadru general al evoluției relațiilor româno-sovietice în perioada 1948-1964, urmat de prezentarea cadrului legislativ care reglementa activitatea Securității și a pârghiilor de control politic asupra acesteia, tot acest tablou fiind completat de o analiză a rolului informațiilor în fundamentarea deciziilor politico-strategice ale României în perioada 1964-1989.

Centrul de greutate al volumului este reprezentat, desigur, de analiza programului de „măsuri active” inițiat pentru compromiterea conducerii României în plan intern și, mai ales, extern, și de „disecarea” mecanismelor românești de răspuns la acest program, începând de la Grupa Specială a S.S.I., înființată în toamna anului 1944, și mergând până la U.M. 0110, care a acționat în anii ’80.

Aici, autorul face un veritabil tur de forță, relevându-și calitățile de istoric, prin analizarea atentă a tuturor punctelor de inflexiune apărute în agenda relațiilor bilaterale româno-sovietice, prin evaluarea profesionistă a surselor documentare și prin formularea concluziilor solide, bine echilibrate. Astfel, de la poziția particulară a României în procesul de cooperare din cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia, până la relațiile țării noastre cu China și cu S.U.A. sau condamnarea intervenției din Cehoslovacia din august 1968, nimic nu a fost scăpat din vedere. Stabilirea relațiilor diplomatice cu R.F.G., poziția României față de criza din Orientul Mijlociu, atitudinea țării noastre la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, concepția românească asupra soluționării nenumăratelor aspecte spinoase ale problemelor *dezarmării* și *neproliferării armelor nucleare* au reprezentat, de asemenea, chestiuni generatoare de contradicții și tensiuni nesfârșite în raporturile dintre București și Moscova, iar reflectarea acestora în activitatea serviciilor de informații românești și sovietice (dar nu numai!) era inevitabilă.

Desigur, autorul a acordat locul cuvenit și contradicțiilor apărute pe probleme strict bilaterale, atât de natură economică (de la societățile mixte de tip *sovrom*, funcționale în anii ’50, până la planurile de integrare economică din CAER, formulate în anii ’60), cât și de natură teritorială (problema Basarabiei și problema Transilvaniei).

La capătul cercetării sale, înaintea *concluziilor*, autorul formulează o serie de considerații foarte interesante reunite sub titlul „Lecții învățate". Dornic să ilustreze temeinicia observației lui Eric Hobsbawn, care considera că „rolul istoricilor este să țină minte ceea ce uită alții", domnul Mircea Stan face o serie de considerații foarte interesante asupra succesiunii „jugurilor" care au apăsat umerii românilor de-a lungul veacurilor, asupra caracteristicilor naționale, a urcușurilor și coborâșurilor de până în 1989, pentru a îndemna la mai multă responsabilitate în noua postură în care ne aflăm, ca membri ai NATO și ai UE.

În pledoaria sa, autorul a subliniat o serie de aspecte precum: necesitatea înțelegerii unui „factor obiectiv de securitate" al Rusiei – teritoriul, importanța relațiilor de colaborare a serviciilor de informații, chiar și într-un mediu tensionat, imperativul unei solide culturi de securitate la nivelul conducerii politice a statului, precum și a instituției consilierului de securitate pe lângă șeful statului, necesitatea asumării riscurilor de securitate pentru protejarea intereselor naționale strategice.

Concluziile volumului au decurs în mod firesc din întreg travaliul de cercetare. Am reținut situația excepțională a serviciilor românești de informații, nevoite să se protejeze informativ nu doar în fața adversarului oficial, ci și în fața unui interes nelegitim, dar persistent din partea principalului aliat, dar nu numai. De asemenea, rolul și eficiența cooperării între serviciile de securitate și informații au fost reliefate într-un chip convingător, cu punerea în lumină a adevărului îndelung verificat că în lumea serviciilor secrete „nu există prietenii, ci doar interese".

Implicațiile „măsurilor active" în evenimentele enigmaticului an 1989 au ocupat, pe bună dreptate, un loc privilegiat în economia concluziilor. Sub acest aspect am reținut faptul că autorul împărtășește opinia că „în România a avut loc o revoluție în decembrie 1989, și nu o «loviluție»", opinie argumentată printr-o abordare structurată pe decelarea a nu mai puțin de 12 „pași" în derularea evenimentelor de la declanșarea reformelor gorbacioviste în U.R.S.S. și până la transformarea nucleului politic, coagulat în 22 decembrie 1989, în partid politic și asumarea conducerii interimare până la alegerile libere din 20 mai 1990.

În încheiere, lăsându-vă plăcerea de a citi integral volumul și de a medita la numeroasele teme de reflecție care se desprind din cantitatea enormă de informații oferită, nu putem decât să conchidem că tânărul cercetător Mircea Stan a reușit o excelentă sinteză istoriografică pe o temă pe cât de spinoasă, pe atât de actuală, într-un mediu internațional extrem

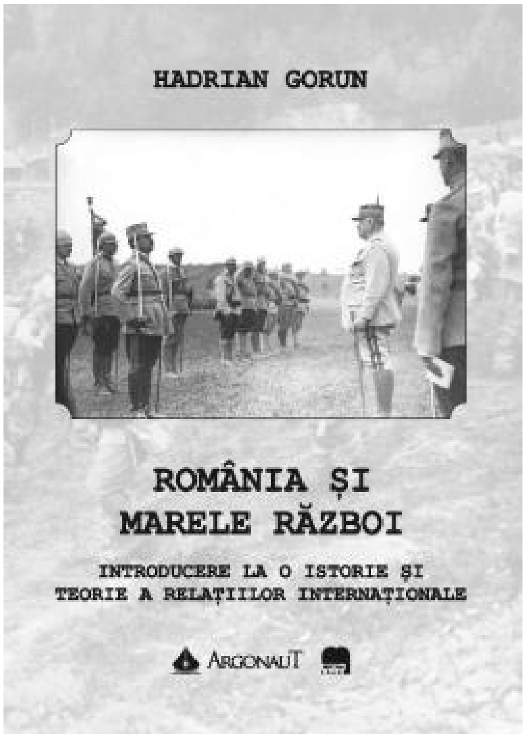
de fluid și de provocator pentru un actor statal cu statura, atuurile și vulnerabilitățile României.

Formulând această apreciere, credem că suntem în complet acord cu domnul Adrian Pandea, directorul prestigioasei Edituri Militare, care a publicat volumul în condiții grafice deosebite. Astfel, plăcerea intrinsecă a lecturii unui text foarte interesant este dublată de încântarea produsă de tiparul impecabil, legătura solidă și copertele atrăgătoare ale volumului. Un produs deosebit, în formă și în conținut!

Nu ne rămâne decât să vă urăm lectură plăcută!

Florian Banu

Hadrian Gorun, România şi Marele Război. Introducere la o istorie şi teorie a relațiilor internaționale, Editurile Argonaut şi Mega, Cluj-Napoca, 2021, 191 p.

Recentele evenimente de pe scena internaţională, ne referim, în special, la agresiunea Rusiei asupra Ucrainei, dar şi la tensiunile din zona Asia-Pacific, de natură să pună în discuţie echilibrul politic mondial, au adus în atenţia publicului noţiuni din sfera analizei politicii internaţionale. Practic, oricine urmărește programele informative sau unele analize ale experţilor politici şi militari, improvizaţi sau de notorietate, intră în contact cu termeni precum: geopolitică, sfere de influenţă, balanţă de putere, lume multipolară, realism, neorealism sau aud nume de teoreticieni ai relațiilor internaționale ca: Graham Allison, Stephen Walt sau John Mearsheimer. Asistăm, așadar, la o resurgență a conceptelor de politică internațională în spațiul public, iar cartea pe care o prezentăm în rândurile următoare este de natură să satisfacă nevoia publicului de familiarizare cu aceste principii. Chiar dacă tratează un subiect de acum o sută de ani, instrumentele de analiză sunt foarte actuale, autorul dând dovadă de stăpânirea subiectului și de măiestrie în folosirea conceptelor teoretice din domeniu. O realizare cu atât mai remarcabilă, cu cât lucrarea nu este una de conjunctură, care ar dori să profite de un interes de moment al cititorului, ci face parte din preocupările sedimentate și de lungă durată ale autorului. Însuși parcursul lui profesional confirmă, cu prisosință cele afirmate.

Hadrian Gorun este conferenţiar universitar la Universitatea „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, în cadrul Facultăţii de Ştiinţe ale

Educației, Drept și Administrație Publică, cu studii până la nivelul doctoral în domeniul istoriei, la Universitatea Babeș-Boyai din Cluj, unde și-a obținut, de altfel, și abilitarea în coordonarea tezelor de doctorat. A beneficitat de bursă doctorală Socrates-Erasmus la Universitatea Paris IV Sorbonne, cu stagii de cercetare în arhivele militare și diplomatice din Franța. A absolvit un program masteral în domeniul managementului relațiilor internaționale.

România şi Marele Război este susţinută şi girată profesional de profesorii universitari Dumitru Preda şi Adrian Ivan, care semnează prefaţa, respectiv postfaţa lucrării şi este finalizarea unor preocupări de cel puţin cincisprezece ani ale autorului . Lucrarea a fost elaborată sub forma unui capitol introductiv, trei capitole de substanţă şi concluzii. Capitolul introductiv cuprinde consideraţii asupra surselor şi a metodologiei care au stat la baza cărţii. Pentru trasarea cadrului general şi integrarea în epocă, autorul a folosit lucrări de istorie deja elaborate asupra subiectului, consideraţiile novatoare venind dinspre partea fondurilor de arhivă, consultate atât în ţară cât şi în străinătate. Cum am reliefat anterior, originalitatea contribuției constă în folosirea teoriei din domeniul relaţiilor internaţionale pentru a elabora o lucrare istorică, în esenţa ei. Astfel, au fost aplicate concepte precum: interes național, putere națională, balanță de putere, hegemon regional, neutralitate, aliniere, balansare, securitate națională, raționalitate, bipolarism, zonă tampon, panslavism și panortodoxism, heartland, realism, neorealism, idealism, marxism, constructivism etc.

În capitolele ulterioare, autorul trece în revistă trei concepţii concurente din domeniul teoriei relaţiilor internaţionale: realismul, liberalismul (idealismul) şi teoria marxistă. Potrivit realiştilor, ai căror precursori sunt consideraţi Tucidide, Sun Tzu, Machiavelli sau Thomas Hobbes, războiul este forma extremă a violenței în relațiile internaționale. Realismul îl consideră continuarea cu alte mijloace a diplomației și a politicii. Din perspectiva teoriei realiste, războiul nu este altceva decât un rău necesar, pentru care statele trebuie să fie mereu pregătite. Ciocnirea intereselor naționale diferite ale statelor conduce, inevitabil, la război. Realiștii au dezvoltat o viziune hobbesiană, socotind că războaiele își au originea în însăși natura umană, în esență rapace și egoistă. Prin extrapolarea firii umane, la natura statelor, acestea sunt apreciate ca fiind entități egoiste, preocupate nu doar de asigurarea supraviețuirii, ci și de promovarea cu orice preț a propriilor interese, chiar cu prețul lezării intereselor altor actori. Recurgerea la război este preferabilă pierderii

ocaziei de a-și spori puterea. Nu întâmplător, însuși interesul național este definit de către realism în termeni de putere. Conform acestei teorii, războaiele izbucnesc din cauza dorinţei puterilor majore de a-şi impune voinţa celor mai slabe. Tot astfel s-a întâmplat și în privința Primului Război Mondial, când Austro-Ungaria a dorit să își impună voința asupra Serbiei.

Conform analizei behavioriste, care încearcă să identifice principii fundamentale ale comportamentului statelor în domeniul relaţiilor internaţionale, statele sunt înclinate să poarte războaie. Din acest punct de vedere, Primul Război Mondial a izbucnit din dorinţa Marilor Puteri de a-şi stabiliza sau ameliora pozițiile de forţă, fie pentru a împiedica declinul puterii lor în raport cu statele concurente. Teama legată de acţiunile competitorilor determină comportamentul şi acţiunile statelor. Potrivit acestei abordări, Primul Război Mondial ar putea fi considerat drept un război determinat de frică. Frica ca declanșator al crizelor internaţionale a fost teoretizată recent în cartea celebră a lui Graham Allison, Capcana lui Tucidide . Cum cu justețe remarcă autorul, ca o particularizare la cazul României, teama de creșterea puterii Bulgariei, dacă aceasta ar fi ieșit învingătoare, a determinat intrarea în Al Doilea Război Balcanic (1913). Dacă se aplică grila de analiză a şcolii realiste, toate acțiunile de politică externă ale României, din anii primului Război Mondial, s-au aflat sub semnul realismului. Clasa politică de la Bucureşti urmărea realizarea interesului naţional. Pe lângă prezervarea integrității teritoriale, interesul național presupunea și perpetuarea independenţei naţionale, realizându-se astfel creşterea prestigiului internaţional. Interesul național desemnează un concept cheie în teoria realistă a relațiilor internaționale. Cel mai renumit exponent al realismului clasic, Hans Morgenthau scria că interesul național stă la temelia tuturor acțiunilor statelor pe plan extern.

Actorii statali, la fel ca și indivizii, acționează într-un mod egoist și interesat. Statele sunt motivate de interese naționale, iar politica externă vizează materializarea acestor interese. Exponenții realismului au dezvoltat o serie de asumpții și postulate cu privire la modul de funcționare a relațiilor internaționale. Astfel, aceste relații sunt guvernate de legi obiective, care se originează în natura umană. Statele reprezintă cei mai importanți actori de pe scena internațională, iar interesele lor sunt definite și concepute în termeni de putere. Mai mult, statul este un actor unitar, rigid și previzibil, dar și unul rațional, vizând maximizarea beneficiilor. În sfârșit, statele manifestă o preocupare constantă pentru

consolidarea securității naționale. În preajma Primului Război Mondial, interesele naţionale ale României presupuneau unirea Transilvaniei, și a celorlalte teritorii locuite de români, cu Vechiul Regat. Excepţie făcea Basarabia, încorporată în Imperiul Rus, membru al Antantei. Potrivit profesorului Rudolf Dinu, preocupaţi excesiv de proiectul naţional, ulterior intrării în război, românii nu au acordat mare atenţie asigurării securităţii pe termen lung. Astfel, destrămarea Austro-Ungariei și a perimetrului ei de securitate, care cuprindea şi România, a permis, apoi, Uniunii Sovietice să își extindă sfera de influenţă, inclusiv asupra României. O analiză care privilegiază, prin judecata ulterioară a evenimentelor, privirea retrospectivă a istoricului, în defavoarea perspectivei situate a actorilor epocii. Privirea de sus și tardivă a istoricului poate decela aceste aspecte, dar contemporanii lor, nu.

Un curent de gândire concurent al realismului, din perspectiva teoriei relaţiilor internaționale, este liberalismul sau instituționalismul, numit iniţial şi idealism. Acesta este un curent de gândire considerat a fi specific predominant între cele două războaie mondiale, care accentuează rolul organizațiilor internaționale în relațiile dintre state, propunând instituirea unui sistem de securitate colectivă pentru eliminarea tensiunilor. Dacă realismul consideră balanța de putere cel mai important mijloc pentru evitarea războiului și prezervarea păcii, idealismul susține contrariul. Potrivit idealiştilor, balanța de putere nu doar că nu ar fi fost în măsură să prevină Primul Război Mondial, ci ar fi constituit chiar o cauză a izbucnirii lui. Susţinători ai cooperării şi ai organizaţiilor internaţionale, idealiştii consideră că interesele naţionale, cele care periclitează pacea, ar trebui depășite. Statele sunt în măsură să funcţioneze ca o comunitate şi nu doar ca agenți autonomi, preocupaţi doar de susţinerea propriilor obiective. Potrivit idealiştilor, natura umană nu este egoistă, oamenii, şi prin extrapolare statele, sunt capabili să treacă peste diferende și să colaboreze. Conflictele nu sunt inevitabile, dacă se apelează la rațiune. În acest sens, conceptul de raţionalitate liberală este diferit de cel al realiştilor. Liberalismul idealist consideră că actorii raţionali pot renunţa la interesele individuale pe termen scurt, pentru a contribui la un bine comun. Societatea Naţiunilor, o organizaţie esenţialmente liberală, nu a fost în măsură, totuși să prezerve pacea, punând la punct un sistem de securitate colectivă, care, în cele din urmă a eşuat. Hadrian Gorun apreciază, deci, că balanța de putere, un concept realist, ar fi fost mult mai benefic pentru a împiedica izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial.

Un al treilea curent de analiză a relațiilor internaționale, explicitat în volum, este constituit de concepția marxistă, care are pretenția de a descrie și explica însăși structura sistemului internațional. Din perspectivă marxistă, schimbarea radicală a acestuia este dezirabilă. Un concept cheie al teoriei marxiste este reprezentat de stratificare. În teoria marxistă, principalii actori ai sistemului internațional ar fi statele capitaliste, pe de o parte, și statele slab dezvoltate, pe de altă parte. Stratificarea existentă în sistemul internațional este, în viziunea marxistă, provocată de capitalism. Întrebarea care se ridică în aceste împrejurări este de ce sunt unele state avantajate din punct de vedere economic, iar altele sunt dezavantajate. Statele bogate dețin puterea, în vreme ce cele subdezvoltate sunt private de putere. Dacă în realism trăsătura definitorie a sistemului internațional este polaritatea, în marxism, caracteristica principală o reprezintă stratificarea. Scopul realiștilor este prezervarea statu- quo-ului, în timp ce pentru marxiști se impune schimbarea radicală a sistemului. În teoria marxistă, capitalismul generează propriile instrumente de dominație. Regulile instituțiilor internaționale ar fi structurate de către statele capitaliste, pentru a facilita procesul capitalist. În teoria marxistă, toate acțiunile și interacțiunile din sistemul internațional se realizează sub constrângerea structurii acestuia. Constrângerea are un rol negativ, împiedicând dezvoltarea economică și, în ultimă instanță, schimbarea. Din motive evidente, în România comunistă, până la apariția comunismului național ceaușist, s-a practicat această grilă de analiză, în studierea problemei Primului Război Mondial. În schimb, odată cu impunerea comunismului național, din epoca Nicolae Ceaușescu, s-a instituit o abordare realistă a tratării participării României la Marele Război. Desigur, istoricii români din epocă practicau realismul în maniera în care burghezul gentilom făcea proză, adică fără să știe. Realismul, care acorda prioritate interesului național în explicarea acțiunilor actorilor statali, s-a potrivit perfect cu grila ideologică a perioadei anilor ’70 și ’80 ai secolului trecut. Astfel, se aprecia în scrierile istorice ale epocii, că participarea României s-a făcut din considerente ce țineau de propășirea națională și realizarea visului de unitate a românilor.

În analiza pe care o face, Hadrian Gorun este adeptul teoriei realiste, așa cum a fost ea elaborată de gânditorii occidentali, fără nicio legătură cu conceptul deturnat de ideologia comunistă, care de altfel a preluat doar noțiunea de interes național din complexitatea sistemului de gândire. Lucrarea demonstrează cu acribie că statul român a performat, în timpul Primului Război Mondial, ca un actor rațional, întârziind în mod

deliberat intervenția în conflict. Autoritățile erau conștiente de precaritatea instrucției militare, de nivelul scăzut de competitivitate și, mai ales, de slaba aprovizionare cu materiale de război și muniții. De fapt, prin acțiunile sale externe privind aprovizionarea armatei cu materiale avansate, statul român a avut grijă să consolideze un element esențial al sistemului de putere națională în concepția realistă, și anume pregătirea militară. Factorii de decizie politică de la București au decis implicarea în război abia atunci când au considerat că participarea la acțiune va necesita, dacă este posibil, riscuri și pierderi minime, în același timp cu o maximizare a beneficiilor. Decizia României de a se alătura Antantei a fost întârziată și din cauza prezenței Rusiei în această alianță, chiar dacă Franța a avut tendința de a-și asuma rolul de mediator al divergențelor și negocierilor ruso-române, mai ales în cursul anului 1915. Apoi, diplomația românească s-a străduit să obțină recunoașterea tuturor revendicărilor privind viitoarele frontiere ale statului român. Aprehensiunile României față de Rusia își aveau originea în precedentele istorice și în politica panslavă și panortodoxă a Petrogradului. În general, statele sunt înclinate să se teamă mai mult de alți actori statali pe care și-i reprezintă ca fiind potențial amenințători decât de țările care sunt mari puteri economice sau militare. Pe baza acest raționament, Germania a fost mult superioară Rusiei în termeni economici și militari la începutul Primului Război Mondial. Regatul României percepea, însă, cu o mult mai mare acuitate posibila amenințare din partea vecinului său de la est. În cazul alianței dintre România și Rusia, din timpul războiului, nu se poate vorbi de așa-numita "solidaritate ideologică" (Hans Morgenthau), un concept care se referă la țări cu aceeași politică, cu o cultură similară sau cu alte trăsături comune. Putem, mai degrabă, califica această alianță dintre Rusia și România, drept o "căsătorie temporară de conveniență" (John Mearsheimer). Analiza autorului a demonstrat, de asemenea, că în condițiile critice ale armistițiului de la Focșani și a păcii de la București, factorii de decizie români au fost obligați să stabilească ca obiectiv fundamental supraviețuirea statului. De fapt, supraviețuirea este un concept-cheie al neorealismului.

Făcând și o mică concesie teoriei idealiste, volumul pune și problema relevanței opiniei publice românești și a manifestărilor sale de simpatie față de Franța la începutul Marelui Război, subliniind rolul și importanța atribuite opiniei publice de către idealismul interbelic. Teoria idealistă subliniază clar importanța pe care o are în plan intern opinia publică și puterea acesteia de a influența deciziile de politică externă. Din

acest punct de vedere, în cazul românesc, opinia publică intervenționistă nu a jucat un rol decisiv în influențarea deciziei finale a guvernului, dar manifestările ei de simpatie relevă o apropiere incontestabilă între România și Franța.

Hadrian Gorun folosește concepte împrumutate din domeniul relaţiilor internaţionale, aplicându-le cu abilitate în cercetarea unui subiect istoric. Remarcabil este că reușește să scape de capcanele suprapunerii lor artificiale. Lucrarea îşi menţine caracterul ei istoric, doar metodologia fiind novatoare, sugerând noi direcţii de abordare în tratarea participării României la Primul Război Mondial. Autorul se dovedește un istoric dezinhibat, tratându-și subiectul conform îndemnului lui Marc Bloch, care aprecia că: „Istoricul bun seamănă cu un căpcăun, oriunde adulmecă carne de om, știe că și-a găsit prada!" Sub această privință, prada lui Hadrian Gorun se dovedește a fi bogată, așteptând și alţi competitori.

Valentin Gheonea

Abrevieri

A.C.N.S.A.S., Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
A.C.S.I.E.R., Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România
A.F.D.A., Asociaţia Foştilor Deţinuţi şi Deportaţi Politic Antifascişti
A.M.A.E., Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
A.M.I., Arhiva Ministerului de Interne
A.N.I.C., Arhivele Naţionale Istorice Centrale
A.N.R., Arhivele Naţionale ale României
A.S.S.P., Academia de Ştiinţe Sociale şi Politice
A.A.R.-Arhiva Arhiepiscopiei Râmnicului
A.B.O.R.P.-Arhiva Bisericii Ortodoxe Române din Paris
AGERPRESS, Agenţia Română de Presă
C.A.P., Cooperativa Agricolă de Producţie
C.C. al P.C.R., Comitetul Central al Partidului Comunist Român
C.C. al P.M.R., Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român
C.C.F.S., Consiliul pentru Cultură Fizică şi Sport
C.D.E., Comitetul Democrat Evreesc
C.I.A., Central Intelligence Agency/Agenţia Centrală de Informaţii
C.N.S.A.S., Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
C.R., contrarevoluţionar
C.S.I.E.R., Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România
C.S.S., Consiliul Securităţii Statului
C.T.O.T., Comandamentul pentru Tehnica Operativă şi Transmisiuni
C.T.S., Comandamentul Trupelor de Securitate
CAROMAN, Asociația de ajutorare a românilor refugiați
C.N.R., Comitetul Național Român
col., colonel
com., comuna
coord., coordonator
cpt., căpitan
D.G.I.E., Direcţia Generală de Informaţii Externe
D.G.M., Direcţia Generală a Miliţiei
D.G.P., Direcţia Generală a Poliţiei
D.G.S.P., Direcţia Generală a Securităţii Poporului
D.I.E., Departamentul de Informaţii Externe
D.M.R.U., Direcţia Management Resurse Umane
D.O., domiciliu obligatoriu
D.R.M.A.I., Direcţia Regională a Ministerului Afacerilor Interne
D.R.S., Direcţia Regională de Securitate
D.R.S.P., Direcţia Regională de Securitate a Poporului
D.R.S.S., Direcţia Regională a Securităţii Statului
D.S.S., Departamentul Securităţii Statului

D.U.I., Dosar de urmărire informativă
D.V., dosar de verificare
E.S.P.L.A., Editura de Stat pentru Literatură și Artă
F.C.E.R., Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România
g-ral mr., general maior
H.C.M., Hotărâre a Consiliului de Miniştri
I.C.A.S., Întreprinderea Canal-Apă-Salubritate
I.J., Inspectoratul Judeţean
I.M.B., Inspectoratul Municipiului Bucureşti
I.O.B.B., Ordinul B'nei Brith în România
I.S.J., Inspectoratul de Securitate Judeţean
Î.P.S., Înaltpreasfințitul
jud., judeţul
K.U.F./Y.K.U.F., Jewish Culture Association/Yidisher Kultur Farband
lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
lt., locotenent
M.A.E., Ministerul Afacerilor Externe
M.A.I., Ministerul Afacerilor Interne
M.A.N., Marea Adunare Naţională
M.C.E., Ministerul Comerţului Exterior
M.F.A., Ministerul Forţelor Armate
M.I., Ministerul de Interne
M.O., Monitorul Oficial
M.S.S., Ministerul Securităţii Statului
mr., maior
N.A.T.O., Organizaţia Tratatului Atlanticului de Nord
N.K.V.D., Narodnîi komissariat vnutrennih del/Comisariatul pentru Afaceri Interne al Poporului
O.C.L., Organizaţia Comercială Locală
O.E.P., Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei
O.N.U., Organizaţia Naţiunilor Unite
O.S.P., Organizaţia Sportului Popular
P.C.M., Preşedinţia Consiliului de Miniştri
P.C.R., Partidul Comunist Român
P.C.U.S., Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
P.M.R., Partidul Muncitoresc Român
P.N.Ţ., Partidul Naţional Ţărănesc
P.S./P.S.S.-Preasfințitul/Preasfinția Sa
pp, prevăzută și pedepsită
R.A.U., Republica Arabă Unită
R.F.G., Republica Federală Germană
R.P.R., Republica Populară Română

R.R.D., Revista Română de Drept
R.S.F.J., Republica Socialistă Federativă Iugoslavia
R.S.H.A., Reichssicherheitshauptamt/Biroul Principal de Securitate al Reichului German
R.S.R., Republica Socialistă Română
ROCOR, Russian Orthodox Church Outside of Russia
S.C.L., „Studii și Cercetări Lingvistice”
S.D., Sicherheitsdienst/Serviciul de Securitate
S.I.G., Supravegherea informativă generală
S.N.S.P.A., Școala Națională de Studii Politice și Administrative
S.P.A., Secția Propagandă și Agitație
S.S., Schutzstaffel/Eșalonul de protecție
S.S.I., Serviciul Special de Informații
S.U.A., Statele Unite ale Americii
S.I.E., Serviciul de Informații Externe
slt., sublocotenent
S.S.I., Serviciul Special de Informații
S.S., Sanctitatea Sa
T.A.R.O.M., Transporturi Aeriene Române
T.E.S., Teatrul Evreiesc de Stat
T.O., tehnică operativă
tov., tovarăș
U.C.F.S., Uniunea de Cultură Fizică și Sport
U.N.E.S.C.O., Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
U.R.S.S., Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
U.S.A., United States of America/Statele Unite ale Americii
U.S.I.S., United States Information Service
U.T.C., Uniunea Tineretului Comunist
YMCA, Young Men`s Christian Association

Lista autorilor

Florian BANU – consilier superior CNSAS; licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii „Dunărea de Jos" – Galaţi (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol" – Iași (2001); autor al câtorva zeci de articole și studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mişcării de rezistenţă armată și istorie economică; volum recent: *Mihai Caraman – un spion în Războiul Rece*, București, Editura Corint, 2019.

Luminiţa BANU – consilier superior CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei, Universitatea Bucureşti (1999); studii postuniversitare – specializarea Management și evaluare educaţională (2000); autoare a mai multor studii și articole în reviste de specialitate. Volum recent: *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)* Iași, Casa Editorială Demiurg, 2015.

Valentin GHEONEA – consilier superior la C.N.S.A.S. Licenţiat al Facultăţii de Istorie, Universitatea din Bucureşti (1996). Master în Istoria Sud – Estului European, Universitatea București, Facultatea de Istorie (1996 – 1997). Studii aprofundate la Ecole Doctorale Régionale en Sciences Sociales – Europe Centrale (A.U.P.E.L.F. - U.R.E.F.) și la Universitatea Laval din Canada, Departamentul de Istorie (1997 – 2000), absolvite cu Diplôme d'études et de recherches approfondies (D.E.R.A.). Doctorand al Universității București. Domenii de interes: Istoria Războiului Rece, relaţii şi organizaţii internaţionale de cooperare Est-Vest în perioada postbelică. Volume publicate (coautor): Femeile în România comunistă. Studii de istorie socială, Bucureşti, Editura Politeia SNSPA, 2003; Filmografia jurnalului românesc de actualităţi 1965, Bucureşti, Editura Paradis, 2008, Filmografia jurnalului românesc de actualităţi 1967, Bucureşti, Editura Paradis, 2008; Filmografia jurnalului românesc de actualităţi 1968, Bucureşti, Editura Paradis, 2008; Filmografia jurnalului românesc de actualităţi 1969, Bucureşti, Editura Paradis, 2009; Filmografia jurnalului românesc de actualităţi 1952 Bucureşti, Editura Paradis, 2009. Studii publicate: Comercializarea și distribuirea sării în Ţara Românească (1400 – 1850), în „Studii de istorie economică şi istoria gândirii economice", volumul III, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1998; Un caz de cooperare internaţională sub comunism: Afilierea şi începutul relaţiilor Miliţiei cu Organizaţia Internaţională de Poliţie Criminală - Interpol (1972 – 1974), în „Arhivele Totalitarismului", anul XXVIII, nr. 3-4/ 2020; Carlos Şacalul şi politica antiteroristă a României în anii '70, în „Arhivele Totalitarismului", anul XXIX (sub tipar).

Nicolae IONIȚĂ – consilier principal la C.N.S.A.S., licențiat al Facultății de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliție „Al. Ioan Cuza”. Studiu publicat: *Francmasoneria română în dosarele Securității. Între „procesul francmasonilor” și problema „Oculta”*, în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Iuliu-Marius MORARIU – (ieromonahul Maxim) este doctor în teologie al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, România, din anul 2019, și doctorand al Universității Pontificale Angelicum din Roma (științe sociale). Este membru în board-ul editorial a 10 reviste (2 indexate web of Science), Secretarul Științific al Centrului „Ioan Lupaș” din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă Clujeană, membru al Institutului de Istorie Eclesiastică „Nicolae Bocșan” din Cluj-Napoca, secretarul științific al Despărțământului „Vasile Moga” al ASTREI Sebeș și cercetător asociat al Universității din Pretoria, Africa de Sud. A publicat, editat, coordonat sau tradus 28 de volume și peste 400 de studii și articole de teologie și istorice, în țară și în străinătate. Volum recent: *Repere ale autobiografiei spirituale din spațiul Ortodox în secolele XIX și XX – Ioan De Kronstadt, Siluan Athonitul și Nicolae Berdiaev*. Iași, Editura Lumen, 2019.

Adrian Nicolae PETCU – consilier superior la C.N.S.A.S. Licenţiat al Facultăţii de Istorie, Universitatea din Bucureşti (2000). Doctorand al Universității din București. Domeniu de interes: Istoria recentă a vieţii religioase din România. Cercetător al arhivelor comunismului și ecleziastice din țară și străinătate. Participant la conferinţe interne şi internaţionale şi autor a numeroase articole, studii ştiinţifice şi volume. Volume recente: *Dicționarul clericilor și mirenilor mărturisitori în închisorile comuniste (1945- 1964)*, București, Editura Basilica, 2017; *Patriarhul Justinian Marina și apărătorii Ortodoxiei în perioada regimului comunist*, București, Editura Basilica, 2017 (album); *Episcopul Grigorie Leu în vâltoarea istoriei. Documente (1924-1949)*, Doxologia, 2009 (coeditor); *Preoți vâlceni în închisorile comuniste (1945-1964)*, Editura Praxis a Arhiepiscopiei Râmnicului, Râmnicu-Vâlcea, 2019. Coautor al proiectului online „Fototeca Ortodoxiei Românești” (www.fototecaortodoxiei.ro). E-mail: anportodoxia@gmail.com.

Liviu PLEȘA – consilier superior la C.N.S.A.S. Licenţiat al Facultăţii de Istorie şi Filologie, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia (1999). Membru al Comisiei Prezidenţiale Consultative pentru

Analiza Dictaturii Comuniste din România (2007-2010). Doctorand al Universității din București. Coautor şi coeditor al mai multor volume. Autor al unor studii și articole pe teme privind mişcarea de rezistenţă armată, organizarea și activitatea Securităţii, represiunea împotriva intelectualilor etc., publicate în „Caietele C.N.S.A.S.", „Arhivele Securității", „Anuarul I.C.C.M.E.R", „Revista 22" etc. Volum recent: *Istoriografia clujeana sub supravegherea Securității 1945-1965*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017.